

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΗΡΑΚΛΗ ΚΑΙ ΡΕΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ — χωρίς άλλοίωση, χωρίς δέσμευση, χωρίς σκοπιμότητα, χωρίς δειλία, χωρίς λογοκρισία, από τόν Ρ. ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΗΝ «ΑΡΙΣΤΕΡΑ»: Συνέχεια τής συζητήσεως με τόν «άρχη-γόν» τών Λαμπράκηδων. «Όπου ο Μύκης Θεοδωράκης αποκαλύπτεται ύμνητής του Ι. Μεταξά και τής Τετάρτης Αθούστου, άλλ' άνήκανος ν' άπαντήσει σε ούσιαστικά έρωτήματα. (Μεγάλο περιβόλι!) Έξετάζεται ειδικώτερα τó ζήτημα τής δυνατότητας Διαλόγου, με την «Άριστερά» και την «Δεξιά». — Παρατίθενται οι ύμνοι, του Θεοδωράκη, στον πατερούλη Μεταξά και στην ιστορική μας Τετραετία τής Δικτατορίας, άπ' τó περιοδικό Νεολαία τής Ε.Ο.Ν.Ι [Θά μελοποιηθούν;.. Τά Νέα Έλληνικά θά διατηρήσουν τότε αποκλειστικότητα εκμεταλλεύσεως του δίσκου, διαθέτοντας τις εισπράξεις για την αγορά νέου «λαϊκού» κόπτερου του Θεοδωράκη, που θά βαφτιστή με τó παράξενο και μακροσκελέστατο όνομα : Σκούνα «ή Πύλαρος» ή «ή Έπαναστατική γνησιότητα τών φορέων τής Μεταβολής μας», με νουνά την κυρία Έλένη Βλάχου!] Πώς και γιατί ο Θεοδωράκης ζητάει την κουδουνίστρα του: Άπόπειρά του νά κατάσχη τη μαγνητοταινία τής συζητήσεως για νά την εξαφανίση, και άλλα διασκεδαστικώτατα (με δικηγόρους και παράπονα στον μπάρισμα)! ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥΤΟ ΑΡΧΙΖΟΥΝ ΑΝΘΟΛΟΓΙΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ: Συμπληρώματα [Β] στην Ποιητική. Άνθολογούνται: Άβλιχος, Άγρας, Άθανασούλης, Άλεξάνδρου, Μ. Άλεξίου, Άνθιας, Άξιώτη, Ρένος Άποστολίδης.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ, τόμος δ' — ΜΕΛΕΤΗ: Β. Φόρη, Όρθογραφία. — Κι ο T. S. Eliot εναντίον τής «άπλουστεύσεως». — Κι άλλα «Ένδριθμαν» του Ήρακλη Άποστολίδη. **ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ**, από τόν Ρ., όπου εξετάζεται τó θέμα τής συστηματικής «περιφρονήσεως» κάθε πνευματικής και λογοτεχνικής δημιουργίας από τούς τάχα «έπαγγελματίες» του άθλιου Τύπου μας. Πώς παίρνεται τó «νόμπελ» στην... Έλλάδα!.. Τó μεγαλύτερο ίσως φιάσκο τής ψευτοδημοσιογραφίας μας — με άπολαυστικά περιστατικά, που δείχνουν την άπίθανη άπαιδευσία κι αντιπνευματικότητα τών «άρχισυνταξιών» μας. — Μιά λίστα με 30 δημοσιεύματα «έξένων», που ήταν... ένας ντόπιος! — **ΔΙΗΓΗΜΑ** που πήρε τó νόμπελ στην Έλλάδα: Ρένου Ήρ. Άποστολίδη (κι όχι του άνομπελιστα Μπγιόρντσον): Αútός που βοηθάει τόν ξύπνο. **ΚΡΙΤΙΚΑ ΘΕΜΕΛΙΑ**: Ό Περικλής Γιαννόπουλος, όπως τόν είδαν: ο Βλάχης Γαβριηλίδης, ο Παύλος Νιρβάνας, ο Άριςτος Καμπάνης, ο ίδιος τόν έαυτό του, έμεις ύστερ' από μισό αιώνα. — Τó περίφημο έρθρο του Βλάχη Γαβριηλίδη: Έκείνος. — **ΘΕΑΜΑΤΑ ΚΙ ΑΚΡΟΑΜΑΤΑ**. Κριτική για τó κοινό, από τόν Πάρι Ταχύπουλο: Τομή στον «Έπιστάτη» του Πίντερ — Η τρελλή του Σαγιδ — Ό άθλιος Έραστής τής Λαίδης Τσάτερλν. — **ΣΚΙΤΣΑ**, βινιέτες, σύμβολα, γραμμата: Κόντογλου, Μόραλης, Δάβρης, Δαβίας, Μπούκη Θεοδοσιάδου — και χιονομοριστικές διαφημίσεις από την Σόφη Ζαραμπούκα. — **ΕΝΤΥΠΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ** ως τις έξη Άπριλίου (Α-Ω).

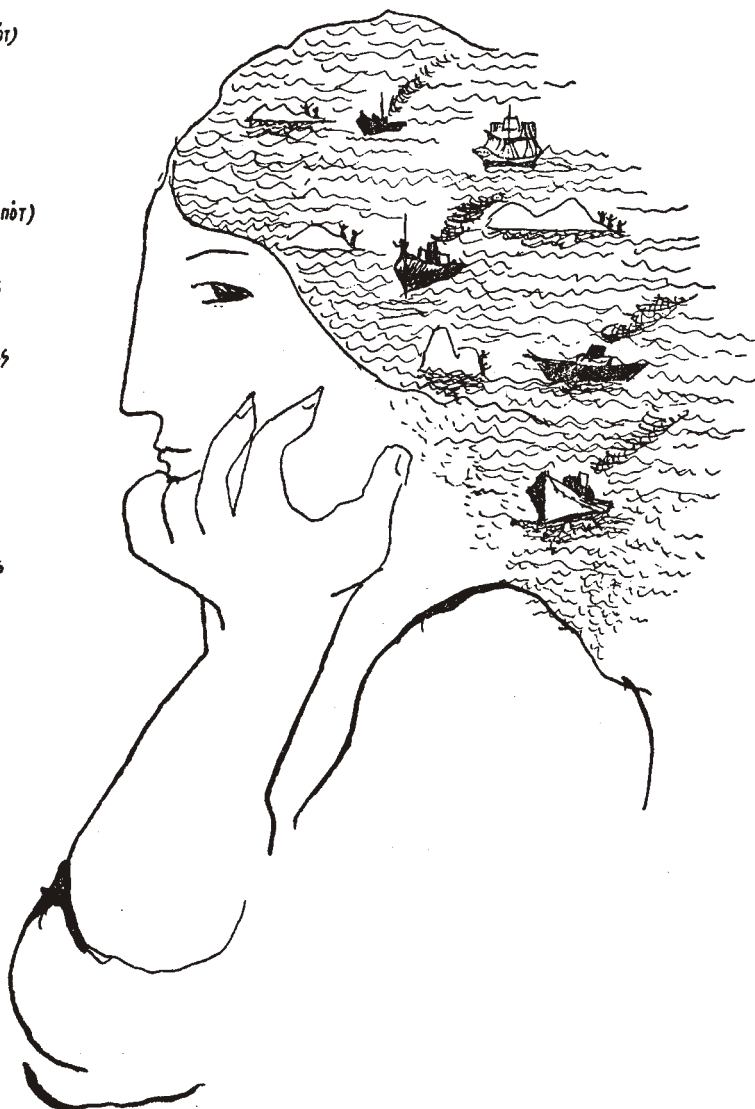
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ

Πού ἀρμενίζε ὁ νοῦς σας;
Στὴν Ἰταλία,
ΤΣΣ ΕΡΜΗΣ
ΤΣΣ ΠΗΓΑΣΟΣ
ΣΣ ΑΤΡΕΥΣ
(γιὰ ἐπιβάτες καὶ φέρι-μπότ)

Στὴν Κύπρο;
ΤΣΣ ΠΗΓΑΣΟΣ
ΣΣ ΑΤΡΕΥΣ
(γιὰ ἐπιβάτες καὶ φέρι-μπότ)

Στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου;
ΜΝ ΣΕΜΙΡΑΜΙΣ
Διήμερες καὶ πενθήμερες
κρουαζιέρες

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ
ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΝΑΣ 2
ΠΕΙΡΑΙΑΣ
410-562, 477-946, 475-635

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΡΕΝΟΣ ΗΡ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ : ΠΑΡΙΣ ΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ - ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 5, 318-483

Υλη, έντυπα κ. λ. : Ρένος Ηρ. 'Αποστολίδης. Έμβάσματα, έπιταγές, συνδρομές : Βία Ρ. 'Αποστολίδης, Μηθύμνης 43 / ς', 'Αθήναι 823, τηλ. : 846-977, 318-483. Υλη άνθολογιών : 'Ηρακλής Ν. 'Αποστολίδης, Μηθύμνης 48, τηλ. : 876-053. 9-1, 5-8 μ.μ. Γραμματεία-διαχείρισις : Σοφοκλέους 5 / ε', γραφεία 6-8, 'Αθήναι 122, τηλ. : 318-483. 9-1, 5-8 μ.μ. Τυπογραφεία : Χρ. Μανουσαρίδης, Κωλέττη 24, 628-263. Κλισέ : Θέμος Χατζηιωάννου, Χρυσοσπηλιώτισσας 7 / γ', 235-490. Πίσεις έξωφύλλου : 'Αριστοτέλης Γεωργιάδης, Γερανίου 9, 521-764. Βιβλιοδεσία : Μαργ. Δημητρομανολάκη, Πέλοπος / 'Ακροπόλεως 48, 571-996. - Τò περιοδικό είναι μηνιαίο. Βρίσκεται στά περίπτερα, στά ύποπρακτορεία έπαρχιών του Νέου πρακτορείου έφημερίδων και περιοδικών, και στά βιβλιοπωλεία. Παλαιά τεύχη : στό βιβλιοπωλείο Κολλάρου, Σταδίου 38, 223-136. Τιμή του τεύχους αυτού : δρχ 15. Συνδρομές, μόνο προπληρωτές, 12 τευχών της ίδιας τιμής : 180 δρχ για την Ελλάδα, 250 για τò έξωτερικό, 400 για ιδρύματα και οργανισμούς. - Χειρόγραφα δέν έπιστρέφονται, δοκίμια δέν δίδονται, άνάτυπα δέν γίνονται. ΤΝΕ έχουν ιδίαν άντίληψιν εύθνης και δέν θεωρούν ότι «καλύπτονται» ώς πρός αύτην μέ την ύπογραφή όποιουδήποτε άλλου. - Κείμενα δίχως ύπογραφή είναι όλα του Ρ. Α. - Έπιτρέπεται έλευθέρας ή άναδημοσίευσις όποιουδήποτε κειμένου (ΤΝΕ δέν άντιλαμβάνονται την έννοια : πνευματική ιδιοκτησία), ύπό τόν μόνον όρο : της παραπομπής εις ΤΝΕ. - Δωρεάν και τιμής ένεκεν δέν δίδονται.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ'

'Αθήναι, 'Απρίλιος '66

ΤΕΥΧΟΣ 4

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

- χωρίς άλλοίωση
- χωρίς δέσμευση
- χωρίς σκοπιμότητα
- χωρίς δειλία
- χωρίς λογοκρισία

ΠΟΣΟ ΔΥΣΚΟΛΟΣ ΕΙΝ' Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ. Σχεδόν άδύνατος πιά στόν Τόπο μας ! Καί πολλές φορές σκεφτόμαστέ, αλήθεια : Μήπως φταίμε τάχα έμείς - και δέν τò βλέπουμε ; Μήπως δέν φταΐν όσοι μάς φαίνονται πώς «δέν τόν άντέχουν έντέλει», παρά έμείς πρωτίστως, πού επιμένουμε νά τόν «άποπειρόμαστε», μ' όλο πού ξέρουμε καταβάθος, πώς ό διάλογος έχει πεθάνει (ή «ληθαργεί», τουλάχιστον) έδωμέσα ;

Θέτω τò ζήτημα γενικά - σάν πρόβλημα συνειδήσεως πού μέ τυραννάει. Δέ μ' ενδιαφέρει αύτò ή έκείνο τò συγκεκριμένο περιστατικό. Κι άν άναφέρω και πε-

ριστατικά, θάναι μόνο για νά δείξω — και γιατ' είναι όντως ένδεικτικά — όχι για νά χτυπήσω (τίποτα εύκολώτερο, άλλωστε, όταν οί στόχοι είναι τόσο άοπλοι, τόσο κλονούμενοι άφ' έαυτών, τόσο άθωράκιστοι, διάτρητοι και άδιабόητοι).

Λογουχάρη, δέν ξεχνώ αύτò πού ένιωσα θέτοντας στόν κ. Στεφανόπουλο τά έρωτήματα για τò άντιδημοκρατικό κι άντισυνταγματικό έκείνο διάγγελμα του βασιλιά ¹. Έβλεπες τόν άνθρωπο, πού είχε δεχθῆ μέν συζήτηση, κατ' άρχήν, είχε ό-

1 ΤΝΕ, 2, 136-8.

ρίσει συνέντευξη, ήξερε ποιούς θ' αντιμετώπιζε — ήξερε πώς οί 'Αποστολίδηδες, πατέρας και γιός, καμμιάν απολύτως δέσμευση δεν έχουν σ' αυτό τὸν Τόπο, δὲν τοὺς κρατάει στὸ χέρι μὲ κανέναν τρόπο, μὲ κανένα ἐνδιαφέρον ἢ συμφέρον ἢ ἐπιδίωξή τους γιὰ τίποτ' ἄλλο πέραν αὐτοῦ ποὺ σκέφτονται καὶ ρωτοῦν καὶ ψάχνουν — κι ὥστόσο νὰ ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ἔτρεμε τὸ πραγματικὸ ἐρώτημα, τὸ εὐθύ, τὸ ἀληθινόν, τὸ ντόμπρο ἐρώτημα, ἐκεῖνο ποὺ ἀπὸ ἀληθινὴ ἀπορία βγαίνει, καὶ στὰ ἴσα τὸ καίριο χτυπᾷ, τὸ καίριο ρωτᾷ!.. Αὐτὸ τὸ ἔτρεμε! Αὐτὸ ἀκριβῶς ἤλπιζε πὼς δὲ θὰ τοῦ τεθῇ, πὼς δὲ θὰ ὑπῆρχε τὸ «θράσος» στὰ «σοβαρά» νὰ τοῦ τεθῇ. Πὼς θὰ ὑπῆρχε ἡ «ἐπαγγελματικὴ ἐμπειρία», ἂν μὴ τι ἄλλο, ὅτι εὐθέα τέτοια καὶ κατάισα δὲν τίθενται σὲ ἀνθρώπους «ἐν τοῖς πράγμασι» — γιὰ τι χαλοῦν οἱ «σχέσεις» αὐθωρεῖ ἂν τεθοῦν, παίρνει αὐτοστιγμὴ τέλος κάθε συζήτηση, κάθε συνέντευξη ἢ πρὲς-κόνφερανς (ἢ «πρὲς-κομπούζιο», ποὺ τὴ λέω ἐγὼ εἰλικρινέστερα), καὶ σηκώνεται ἀμέσως ὁ «ἐπίσημος», ὅποια σχέση ἢ γνωριμία ἢ «φιλία» ἢ υποχρέωση δοσιλογίας κι ἂν ἔχη πρὸς τὸν καίρια ἐρωτῶντα, καὶ λέει «ἐτελειώσαμε» — καὶ καλεῖ τὸν κλητῆρα «νὰ συνοδεύσῃ τὸν κύριο, τοὺς κυρίους...»

Καὶ βέβαια ἐγὼ, μὲ πᾶσαν εὐγένεια — γέροι ἀνθρώποι εἶν' αὐτοὶ ἐπιτέλους, καὶ τόσο ἀξιολύπητα ἀσθενεῖς, στίς ἀδικες καὶ μὲ κανένα τρόπο σωζόμενες οὔτε ἀντέχουσες ἐρωτήσεις «θέσεις» τους — δὲν ἔκανα ἄλλο μολαταῦτα παρὰ νὰ ρωτήσω, στὰ ἴσα :

— Ἦταν διάγγελμα αὐτό, κύριε πρόεδρε; Τὸ γύρευε ἡ πρωτοχρονιά μας κάτι τέτοιο; Ἦταν σύμφωνο μὲ τίς συνταγματικές του ἀρμοδιότητες καὶ δικαιώματα;.. Ἦταν «ἐξυμνο», ἦταν «σκόπιμο»; Ἦταν δίκαιο, σωστό, ἑλληνικόν, στοχαστικόν, ἐλεύθερο;.. Ἀντὶ νὰ πῇ: 'Εγὼ βασιλιάς εἰμαι, νέος εἰμαι, πάνω ἀπ' ὅλους κι ἀπ' ὅλα μας τὰ πάθη στέκω, δὲν ἔζησα καὶ δὲν πιστεύω τ' «ἀγεφύρωτα»! 'Εγὼ ἀδέρφια μου, ὅλους. Καὶ δὲν πιστεύω πὼς σ' αὐτὸ τὸ Σπίτι, τώρα, πρωτοχρονιάτικα, πούμαστε ὅλοι ἐγκάρδια καὶ σφιχτὰ συμμαζωμένοι, βγαίνει τάχα κανεῖς, σὰ στὰ μαῦρα παραμύθια, ὅ ἔω, στὸ βοριά, στὸ

κοῦο, στὴν παγωνιά τοῦ μίσους, καὶ νὰ οὐρλιάξῃ λέει — «λύκος» — τὴ διάσταση καὶ τὴν «ἀντίθεση» στὸ Σπίτι καὶ στ' Ἀδέρφια — παρὰ νὰ, πὼς ὅλοι, ἀπλά, ξεστάειμαστε δωμέσα, καλὰ εἴμαστε — σωπάτε, καὶ μὴ χειρότερα! — κι ἄντε ὁ καινούργιος χρόνος νάναί καλός, δικό μας νὰ τὸν κάνουμε, καὶ τοῦ διαλόγου μας, τῆς προκοπῆς μας πιά καὶ τῆς μονοιᾶς μας, ὅχι ποτὲ τοῦ σπαραγμοῦ καὶ τῆς χαρᾶς τοῦ ἐχθροῦ μας... — ἀντὶ τέτοια νὰ πῇ (τί ἄλλα νὰ πῇ ἓνας βασιλιάς;), «λίγο ἀφελῆ, ναί», θὰ πῇτε (μὰ μὴν τὸ πῇτε, γιὰτ' εἶναι τῆς ἀνοιχτῆς καρδιάς, ὅχι «ἀφελῆ»), ἦρθε νὰ μᾶς «θέσῃ», χρονιάρα μέρα, «πράγματα» δῆθεν, ποὺ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, μιὰ φορά, δὲν τίθενται — «δικὰ του» εἶναι, ὅχι «τοῦ Τόπου»!.. Εἶναι καὶ δικὰ σας; Σεῖς τὰ συντάξατε; Σεῖς τὰ ἐγκρίνατε; Σεῖς τ' ἀνέχεστε καὶ τὰ καλύπτετε αὐτὰ — κι ἂς λέγῃ τὸ Σύνταγμα, κι ἂς μὴν τ' ἀνέχεται πιά κανεῖς τὰ τέτοια, οὔτε νὰ τ' ἀκούῃ οὔτε νὰ τὰ θυμᾶται ἀπὸ μαῦρες μέρες;..

Κ' ἐβλεπες τὸν ἄνθρωπο ποὺ δὲν ἄντεχε! Κ' ἐπειδὴ δὲν ἄντεχε, δὲν ἄκουγε!.. Κ' ἐπειδὴ ἄκουγε παραταῦτα, ἔκανε πὼς δὲν ἄκουγε!.. Μὰ ἐπειδὴ κι αὐτὸ ἦταν «φτενόν», κι αὐτὸ «φώναζε» — κ' ἦταν πάλι φανερό πὼς ἄκουγε, ἀφοῦ καθαρὰ τοῦ προφέρονταν, αὐτὰ κι ὅχι ἄλλα, τὰ ἐρωτήματα τὰ κατευθεῖαν, στὸ καίριο, στὴν καρδιά τῶν ἀσθενῶν καὶ ἀδικῶν «θέσεων» (τί «θέσεων», ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε: μπουρδουκλωμάτων ἀπλῶς, κι ὅπως-ὅπως!) — ἔκανε λοιπὸν πὼς δὲν κατὰ λάβαινε!.. Μὰ ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ἦταν ἄλλο τόσο ἀδύνατο, ἀσταθές, «ἐπασχε» — πὼς «δὲν καταλάβαινε»;.. ἀπλᾶ ἑλληνικὰ τοῦ λέγονταν αὐτὸ ποὺ τοῦ λέγονταν (καὶ δὲν ἦταν ἄλλο ἀπὸ φράση σὲ φράση, παρὰ ἦταν αὐτό, καὶ ξανά τοῦτο, καὶ χωρὶς περιστροφές αὐτό, τὸ ἴδιο, μόνο αὐτὸ τὸ ντόμπρο, καὶ τίποτ' ἄλλο) — ἔκανε τέλος πὼς δὲν ἀπαντοῦσε!

«Ἐκανε» καὶ πάλι, πὼς «δὲν ἀπαντοῦσε». Γιατί, καὶ πάλι, οὔτε τοῦτο εἶναι δυνατό. Γιατὶ ἡ σιωπὴ μας ἀπαντᾷ γιὰ μᾶς, ἡ ἀμηχανία μας ἀπαντᾷ, ἡ ἀλα-

λία μας, ή άνοησία μας, οί απόπειρες μετατοπίσεως του θέματος πού κάνουμε, τὸ ἄλλα λόγια ρέ παιδιά, τὸ πέρα βρέχει - ή τὸ ἄρπαγμα ἀπὸ γνωστὰ τροπάρια, ή εὐλαβὴς προσήλωσις στὸν τύπο καὶ στὴν ἐπανάληψή του, ή συστηματικὴ ὑπεκφυγὴ τῆς αἰχμῆς τοῦ ἐρωτήματος, τὸ γύρα καὶ περιγύρα διαρκῶς ἀπ' ὅ,τι ρωτιέται...

Μιὰ τυραννία ποντικοῦ ἀπὸ γάτα.

Κ' ή γάτα εἶναι «γάτα» ὄχι γιατί γεννήθηκε «γάτα» (ὅπως καὶ τὸ ποντίκι δά, ὄχι γιατί γεννήθηκε «ποντίκι»), παρὰ γιατί ή θέσῃ τοῦ «ποντικοῦ» δὲ σηκώνει ρώτημα, δὲν ἀντέχει ψάξιμο, κυνήγημα, δὲν ἀνέχεται προβολέα — εἶναι μιὰ σκάρτη «θέσῃ», ἄδικη «θέσῃ», κλονούμενη «θέσῃ» — κι ὁ Λόγος (τὸ κατὰ Λόγον, τὸ κατ' ἀλήθειαν), τὰ «νύχια» ὅλα τῆς «γάτας» δὲν εἶναι — δυστυχῶς — «μιᾶς γάτας νύχια», παρὰ τῶν πραγμάτων νύχια, καὶ κατ' ἀνυπόστατων «θέσεων» ἀρπάγες φοβερές, ὄχι νύχια, πού ἀπλῶς «ἐκφοράζει» — τυχαίνει νὰ ἐκφράζῃ — κάποιος, ὄχι ὅτι κι αὐτοῦνοῦ «τοῦ ἀνῆκουν».

Κ' εἶναι λυπηρὸ λοιπὸν αὐτὸ τὸ «παιγνίδι». Καὶ προτιμῶ, προσωπικά, νὰ ρίχνω ἓνα ρούχο πάνω στὸν γυμνὸ, τὸν καταπληγιασμένο· ή προτιμῶ νὰ τὸν ἐκτελῶ, μὲ μιὰ βολὴ θετικὴ, κριτικὴ, ἀπορριπτικὴ ἀπὸ μακρυά, παρὰ νὰ στέκω μπρὸς του, ν' ἀπλῶνω τὰ νύχια τῶν πραγμάτων ἐρωτηματικά, νὰ μὴν ἔχῃ νὰ διαφύγῃ, νὰ ξεγδέρνεται ἔτσι, νὰ ἐξευτελίζεται - ἄνθρωπος, ἐπιτέλους, σὲ θέσῃ ἀδυναμίας! «Τάκανε τώρα», ή «τάχει καμωμένα», «θάλασσα» ή «βρώμικα», «μέσα του» ή «ἔξω του», στίς θέσεις ή στίς πράξεις του, ή στίς πράξεις καὶ τίς θέσεις ἄλλων πού πάει νὰ καλύψῃ (τί τραγικώτερο;) — καὶ πασχίζει, ἄθλια, νὰ τὰ κουκουλώσῃ, νὰ τὰ κρύψῃ,.. τοῦ φεύγουν, τοῦ ξεφεύγουν, δὲν ἔχει κ' ἱκανότητες — μὲ ἄδικο δὲν ἔχει ποτὲ κανεὶς ἱκανότητες — κ' εἶναι μιὰ ἀηδία, μιὰ λύπη, ἓνα θέαμα εὐτελιστικὸ, πού κατεβάζει κ' ἐκεῖνον πού τὸ βλέπει!..

διέφερε, οὔτε μπορεῖ ποτὲ νὰ μ' ἐνδιαφέρει, πέρ' ἀπὸ τὸ νὰ γυρνᾶω τὸ κουμπὶ καὶ ν' ἀκούω κἀνα τραγουδάκι του). Μὰ εἶναι σύμπτωμα ἀποκαλυπτικὸ...

Ἄς θέσωμε τὸ ζήτημα ἀπὸ τὴν ἀρχή. Καὶ στήν οὐσία - ὄχι στὰ προσωπικά (τὰ προσωπικοῦλια μάλιστα, σὰν τὰ δικά του, τὰ τόσο φτηνά), ὅπου πάει τώρα ὁ «τροβαδοῦρος» μας νὰ τὸ ρίξῃ. Στήν οὐσία — γιατί εἶναι θέμα ἐδῶ καθολικὸ καὶ πρῶτο: τὸ θέμα τῆς δυνατότητας διαλόγου μὲ τὴν «Ἀριστερά» (ή καὶ μ' ὅποιαν ἄλλη παράταξῃ σ' αὐτὸ τὸν Τόπο), πού ἂν δέ ν εἶναι δυνατός, ὁλοφάνερο πῶς πᾶμε στὸ Φόνο καὶ στὸν Ἐμφύλιο, ἄλλῃ μιᾷ φορὰ, ἐνῶ ἂν εἶναι, μπορεῖ καὶ νὰ τραβήξουμε σὲ μιὰν ἀνθρωπινώτερη ζωὴ (ἂν φυσικὰ μοχθήσουμε ὅλοι νὰ τὸν κρατήσουμε ψηλά, στὴν οὐσία) — καὶ γι' αὐτὸ δὲν θὰ τὸ ρίξῃ, ὄχι, μὲ τὸ «ἐγωπαθὲς» ἔνστικτό του «βεντέττας», ὁ Μίκης μας ἐκεῖ πού θέλει, γιὰ νὰ τὸ χαντακώσῃ!

Καὶ πρῶτα-πρῶτα: Ποιὸς εἶναι ὁ Μίκης Θεοδωράκης, πού διόλου ἀνυποψίαστοι κι ἀφελεῖς ἐμεῖς — ἔννοια σας, καὶ τοὺς ὕμνους τοῦ στὴν Τετάρτη Αυγούστου² ξέραμε, καὶ τὸν πατερούλη του Με-

2 Δὲς στὸ περιοδικὸ Νεολαία, τῆς ἔθλιας ἐκείνης Ε.Ο.Ν. τοῦ Μεταξᾶ, τεῦχος 20 (71), 17-2-1940, σελ. 640α:

Λόγια Σκαπανέα
Εἶμαι ἓνα Σκαπανάκι
μὲ ὠραία φορεσιά,
μὲ κοντὸ παντελονάκι
καὶ γερὴ κορμოსτασιά.
Ἔχω πίστῃ στὸ Χριστοῦλη,
σεβασμὸ στὸ Βασιλιά,
σὰ μεγάλο πατερούλη
ἀγαπῶ τὸν Μεταξά.
Εἶμαι ἓνα Σκαπανάκι
ὅλο δύναμη κι ὀρμή,
πάνυ νάμαι πιά παλδάνκι
κ' ἔχω ἀξία στὴ ζωή.

Μιχ. Θεοδωράκης

Καθὼς καὶ στὸ τεῦχος 52 (103), 28-9-1940, σελ. 1665α:

Ἡ ἱστορικὴ μας τετραετία
Τέσσερα ἄστρα γύρω-γύρω,
καταμεσῆς ἡλίου λαμπρός,
τέσσερα χρόνια ὅλο μῦθο
κι ὁ ἥλιος: Ὁ Ἀρχηγός!

Μ. Γ. Θεοδωράκης

ΤΑ ΙΔΙΑ ΧΤΕΣ Ο ΜΙΚΗΣ Θεοδωράκης - καὶ πάλι σὰν ἐνδεικτικὴ περίπτωση μ' ἐνδιαφέρει (ὁ ἴδιος οὔτε μ' ἐν-

→

ταῖα (καθὼς μετὰ καί... πατερούλη Στά-
λιν), καὶ τὴν ἀνεμοδούρα τῆς ὄφας * του
γενικώτερα — θεωρήσαμε ὥστος ἄξιο
τῆς τιμῆς γιὰ συζήτηση ὑπεύθυνη μαζί
του, πάνω σὲ τέτοια θέματα καὶ μὲς ἀπὸ
τὰ τόσο αὐστηρὰ Νέα Ἑλληνικά;

Γιατὶ ὅσο κι ἂν «εὐκόλη», ἐκ κρε-
μεῖ πάντως ἐναντίον μας ἡ «κατη-
γορία», ἐκ μέρους πολλῶν «εὐπρεπῶν ἀν-
θρώπων». Ἐδῶ, λέν, δὲν ἐθεωρήσαμε ἄξιο
τέτοιας τιμῆς τὸν κ. Στεφανόπουλο λ.χ.,
καὶ δὲ συζητήσαμε μαζί του τίποτε, παρ'
ἀπλῶς τοῦ ἀπευθύνουμε εἰδικὸ καὶ συγκε-
κριμένο ἐρώτημα — ἐρώτημα-βολή, μετα-
ξὺ μας, ποὺ δὲν περίμενε δὰ καὶ ἀπόκρι-
ση — σ' ἐντελῶς εἰδικὸ θέμα, ἐντελῶς τῆς
τυπικῆς ἀρμοδιότητός του σὰν «προέδρου
κυβερνήσεως». Δὲν θεωρήσαμε ἄλλους κι
ἄλλους — ἐνῶ ἄλλοι, ποὺ κατὰ τεκμήριον
(καὶ γιὰτὶ εἶναι ἄξιαι ἀξιωματικοὶ φορεῖς πα-
ρατάξεων σ' αὐτὸν τὸν Τόπο) τοὺς ἐθεω-
ρήσαμε, ὅπως λ.χ. τὸν κύριο Παπανδρέου
τὸν ἴδιο, δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀντικρύ-
σουν ἐρωτήματα εὐθέα τιθέμενα ἀπὸ Ἀ-
ποστολίδηδες, κι ἀπέφυγαν τὴ συνάντηση
(ἀλλ' ὄχι καὶ ρητῶς, εὐθέως ἀρνούμενοι),
καθὼς μποροῦν νὰ βεβαιώσουν κι ὁ πρῶ-
ην ὑφυπουργὸς Προεδρίας κ. Γ. Ἀλ. Μυ-
λωνάς, κι ὁ κ. Βαρδινογιάννης, κι ὁ κ.
Λαγάκος, κι ὁ γενικὸς διευθυντὴς Τύπου

τοῦ ὑπουργείου Προεδρίας κ. Γ. Καβου-
νίδης, κι ὁ ἰδιαιτερός τοῦ κ. Παπανδρέου
κ. Ἀ. Μοθωνιός, στοὺς ὁποίους πλειστά-
κις ἐζητήθη νὰ «κλείσουν» τὴ συνάντηση
«γιὰ μιὰ ἐντελῶς ἐλεύθερη, ἀνοιχτὴ καὶ
οὐσιαστικὴ συζήτηση».

Ἐνῶ λοιπὸν τόσους καὶ τόσους δὲν ἐ-
θεωρήσαμε ἄξιους τῆς τιμῆς, κι ἄλλοι τό-
σοι — καὶ τέτοιοι — τὴν ἀπέφυγαν,
πὼς ξαφνικὰ τὸν ἔσχατο Θεο-
δωράκη;

Ν ΑΙ... ΜΟΝΟ ΠΟΥ δὲν εἶν' «ἐσχατος»
ὁ Θεοδωράκης, ἀπὸ κάποιας πλευ-
ρᾶς — καὶ μάλιστα ἐκείνης πρὸς τὴν ὁποία
βασικώτερα βλέπουν τὰ Νέα Ἑλληνικά:
Εἶναι ἡ πλευρὰ τῶν νέων εἰδικώτερα,
καὶ δὴ τῶν νέων μὲ τὴν πιδὼ ὀργισμένη,
(δηλαδή: τὴν πιδὼ δίκιά μας) ὀρμή,
καὶ διάθεση — δίκαια ὀργισμένη καὶ
σωστὴ διάθεση, ἄλλο ἂν πλανημένη τρα-
γικὰ ὡς πρὸς φορεῖς τῆς γνησιότητάς της,
ἀφημένη τραγικώτερα στὴν τύφλα της καὶ
στὴν ἀμορφωσιά της, τραγικώτατα ἀνου-
σιαστικοποίητη ἀκόμα, καὶ γι' αὐτὸ κραυ-
γάζουσα μονάχα — δίχως ἀποτέλεσμα με-
ταβολῆς καμμιᾶς — στὰ πεζοδρόμια.

Σᾶς τὸ λέμε πολὺ σοβαρὰ — κ' ἐξη-
γεῖ τὴ στάση μας ἐπαρκέστατα — ποίους
εἶναι ὁ Θεοδωράκης:

Δὲν εἶναι ἀπλῶς ὁ «τροβαδοῦρος», ὁ
συνθέτης ἐλαφρῶν τραγουδιῶν — περίπου
«τῆς μόδας». Δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνας ἀστό-
χαστος προσωπικὰ, «μὲ πολὺ λίγο μυαλό
στὸ κεφάλι του», ὅπως λέν συνήθως, «ποὺ
τραγουδάκια κάνει ἐπιτέλους, καὶ τί πε-
ριμένεις;»

Αὐτὰ ὅλα τὰ εἶναι ἀσφαλῶς — καὶ
τὸν βαραίνουν ὄχι λίγο σὰν πρόσωπο δι-
χῶς βάρους. Μὰ κάνουμε κοινὸ νιο ὁ-
γίᾳ ἐδῶ, καὶ κάνουμε πρᾶξιν, μέσα στὸ
χῶρο κοινῆς ζωῆς: λίγο ἢ πολὺ κάνου-
με ὅλοι ἱστορίᾳ σήμερα σ' αὐτὸ τὸν
Τόπο — ἄλλο ἂν ἄξια ἢ πανάθλια (ἀπὸ
μᾶς ὅλους θὰ ἐξαρτηθῇ, κι ἀπὸ κανέ-
ναν χωριστὰ) — καὶ θάμασταν ἐμεῖς πιδὼ
ἀστόχαστοι κι ἀπὸ τὸν Θεοδωράκη, ἂν
μᾶς διέφευγε τί σημασία ἔχει ὁ ἐμβλημα-
τισμὸς μέσα στὴ ζωὴ μας, ἢ ἐκ τῶν πρα-
γμάτων «προβολῇ» κάποιων προσώπων,
ἀνεξαρτήτως εἰδικοῦ τοὺς βάρους, σὰν

Τί; Ἀπορεῖτε; Κι ὅμως νὰ ἴ! "Οταν ἐμεῖς,
συνομήλικοί του (παρὰ ἓνα χρόνο), βράζαμε
ἀπὸ ἀντιδικτατορικὴ ὀρμὴ καὶ σιχαμάρα —
κι ἀντιστεκόμασταν παράφορα μὲς στὰ Γυ-
μνάσια, πολὺ πρὶν ἀπ' τὴν Ἀντίσταση — αὐ-
τός... τὸν πατερούλη του, καὶ τὰ βρωμοποιη-
ματάκια του στὴ Νεολαία τους, καὶ τὸ ἐμε-
τικὸ γλύψιμο στὸν... Ἀρχηγό του, καὶ ὅλο...
μῦρο γιὰ δαῦτον ἡ Ἱστορικὴ του Τετραετία!
Καὶ τώρα φοβερὸς καὶ τρομερὸς λέει «ἐπα-
ναστάτης» — κι ἂς ἀποκήρυξε τὸ Κ.Κ.Ε. στίς
ἐφημερίδες τοῦ '53, καθὼς ἐπιμένει ὁ Γ. Γε-
ωργιάδης (ποὺ αἰθὰ μοῦ φέρη καὶ τ' ἀποκόμ-
ματα), κι ἂς «ἐτεσίμπησε» (αἰὼς ἐκ τούτου)
ἐπὶ Παπάγου, τοῦ «βρωμεροῦ ἀστικοῦ κρά-
τους» (ποὺ τάχα «καταπολεμεῖται») ἱπποτρο-
φιούλα γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ, νὰ σπουδάσῃ μου-
σικὴ!.. [Κι ἂν ἐπιμένῃς, Μίκη, νὰ μὴ ζητᾷς
συγγνώμην γιὰ τὰ ψέμματα καὶ τίς βρισιές
σου, ἔχω κι ἄλλα ράμματα γιὰ τὴ γούνα σου!
Δὲ σοῦ τόπαν, πὼς ἐγὼ δὲν παίζω; ..
Θαρρῶ θάπρεπε νὰ στοῦ'χαν πῆ!]

- 3 Ἀπὸ τὸ Ο.Φ.Α.: "Οπου Φυσάει ὁ Ἄνεμος.
Δηλαδή: πολιτικὸς καιροσκοπός.

φορέων τάσεων πελωρίων ανάμεσά μας.

Γιατί ναι, ό Μίκης είναι κι αστόχαστος, και δίχως ειδικό βάρος άλλο πέραν του καλού συνθέτη τραγουδιών, κι ό,τι άλλο επιτέλους μπορείτε ή θα μπορούσαμε εύκολώτατα νά τού σούρωμε — τίποτα πιδ εύκολο άπ' τό διαβόητο αληθινό νά τό ξαναβοήσης — άλλ' είναι συνάμα:

1 ΕΚΕΙΝΟΣ, πού μεγάλο σώμα τής άθναϊκής βάσεως — και μάλιστα (τό και σπουδαιότερο): σώμα νέων — παρά την αντίθετη άποπάνω θέληση τής άξιωματικής ήγεσίας τής «Άριστεράς» (δηλαδή: παρά τή θέληση τού κατεστημένου τους· δηλαδή: μέ όρμη άντικονφορμιστική έκ τών κάτω) — τόν έβγαλε βουλευτή.

2 ΤΟΝ ΕΒΓΑΛΑΝ ΒΟΥΛΕΥΤΗ, μέ κανένα δεδομένο άλλο πέρ' άπ' τά τραγούδια του. Γιατί τά λόγια του ήταν σαχλά, άμέθοδα, άσυγκρότητα, έλάχιστα φλογερά — πολύ χαλαρά μάλιστα — παιδάριου λόγια, πού κανενός δέν μπορεί νά ξέφυγε πώς δέν είχαν ποιότητα και ειδικό βάρος κανένα, όπου τά ξανάπε, όπως κι άν ξανάβαλε τήν πλάκα του, σ' όποια γειτονίτσα. Και πράξεις βέβαια πίσω του δέν έχει. Τό πολύ-πολύ μερικά σκαμπιλάκια άπό μπασκίνες, όποτε μισοατάχτησε και δαύτος, για λόγους καλλιτεχνικής του προβολής. Ένώ υπάρχουν δίπλα του άγωνιστές κι άγωνιστές σ' αυτή την παράταξη, και νέοι πού μελέτησαν, δέ μεΐναν τόσο αστόχαστοι κι άνυποψίαστοι — κι όμως δέν έφερε αυτούς τό ρεύμα σέ θέση φορέων, παρά έφερε αυτόν!

Τούτο, πρώτα-πρώτα, κάτι σημαίνει για τό ρεύμα τό ίδιο και για τά κριτήριά του — κάτι κακό σημαίνει, και για τό διόλου κριτήρια — μά δέν παύει νά σημαίνει και μία όρμη άντικονφορμιστική τής βάσεως, κάτι καλό δηλαδή και πού μπορεί λαμπρά νά πάη και για σπουδαία κριτήρια — γι' αυτό και μάς ενδιαφέρει.

Είναι λοιπόν φορέας. Έξελέγη βουλευτής. Παρά τή θέληση τής κατεστημένης ήγεσίας τής παράταξης του. Με τά τραγουδάκια, ναι — μά μέ τά τραγουδάκια, βουλευτής.

3 ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟ ΑΥΤΟ. Είναι και ιδρυτής κι «άρχηγός» τών Λαμπράκηδων. Δηλαδή τού πιδ ώργισμένου, τού πιδ άσυμβίβαστου κατά διάθεση, τού πιδ δυναμικού γι' αυτό κι άδίσταχτου σώματος τών νέων τής Άριστεράς. Αραδιάζοντας τις άνοησιούλες του — κακοδιατυπωμένες, χαλαρές, άσυγκρότητες, αστόχαστες, τροπαριακές, μακαρονοειδείς, για γέλοια για κλάματα, για ό,τι θέλετε, για καμμία σοβαρή άντιμετώπιση, σάλια-μύξες πράματα, έπαναστατικοειδή τάχα, και τραγικά, τραγικώτατα μακράν τής ουσίας πού μάς καίει έδωμέσα — στη μπροσούρα του *Μανφέστο τών Λαμπράκηδων*, έτύπωσε 28 χιλιάδες άντίτυπα! Όχι χίλια, όχι δυό χιλιάδες, όχι τρείς, όχι πέντε!.. 28 χιλιάδες άντίτυπα!.. Κι ούτε ήλίθιος ούτε σπάταλος μπορεί νά είναι τόσο ό κοττεράκιας, νά τυπώνη 28 χιλιάδες ενώ δέ θα μοιράση 25 τουλάχιστον!

Τόν άκολουθοΰν λοιπόν, κατά τεκμήριον — τόν άνέχονται, τόν άκούν, κατά τεκμήριον, νιώθουν κατά τεκμήριον «νά τούς έκφράξη όπωςόηποτε» — 25 χιλιάδες τουλάχιστον νέοι σ' αυτό τόν Τόπο!

Ο ΧΙ 25 ΑΛΛΑ ΔΤΟΜΙΣΗ ΜΟΝΟ άν είχα έγώ, άλλα αα αυτόν τόν Τόπο! Άρα — για μένα, και κατά την κρίση μου — ό Θεοδωράκης αλλάζει ή δέν αλλάζει τόν Τόπο αυτόν, άν είναι ή άν δέν είναι γνήσιος φορέας γνησίως ροπής.

Και γώ, λοιπόν, ό Ρένος Άποστολίδης, πού ψάχνω μέσα δώ νά βρω, νά δείξω, τί αλλάζει και μέ τί αλλάζει, ή τί δέν αλλάζει και μέ τί δέν αλλάζει ή ζωή στόν Τόπο — κ' έχω έσας τούς άναγνώστες, τούς δυό, τούς τρείς χιλιάδες υπεύθυνους και σκεπτόμενους, πού μέ θεωρείτε υπεύθυνα και πώς υπεύθυνα ψάχνω νά βρω για λογαριασμό σας — έγώ είμαι υποχρεωμένος, ό,τι κι άν πιστεύω άπό ένστικτο για τόν κοττεράκια — για τόν αστόχαστο, για τόν παίδαρο, για τό μπουά — νά ψάξω νά βρω, νά ψάξω νά δείξω, άν ναι, ύπάρχη σκελετός, ύπάρχη συνείδηση ποιότητας, άντίληψη προβλημάτων και δυσκολιών τρομερών, θέσεις, ιδέες, νοήματα, ουσία μέσ σ' αυτό τό μπουγιο,

και ποιιά - ή αν δέν υπάρχει, ή ύπάρχει και δέν έχει φορέα, ή ύπάρχει κ' έχει κάλπηδες φορεΐς, και πρέπει νά ξυπνήση λοιπόν και νά τους αλλάξη, πρέπει νά δή και ν' αναδείξη από μέσα της για νά προχωρήσουμε (γιατί όλοι μαζί θα προχωρήσουμε, μήν πλανιέστε, ή δέ θα προχωρήση κανείς και τ'όλον θα χαθῇ ἐδῶ).

Και μένα εἶν' ή δουλειά μου αὐτή, όπως τοῦ Θεοδωράκη νά κάνη τραγούδια. Ἡ δουλειά μου εἶναι νά ψάχνω, νά βρίσκω, νά σπέρνω στis συνειδήσεις σας. Κι αν ψάχνω και στοὺς βούρκους, κι αν βρίσκω κι απ' τίς λάσπες, κι αν σπέρνω και στοὺς ὀχετοὺς - πρέπει παντοῦ νά ψάχνω, ἀπό παντοῦ νά βρίσκω, σ' όλους νά σπέρνω, και λίπασμα εἶν' οἱ ὀχετοὶ αν ἔχετε σκέψη, κι απ' τὰ ἴδια τ' ἀπεκρίματα του τὸ ζωντανὸ ξαναγεννιέται και βγά-ζει ἄνθος, κρίνο πολὺ πού ἀνθίζει!..

Ἀλλιῶς, αν δέν σκεφτόμουναι ἔτσι, ήμουναι Θεοδωράκης ἀστόχαστος, και για τραγουδάκια μόνο, τῆς μόδας, πού κολᾶν στὰ χεῖλη.

ΤΙΜΙΑ λοιπόν — και πολὺ σοβαρά, και ὑπεύθυνα, και χωρὶς νά λογαριάζω τὸ βάρος μου σὲ συνάρτηση μέ τὴν ἐλαφρότητά του, χωρὶς νά φοβάμαι μὴ τὸ κύρος μου πάθῃ ἀπὸ τὴν πλήρη ἔλλειψη κύρους του, και χωρὶς νά σκεφτομαι ἄλλο παρὰ πῶς αὐτὸς κατὰ τεκμήριον εἶναι φορέας, και μέ νοιάζει πάρα πολὺ τὸ ποῦ πᾶνε 25 χιλιάδες νέοι μέ γνήσια και δίκαια ὠργισμένη ὁρμή (για τὸ ποῦ πᾶμε ὅλοι μας, μέ τὰ λουλούδια μας μπροστά, πού αὔριο θά δρέψῃ χάρος και δρεπάνι αν πᾶμε ἄσχημα, μέ τυφλοὺς φορεΐς, μέ ἀσυλλόγιστους «ἡγέτες», μέ ἀνούσιους) — πῆρα τὸ μαγνητόφωνο και τὸν Πάρι (και τὴν Ἄννα Ζαλαμίχα, τῇ δευτέρῃ φορά), και πῆγα ἐξή ὀλάκερες ὥρες σπῆτι του — ἐνῶ δέν κουνιέμαι ποτέ ἀπὸ τὸ δικό μου, για κανέναν — και μοῦ βγαλε τὴν πίστη ἀνάποδα, ὁ φλύαρος, ὁ ἀνυποψίαστος, ὁ τροπαριολόγος τῆς «γραμμῆς» και τοῦ ἐπιπόλαιου «συνθηματισμοῦ» μέ μπαρούφες (κι αὐτὲς κακοδοσμένες, ἀδέξιες, χωριάτικα και για πολὺ τριχωτὲς ἀφτάρες, σάν ἀπὸ χωρὶ βουγιγμένες) — νά παλεύω νά τὸν φέρω στὴν οὐσία τῶν προβλημά-

των, στὴ σκέψη, στὴν καρδιά τῶν στό-χων, σ' ἐκεῖνο πού καίει κ' εἶναι δύσκολο νά περπατήσῃ μέσα δῶ, τόσο δίχως μόρφωση, δίχως ξύπνο τῶν συνειδήσεων — κι αὐτοὶ τόσο «εὐκολα», τόσο ἀμόρφωτα, τόσο κονφορμιστικά και πάνω πάνω, δίχως μόχθο κ' αἷμα και στοχασμό, περιγλείφουν μόνο, ἀντὶ ν' ἀντιμετωπίζουν μέ ψυχὴ σὲ βάθος!..

ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΠΤΩΜΑ, ΤΟ ΙΔΙΟ: Δέν ἄντεξε οὔτε σ' ἓνα οὐσιαστικὸ ἐρώτημα! Ἔνα εὐθὺ ἐρώτημα δέν κατάφερε ν' ἀνεχτῇ! Τὸ πετσί του δαρμένο, φλογωμένο ἀπὸ μπροσούρα, μόλις κι ἀπὸ μακρὺ ἐνιωθε τὴ γοργή σκιά ἐρωτήματος οὐσίας νά πλακῶνῃ, ἐρυθραίνονταν, φλέγμαινε — ἔπασχε κ' ἔφευγε!.. Τελεῖα δειλὶα ἀντικρύσματος τῆς παραμικρῆς οὐσίας!.. Φοβερὴ ἀδυναμία «ἀντιλήψεως» τῶν στοιχειωδέστερων ἐννοιῶν τῆς σύγχρονης κριτικῆς ὑποψίας! Πάλευα νά τὸν κάνω νά «μυριστῇ» ὅσα σπαράζουν τὴ σκέψη και τὴ θεωρία σήμερα, τὴν ἐπαναστατικὴ τὴ μάχη πού δίνεται για τὰ ἐγγύα, τὰ ἐσωτερικά, πού αὐτὸς ὁ Μάρξ ἐπιτέλους, πρὶν ἑκατὸ χρόνια ἤδη, ἔβαζε στὴ μέθοδο και στὴν τακτικὴ — ἀλλὰ τί Μάρξ τώρα λέω σ' αὐτοὺς! Διαβάσανε ποτέ τους Μάρξ; Ἡ νά τοῦ δώσω νά «πιάσῃ» λίγη διὰλεκτικὴ κριτικὴ τῆς Τυπικῆς Λογικῆς, και νά πληροφορηθῇ (αν μὴ νά καταλάβῃ) πῶς βλέπουν, μαρξιστὲς μάλιστα, ἀπὸ πολλὰ χρόνια στὴν Εὐρώπη, ἀντέπαναστατικὸτητα ἴσα-ἴσα στὸν πολιτικὸ ρασιοναλισμὸ (πού αὐτὸς ἀκόμα πρωτοθαυμάζει, χάσκοντας μέσα του) — μα πού!.. Ἐνας παῖδαρος, πανικόβλητος, φεύγων διαρκῶς και διαρκῶς θολώνοντας τὰ νερά, ἀμολῶντας διαρκῶς μελάνι και διαρκῶς ρίχνοντάς το ἀλλοῦ, ξανά και ξανά στὴ «γραμμὴ», στὸ σύνθημα, στὸ πα-ραμῦθι — στὴν πλάκα, τὴν χιλιοβαλμένη, πού τρίφτηκε πιά, κι ὥστόσο αὐτὸς τὴν ξαναβάζει, γιατί δέν έχει ἄλλη, δέν ξέρει ἄλλη, και για νά τοῦ ζαλίξῃ μοναχὰ τὸ ἀφτί, μπὰς και πιάσῃ κάνα ἐρώτημα οὐσίας (και τί γινόμαστε, μέ τί μυαλό)!.. [Τί κατάντια — και λύπη — αὐτὴ νάναι ή ποιότητα τῶν τάχα «φορέων» μας!..]

ΚΑΙ ΤΩΡΑ ΚΛΑΙΓΕΤΑΙ, ζητάει τὴν κουδουνίστρα του: Τὴν ταινία! Τὴν ταινία!.. Παρακαλᾷ, ἐκλιπαρεῖ, νὰ τοῦ δώσουμε τὴν ταινία πού τὸν ἐκθέτει! Τὸν ἐκθέτει στοὺς «δικούς» του, τὸν ἐκθέτει στοὺς ἀντιπάλους - στὰ παιδιὰ πού τὸν ἀκοῦνε, στὴν ἡγεσία πού θὰ τὸν καθίση στὸ σκαμνὶ γιὰ τὶς ἀνοησίες πού εἶπε (καὶ γιὰ ὅσα τοῦ ξέφυγαν)!.. Κλαίγεται, παρακαλεῖ, κάνει καὶ πῶς ἀπειλεῖ μὲ τὸ νόμο — τὸν «ἀστικὸν» νόμο, σαχλαμάρα μου! — μήπως «πιάση», βάζει τὸ Μέντη Μποσταντζόγλου, βάζει δικηγόρους — ἔχει καὶ δικηγόρους, ὁ «ἐπαναστάτης»!.. — ζητάει τὴν ταινία!..

Ὅλοι θὰ τὴν ἀκούσουν - ὅχι αὐτός, ἀν δὲ ζητήσῃ πρῶτα δημοσίᾳ συγγνώμη, γιὰ τὶς βρισιές πού θρασύνθηκε νὰ ξεστομίσῃ, καὶ δὲ γλύψῃ, δὲ φάῃ, δὲν καταπιῇ, δὲν πάρῃ πίσω τὰ ψέμματα πού ἀποτόλμησε!

Ἐξ ὥρες δούλευε αὐτὸ τὸ μηχανήμα στὸ σπῆτι του, κ' ἔγραψε σχεδὸν τὰ δυὸ κανάλια ταινίας χιλίων ὀκτακοσίων ποδῶν!.. Δὲν εἶναι ὅτι γιὰ νὰ τάβαζα ὅλα θάθελα πάνω κι ἀπὸ ἐκάτὸ σελίδες *Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν*. Ἐγὼ καὶ διακόσιες νὰ βάλω - ἀλλ' ἀνοησίες καὶ φλυαρίες δὲν βάζω! Ἔστω κι ἂν θάκαναν ρεντίκολο πιά κι αὐτὲς τὸν κανακάρη μας! Τὰ πιλάφια τῆς *Αἰγῆς* ἐγὼ - ὅχι! Διάλογο ναί, τροπάρι ὅχι! Μὰ καὶ νὰ θυμώσῃ ἡ καὶ νὰ σκάσῃ ὁ Μίκης — ἡ ὁ Μίκυ Μάους ἡ ὁ Μάο-Τσέ-Τουνγκ ἡ ὁ Καραγκιόζης ἡ ὁ Χοντρὸς κι ὁ Λιγνὸς (καὶ καταλαβαίνετε τὸ δικό μου τὸ θυμὸ καὶ τὴ δικιά μου ἀπόφαση εὐθύνης γι' αὐτὸ τὸ ἔντυπο, ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ γραφτό μου πιά ἐδῶ) — ἐγὼ ἀνοησίες δὲν βάζω!

Διάλεξα — φροντίζοντας μάλιστα, ὅσο μποροῦσα, μὲ τὴν πιὸ καλὴ πίστη, νὰ διαλέξω τὰ πού ἐρχόντουσαν σὲ κάποιον λογαριασμὸ τοῦ Μίκη, ὅχι ὅσα τὸν ἐξέθεταν περισσότερο, χωρὶς νὰ κόψω τὸ παραμικρὸ ἢ ν' ἀλλοιώσω (ἀφοῦ ὡς καὶ τέσσερις φορὲς μιὰ λέξη του ἔβαλα, γιὰτὶ τέσσερις τὴν ἔλεγε, κι ὅχι τρεῖς) — κ' ἔβαλα γι' αὐτὸ — ὅχι μόνο γιὰτ' ἦταν ἡ ἀρχὴ — τὴν ἀρχὴ τῆς συζητήσεως.

Αὐτὰ πού ἔβαλα — καὶ ν' ἀφήνῃ τὶς βρισιές καὶ τὰ ψέμματα ὁ Μίκης, πού δὲ σβήνουν τὶς ἐγγραφεὲς τῆς ταινίας, κ' ἐγὼ

τὴν ἔχω στὰ χέρια μου — πέραν τοῦ ὅτι ἦταν πιστότατα (μολονότι δὲν εἶναι οὐτ' ἡ φαρισαϊκὴ «πιστότης» πού θάπρεπε νὰ μᾶς ἐνδιαφέρῃ, παρὰ ἡ ἀπερίφραστη ἀλήθεια, ψευτοεπαναστάτῃ μου), ἔθεταν ἕνα, δύο, τρία, τέσσερα, πέντε ζητήματα. Ὅυσιαστικώτατα καὶ καιριώτατα, γιὰ τὴν τακτικὴ καὶ τὴ νοοτροπία καὶ τὸ διάλογο μὲ τὴν «Ἀριστερά», γιὰ τὴν πολιτικὴ καὶ τὸ βαθὺ κομφορμισμὸ τῆς, γιὰ τὰ «κλάθη» καὶ τὴν ἀνιάτῃ ἀντιδιαλεκτικότητά της, τὴν ψευτοεπαναστατικότητά ἢ καὶ ἀντεπαναστατικότητά, κι ἀντίστοιχῃ τῆς «Δεξιᾶς» φανλοκρατικότητά της! Εἶναι θέματα, εἶναι ζητήματα, εἶναι οὐσία — καὶ ν' ἀφήνῃ τὴ δειλία ὁ Μίκης, ἡ καὶ ὅποιος ἄλλος, κι ἂν ἔχῃ κότσια, ἂν ἔχῃ θέσεις, ἂν ἔχῃ νεφρά, ν' ἀπαντήσῃ!

Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι στὴν ταινία, παρὰ στὴν οὐσία: στὸ τί εἶπε καὶ στὸ τί ἀκόμα θέλει — ἂν ἔχῃ — νὰ πῇ, καὶ στὸ τί δὲν εἶπε — γιὰτὶ δὲν εἶχε τί ν' ἀρθρώσῃ, ἀποστομωμένος μ' ἐμπράγματα στοιχεῖα καὶ θέσεις — καὶ στὸ τί δὲν ἔχει νὰ πῇ (καὶ γιὰ νὰ συγκαλύψῃ αὐτὸ ἀφρίζει καὶ ψεύδεται καὶ βρίζει).

Κι ὅχι κἂν στὸ ἂν ἔχῃ ὁ Μίκης — ἡ ὅποιος ἄλλος — νὰ πῇ, ἡ νὰ μὴν πῇ, ἀλλὰ στὸ τί εἶναι: ἂν εἶναι ἡ ἂν δὲν εἶναι σωστὰ καὶ δίκαια αὐτὰ πού ἔθεσα ἐγὼ (γιὰτὶ ἐγὼ θέτω αὐτοὶ δὲν θέτουν τίποτε, χρόνια τώρα, μέσα δῶ)!

ΝΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΑΝΤΕΧΟΥΝ ΛΟΙΠΟΝ στὸ διάλογο. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀντέχουν — τὸ ρίχνουν στὶς βρισιές καὶ στὰ ψευτονταηλίκια! Αὐριο: στὸ Φόνο, δίχως Διάλογο, καὶ ξανά στὸν Ἐμφύλιο, ὅλοι τους!

Καὶ δημοσιεύουνε στὶς ψωροφυλλᾶδες τοὺς τοῦτοι δῶ, τὶς βρισιές καὶ τὰ ψέμματά τους — «ὅ,τι πιάσουν», καὶ γιὰ θόλωμα τῶν νερῶν μὲ τὴ συκοφαντία — κι ὅταν *Τὰ Νέα Ἑλληνικά* (πού δὲν ἔχουν φυλλάδα τίμια ἀπέναντί τους, ἀπὸ καμμιὰ πλευρά, γιὰτὶ δὲν εἶναι ἀνεκτὴ ἀπὸ δούλους ἢ ἐλεύθερη κρίση τους) πιάσουν καὶ στείλουν — ὅχι «ἐπικαλούμενα» τὸν *περὶ Τύπου* νόμο, ὅπως θὰ μποροῦσαν (ἂν δὲν πίστευαν τὸ πνεῦμα πρῶτο, κι ὅχι

τὸ νόμο κανενὸς) — μιὰν ἀπάντησιν τίμια καὶ μὲ τὰ πράγματα μόνον μέσα της, ἄτιμα καὶ δειλὰ καὶ μπαμπέσικα οἱ γνωστὲς βρωμοφυλλάδες τοὺς δὲν τὴν δημοσιεύουν!

Νὰ ἡ ἀπάντησις τῶν Νέων Ἑλληνικῶν, ποὺ ἐστάλη σ' ὅσες φυλλάδες δημοσίευσαν τὶς βρισιὲς τοῦ Θεοδωράκη (ποὺ σήκωναν τετρακόσιες μηνύσεις, ἂν προσφεύγαμε ἐμεῖς ποτὲ στὸ μπάρμπα, στὸ «νόμος», στὸ χωροφύλακα, καὶ κατὰ τοῦ θρασυτάτου καὶ κατὰ τῶν φυλλάδων):

“Οποῖος διαβάσῃ τὰ Νέα Ἑλληνικά, θὰ δῇ πὼς οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ Μίκη Θεοδωράκη γιὰ τὴ συζήτησή του μὲ τὸν Ρένο Ἀποστολίδη δὲν ἔχουν καμμιὰ βάση.” Ο,τι εἰπώθηκε, ἀποδόθηκε μὲ ἀπόλυτη πιστότητα — καὶ κανεῖς δὲν τοῦ φταίει τοῦ Μίκη, ποὺ δούλευε μαγνητόφωνο καὶ κατὰγραφε ὅσα ἔλεγε, ὑπάρχει δὲ καὶ ἡ μαγνητοταινία.

Πέραν τούτου ὁμως, ἐπὶ τῆς οὐσίας: “Ἄν ὁ Μίκη ἔχῃ καὶ κάτι νὰ συμπληρώσῃ στὰ δημοσιευθέντα σημεῖα τῆς συζητήσεως — μ' ὅλο ποὺ τόσο ἀκατάσχετα ἔχει φλογηθεῖ καὶ στὴ συνέχεια τῆς μαγνητοταινίας — ἂς κάνῃ τὸν κόπο νὰ μᾶς τὸ στείλῃ, καὶ θὰ τὸ δημοσιεύσουμε κι αὐτό, μαζὶ μὲ τὰ ρέστα.

“Ὅσο γιὰ τὴν ψυχραιμία του ποὺ ἔχασε, καὶ βρίζει τώρα ἐνῶ ἐπαινοῦσε χτὲς τὶς θέσεις τῶν Νέων Ἑλληνικῶν καὶ προσωπικὰ τοῦ Ρένου Ἀποστολίδη, ἔ «τροβαδοῦρος» εἶναι — καὶ καλὸς «τροβαδοῦρος» μάλιστα — κι αὐτὰ δὲ «μετροῦν» στοὺς «τροβαδούρους».”

Καὶ νὰ μοῦ πῇ ὅχι πιά ὁ μὴ φορεὺς ἄλλου ἀπὸ τὸ ἐντελὲς εἰδικό του βάρους

(λίγο κατώτερο τοῦ ὑδρογόνου) Μίκης — ποὺ δὲν μ' ἐνδιαφέρει ἐφεξῆς, ὅ,τι κι ἂν πῇ, ὅ,τι κι ἂν κάνῃ — ἀλλ' ὁ Λεωνίδας Κύρκος, ὁ φίλος μου, ποὺ τοῦ τὴν ἔστειλα σὰν «ἐκδότῃ» τῆς Αὐγῆς (ἢ δὲν εἶναι; τότε πῶς τὸ γράφει;) καὶ τὴν ἔδωσε, ναὶ τὸ ἐξακρίβωσα, μ' ἐντολὴ νὰ μπῇ — νὰ μοῦ πῇ ὁ Λεωνίδας γιὰ τὴν δὲν μπῇ — κε ἡ ἀπάντησις τῶν Νέων Ἑλληνικῶν;.. Γιατί, «ἐκδότῃ» τῆς Αὐγῆς αὐτόν, δὲν τὸν ἀκοῦν; Κι ἂν εἶναι... διάλογος αὐτὸς νὰ μοῦ πῇ, ποὺ τάχα «ἀντέχει» ἡ παράταξή του κ' ἡ «ἰδεολογία» του — ἂν εἶναι μπέσα αὐτή!..

Καὶ νὰ μοῦ πῇ ἀκόμα: Γιατί φοβᾶται, ὁ ἴδιος, νὰ συζητήσῃ μὲ τὸ φίλο του τὸν Ρένο, ποὺ ζήσανε μαζὶ τὸν Δεκέβρη, ποὺ βλέπανε μαζὶ τὰ σπίτια τοῦ σταυροδρομοῦ Ζαῖμη-Στουρνάρα νὰ καίγονται, ποὺ δέχονταν μαζὶ, στὸ σπίτι ποὺ μένανε, Ἀρχαῶβης, τὰ πυρὰ τῶν Ἀγγλων καὶ τῶν τάνκς τους — ἐκεῖνα τὰ πυρὰ, αὐτῶν τῶν Ἀγγλων, ποὺ αὐτὸς ὁ λακὲς τους, ὁ σημερινὸς «σωτήρας» τῆς Δημοκρατίας καὶ χτεσινὸς «χασάπης» Παπατζής, ναί, ναί, αὐτὸς ὁ λακὲς τῶν Ἀγγλων ἔφερνε, μὲς στὸ σπίτι μας Λεωνίδα!

Μὰ θὰ σωπάσῃ κι ὁ Λεωνίδας.

Καὶ τί δὲ θάδιναν — φοβᾶμαι πιά μαζὶ κι ὁ Λεωνίδας — νὰ σωπάσουν ἐμένα κάποτε σ' αὐτὸ τὸν Τόπο...

«Σωστά», ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε. Γιατί — ὅσο κι ἂν φαίνεται παράξενο ἢ ἀλαζονικὸ — ἂν ἐμένα δὲν σωπάσουν, δὲν ἐσωπάσαν τὸν Τόπο.

Κι αὐτό, γιὰ τὸν καθένα σας τὸ εὖχομαι. Καὶ γιὰ τὸν τελευταῖο σας — ἂν δὲν εἶμαι γώ.

Νὰ μὴ σωπάσῃ αὐτὸς ὁ Τόπος, παρὰ μὲ τὴν καρδιά μας.

3 Εἰδικώτερα, ἡ πανάθλια Δημοκρατικὴ Ἀλλαγὴ, ὅχι μόνον ἀνεντιμότητα δὲν ἔβαλε τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν Νέων Ἑλληνικῶν, παρὰ ἐβγάλε κι ἀκόμα ἀνεντιμώτερο «συμπέρασμα», ἡ βρωμερὴ μου: πὼς τάχα, μὲ τὴν ἀνακοίνωσιν αὐτὴν, «ὁμολογοῦν» τὰ Νέα Ἑλληνικά, «ὅτι ἔχει γίνεαι ἀφαίρεσις ἐνὸς μεγάλου μέρους τῶν λεγομένων» τοῦ Μίκη τους!.. Τέτοια κουτόχορτα ταῖζουν στοὺς ἀναγνώστες τοὺς οἱ δημοσιεύσεις φυλλάδες μας!

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΠΩΣ ΤΟΝ ΕΙΔΑΝ: Ο ΒΛΑΣΗΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ, Ο ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ, Ο ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ, Ο ΙΔΙΟΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥ — ΕΜΕΙΣ, ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΜΙΣΟΝ ΑΙΩΝΑ

55 ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΙΝ, νά πῶς τὸν ἔδωσε ὁ κορυφαῖος τῆς Δημοσιογραφίας μας, ὁ Βλάσης Γαβριηλίδης, στὸ ἄρθρο του *Ἐκεῖνος* (*Ἀκρόπολις*, 12-4-1910), μετὰ τὴν τραγικὴ τοῦ αὐτοκτονίας, πάνω στ' ἄλογο, στὰ νερὰ τοῦ Σκακραμαγκᾶ:

ΤΙΣ ΗΤΟ ὁ Περικλῆς Γιαννόπουλος, ὁ θαλασσοκτονήσας; Τίς δύναται νὰ τὸ εἰπῇ; Ὁ γράφων, ὅστις τὸν ἐγνώρισε ἀπὸ εἰκοσαετίας, τόσοι ἦτο εἰς θέσιν νὰ τὸν καταλάβῃ, ὅσον ἓνας γαίδαρος γκαρίζων δύναται νὰ ἀντιληφθῇ Μπετόβεν.

Δι' ἐμὲ ἦτο ὁ ἐξοχώτερος τῶν νέων ἐλλήνων. Ὅχι τῶν ἀπὸ τοῦ 1821 μόνον, ἀλλὰ τῶν μετὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς καὶ ἐντεῦθεν. Διὰ τὸ πλῆθος τῶν Ρωμιῶν ἦτο ἓνας ἄγνωστος. Διὰ τὸ ἄνθος τῶν ἡμιμαθῶν μας ἓνας περίεργος. Διὰ μερικοὺς λογίους χαμάληδες, ἓνας λιβελλογράφος.

Πάρτε τώρα ὅλας αὐτὰς τὰς κρίσεις καὶ βγάλτε ζουμί. Καὶ πῖετε το. Ἐπιτρέψατε ὅμως καὶ εἰς τὸν γράφοντα νὰ τὸν ὑπολαμβάνῃ ὡς τὸν ὑπαίον τῶν νεωτέρων ἐλλήνων.

Πολλάκις τελευταίως ὅταν συνηντῶμεθα καὶ παρέβαλλα τὴν πνευματικὴν περὶ αὐτοῦ εἰκόνα ποὺ εἶχα μέσα μου καὶ τὴν πραγματικὴν καὶ ζωντανὴν εἰκόνα ποὺ εἶχα ἔμπρὸς μου, ἔλεγα κατ'ἐμαυτόν: Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος; Ὅχι ὅτι ὁ σωματικὸς Περικλῆς ἦτο κατώτερος τοῦ πνευματικοῦ Περικλῆ. Ὡς ἔφηβος ἐκρίνετο Ἀλκιβιάδης μὲ μίαν περιπλέον ὑπεροχὴν: τοῖς ὑπερφυσικῆς γοητείας ὀφθαλμοῦς του. Ὡς ἀνδρὸς ἐπεβάλλετο πάντοτε ἡ πλαστικότης, ἡ ἀριστοκρατικότης, ἡ ἐλληνικότης, ἡ δροσερότης τῆς κλασσικῆς του ἐμφανίσεως. Τὸ πρόσωπόν του ἐλούετο εἰς μειδίαιμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἐφθόνηι πᾶσα Χάρις. Ὡς δὲ ἐνδύετο ἀπολυτελέστατα μὲν, ἀλλ' ὡς καλλιτέχνης τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοῦ ἤθους, ἐξεχώριζεν ἀπὸ ὅλους, δὲν ἐταυτίζετο μὲ κανένα, δὲν ἐδανείζετο τίποτε ἀπὸ κανένα, δὲν ἐδάνειζε τίποτε

εἰς κανένα. Ἦτο αὐτὸς. Ὁ ἓνας, ὁ μοναδικός, ὁ ἀπαράμιλλος, ὁ ἀνυπέρβλητος, ὁ πρωτότυπος, ὁ πρωτόζωος, ὁ πρωτόφυτος, ὁ πρωτάνθρωπος Περικλῆς Γιαννόπουλος.

Ἀλλὰ τότε πόθεν τὸ ψυχικόν μας ἐρώτημα: *Αὐτὸς ἐκεῖνος;*

Εἶχα ἔμπρὸς μου τὸν Ἀτλαντα μιᾶς Ἰδέας, μιᾶς Φιλοσοφίας, ἐνὸς Συστήματος, μιᾶς Δράσεως, μιᾶς Ἀναγεννήσεως, μιᾶς Μεταρρυθμίσεως, μιᾶς Μεταμορφώσεως τοῦ ἔθνους - ὅλα αὐτὰ στρωμένα κάτω, ἀρχιτεκτονικῶτάτα, μὲ τὸν διαβήτην τῆς μεγαλοφυΐας, μέσα εἰς τὸν ὥραιον τοῦ νοῦν, τὸν γόνιμον, τὸν ἀρσενικόν, τὸν δυνατόν, τὸν πολύχρωμον, τὸν θυελλώδη καὶ γαλήνιον, τὸν τεφρὸν καὶ καταγάλανον, τὸν πολεμικὸν καὶ ἀρχιτεκτονικόν, τὸν ἀνατομικὸν καὶ συνθετικόν, τὸν σατιρικόν καὶ δημιουργικόν. Ἐξωτερικῶς ὅμως, ἐμφανιστικῶς ὅμως ἀπελάμβανα τὸν λεπτότερον τῶν τζέντλεμαν, τὸν οἰκειότερον τῶν οἰκειότερων, τὸν σὺνηθέστερον τῶν συνηθεστέρων, τὸν φιλικώτερον τῶν φιλικωτέρων, τὸν μετριοφρονέστερον τῶν λαθβειωτικωτέρων, τὸν μηδὲν δι' ἑαυτὸν προβάλλοντα, τὸν μηδὲν δι' ἑαυτὸν ἀξιοῦντα, τὸν μηδὲν ἰσχυριζόμενον διὰ τὸ ἐγὼ του καὶ διὰ τὴν δύναμίν του, οὔτε διὰ τὸ ψυχικόν του Αἰάντειον, οὔτε διὰ τὸ ἠθικόν του Ἀχιλλεῖον, οὔτε διὰ τὸ ἔαυ του τὸ δημηρικόν, οὔτε διὰ τὴν ψυχὴν του τὴν Ἀπολλώνειον. Ἐπέκρινε μόνον τοὺς ἄλλους, τὰ ἄλλα μᾶλλον ἢ τοὺς ἄλλους, ἐμαστίγωνε μόνον ἀλύπητα, μέχρις αἵματος!

Τί ἤθελε; Νὰ ἀναγεννήσῃ τὸ Ἑλληνικόν! Τί ἐπεζήτη; Νὰ μεταβάλῃ τοὺς

ρωμιούς εἰς Ἑλληνας! Τί ἐφρόνει; Ὅτι ὁ Κόσμος καὶ ὁ Πολιτισμὸς μίαν ἀριστοκρατίαν ἔχει: τοὺς Ἑλληνας! Πῶς τοὺς ἔβλεπεν; Ὡς ἀγγέλους κυλιόμενους στὴ Λάσπη καὶ στὴν Κακία! Πῶς τοὺς ἠθέλε; Νὰ ἐπανεέλθουν εἰς τὴν παλαιάν τους δόξαν. Νὰ γίνουν πάλιν τὸ ἄλλας τῆς γῆς, τοῦ Πολιτισμοῦ τὸ ἄλλας! Διὰ τίνων μέσων; Διὰ τῆς ἐλληνοποιήσεως τῶν πάντων: θεάτρου, ἐκκλησίας, ἀρχιτεκτονικῆς, γλώσσης, ἡθους, βίου. Ὅχι δὲ ἐπὶ τὸ παλινδρομικώτερον καὶ τὸ καρναβαλιστικώτερον ἢ τὸ μιστριωτικώτερον ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τὸ αἰσθητικώτερον καὶ τὸ ψυχικῶς καὶ σωματικῶς καὶ αἰθερίως καὶ αἰσθηματικῶς ἐλληνοπρεπέστερον. Τὸ ἐλληνοπρεπέστερον οὐ τοῦ χιτῶνος ἢ τοῦ μανδύου, ἢ τῆς ἀσπίδος, ἢ τοῦ κράνους, ἢ τοῦ πεδίου, ἢ τῆς Θουκυδιδείου γλώσσης, ἢ τῆς Πολυθείας, ἀλλὰ τοῦ ρυθμοῦ, τῆς ἀρμονίας, τῆς μουσικῆς, τῆς εὐγενείας, τοῦ ἡθους, τῆς πνευματοσύνης!

Τί ἦτο δὲ τὸ ὕφος ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖον ἐπραγματεύετο δι' ὅλα αὐτά;

Τὰ δύο βαθύτατα καὶ ἀποκαλυπτικά φυλλάδιά του, τὰ σαραντασέλιδα ἢ ὀγδοηντασέλιδα, ἀνεπλήρουν ἐκεῖνα ποὺ λέμε ἐμεῖς οἱ ἄλλοι — αὐτὸς ἦτο ὁ Ἕνας — ἀγγελίας. Αἱ ἀγγελίαι λοιπὸν αὐταί, οἱ σιχαμένες καὶ βρωμερές καὶ τιποτένιες καὶ κερδοσκοπικὲς ἡμῶν τῶν ἄλλων, εἰς τὰ κρινοδάκτυλα τοῦ Περικλῆ Γιαννόπουλου μετεμορφώνοντο εἰς ποιήματα, εἰς εὐαγγέλια, εἰς κεραυνοκρουσίαις, εἰς Ἰριδανατολάς. Ἦσαν κάτι βαθύτερον ἀπὸ φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας, κάτι καυστικώτερον ἀπὸ σάτιραν Ἰουβενάλη, κάτι βαθυχωρότερον ἀπὸ πεζογραφίαν Καρλάυλ, κάτι εὐμορφώτερον ἀπὸ αἰσθητολογίαν Ράσκιν. Ἦσαν Σάτιρα, Ἀνατομία, Ἐμπνευσις, Προφητεία, Πλάσις, Κοσμογονία. Ἀλλ' ἦτο ὕφος ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον ἦσαν γραμμένα, ἢ Κατακλυσμός, Ἀνατροπή, Σεισμός, Κρήμνισμα, Ἐκρηξις, λάβα, χαλάζι, πλημμύρα; Καὶ συγχρόνως ὅμως ἀνατολὴ ἡλίου, βλάστησις τροπικῶν, ἀνεμῶναι, παπαροῦναι, πασχαλιές, κρίνοι, τριαντάφυλλα τοῦ Μάρτη, τοῦ Ἀπρίλη, τοῦ Μάη;

Ἐγραφεν ἢ ἐσφυρηλάτει; Λογογράφος ἦτο ἢ Ἡφαιστος; Ἡ Ἀπόλλων τὴν μορφὴν, τὴν ψυχὴν, τὴν ροπὴν, τὴν ὀρμὴν, τὴν ζωὴν, τὴν μολπὴν;

Πῶς ἔζη; Ποιὸς τὸν εἶδε; Ἐρωτήσατε τὰ βουνά, τὰ λαγκάδια, τὰ δάση, τὰ πεῦκα, τὰ ἔλατα, τὰ πλατάνια, τὰ νερά, τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως, τὰ Μουσεῖα, τὶς πλάτες τοῦ Ὑμηττοῦ, τὰ πλάγια τοῦ Σκαρामαγκᾶ, τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Μυκόνου, τῆς Σύρου, τῆς Ἀνδρου, τὰ φοινικόδενδρα τῆς Αἰγύπτου, τὶς ἐρημιὰς τῆς Κηφισιάς, ὅλα τὰ εὐμορφότοπα, ὅλας τὰς κορυφάς, ὅλα τὰ ὑπὲρνεμα, ὅλα τὰ μονοπάτια, ὅλους τοὺς ἀνέμους, κάθε βορριά, κάθε μπάτη, κάθε δύση, κάθε ἀνατολή, ὅλο τὸ λιοπύρι, ὅλες τὶς δροσιές, ὅλες τὶς σκιές, ὅλες τὶς πηγές, ὅλες τὶς Νεραίδες, ὅλες τὶς ἐποχὲς τοῦ ἔτους, πᾶν ὑπαιθρον, πᾶσαν ζωὴν, πᾶν χρῶμα, πᾶσαν πτυχὴν ἐδάφους, πᾶσαν γραμμὴν, πάντα ρυθμὸν νέφους, πᾶσαν μουσικὴν ρυθμοῦ, κάθε ὥραϊον αἶσθημα, κάθε δυνατὴν πρᾶξιν, πᾶσαν ροδαλὴν ὑγείαν, πάντα γυμνὸν ὥραϊον μῦν, πᾶσαν λευκότητα, πᾶσαν πορφυρότητα, πάντα οὐρανόν, πᾶσαν σελήνην καὶ πᾶσαν αὐγὴν.

Ἐκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσε, ἐσκέπτετο, ἠσθάνετο, ἔγραφεν, ἐσχεδιάζεν, ἀνέπνεεν, ἐμελέτα, ἐπλαττεν.

Πῶς ἀπέθανεν; Ὁ ἀφρὸς καὶ ὁ κρίνος τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας μέσα στοὺς κρίνους καὶ τὰ γιασεμιά τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀφροῦ. Ἡ ποιητικωτέρα γαλανάδα τῶν Ἑλληνικῶν ὀφθαλμῶν μέσα εἰς τὴν γαλανωτέραν θάλασσαν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ πνευματικὸς νέος Σαλαμινομάχος εἰς τὰ αἰώνια Σαλαμῖνια νερά. Μία θάλασσα ἀπὸ πνεῦμα, ἀπὸ ἰδέαν, ἀπὸ κάλλος, ἀπὸ ὀρμὴν, ἀπὸ δρᾶσιν, μέσα σὲ ἄλλην θάλασσαν.

Διὰ τί ἀπέθανεν; Διότι δὲν τὸν ἠθέλεν ἡ Γῆ ἢ Ἑλληνική. Δὲν τὸν ἐσῆκωνεν ἡ Κοινωνία ἢ Ἑλληνική. Τὸν ἀπεχθάνετο ἡ Ζωὴ ἢ Ἑλληνική. Τὸν ἔτρεμεν ὥς πολὺ ἄγριον χειροῦργον, ἢ Φθίσις ἢ Ἑλληνική. Τὸν ἐμίσει, τὸν ἐρίγδουπον Ποσειδῶνα ἢ Τελματίτις ἢ Ἑλληνική!.. Μεταξὺ αὐτοῦ τοῦ Μεγάλου καὶ τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς Μικρότητος γέφυρα δὲν ἦδύνατο νὰ ζευχθῇ.

Καὶ ἐπήδησεν εἰς τὸ καθάριον κῦμα ἀνθοστεφάνωτος ὁ Ἀπόλλων τοῦ Γαλανοῦ, ὁ Ἀπέλλων τῆς Ἀναγεννήσεως.

Ἑλλην

Ε ΠΛΑΝΑΤΟ μέσα εἰς τὰ ἐρεῖπια καὶ μέσα εἰς τοὺς ἀνθισμένους ἀγρούς, ὅπως ἄλλος πηγαίνει εἰς τὸ γραφεῖον του, εἰς τὸ ἐργαστήριόν του, εἰς τὴν πελατεῖαν του. Διότι αὐτὸ ἦτο ἡ δουλεία του! Καὶ δὲν εἶχε κανένα δισταγμὸν νὰ τὸ ὁμολογήσῃ. [] Οἱ πεζοὶ καὶ οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι δὲν ἤμποροῦν νὰ φαντασθοῦν ποτὲ ὅτι ὑπάρχουν παρόμοιοι ἐργασίαι εἰς τὸν κόσμον, ὡς αὐτὴ πού μετήρχετο, μὲ τόσῃ ἐπαγγελματικὴν ὑπερηφάνειαν, ὁ Περικλῆς Γιαννόπουλος. Ἀλλὰ τί σημαίνει; Ὁ, τι νομίζει ὁ κόσμος, εἶναι διὰ τὸν ἑαυτὸν του - καὶ εἶναι τὸ μέγα ψεῦδος. Ἡ ὑπερτάτη ἀλήθεια εἶναι ἐκείνη πού εὐρίσκεται εἰς ὅ, τι νομίζει ὁ καθείς ξεχωριστά! Καὶ ὁ Περικλῆς Γιαννόπουλος εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀλήθειαν. Αὐτὸς ἐπήγαινε νὰ ἰδῇ πῶς ζωντανεύουν τὰ μάρμαρα ὑπὸ τὴ μεσημερινὴν φῶς τοῦ καλοκαιριοῦ ἡλίου. Ἡ λευκὴ πέτρα τότε γεμίζει χυμούς καὶ μέσα εἰς τὰς φλέβας της κυκλοφορεῖ θεῖος ἰχώρ.

Αὐτὴ ἦτο ἡ ἐργασία του. [] Μετὰ τὰ μάρμαρα ἐπήγαινε εἰς τοὺς ἀγρούς· μετὰ τοὺς ἀγρούς ἀνέβαινε εἰς τὸ βουνόν· ἀπὸ τὸ βουνὸν κατέβαινε εἰς τὴν θάλασσαν... Αἱ γραμμαῖ, τὰ χρώματα, αἱ περιπέτειαι τοῦ φωτός, τὰ μυστικὰ τῆς ἀψύχου ζωῆς, ἀπετέλουν δι' αὐτὸν μίαν ἐνασχόλησιν σχεδὸν ἐρωτικὴν...¹

Εἶχε μεγάλῃν ἀγάπην τῶν θερινῶν μεσημεριῶν. Τὸ πολὺ καὶ τὸ καυστικὸν φῶς τοῦ ἔδιδε σπανίαν διαύγειαν. [] Αὐτὴν τὴν ὥραν ἀγαποῦσε νὰ ἐργάζεται... Εἶχεν ἐννοήσει τὴν σπανίαν ἐμορφιὰν τοῦ μεσημεριοῦ, πού εἶχεν ἐμνήσει τόσον ὑπέροχα ὁ παλαιὸς Θεόκριτος... [] Ἰδῆτε, ἔλεγεν, αὐτὴν τὴν στιγμήν, πόσον τὰ πράγματα εἶναι σαφῆ, ὥραϊα, διαφανῆ, αἰθέρια. Εἶναι ἡ στιγμή πού μπορεῖς ν' ἀντιμετωπίσῃς μὲ τὴν δέουσαν συγκίνησιν τοὺς ἀρχαίους ναοὺς καὶ τὰ γλυπτὰ τῶν ἀρχαίων. Ἡ ἱερά, πανικὴ, κοσμογονικὴ ὥρα!.. [] "Ἐνα μονοπάτι λευκόν, χανόμενον μέσα εἰς θερινὰ δένδρα, μέσα εἰς χρυσίζοντα φθινοπωρινὰ δένδρα. Ἐνα κομμάτι θαλάσσης, ἕνα κομμάτι βουνοῦ." Ἐπεπε, λοιπόν, νὰ ἰδῇ τὸν Ὑμηττὸν αὐτὴν τὴν ὥραν, ἔπρεπε νὰ συναντήσῃ τὸ κύμα τοῦ Φαλήρου αὐτὴν τὴν στιγμήν, ἔπρεπε νὰ παρενρεθῇ εἰς ἕνα ἀνθινὸν γάμον ἐγκαίρως, ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς μιᾶς ἀνεμώνης, τὴν ὁποίαν ἀφήκε πάσχουσαν τὴν προτεραίαν, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ λείψῃ ἀπὸ τὴν συνέντευξιν πού εἶχε δώσει μ' ἕνα στάχυ πρὸ δύο ἡμερῶν! Τοῦ εἶχεν ὑποσχεθῇ νὰ ἔλθῃ τὴν ὥρισμένην ἡμέραν — αὐτὸς καὶ ἐκεῖνο ἤξευραν τὸ διατί — καὶ νὰ τὸ πάρῃ μαζί του. Ἐκρατοῦσε τὴν ὑπόσχασίν του, ὡς τέλειος τζέντλεμαν καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πόλιν μ' ἕνα στάχυ εἰς τὴν κουμπότρομπαν! ²

Ἦταν βαθύτατα ἐρωτικὸς. Τὴν Κριτικὴν, πού ἄλλοι τὴν φαντάζονται ὡς ρικνὴν γεροντοκόρη ἢ μυσαρὸν γραῖδιο, αὐτὸς τὴν ὠριζε μὲ τέτιο ἐρωτικὸ πάθος:

"Ἡ Κριτικὴ δὲν εἶναι Ἀγγελὸς Βλάχος. Εἶναι Ἐρως! [] Κάθε πράγμα εἰς τὴν ζωὴν εἶναι ἔρως, μέθη, φίλημα! Ἄλλως, κουτὸν τὸ κάθε τι - καὶ αὐτὴ ἀκόμα ἡ ζωὴ, κουτοτάτη!.. Ἐρως, μέθη, φίλημα - εἴτε νεροῦ, εἴτε κρασιοῦ, εἴτε ἀέρος, εἴτε γυναικός, εἴτε ἡδονῆς, εἴτε ὀδύνης, εἴτε ποιήματος, εἴτε εἰκόνας, εἴτε ἀγάματος! ³

Ἐὰν δὲν διαχυθῶμεν φυσιολογικῶς μὲ μίαν γυναῖκα, δὲν δυνάμεθα νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν ὠραιότητα κανενὸς πράγματος! [] Ὁ ἔρως εἶναι Φυσικὴ - τίποτε περισσότερον!.. Ὁ ἔρως εἶναι ἡδονή!.. Εἶναι φυσιολογικὸν φαινόμενον, σωματικὸν φαινόμενον! ²

Θάπενυμα, πιάσιμον, σφίξιμον, φίλημα - νὰ ἡ ζωὴ! Ἄλλως, ὅλα σαχλότατα, ἀηδέστατα, ἡλιθιώτατα, βαραινόντα καὶ πικραίνοντα τὴν ὀλίγην ὥραν τῆς ζωῆς!.. Καὶ τίποτε, τίποτε, κανένα πρᾶγμα, καὶ κανένα βιβλίον, καὶ καμμία ἰδέα, τὴν ὁποίαν δὲν ἐγέννησεν ὁ ἔρως, ἡ μέθη, τὸ φίλημα — [] δυνατά, καὶ πόρνα, καὶ καυστικά, σὰν καντήρια ἐρεθισμένων ματιῶν καὶ σὰν σουβλιὰ Διάκου — δὲν ἀξίζει μίαν πεντάρα! Καὶ δὲν δίδω μία πεντάρα, διὰ κανένα βιβλίον, καὶ διὰ κανένα ὄνομα, καὶ διὰ καμμίαν ἰδέαν, πού δὲν ἐγέννησε ὁ ἔρως, ἡ μέθη, τὸ φίλημα!.. Καὶ δὲν μὲ μέλει οὔτε τί εἶναι ἕνα βιβλίον, οὔτε πῶς τὸν λέγουν αὐτὸν πού τὸ ἐγραφε· καὶ δὲν μὲ μέλει διόλου πό-

1 Παῦλος Νιρβάνας: ...Οὔτε μὲ τὸν θάνατόν του. Ἀθήναι, 15-4-1910.

2 Ἀριστος Καμπάνης: Περικλῆς Γιαννόπουλος. Ἀκρόπολις, 2-15/5/1910.

3 Π. Γιαννόπουλος: Μία περιεργὸς Κριτικὴ (χωρὶς σύνορα καὶ χωρὶς συνέχειαν). Κριτικὴ, 1903.

σον κρότον ἔκαμε· καὶ δὲν μὲ συγκινεῖ καθόλου κανένα ὄνομα, καμμία φήμη· καὶ δὲν δίδω οὔτε μίαν πεντάρα [] πρὶν τὸ ἀνοίξω, πρὶν αἰσθανθῶ ὅτι κάθε του ιδέαν τὴν ἐγέννησεν ὁ ἔρω, ἡ μέθη, τὸ φίλημα!.. Τὸ κάθε ἄλλο βιβλίον [] εἶναι ἀχρηστον, τὴν ὥραν ποὺ ζῇ κανεῖς, τὴν ὥραν ποὺ δυνατὸν νὰ φιλήσῃ ἢ νὰ φιληθῇ, νὰ φιλήσῃ ἄνθη ἢ νὰ φιληθῇ ἀπὸ χρώματα, νὰ περιπατήσῃ, νὰ ἰδῇ ἀνθρώπους νὰ περιπατοῦν, νὰ κάθωνται - νὰ περάσῃ [] ὀλίγα θαυμάσια λεπτὰ τῆς ὥρας μὲ τὸν Κονδυλάκην, νὰ ἰδῇ ζῶα, δένδρα, βουνά, νὰ διαβάσῃ τὸ βιβλίον τῆς φύσεως, νὰ ἰδῇ τὸ πανόραμα τῆς ζωῆς!.. Τὸ κάθε ἄλλο βιβλίον [] εἶναι ἀνυπόφορον, ὅταν δυνατὸν νὰ μυρίξῃ κανεῖς μενεξέδες, καὶ ὑποφερόντων μόνον ὅταν ἡ κουρασμένη ζωὴ πλησιάζῃ νὰ παύσῃ - δηλαδὴ τὸ βράδι, ὅταν ἔρχεται ὁ ὕπνος... Τὸ κάθε βιβλίον ποὺ δὲν ἔχει τὸν "Ἀνθρώπον ἀπέναντί του — καὶ δὲν τὸν ἐρᾷται περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι αὐτὸς ἐρᾷται, καὶ δὲν τὸν ἀγαπᾷ περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι αὐτὸς ἀγαπᾷ, καὶ δὲν τὸν λυπεῖται περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι αὐτὸς λυπεῖται διὰ τὰ βάσανά του, καὶ δὲν ἀγαπᾷ τὸ ἔργον του περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι αὐτὸς τὸ ἀγαπᾷ, καὶ δὲν ποθεῖ νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ γίνῃ καλὺτερος, νὰ τὸν κάμῃ καλὺτερον, καὶ δὲν ἔχει ὡς μοναδικὸν σκοπὸν καὶ μοναδικὴν χαρὰν νὰ ἰδῇ αὐτὸν καλὺτερον, καὶ [] τὸ ἔργον του καλὺτερον — τὸ κάθε ἄλλο βιβλίον εἶναι ἀχρηστον, ἀηδὲς, μισητόν!

Τὸ αὐτὸ διὰ τὴν Κριτικὴν - καὶ πρωτίστως διὰ τὴν Κριτικὴν! Ἡ κριτικὴ ποὺ δὲν ἐρᾷται, ποὺ δὲν μεθᾷ, ποὺ δὲν φιλεῖ, ποὺ δὲν πονεῖ, ποὺ δὲν ἐνδιαφέρεται, ποὺ δὲν παθαίνεται ἢ ψυχρά, ἢ εὐσεβής, ἢ σεμνή, ἢ κομψευομένη, ἢ καλοραμμένη, ἢ λαδωμένη, ἢ διατάζουσα, ἢ τρικλίζουσα, ἢ ρυμουλκουμένη, ἢ σαλιαρίζουσα· [] κάθε «ἐπιστημονική», «ὕψηλὴ» [] κριτικὴ, εἶναι ἓνα πρᾶγμα ἀηδέστατον, μισητότατον - καὶ δι' ἓνα ἔθνος νέον: Φονικὴ!

Ἄλλ' ἐδῶ ἐγὼ ζητῶ μίαν Κριτικὴν δι' ἓνα ἔθνος Νέον!.. Καὶ εἰδικῶς: δι' ἓνα ἔθνος ξεχαρβαλωμένον!.. Δι' ἓνα ἔθνος, τοῦ ὁποῖου ὁ πραγματικὸς κόσμος καὶ ὁ ἰδεολογικὸς κόσμος εἶναι ἀποθαλασσωμένος εἰς τὸν ἔσχατον βαθμόν... Δι' ἓνα ἔθνος, ὅπου τὸ κάθε ἀγράμματον νήπιον πηδᾷ καὶ διευθύνει τὰ πράγματα καὶ τὰς ιδέας. Δι' ἓνα ἔθνος, ὅπου σιγοῦν οἱ φρόνιμοι καὶ ρητοροῦν οἱ τρελλοί. Ὅπου εἶναι βαλμένα εἰς ἀχρηστίαν ὅλα τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἔχουν τὰ διανοητικὰ καὶ ἠθικὰ κεφάλαια νὰ δημιουργήσουν τι σωστόν, καὶ χρησιμοποιοῦνται μόνον, κατ' ἐκλογὴν, τὰ στοιχεῖα τὰ ἀχρηστά διὰ τὸ κάθε τι!.. Ὅπου τὸ κάθε τι εἶναι ξεχαρβαλωμένον, ξεκουρδισμένον, ξεβιδωμένον - καὶ ὅλαι αἱ βίδαι [] κάθε μηχανῆς εἶναι πεταμένα καὶ χαμένα! Δι' ἓνα ἔθνος, ὅπου τοῦ συνέβη ὅ,τι εἰς ἓνα χωρίον ἐὰν τοῦ ρίψετε εἰς τὴν μέσσην ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ πράγματα καὶ τὰς ιδέας, καὶ κολλήσετε εἰς τὸν καθένα ἀπὸ ἓνα πρᾶγμα, καὶ τοῦ καρφώσετε εἰς τὸ κεφάλι μίαν ιδέαν - ὅ,τι τύχη, εἰς τὴν τύχην!.. Καὶ φυσικὰ, τὸ χωρίον, ἀπὸ τοὺς παπᾶδες καὶ τίς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ἕως τίς γάτες, θὰ παραφρονήσῃ!.. Δι' ἓνα ἔθνος, ὅπου τὰ μὲν παιδιὰ πηδοῦν ἀπὸ τὰ θρανία εἰς τὰς ἔδρας τῶν διδασκάλων καὶ θέλουν νὰ τοὺς διδάξουν, οἱ δὲ ἄνδρες χάνουν τὴν ἀνδρικότητά των καὶ τοὺς πίπτουν τὰ νεφρὰ ἀπ' τὰ τριάντα, ἀρπάζουν μίαν θέσιν, καὶ κρύβονται, καὶ χάνονται, καὶ δὲν ὑπάρχουν - καὶ ἀναφαίνονται εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς των, θεόγεροι καὶ θεόμωροι Ἱερεῖμαί!

Ἄλλ' ἐδῶ ἐγὼ ζητῶ μίαν Κριτικὴν δι' ἓνα ἔθνος νέον, θεότρελλον!.. [] Ἡ τοιαύτη δὲ Κριτικὴ εἶναι μία ἀνδρογυναῖκα, μὲ δυνατώτατα ἀγγλικά πόδια, μὲ νευρωδέστατα καὶ τολμηρότατα πεταγμένας ὅλας τὰς καμπύλας τῶν μελῶν, τὴν ὁποίαν φυσικὰ ζεσταίνει τὸ κάθε φόρεμα, ἢ ὁποῖα ἀγαπᾷ τὸν ἀνοικτὸν ἀέρα, ὀρθώνεται εἰς ἓνα ὕψωμα καὶ σφίγγει μὲ τὰ δύο τῆς χεῖρα τοὺς πρησμένους τῆς μαστοῦς, καὶ πετᾷ τὸ γάλα τῆς σὰν νερόν ἀναβρυτηρίου, πρὸς ἰδίαν τῆς ἀνακούφισιν!

Ὑπῆρξε τέτοια ἡ Κριτικὴ του;.. Ὑπῆρξε καὶ σφοδρώτερη, καὶ ὀρμητικώτερη, καὶ προκλητικώτερη. Ὑπῆρξε ἐρωτικὴ καὶ ματιώδης, ἀσυγκράτητος καὶ γονιμοποιός, μαινάς καὶ ἄρρην ἐπιβήτωρ - ἔλασμα, βέλος, ἐφόρμησις κατὰ πάσης ἀμύνης, ἐπιφυλάξεως, ὀχυρώσεως πίσω ἀπὸ ψευτοταμπούρια καὶ κατεστημένους ψευτοαξίες.

Ὑπῆρξε πράγματι ἐκρηγνὺς ὠρμητικὸς σπέρματος τοῦ ἔθνους τούτου, ποὺ κατέστησεν ἄξια φανὰ ἐγγύους — κι ἄς τὸν ἀρνήθησαν στεῖροι, κι ἄς ἀναρπάσθηκε αὐτὸς στὸ θάνατο — ὥριμες ἀπὸ καιρὸ ἀτμοσφαῖρες. Τὸν Περικλῆ Γιαννόπουλο ἀκολούθησε

στην οὐσία τὸ Ἐννιά, τὸ Δέκα, τὸ Ἐντεκα, τὸ Δώδεκα· κι ὁ Ἰδας, κ' οἱ ἥρωες, κ' ἡ παραφορά, κ' ἡ ἐκτίναξις τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου - ἄλλο τί ἀπόγινε, τί ἐχάθηκε στὸ δρόμο καὶ μπερδεύθηκε, κ' ἐνεδρεύθηκε, ὡς τὸ *Εἰκοσιδύο*!

Ἐπῆρξε ἀλήθεια οἱ ὠνὸς ἡ Κριτική του. Μὰ ἀπὸ ποῦ ἐπῆγασε;

Ἄν ἔλεγα: Ἄπ' αὐτὲς τὲς κοσμογονικὲς περιπέτειες τοῦ φωτός, μπρὸς σὲ δυὸ μάτια ἐκθαμβὰ ἀπὸ τὸ καῦμα τοῦ ἄττικοῦ μεσημεριοῦ - θὰ ἤμουν τάχα δυσνόητος; Τότε ἂς πῶ: Ἀπὸ ἑνα ἀπίθανα ἑλληνικὸ παιδί, καβάλλα στ' ἄσπρο ἄτι του δίχως σέλλα, κατάφορα κάθε Ὑμηττοῦ, κάθε Πεντέλης, κατάπλωρα κάθε κύματος, κάθε Σαρωνικοῦ, κάθε Ἐλευσίνος!

Κριτική ἐνὸς παιδιοῦ, ἀνιάτα παιδιοῦ κι ἀπίθανα ἔμπεδου στὴ γῆν αὐτὴ - φυτρωμένου ἀπ' αὐτὴ, μαζὶ μὲ τὰ πικρὰ θυμάρια της, τὲς τσίκνες μέντες της, τὲς κήρινες κυφὲλες τοῦ γλυκύτατου μελιοῦ της!.. Ἐνὸς παιδιοῦ, ποὺ δὲν καταλάβαινε τίποτε ἀπὸ ἡμίφωτα, τίποτε ἀπὸ γκριζα, τίποτε ἀπὸ δυτικά! Ποῦ εἶχε διαρκῆ πυρετὸ μέσα στὸ καῦμα - καὶ διαρκῆ ἡδονὴ μέσα στὸν πυρετὸ τοῦ θερινοῦ ἡλίου! Τοῦ ἡλίου ἐνὸς οὐρανοῦ ἀμείλικτου εἰς εὐδία, ἐνὸς ἀέρος ἀσύλληπτου εἰς ἐλαφρότητα, μιᾶς ἀτμοσφαίρας σχεδὸν μὴ πραγματικῆς, σχεδὸν ὀνειρικῆς εἰς διαύγεια!

Μέσα του βούιζαν μέλισσες, σείονταν στάχνα, φλέγονταν ἄγροι - τὸν καλοῦσαν Ὑμηττῶν καμπύλες, τὸν δρόσιζαν στὴν κάμινό του ἐρημικὲς πηγές... Σωστὰ τότε ὁ Νιρβάνας: φίλος του ὁ στάχυς, δουλειά του ἡ ἀντηλιά τοῦ μνημείου, ραντεβού του ἡ κάθε ἀνεμώνη, ἐπιχειρήσεις του — μόνη, διαρκῆς, χρυσὴ ἐπιχειρήσεις του — ἡ ζῶσα ποιήσις τοῦ Τόπου τούτου!

Κι ἀπὸ τὴν πόηση αὐτῇ, τὴν αἰσθητὴ μέσα στὲς φλέβες του, τὸ ἐξῆς μέγα, τὸ ἐξῆς μοναδικό, τρελλό, ἀληθινό, ἐθνικό, κάθε πατρίδας ὄνειρο: Ὁ Τόπος κλείνει ὅλο τὸ Νόημα! Δὲν χρειάζεται κανένα ἄλλο νόημα! Ὁ Τόπος ὑπαγορεύει, στὴν καρδιά ποὺ φύτρωσε ἀπ' τὸ χῶμα του, τὴ μόνη ἀλήθεια ποὺ μπορεῖ νὰ σταθῇ πάνω στὸ χῶμα του! Κι ὁ Τόπος εἶναι ἑλληνας τόπος! Ὁ Τόπος εἶναι ὁ Ἕλληνας! Ὁ Τόπος, ὁ Ἕλληνας, εἶναι μοναδικός - καὶ κανένα ἄλλο νόημα δὲν στέκει πάνω του!.. Πῶς γίνεται Ἕλληνες νὰ γυρεύουν ἄλλα νοήματα; Πῶς γίνεται Ἕλληνες νὰ δανεῖζονται; Πῶς γίνεται Ἕλληνες νὰ ντύνονται, νὰ φορᾶν «ρεδιγκότες», νὰ φτιασιδώνονται σὰν μαῦρες καλιακοῦδες, νὰ πολιτεύονται πρὸς ἀλλήλους σὰν ψυχροὶ τῆς Βαλτικῆς, νὰ σκοτίζουν τὸ νοῦ τους σὰν μὲ ὀμίχλες τῆς Λόνδρας καὶ καπνιῆς ὀρυχείων; Δὲν εἶναι τοῦ ὑπεδάφους οἱ Ἕλληνες - εἶναι τοῦ ἐδάφους! Τοῦ φωτεινοῦ καὶ ἀκλόνητου αὐτοῦ ἐδάφους, τοῦ καίόμενου, τοῦ ἀναλούμενου διαρκῶς σὲ καθαρὸ θαῦμα!

Ὁ λυσσαλέος πουριτανισμός του — ὑπὸ τὴν ἔννοια τοῦ μίσους πρὸς ὁποιοδήποτε ψευδοτύπο — προέκυπτε σὰ δόγμα ἀδήριτο, σὰ προβολὴ καθαρὴ, σὰ μονάτῃ ἐπιβολή, τῆς τρομερῆς, τῆς ἀληθινῆς συγκλονιστικῆς σαφήνειας τῶν γραμμῶν αὐτοῦ τοῦ τοπίου! Σ' ἑνα χῶρο ὅπου ὁ ἥλιος δὲν ἐπιτρέπει τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία· μὲς ἀπὸ τὲς φλέβες ἐνὸς κορμιοῦ ὅπου τέτοιος ἥλιος ρέει, ὁ νοῦς ποὺ θὰ μιλήσῃ ἐμπνευσμένος δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ, κατὰ κανένα τρόπο, τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία, δὲ θὰ νοήσῃ, ἀπὸ κανένα πόρο του, τὴν ἀμφιβολία — τὸ φτιασίδι (ποὺ εἶναι ἀμφιβολία), τὴν ψευτιά (ποὺ εἶναι ἀμφιβολία), τὸ ξένο καὶ ἀταίριαστο στὸν Τόπο (ποὺ εἶναι φονικὴ ἀμφιβολία) — καὶ θὰ δογματίσῃ, σκληρὰ καὶ ἀνυποχώρητα, καὶ στὸν ἡθικὸ καὶ στὸν κοινωνικὸ, καὶ στὸν πολιτικὸ καὶ στὸν πολιτιστικὸ, καὶ στὸν πνευματικὸ καὶ στὸν αἰσθητικὸ καὶ στὸν κοσμοθεωρητικὸ τομέα!

Θὰ δογματίσῃ τὸ ναι-ναί, οὐ-οὐ, σ' ὅλα τὰ πράγματα, σ' ὅλα τὰ αἰσθήματα, σ' ὅλα τὰ κινήματα νοῦ καὶ καρδιάς αὐτοῦ τοῦ Τόπου... Καὶ ἡ σαφήνεια τῶν γραμμῶν τοῦ τοπίου εἶναι ἀκριβῶς ὅ,τι στὲς γραμμὲς τῆς Κριτικῆς ἐπιβάλλει σαφήνεια ἀπόλυτο καὶ στόχο ἐντελῶς συγκεκριμένο, ὡμότητα διαύγειας καὶ βαναυσότητα θεληματικῇ, ναι-ναί, οὐ-οὐ στὸ κάθε τι, πρὸς ἀποτέλεσμα εὐθὺς καὶ ἀντικειμενικὸν ἀπάντα ζητούμενο: τὸ γκρέμισμα κάθε ἐπιτηδεύσεως, κάθε ἀνελικρινείας, κάθε μὴ ἀνταποκρίσεως πρὸς ὅ,τι ἐντέλλεται ἐκ βαθέων ὁ προαιώνιος ρυθμὸς αὐτοῦ τοῦ Τόπου - ὁ πανικὸς ρυθμός!

Ἐνας ρυθμὸς γεννᾷ καὶ τὸ Νόμο - κ' εἶναι ὁ Πυθαγόρας Ἕλληνας! Ἐνας ρυθμὸς

γεννᾶ καὶ τὸ ἦθος - κ' εἶναι ὁ Σωκράτης Ἕλληνας! Ἕνας ρυθμὸς γεννᾶ καὶ τὸ Ἀληθές - κ' εἶναι τὸ Ἀληθές Ὡραῖο, κ' εἶναι τὸ Ὡραῖο Ἀγαθόν, κ' εἶναι τὸ Ἀγαθὸ Δίκαιο, καὶ ὃν ἀγαπᾷ ὁ θεὸς εἰν' ὠραῖος, καὶ ἰσχυρὸς, καὶ ἀληθής, καὶ δίκαιος, κ' ἔχει πᾶσαν ἀρετὴν, καὶ πεθνήσκει νέος!

Κι ὅλος ὁ ρυθμὸς κάθε Κόσμου εἶναι ἀναύρα τῆς ψυχῆς τοῦ Τόπου. Μ' ἓναν τρόπο μυστικό, πού μόνο ὁ Πάνας ξέρει κ' οἱ σειληνοὶ του - γι' αὐτὸ καὶ τοὺς κυνηγᾷ διαρκῶς πὲς στὸ καταμεσήμερο ἑλληνικὸ τοπίο ὁ Περικλῆς Γιαννόπουλος· μ' ἓναν τρόπο ρεύσεως μὲς στὸ αἷμα τῶν ζωντανῶν, ἀπὸ τὶς στάσεις καὶ τὶς πυρὲς καὶ τὶς συστάσεις τῶν ἄψυχων· μ' ἓναν τρόπο μέθης διαρκοῦς τοῦ Διονύσου μέσα μας, δίδεται ἀσφαλτα ὁ ρυθμὸς αὐτὸς κι ὀρίζει τὸ νοῦ μας! Ὅ,τι πράττομε τότε, ὅ,τι λογιζόμαστε, ὄνειρευόμαστε, ἐκφράζουμε, εἶναι σωστό, εἶναι ἔμπεδο, τὸ θέλει ἡ γῆς αὐτή, τῆς πρέπει, καὶ στέκει ἀπάνω της, καὶ καρπίζει - καὶ μᾶς τρέφει κ' ἐμᾶς καὶ μᾶς ζῇ!.. Ὅτι ἄλλο, δὲν στέκει, δὲν μᾶς ζῇ - εἶναι καρικατούρα, εἶναι ἄγονο, εἶναι φονικό, δολοφονικό, θανατηφόρο!

Ἀπὸ κεῖ πηγάζει ὁ Περικλῆς Γιαννόπουλος. Καὶ πόσο ἦταν ἀληθινὸ αὐτὸ πού τὸν ἀνέβρυσε μέσα στη ζωὴ μας - πόσο ἦταν σωστός ὁ ρυθμὸς πού τὸν γαλβάνιζε, δείχνεται σ' ὅλα του: Ὅ,τι φοροῦσε ἦταν πάνω του μαγεία! Καὶ φοροῦσε πράγματα πολὺ εὐτελῆ, πολὺ ἑλληνικά! Τὸ ταπεινὸ τσουβάλι ἔκανε κάποτε πουκάμισο - κ' ἦταν ὄνειρο πάνω του!.. Γιατ' ἦταν ἀπὸ ὕλη τοῦ Τόπου, φυτική - καὶ σύμφωνο μὲ τὸ ρυθμὸ τῆς ἐνδεας καὶ τῆς ἀνιδιοτέλειάς του!.. Ζοῦσε μὲ τὸ τίποτα, σχεδὸν μὲ τὸν ἀέρα... Κάπνιζε πολλὰ τσιγάρα, ἀλλὰ καὶ — μὴ σὰς φανῇ παράξενο — τριαντάφυλλα τοῦ Ἀπρίλη!.. Πάμφθηνά πάντα ντυμένος, κ' ἐντελῶς προσωπικᾶ ντυμένος. Κι ὥστόσο τίποτα ἀπάνω του δὲν ἐξένιζε!

Ἦταν ἓνας ἔφηβος, πού ἔφρευγε... Κι ὅσοι τὸν ἤξεραν, τὸν ἀγαποῦσαν πρὸ σπαραχτικὰ γι' αὐτό...

Δὲ δέχτηκε ποτὲ οὔτε μιὰ θέση, οὔτ' ἓνα ἀξίωμα. Δὲν ἀπέκτησε ποτὲ καμμιὰν ιδιότητα - ἄλλῃ ἀπ' τοῦ ἑαυτοῦ του. Δὲν ἄσκησε κανένα ἄλλο ἐπάγγελμα: Ἐπιθεωρητὴς τοῦ Ὑμηττοῦ! Φλεγόμενος καὶ κατακαϊόμενος τοῦ θερινοῦ ἀττικοῦ ἡλίου! Πραγματογνώμων τῆς ἑλληνικῆς εὐδίας, διαυγείας, πανικῆς μέθης τῶν τοπίων!

Μποροῦσε νὰ γράφῃ δέκα θαυμαστὰ χρονογραφήματα τὴν ἡμέρα, ἢ δέκα πύρινα ἄρθρα, ἢ δέκα συνταρακτικὰς ἐπιφυλλίδες! Μποροῦσε νὰ γράφῃ, ἀσφαλῶς, τὸ πρὶν θαυαστὸ μυθιστόρημα - μόνο τὴν ἴδια του τὴ ζωὴ ἂν ἔδινε!.. Μποροῦσε νὰ ὀρθωθῇ μὲς στὸ χῶρο μας Καρλάυλ, Ράσκιν ἢ Νίτσε! Καὶ δὲν προτίμησε - ἀπ' τὴν ἴδια του τὴ φλόγα δὲν πρόλαβε τίποτε ἀπ' ὅλ' αὐτά!

Καὶ τὸ ἤξερε πῶς δὲ θὰ προλάβῃ. Γράφει: Διότι βιάζομαι, βιάζομαι φοβερά, νὰ τελειώσω ταχύτατα, νὰ φύγω, νὰ εὐρεθῶ ὁλόκληρος εἰς τὸν ἰδικόν μου κόσμον: μόνον ἡλίον Ἰουλίον ἀκόμη! [] Καὶ μὲ πιάνει οἶγος βλέπων πόσα πολλὰ θέλω, καὶ συλλογιζόμενος ὅτι ὅσον [] νὰ ἐλευθερωθῶ, διὰ νὰ δοθῶ εἰς τὸν ἰδικόν μου κόσμον, θὰ ἔχῃ περάσει ἡ νεότης, δηλαδὴ ἐγὼ, καὶ τότε του βάλε του οἶγαν!.. Τί θὰ εἰπῇ «ἐγὼ» ἔπειτα; Ὅταν ἀρχίσῃ νὰ χορεύῃ τὸ δόντι, κάθου νὰ ἀντιγράψῃς τὰ φιλήματα τῆς ζωῆς! Ὅταν θὰ σὲ πονῇ ἡ μέση, κάθου νὰ ζωγραφίσῃς πῶς ἐλνγίζετο ἡ μέση τοῦ ἐφηβικοῦ σου ἥρωος εἰς τὸν ἡλίον, μὲ τὴν ὕγρότητα καὶ τὴν δύναμιν ἀναδιπλουμένου κύματος! [] Καὶ ἐὰν θὰ ἔχῃς τότε ὠραῖα μάτια — πού εἶναι ζήτημα — κάθου νὰ ἐξηγῇς, εἰς ὅποιον ἔχει διάθεσιν νὰ σὲ ἀκούῃ, ὅτι, ἐνῶ ἐσὺ ἔχῃς ρευματισμούς, σὲ ἐνδιαφέρει νὰ κάμῃς ὠραιότερον καὶ γλυκύτερον τὸ φίλημα ἀνθρώπων πού δὲν ἐγεννήθησαν ἀκόμη! Ὡραία δουλειά!.. Καὶ βιάζομαι, διότι φοβοῦμαι μήπως ὁ θάνατος, μὲ ὄλην τὴν ἀγάπην πού τοῦ ἔχω — ἴσως ἀπὸ φόβον κάθε ἐνδεχομένου, ὅπως ὁ Ἕλληνας τοῦ ἀγίου του — καὶ μὲ ὅλα τὰ φιλοφρονήματα πού τοῦ κάμνω κάθε στιγμὴν, μήπως ὑπὸ μορφὴν κεραμιδιοῦ ἢ κάθε ἄλλου ἐργαλείου μοῦ κόψῃ τὸν ἀέρα καὶ μείνουν ὅλα χαρτιὰ διὰ προσάναμμα, εὐλαβὴς πόθος³.

Καὶ γράφει ἄλλου, γιὰ νὰ πείσῃ πῶς ἀξίζει νὰ δημοσιευθοῦν τὰ γραφτά του: Δὲν ἐννοεῖτε, δὲν ἐννοεῖτε, δὲν ἐννοεῖτε! Καὶ ἔχετε δίκαιον, πληρέστατον δίκαιον! Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῇτε τί εἶδους ἐργασία ἔχει γίνε, καὶ πόση ἐργασία!.. Τί εἶδους εἶναι αὐτή, πῶς πρέπει νὰ κινηθῇ, καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν... Καὶ θέλετε νὰ

χυθῇ εἰς τὰ παλαιὰ καλοῦπια. Ἀλλὰ πῶς, ἀφοῦ εἶναι ν έ α, εἶναι ἄ λ λ η ;.. Καὶ διστάζετε νὰ δοκιμάσετε. Τί σᾶς μέλει ; Πρὸς ποίους ἀπευθύνεσθε ; Δὲν ἀπευθύνεσθε πρὸς τοὺς πολλοὺς ; Πρὸς αὐτοὺς κ' ἐγώ ! Δώσατε σεῖς τὴν ἐργασίαν μου πρὸς τοὺς πολλοὺς καὶ ἀφήσατε αὐτοὺς νὰ κρίνουν, αὐ τ ο ύ ς ἐρωτήσατε ἂν τοὺς ἀρέσῃ, ἂν τοὺς κάμῃ καλὸν - τοὺς π ο λ λ ο ύ ς ! Πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀπευθύνομαι ἐγώ· τοὺς πολλοὺς θέλω νὰ ἐξυπνήσω· τῶν πολλῶν θέλω νὰ ἐλευθερώσω, ν' ἀναστήσω τὴν ψυχὴν !

Μοῦ ζητᾶτε κοψίματα, ραψίματα, κτενίσματα ἰδεῶν. [Τὰ ἴδια φαρισαϊκὰ προσχήματα πάντα !] Τί σᾶς μέλει ; τί σᾶς μέλει ; τί σᾶς μέλει ;.. Ἐγώ μειώνομαι, ἐγώ βλάπτομαι, ἐγώ χάνω ! Νομίζετε ὅτι δὲν τὸ ἐννοῶ ; Ἀλλ' αὐ τ ό θ έ λ ω ! Ἐὰν ἐγώ πάρω καὶ τελειώσω κάτι τι, αὐτὸ ἐτ ε λ ε ί ω σ ε, δὲν ἔχει νὰ τὸ πάρῃ ἄλλος - τίποτα δὲν ὠφελεῖ, εἶναι ἰ δ ι κ ό ν μου ! Ἀλλὰ ἐὰν πετάξω σωρὸς ἰδεῶν, δυνατὸν ὁ καθείς νὰ πάρῃ, νὰ κόψῃ, νὰ ράψῃ, νὰ κτενίσῃ, νὰ δημιουργήσῃ ὅ,τι θέλει !⁴

[Καὶ πόσο ὑπῆρξε ἀλήθεια μάντης σ' αὐτό !.. Νὰ στίς μέρες μας ὁ Ἐ λ ύ τ η ς, μὲ σχεδὸν αὐτοῦσια κείμενα, πολλὰς φορές, τοῦ Γιαννῶπουλου μέσα στοὺς στίχους του - ὅπως, λ.χ., τὸ γνωστὸ (καὶ ποὺ θεωρεῖται κιόλας «κατεξοχὴν ἐλυτικόν») : Μὲ τί πέτρες, τί αἷμα καὶ τί σίδερο / καὶ τί φωτιά εἴμαστε καμωμένοι, / ἐνῶ φαινόμαστε ἀπὸ σκέτο σύννεφο / καὶ μᾶς λιθοβολοῦν καὶ μᾶς φωνάζουν / ἀεροβάτες ! / ...Μὲ τί / σίδερο, μὲ τί πέτρες, τί αἷμα, τί φωτιά / χτίζουμε, ὀνειρενόμαστε καὶ τραγουδοῦμε !⁵ Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἐγγονόπουλος καὶ ὁ Ἐμπειρικός καὶ πολλοὶ ἄλλοι, πόσα δὲν πῆραν ! Γενικά : ἀπὸ τὸ πνεῦμα, τὸν ἀέρα, τὴν ὀρμὴ καὶ τὸ ρυθμὸ τοῦ λόγου τοῦ Γιαννῶπουλου πάμπολλοι εἶναι ἰσχυρὰ ἐπηρεασμένοι - μὴ ἐπισημάναντες ὅμως καὶ ποτὲ τὴν πηγὴν ποὺ τοὺς οἰστρηλάτησε (ἡ π ο ύ κ α τ ά κ λ ε ψ α ν) !]

Νά, λ.χ. : Ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ἔζησε δέκα χρόνια εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ τὴν ἀγάπησε, φυσικώτατα κατὰ περισσότερον νὰ εἶδε ἀπὸ κάθε σοφόν, ποὺ πῆγε μόνον νὰ τὴν μελετήσῃ⁶ φυσικώτατ[ον] νὰ εἰπῇ ὥραϊα πράγματα... Καὶ μ' αὐτὸ τί ; Θὰ εἰποῦν μόνον : Ὁραῖα τὰ λέγει. Καὶ ἔπειτα ; Τί ποτε !.. Καὶ αὐτὸ δὲν θέλω ἀκριβῶς ! Ἐπαναλαμβάνω [], ἑκατομμυριοστὴν φορὰν : Ὅ,τι θέλω νὰ εἰπῶ, δύναμαι νὰ τὸ εἰπῶ ὥραιότατα. Δὲν θέλω, δὲν θέλω, δὲν θέλω - καὶ δὲν πρέπει νὰ θέλω !

Ἀπευθύνομαι πρὸς ὅλους, μὴ ἐξαιρῶν κανένα : Θέλετε νὰ δημιουργηθῇ ἓνας ἰδεολογικὸς κόσμος ὥραϊος ; Σ εῖ ς θὰ τὸν δημιουργήσετε, ἅμα σᾶς εὖρουν τὸν δρόμον. Ἐ σ εῖ ς θὰ τὸν χαρῆτε, ὅ χ ι ἐγώ ! Θέλετε νὰ ξεπαγώσουν, νὰ ξεναρκωθοῦν, νὰ κινηθοῦν οἱ πολλοὶ, πρὸς ὅλα τὰ ὥραϊα ποὺ ποθεῖτε ; Ἀφήστε με ἐλεύθερον νὰ τοὺς κεντρίσω καὶ νὰ τοὺς οἰστρηλατήσω ὅπως ξέρω ἐγώ.

Καὶ σᾶς παρακαλῶ, σᾶς παρακαλῶ, σᾶς παρακαλῶ ! Πάρετε νὰ διαβάσετε μίαν Μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς Γραμμῆς καὶ τοῦ Χρώματος, ποὺ θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὴν «Ἀνατολήν»⁶. Θὰ σᾶς φανῇ καλὴ [] - καὶ δὲν εἶναι τίποτε ! Εἶναι σπουδαία (ἐγὼ βλέπετε μιλῶ στήθος μὲ στήθος !) καὶ δὲν εἶναι τίποτε ἐν συγκρίσει μὲ τὰ κατόπιν ! Αὐτὰ τὰ δύο φύλλα ἔχουν δύο ἀγκωνάρια θεμελίον. Ἐνὸς κόσμου ! Καθ' ὅλους τοὺς κανόνas τοῦ κτισίματος ! Καὶ κόκκορας ἀκόμα ἔχει σφαγὴ !.. Καὶ διὰ τὸ κάθε τι εἶναι τὸ ἴδιον !.. Δὲν θέλετε χιλίας χιλιάδας τοιούτων μελετῶν ; Βάλετε τὸ χέρι σας εἰς τὴν καρδιάν σας - δὲν σᾶς χρειάζονται ἑκατομμύρια τοιούτων ἰδεῶν ; Δὲν σᾶς εἶναι χρησιμώτεροι ἀπὸ κάθε ἄλλο ; Δὲν προτιμᾶτε σωρὸς ὕλικων, μὲ τὰ ὅποια νὰ κτίσετε σ εῖ ς ὅ,τι θέλετε - παρὰ δυό-τρία «τελειώμενα» λιθάρια ;.. Καὶ δὲν εἶναι κρίμα, ἂν αἰρῶν ψοφήσω, νὰ τὰ πάρω μαζί μου ἐγώ ; Διὰ τὴν δὲν θέλετε νὰ τὰ πάρετε, νὰ τὰ ἐξασφαλίσετε - νὰ τὰ μεταχειρισθῆτε, μίαν ὥραν ἀρχήτερα ;..

4 Περικλῆς Γιαννόπουλος : Τηλεφωνήματα. Νουμᾶς. (Καὶ εἶναι ἐνδεικτικὸ ἐπίσης, ποὺ ὁ Νουμᾶς δὲν τόχε κρίνει ἄξιο δημοσιεύσεως 13 ὀλόκληρα χρόνια — γράφτηκε τὸ 1903 — καὶ ὅταν τὸ δημοσιεύῃ, βρίσκει — ἀπλῶς — ὅτι ὑπάρχει μέσα ὁ Γιαννῶπουλος μὲ τὴν γοητευτικὴν παραξενιὴν του καὶ μὲ τὸ ἰδιόρρυθμο ὄφος του !)

5 Στὴν Ἀνθολογίαν τοῦ πατέρα μου, ἡ' ἐκδ., 197, ἀπ' τὸν Ἥλιο τὸν πρῶτον, XVI.

6 Περικλῆς Γιαννῶπουλος, στὴν Ἀνατολή, V/1903, Ἡ Ἑλληνικὴ Γραμμή, καὶ στὸ Ἄστυ, 3-11/9/1904, Τὸ Ἑλληνικὸν Χρῶμα. (Εἶναι φανερό — ὅπως καὶ ἀπ' τὰ Τηλεφωνήματα στὸ Νουμᾶ — ὅτι καὶ δὲν τοῦ δημοσίευσαν κιόλας !.. Τοὺς ἔπεφε «λίγους» κ' ἐκεῖνῶν !)

Ποῖος σᾶς λέγει ὅτι αὐριον δὲν εἶναι πιθανὸν ἓνα κεραμίδι νὰ μοῦ κόψῃ τὸν ἄερα; *
[Καὶ εἶναι τόσο χαρακτηριστικό, ποὺ ἔχει στὸ νοῦ του τὸν ἐξαίσιο Πύρρο -
κ' ἔτσι ἄδοξα νιώθει, ἔτσι ἀδικα πὼς θὰ χαθῇ (ὅπως καὶ τοῦ μοιάζει)...]

Ἐσᾶς, ἔσᾶς [] χρειαζόνται αὐτά! [] Ἐμένα μὲ ἐνοχλοῦν μόνον, μὲ βαρύνουν μόνον!.. Μὴ κάμνετε σὰν εὐρωπαῖοι. Ἐγὼ δὲν κάθομαι νὰ κτενίσω τέτοια βάρη. Ἐγὼ θέλω νὰ εἶμαι ἐλαφρὸς, ἐλαφρὸς σὰν τὸ πουλί! Τύχη τὰ πάντα καὶ τύχη ὥθησεν ἓναν ἀπὸ ἐμᾶς νὰ ἰδῇ δέκα πράγματα περισσότερα διὰ τὴν κοινὴν ζωὴν. Πάρετε αὐτὰ τὰ πράγματα, μὴ τὰ χάσετε!

Ἐγὼ τίποτε δὲν σᾶς ζητῶ καὶ τίποτε δὲν ἔχετε νὰ μοῦ δώσετε! Ἐπαίνους δὲν θέλω. Δόξαν σᾶς τὴν χαρίζω. Ἐγὼ θὰ σᾶς ἀδειάσω εἰς τὸ κεφάλι ὅ,τι εἶναι χρήσιμον, κινητικόν, ἡδονικόν τῆς ζωῆς σας. Γρήγορα-γρήγορα, κ' ἔπειτα χαίρετε, χαίρετε!.. Ἐγὼ μίαν φορὰν θὰ ζήσω - δὲν θὰ ζήσω δύο. Καὶ ὅταν περάσῃ ἡ νεότης, τὰ ρέστα σᾶς τὰ χαρίζω! [] Ἐγὼ δὲν ἔχω σκοπὸ νὰ φάω τὰ νιάτα μου μὲ σᾶς. [] Καὶ θέλω νὰ πεθάνω νέος! Καὶ θέλω νὰ πεθάνω ὁρθός!.. Θὰ κάμω ὅ,τι εἶναι δυνατόν γιὰ νὰ σᾶς πείσω νὰ τὰ πάρετε, γιὰ νὰ σᾶς δείξω ὅτι εἶναι χρήσιμα διὰ σᾶς. Θέλετε νὰ τὰ πάρετε; Πάρετέ τα, εἶναι ἰδικά σας! Δὲν θέλετε! Τύφλα σας! *

Τύφλα μας, πράγματι! Γιατὶ μισὸν αἰῶνα τώρα, ἔχοντας ἓναν τέτοιο, στὴν ἄμεση πνευματικὴ μας παράδοση, τί τὸν κάναμε; Πῶς τὸν κερδίσαμε; Πῶς τὸν ἀπομυζήσαμε; Διόλου καὶ τίποτα!.. Τὸ κρασί μας νὰ ξεχυλᾷ στὴν κοῦπα καὶ νὰ χύνεται χάμω· κ' ἐμεῖς, λέει, νὰ διψᾷμε, νὰ διψᾷμε!..

Τύφλα μας. ἀσφαλῶς! Καὶ φοβοῦμαι, πὼς καὶ σήμερα πάλι, ἀν ζοῦσε, ξανὰ θὰ τὸν σπρώχναμε νὰ πάρῃ τὸ ἴδιο ἀμάξι... Μ' ὅλα μας τὰ χέρα θὰ τὸν σπρώχναμε — γιὰτὶ ἐμεῖς τὸν σπρώξαμε (ποιοὶ ἄλλοι;) κι αὐτόν, ὅπως τόσους ἄλλους... — μέσα σὲ κείνη τὴ ραγδαία βροχή, τὸν ἐφηβὸ μας, μόνο του, ἔρημον, ἀπαρνημένον ἀπ' ὅλους κι ὅλα νὰ τάχῃ ἀπαρνηθῇ, στὰ νερά ἐκεῖνα τοῦ Σκαρμαγκᾶ... Θὰ τὸν σπρώχναμε, μ' ὅλες μας τίς πικρὲς καταπάνω του σιωπές, νὰ καβαλλήσῃ τ' ἄτι του δίχως σέλλα, νὰ καλπᾷσῃ κατὰσκηθὰ στὰ κύματα, νὰ στηρίξῃ — ἐξαίσιος νέος ἱππέας, ἐξαίσιος σκοπευτής — τὸ περίστροφο στὸ δεξιὸ κρόταφο... Θὰ εὐθύναμε οἱ ἴδιοι τὴ σφαῖρα ξανὰ νὰ βγῇ ἀπ' τὸ δεξιὸ του μάτι, τὸ σῶμα του νὰ βυθιστῇ — θὰ τοῦ φορτώνουμε οἱ ἴδιοι τὰ βάρη πού φορτώθηκε, τὰ βάρη μας γιὰ νὰ βυθιστῇ (ἐξαίσιος κολυμβητής, ἐξαίσιος αὐτοκτόνος) —, θὰ θορυβοῦσαμε, ἴδιοι, ὅταν τ' ὠραῖο ἀκόμα πτώμα του θὰ ξέβραζεν ἡ θάλασσα, θὰ γράφαμε πάλι, στίς ἴδιες ἐφημερίδες — καθὼς ἴδια θὰ τὸν εἶχαμε ἀγνοήσει (κ' οἱ στήλες τους ἴδια ἐκδιώξει ζῶντα) — πῶς ἀκριβῶς εἶχανε φάει τὰ μάτια του — τὰ ἐξαίσια μάτια του εἶχανε φάει τὰ ψάρια —, πῶς ἀκριβῶς δὲν εἰσακούσαμε οὔτε τὴν τελευταία του θέληση, καὶ πῶς ἀρνήθηκε «ρωμέικα», μίζερα, στενόψυχα, σὰν γνησιώτατος τῆς Ψωροκώσταινας τῆς ἄφτερης, ὁ ὑπενωματάρχης τῆς τοπικῆς Χωροφυλακῆς, νὰ ξαναδώσῃ πίσω στὸ βυθὸ τὸ σῶμα του.

Γιατ' εἴμαστε ἔνοχοι σ' αὐτὸ τὸν Τόπο πάντα - πῶς φεύγουν ἔτσι μὲς ἀπ' τὰ χέρια μας οἱ πιὸ ἀξιοί μας!.. Γιατ' εἴμασθ' ἐμεῖς ἐκεῖνο ποὺ ἔτσι ἀδίκῃ χαραμίζεται κ' ἔτσι ἀδίκῃ χαραμίζει! Ἐμεῖς διπλὰ ἔνοχοι κι ἀξιολύπητοι!

Μὰ θάρθῃ μιὰ μέρα πιὸ δίκαιη - δὲ μπορεῖ! Κι ὅπως ὁ ἴδιος τὸ εἶπε, ἀφοῦ ὑπάρχει κόσμος εἰς αὐτόν τὸν Τόπον, ποὺ ἔχει αἷμα, ἔχει νεφρὰ, ἔχει στήθη, ἔχει καρδιά, ἔχει χαράν, ἔχει γέλωτα, ζωὴν ὠραία, τὴν ὁποῖαν σεῖς δὲν ἀφήνετε νὰ ἐκφρασθῇ - δὲν εἶναι δυνατό, θὰ γίνῃ ἀλήθεια κάποτε, καὶ θὰ ἐλευθερωθῇ ἡ ζωὴ τοῦ κόσμου ἀπὸ τὰ σάβανα [] διὰ ν' ἀναβλύσῃ στὸ φῶς, καὶ τότε θ' ἀρχίσωμεν νὰ ὁμιλοῦμεν, νὰ γελοῦμεν, νὰ τραγουδοῦμεν, νὰ κλαίωμεν πραγματικὰ καὶ ὅπως μᾶς ἀρέσει *.

Ναί! Ὅπως μᾶς ἀρέσει!.. Νὰ εἴμαστε ἐλεύθεροι, ὅπως μᾶς ἀρέσει!.. Νὰ εἴμαστε, ὅπως μᾶς ἀρέσει, σωστοὶ σ' αὐτόν τὸν Τόπο!

ΗΡΑΚΛΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΕΝΑΡΙΘΜΑ

123

Κανένα ταξίδι δὲν ἀρχινᾷ ὅταν φαίνεται,
δὲν τελειώνει ὅταν φαίνεται!

124

— Ἀγάπησες καὶ δὲν πόνεσες; Δὲν πόνε-
σες καὶ ἔγινες;

125

Λιμάζουμε κ' οἱ χορτασμένοι· κ' ἐκεῖ-
νοι ποὺ στεροῦν ἄλλους στεροῦνται!

126

— Ὅπως οἱ ἐπιθετικώτατες κόμπρες, ὅ-
ταν γητεύονται, καὶ οἱ ἐξημμένοι μανια-
κοί, ὅταν κατευνάζονται στὸ ἄκουσμα ὠ-
ρισμένης μουσικῆς, δὲν «ξέρουν» τὸ για-
τί, ἔτσι κ' ἐσύ, χωρὶς νὰ ξέρης σὲ τί ἀκρι-
βῶς συνίσταται τὸ μάγιο τῆς, ὑπόκεισαι
σ' αὐτὸ καὶ τ' ὁμολογεῖς! Κάτι παραπάνω
μάλιστα ἐσύ! Ἐνῶ ἀποκλείεις ἀπολύτως
κυκλώπειοι λίθοι νὰ χτίσαν ἀπὸ μόνοι τους
τὴν Καδμεία στὸ ἀνάκρουσμα τῆς λύρας
τοῦ Ἀμφίονα, διόλου, σὰν τὸ πρωτακοῦς,
δὲν αἰσθάνεσαι τὴν ἀνάγκη καμμιᾶς ἐξη-
γήσεως.

127

Δεσμοὶ μεγάλοι - ἔχθρες ἄσπονδες!

128

— Μὴ θὰ πῆς κιόλας πὼς αὐτὸς ὁ Χρι-
στός, ποὺ τί δὲν ἔπαθε, ἀφοῦ καὶ σταυρώ-
θηκε, μιὰς κι ἀπὸ μητέρα, ἀπὸ πατέρα,
ἀπὸ παιδιά, ἀπ' ἀδέλφια δὲν ἔπαθε, τίπο-
τε δὲν ἔπαθε;

129

Παλιὸ καὶ συνηθισμένο πιά τὸ τουπέ
κεινῶν ποὺ εἶναι κάτι μὰ ὄχι τὸ σπουδαῖο
κεῖνο ποὺ θαρροῦν πὼς εἶναι· σύγχρονο κ'
ἐξοργιστικώτατο κεινῶν ποὺ δὲν εἶναι τί-
ποτε καὶ φέρνονται σὰ νὰ εἶναι!

130

— Τί ψάχνεις γιὰ τὴν ἀχίλλεια φτέρνα
του, σὰν ὀλοσούμπιτο μιὰ χαρά τότε συ-
γυρίζεις;

131

Κάθε δίκη, καταδίκη!

132

— Δὲ μπορεῖς γιὰ τοῦτο, δὲ μπορεῖς γιὰ
κεῖνο - πῶ, πῶ!.. Γιὰ πόσους λόγους δὲ
μπορεῖς!

— Γιὰ πολλοὺς!

— Καὶ μόνο ὄχι, γιατί δὲ σὲ συμφέρει;..

133

Τὰ μεγάλα λάθη τὰ διορθώνεις - τὰ
μικρὰ καὶ πολλὰ πῶς;

134

— Κ' ἐμεῖς σπιτώνοιμ' ὅποιους-ὅποιους,
κ' ἐμᾶς σπιτώνουν ὅποιοι-ὅποιοι!

135

... Σὰ δὲ ντρεπόμαστε νάν' ἀκόμα τὰ ἐλ-
κυστικώτερα τῶν μυστικῶν τὰ μυστικά
τῆς κρεββατοκάμαρας!

136

— Ἀδέσμευτος ἐσὺ ἀπὸ τὴ φύση, ἂν καὶ
φύση, ὅπως δὰ κ' ἐκείνη, ἀδέσμευτη ἀπ'
ὅποια σὰν στατική μορφή τῆς!

137

Μόνο τὸ ἐντελές, τὸ πλήρες γόητρο
αὐτεπιβάλλεται!.. Οὔτε ἡ ἰσχὺς, οὔτε ἡ
ἄξια!..

138

— Ξεχνᾷς πὼς ὁ θεατρῖνος ὑποδύεται,
ὑποκρίνεται - παράσταση, θέατρο μ α ζ ι
μὲ τοὺς θεατριζόμενους κάνει.

139

Πολλά πού θαρροῦμε πὼς πρωτακοῦ-
με, παλιά κι ἀστοχημένα!

140

— Λές ἐσύ!.. Αὔριο, ὅμως, κιόλας, θ' ἀ-
ναγκάζεσαι, μόλις σκέφτεσαι κάτι, νὰ τὸ
κάνης, γιατί οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἀνιχνευταί...
— Θ' ἀνιχνεύουν τί;.. Ὅτι δὲ σκέφτομαι
τίποτε, καὶ τίποτε δὲ σκοπεύω νὰ κάνω;

141

Ἄναιμος, ὁ μὲ ἀναιμη καρδιά.

142

— Τ' ἀντίθετα πρὸς τὰ συμφέροντα μπο-
ρεῖ νὰ μὴν εἶναι πάντα καὶ τὰ σωστά· τὰ
τίμια ὅμως εἶναι. Τὰ τίμια λοιπὸν ἐσύ -
κι ὅταν δὲ γίνεται νάναι συνάμα καὶ τὰ
σωστά.

143

Ὁ ἄνθρωπος τελειώνει μὲ τὸ παιδί, τὸ
ζῶο ὅχι μὲ τὸ ζῶακι!

144

— Τρέμει μὴν ψοφήση, καὶ δὲν εἶναι
φοβιτσιάρης;.. Τί πὼς ἐπιτίθεται; Κι ὁ
λαγὸς ἐπιτίθεται!

145

Ἡ δεξιόπλευρη κύφωση τῆς σπονδυ-
λικῆς, ἀπ' τὸ χρόνιο κοφομέσιασμα συνή-
θως!

146

— Τί κι ἂν ἔρθουν ἢ δὲν ἔρθουν; Κι ὅ-
ταν ἔρχονταν, καὶ πείθονταν πὼς δὲν ἤ-
σουνα φευγάτος, κἂνάν τί;

147

Ὅσο κοπιᾶξεις γιὰ κάτι, τόσο καὶ πε-
ρισσότερο νὰ κοπιᾶξης γιὰ νὰ μὴ δείξης
τὸν κόπο πού χρειάστηκε! Τὸ κάθετι ἀ-
σκημίζει κι ἀντιπαθητικὸ στὸ τέλος γίνε-
ται προστιζοντας τὴ χαμαλίκια τοῦ πλά-
στη του. Ἀκόμα παραπάνω: ἡ καθαρὴ ἰ-
δέα, πού καὶ κόπο πλιότερο ἀπαιτεῖ γιὰ νὰ
ἐκφραστῇ λιτά!

148

— Ψειρολογία; Ὅση θές! Φτάνει κάτω
ἀπ' τὰ λεγόμενα νὰ ξεδιακρίνω τὴν ἔνοια

σου πὼς τὸν ἀπλὸ κι ἀνήμπορο συνάνθρω-
πο θ' ἀπαλλάξης ἀπὸ ἐν' ἀκόμα βάσανο!
Ἀλλιῶς, νὰ τὴ βράσω τὴ σοφία σου!

149

Μόνο ὁ Χάρος πάντα ἴδιος, πάντ' ἀ-
γέραςτος! Μὰ πὼς νὰ προφτάση; Παρα-
πλήθυσε τό καὶ μακρόζωο γεννοβόλι, ἀν-
επαρκέστατη δὲ πιά γι' αὐτὸ ἡ παμπά-
λαια ρομφαία του!.. Καιρός, λοιπόν, νὰ
τοῦ 'παιρνε ὁ ἄνθρωπος τὴ θέση του. Κ'
ἐν-τονε πού ἀνασκουμπώθηκε καὶ πυρη-
νιστί! "Ε, τώρα κάτι μπορεῖ νὰ γίνη!..

150

— Τί νὰ σοῦ πῶ; Πάτησες δὲν πάτησες
τὸ σκαλὶ τὸ πρῶτο, καὶ μόλις πως κατα-
δέχεσαι νὰ μᾶς ψάχνης μὲ τὸ τηλεσκόπιο
ἀπὸ τὸ τελευταῖο!

151

Τὸ ἄλλο ζητοῦμε καὶ δὲν τὸ βρίσκου-
με, μ' ὅλο πού πασκίζουμε· ὥσότου κου-
ραζόμαστε καὶ τὰ παρατοῦμε!

152

Κι αὐτὸ τὸ νερό, μόνο ὑπὸ ἰδανικῶς
ὁρους ρέει ἀπολύτως ὁμαλά!

153

... Τώρα-τώρα πᾶει νὰ γίνη κανόνας: μὲς
σὲ παῦλες εἶτε σὲ διγωνικὲς ἢ μονογώνι-
ες παρενθέσεις, «μὲ τὰ φιλά» κ' «ἐν ὑπο-
σημειώσει», τὰ σπουδαιότερα!

154

— Μπά; Χρειάζεται κλειδί γιὰ νὰ κλει-
στῆς; Κοίτα-κοίτα, νὰ μὴν τόχα σκεφτῇ!

155

... Καλλιθέα· τὸ ἀποτέλεσμα καταθύμιας
θεάσεως τοπίου...

156

Κυνηγητὸ τῆς βεβαιότητος, τῆς σι-
γουράντζας!

Κι ἀλύχτα σύ, παραβγαίνοντας!

157

Ὅ,τι ποιητῆς δὲν εἶπε, δὲν εἰπώθη!

[Ἄλλοτε ἄλλα.]

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Δ. ΦΟΡΗΣ

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ^[2]

— Ξέρεις, θά 'θελα, πρὶν σὲ καταλάβω, νὰ σὲ προκαταλάβω: Βλέπεις ὅτι μᾶς ἀπασχολεῖ θέμα ἀπ' τὰ σπουδαιότερα γιὰ τὴν ἐθνικὴ μας ζωὴ καὶ προκοπὴ. Θὰ ἔλεγα, λοιπόν, αὐτὰ πού συζητοῦμε καὶ ἀποδεχόμαστε ἢ ἀπορρίπτουμε, νά, πῶς νὰ σ' τὸ πῶ, νὰ τὰ θεμελιώναμε κάπως.

+ Χωρὶς περιστροφές, φίλε μου, πές μου το ξεκάθαρα: "Τὰ ὅσα φλυαρεῖς στηρίζονται ἐπιστημονικά;"

— Ναί, καὶ ἂν γίνονταν, θὰ ἤθελα νὰ μοῦ ἀναφέρης ὅχι ἀπὸ -

+ "Ε, καλά, πῶς νόμισες ὅτι θὰ σοῦ ἀναφέρω γνῶμες δημοτικιστῶν; Καθαρευουσιάνος καὶ ἀρχαϊστῆς δὲν ἦταν ὁ μεγάλος γλωσσολόγος πού θεωρεῖται ἰδρυτὴς τῆς ἐπιστημονικῆς γλωσσολογίας στὴν Ἑλλάδα;

— Ναί, καὶ θὰ μοῦ δείξης δικό του κείμενο πού νὰ θίγῃ τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας;

+ Κείμενα νὰ θέλῃς! Ἀλλὰ πρὶν πᾶμε στὰ βιβλία, σοῦ θέτω ἓνα ἀπλὸ ἐρώτημα, πού δὲν προϋποθέτει σοφία γιὰ νὰ «τὸ» ἀπαντήσης: "Ὅταν γράφῃς τὰ δυὸ γράμματα καὶ προσφέρῃς τοὺς δυὸ φθόγγους πού κλείνουν στὴ γλώσσα μας τὸν πληνὴτα μας -

— Λὲς τὴ λέξη γῆ;

+ Ναί! λοιπόν, πές μου, σὲ παρακαλῶ, τί διασώζεις ἀπὸ τὴν ἀρχαία προφορά;

— Ἀπὸ τὴν ἀρχαία προφορά... ἀπὸ τὴν ἀρχαία προφορά νομίζω πῶς δὲ διασώζω τίποτε, ἂν ἡ λέξη προσφέρονταν, καθὼς λένε, περίπου ἔτσι: γκέε, ἀφοῦ τὸ γ ἦταν g καὶ τὸ ῆ ἦταν έέ.

+ Ὡραῖο τὸ «περίπου» σου, γιατί τὴ λέξη ἔπρεπε νὰ τὴ γράψωμε στὸ πεντάγραμμα, γιὰ ν' ἀποδώσωμε (περίπου!) μὲ μιὰ δυὸ νότια «σοπράνο» τὸ πρῶτο έ, μὲ μπάσα φωνὴ τὸ δεύτερο ε...

— Τέτοια, έ, ἡ ἀρχαία;

+ Τέτοια, τέτοια.

— Ἀγωνιῶ ὅμως γιὰ τὸ κείμενο.

+ Θωμᾶ, ἂ Θωμᾶ! Φέρε τὸ δάχτυλό σου. Ἔτσι. Διάβαζε.

— «Ἡ ὀρθογραφία τῶν λέξεων συγκαλύπτει μᾶλλον ἢ δηλοῖ τὰς ἐπιγενομένας φωνητικὰς ἀλλοιώσεις καὶ δὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ παρατηρήσωμεν αὐτάς...». Γιὰ κοίτα!

+ Ἐσὺ νὰ κοιτάξης. Φέρε κι ἐδῶ τὸ δάχτυλο.

— «Υπάρχουσιν οἱ δοξάζοντες ὅτι ἀφοῦ ἡ γραφὴ εὐρέθη καὶ οἱ φθόγγοι τῆς γλώσσης παριστῶνται διὰ τῶν γραμμάτων, δὲν μεταβάλλονται οὗτοι εὐκόλως περαιτέρω, διότι, ὡς λέγουσι, τοῦτο μὲν οἱ φθόγγοι ἐδέθησαν καὶ ὡς εἰπεῖν ἐπάγησαν ἐν τῇ γραφῇ, τοῦτο δὲ οἱ ἄνθρωποι θὰ παρατήρουν ἐγκαίρως, γράμματα διδασκόμενοι καὶ γραμματικῇ, καὶ θὰ ἐκώλυνον πᾶσαν ἀλλοίωσιν. Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι καὶ ἡ χρῆσις τῆς γραφῆς δὲν παρακωλύει τὴν ἐξαλλοίωσιν καὶ οἱ λαλοῦντες οὐδεμίαν ποτὲ λαμβάνου/σιν ἢ δύνανται νὰ λάβωσιν αἴσθησιν τῶν τελομένων βαθμηδὸν φωνητικῶν μεταβολῶν... Τί λές, μωρὲ παιδί μου!.. Τόσο κοντὰ στὸ νοῦ αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ ποτὲ μου νὰ μὴν τὰ βάλλω κάτω νὰ τὰ ξεκαθαρίσω! Ἐκεῖνο, ἐκεῖνο τὸ «καὶ οἱ λαλοῦντες οὐδεμίαν ποτὲ λαμβάνου/σιν ἢ δύνανται νὰ λάβωσιν αἴσθησιν τῶν τελομένων φωνητικῶν μεταβολῶν» κλείνει ἀλήθεια μέσα του τόση ἀλήθεια τῶν πραγμάτων -

+ Μὰ καὶ τόση ἀφέλεια τῶν ἀνθρώπων!

— Ναί, καὶ βλέπω πῶς ὁ δικός μας σοφὸς ἐπικαλεῖται καὶ τὴ γνώμη ξένου συναδέλφου του. Νὰ τὴ δῶ;

+ Νὰ τὴ δῇς, ἀλλὰ δὲ θὰ μείνῃ χῶρος γιὰ μᾶς, ἔλα.

— «Εἶναι ἀπλῶς φαντασία τὸ νὰ νομίζῃ τις ὅτι ἐν τῇ γραφῇ κεῖται ἔλεγχος τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων. Καθ' ὃν τρόπον ἐν διαφόροις τόποις δύνανται νὰ παριστῶνται φθόγγοι ἱκανῶς διάφοροι δι' ὁ -

μοίων γραμμάτων, οὕτω καὶ ἔτι εὐκολώτερον δύναται τοῦτο νὰ γίνηται κατὰ διαφόρους χρόνους ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ. Διότι οὐδὲν γράμμα συνδέεται μεθ' ὀρισμένου φθόγγου διὰ πραγματικῆς τινος σχέσεως, ἥτις καθ' ἑαυτὴν θὰ ἠδύνατο νὰ σφίξῃ αὐτόν, ἀλλ' ἡ σχέσις καὶ σύναψις αὐτῶν στηρίζεται ἀπλούστατα ἐπὶ τοῦ συνειρμοῦ τῶν παραστάσεων». Ἄ, ὥστε ψυχολογικὰ καὶ καθαρῶς ὁπτικὰ τὰ αἷτια -

+ Χρυσέ μου, ἄσε τὰ σχόλια καὶ κλείνε μὲ τὸ ξένο.

— «Συνδέομεν ἄρα μεθ' ἑκάστου στοιχείου τὴν παράστασιν ἐκείνην τοῦ φθόγγου, ἥτις καθ' οὗς γράφομεν χρόνους εὐχρηστεῖ. Συμβαίνει δὲ κατὰ τὰς φυσικὰς φθογγικὰς μεταβολάς, ὥστε ἀντὶ τῆς παραστάσεως τοῦ φθόγγου τούτου ἡ ἐκείνου νὰ ὑποκαθιστᾶται ἀπαρτηρήτως ἄλλη μικρὸν διαφέρουσα, ἥτις ὅμως εἰς τὴν ἐπομένην γενεὰν παραδίδεται ὥσεί φύσει ἐκ τῶν προτέρων ἦν συνδεδεμένη μετὰ τοῦ στοιχείου τούτου. Ἡ μετὰ τοῦ στοιχείου ἄρα συνημμένη παράστασις ἐκάστου φθόγγου δὲν δύναται νὰ παρακωλύσῃ τὴν φθογγικὴν ἀλλοίωσιν, διότι καὶ ἡ παράστασις αὕτη συμμετεβλήθη μετὰ τοῦ φθόγγου· φυσικῶς δὲ μεταφέρεται ἡ συνήθης ἐν ἑκάστῳ χρόνῳ προφορὰ ἐκάστου φθόγγου καὶ ἐπὶ τὰ γραπτὰ μνημεῖα τοῦ παρελθόντος». Ἀρχίζω πιά ὅχι ἀπλῶς νὰ καταλαβαίνω, παρὰ καὶ νὰ χορταίνω.

+ Κράτα λίγο χῶρο, σοῦ ἔχω κι ἓνα μικρὸ ἐπιδόρπιο. Τοῦ δικοῦ μας σοφοῦ γλωσσολόγου πάλι.

— Ποῦ εἶναι;

+ Νά, ὅπως ἔχεις ἀνοιχτὸ τὸ βιβλίον. Ἄσε νὰ σ' τὸ διαβάσω ἐγώ: «Κατὰ ταῦτα θαρρούντως διισχυρίζομεθα, ὅτι ἀφοῦ κατὰ τὸν δευτέρου μ. Χ. αἰῶνα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ τὸ αἰ κατήντησεν ἴσον τῷ ε, ἡ γραφὴ λέξεώς τινος ἔκτοτε διὰ τοῦ αἰ τοῦ ε οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχῃ σημασίαν ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς λέξεως ἢ καθόλου τῆς γλώσσης· καὶ ὅτι ἀφοῦ τὰ μακρὰ καὶ βραχέα φωνήεντα ἐξισώθησαν ἐν τῇ προφορᾷ, οὐδὲν σημαίνει ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν τύπων καὶ τῆς γλώσσης ἡ ὀρθογραφία τύπου τινὸς

διὰ τοῦ ω ἢ τοῦ ο, διὰ περισπωμένης ἢ ὀξεύας κλπ.»

— Εὐκλείδην, Εὐκλείδην!..

+ Βέβηλε, βέβηλε καὶ ἀβάσταγε! Περίμενε, καὶ κλείνει ὁ ἄνθρωπος: «Εἶναι ἄρα καθ' ὀλοκληρίαν ματαιοπονία, εἴαν τις διὰ στατιστικῆς πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ, τίς ἦτο ἡ ὀρθογραφία τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ τύπου κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους προκειμένου περὶ φθόγγων οὐ διαστελλομένων ἐν τῇ προφορᾷ».

— Λοιπόν, μπορῶ νὰ πῶ πῶς σχεδὸν μὲ λύτρωσες ἀπὸ μιὰ μεγάλη προκατάληψή μου.

+ Ἐσένα καλὰ σὲ λύτρωσα, ἐγὼ πότε θὰ λυτρωθῶ δὲν ξέρω.

— Μὰ γιατί; Τὰ λόγια αὐτὰ τὰ βγαλμένα ἀπὸ τόσο βαθιὰ μελέτη τῶν πραγμάτων δὲ θὰ μπορούσαμε νὰ τὰ παρουσιάσωμε ὡς ἐπιχείρημα γιὰ μιὰ ὀρθολογιστικὴ λύση τοῦ ὀρθογραφικοῦ μας προβλήματος;

+ Ὅχι, ὄχι, φίλε μου. Δηλαδή... ναι, ἀλλὰ ὄχι, ὄχι.

— Στὸ Θεό σου, μὴ μὲ τυραννᾷς.

+ Δὲ σὲ τυραννῶ ἐγώ· ἡ νεοελληνικὴ νοοτροπία σὲ τυραννᾷ. Εἶναι ἡ νοοτροπία τοῦ «ναὶ μὲν, ἀλλά». Ξέρεις πόσο σέβομαι τὴ μνήμη τοῦ σοφοῦ γλωσσολόγου καὶ πόσο τιμῶ τὸ ἔργο του, ὅσο κι ἂν πότε πότε ἔχω καμιὰν ἀντίρρηση γιὰ λίγα ἀπ' τὶς χιλιάδες τὰ φαινόμενα ποὺ ἐρμηνεύει. Λοιπόν, ὁ σοφός μας γλωσσολόγος -

— Τί; εἶπε καὶ ξεῖπε;

+ Ἀκριβῶς ὄχι. Ἄφησε ὅμως νὰ νοηθῇ ὅτι ἄλλο πρᾶμα ἢ καθαρὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ οἱ ὅποιες ἀλήθειες τῆς, κι ἄλλο τώρα τὸ θέμα ποὺ λέγεται πρακτικὴ ἄσκηση τῆς ὀρθογραφίας.

— Μὰ καλὰ λές. Θυμοῦμαι τώρα πῶς αὐτὸς καθιέρωσε γιὰ τὰ κύρια ὀνόματα σὲ -is τρεῖς διαφορετικοὺς τύπους γραφῆς: ἄλλο, λέει, ὁ Βασίλειος, ποὺ θὰ γραφῇ ἔτσι ἀφοῦ προέρχεται ἀπὸ τὸ Βασίλειος, ἄλλο ὁ Γεηγόριος, Γεηγόριος, καὶ ἄλλο ὁ Γιάννης, ποὺ αὐτὸς πιά καὶ μόνο δικαιολογεῖ τὸ ἦτα του.

+ Καὶ μόνο αὐτὰ; Πολλὰ τέτοια.

— Πῶς ὅμως τὰ συμβιβάζει; Ἐγώ, ὅσο διαβάζαμε παραπάνω τ' ἀποσπάσματα, ὅ-

λο κι ἔλεγα μέσα μου : «Νά, ὁ νέος Εὐκλείδης !» Τώρα τὰ μεπερδέψαμε. Τί συνέβη ὅμως ;

+ Τί ἤθελες νὰ συμβῇ ; Ὁ ἄνθρωπος μὲ ὅλο τὸ δίκιο του ἔβλεπε πῶς στὴν ἐποχὴ του εἶχε τὸν πρῶτο λόγο στὰ δοθογραφικά. Καί, ναί μὲν λέει ρητὰ ὅτι δὲν τὸν ἐνδιαφέρει ἂν θὰ «κατισχύσωσιν αἱ γραφαὶ Βασίλεις, Γρηγόρις, ν' ἀγαπᾶη» κτλ., πού ὁ ἴδιος προτιμᾷ, ὅταν ὅμως ἔρχεται ἡ κ ρ ί σ ι μ η ὥ ρ α νὰ πῇ τὸ λόγον του πού θὰ τὸν πάρχουν ἄλλοι καὶ θὰ τὸν κáνουν οὐσία καὶ πράξη καὶ πορεία πολιτιστικῆς ζωῆς, τότε - ἐδῶ διάβαζε :

— «Ἀφοῦ τὰ τῆς γλώσσης ἡμῶν ἔχουσιν ὅπως ἔχουσιν, τ.ἔ. ἀφοῦ δουλεύομεν τοῖς ἀρχαίοις, καὶ ἐκ τῆς γλώσσης αὐτῶν ἐξαρτῶμεθα γλωσσικῶς, τὸ ζήτημα κυρίως δὲν εἶναι περὶ δυσκολίας ἢ εὐκολίας, ἀλλὰ περὶ ἐνότητος ἢ διασπασμοῦ τῆς ὅλης γλώσσης». Καλά, ἀλλὰ τώρα τὰ πράγματα τοποθετοῦνται σ' ἄλλη βάση. Ἐδῶ πιά δὲ μιλάει ἡ ἐπιστήμη, μιλάει ἡ παράδοση, ὁ ἐθνικισμὸς νὰ πῶ.

+ Νὰ πῆς, νὰ πῆς. Ἔλα νὰ τὰ δῆς κι ἀπὸ δῶ καθαρότερα. Ἐδῶ κρίνει ὁ γλωσσολόγος τὸ Γιαννιώτη σοφὸ πού εἶδαμε, θυμᾶσαι, νὰ θέλῃ πέρα γιὰ πέρα φωνητική ὀρθογραφία. Διάβαζε :

— «Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ διδασκαλία ἐν τοῖς σχολείοις τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης θὰ ἦτο κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο πολὺ εὐκολωτέρα ἢ νῦν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐντεῦθεν εὐκολία ἐκρίθη ἀπείρως ἐλάττων τῶν ὠφελειῶν, τὰς ὁποίας ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς νέας πρὸς τὴν ἀρχαίαν τὸ ἔθνος περιμένει καὶ ἐπειδὴ ὁμολογουμένως καὶ ὥς πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ ὥς πρὸς τὴν τέχνην καὶ ὥς πρὸς τὴν φιλολογίαν καὶ ὥς πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τοὺς πόθους καὶ τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς τύχας οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν ν' ἀποβλέπωμεν πρὸς τὸ ἔνδοξον καὶ ἐπιζήλον ἡμῶν παρελθόν, ὥς πρὸς λαμπρὸν πολικὸν ἀστέρα, πρὸς ὃ ἀπέβλεψαν πάντες οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ καὶ εἰς ὃ τοσαῦτα ὀφείλουσι, διὰ ταῦτα πάντα δὲν ἐνεκρίθη ἡ πρότασις αὕτη». Καταρρέω, τί θὰ μὲ κáνης ;

+ Τὰ εἶδες ;

— Τὰ εἶδα, ἀλλὰ γιὰ στάσου. Ὅλα αὐτὰ

τὰ χτυπητὰ καὶ τὰ ὠραῖα, καλῶς. Διὸ σημεῖα ὅμως ἀπὸ τὸ τελευταῖο κείμενο θέλω νὰ μοῦ ἐξηγήσης. Ἡ εὐκολία, λέει «ἐκρίθη ἀπείρως ἐλάττων τῶν ὠφελειῶν» κτλ. καὶ πάλι «διὰ πάντα ταῦτα δὲν ἐνεκρίθη ἡ πρότασις αὕτη». Ἀπὸ ποιόν ἢ ἀπὸ ποιούς ἐκρίθη καὶ δὲν ἐνεκρίθη ; Γιὰ δῶσ' μου ποιητικὸ αἷτιο, νὰ πῶ ! Ἀπὸ τοὺς λογίους τῆς ἐποχῆς ;

+ Μπορεῖ. Μᾶλλον.

— Καὶ βέβαια, οἱ λόγιοι τό'κ'αναν νόμον τοῦ κράτους, ἀφοῦ τὸ κράτος σ' αὐτῶν τὴν «δικαίαν κρίσιν» στηρίζεται, καὶ ἀπὸ τότε τὰ πράγματα κόλλησαν.

+ Ἰσως.

— Τί ἔπαθες ἐσὺ μ' αὐτὰ τὰ «ἰσως» καὶ τὰ «μᾶλλον» καὶ τὰ «μπορεῖ» ; Κάτι μοῦ κρύβεις. Σκεπτικὸ σὲ βλέπω, λέγε.

+ Ἐλεγα νὰ τὸ ἀποφύγω, ἀλλὰ δὲ γίνεται. Ὅχι, φίλε' κατὰ τὸ σοφὸ γλωσσολόγον μας, τὸ μεγάλο αὐτὸ ζήτημα, τὸ σπουδαῖο ἐθνικὸ θέμα ἐκρίθη καὶ δὲν ἐνεκρίθη ὅχι μόνο ἀπὸ τοὺς λογίους τῆς ἐποχῆς του. Εἶχε ἀκούσει, λέει, κι ἄλλη φωνὴ ὁ γλωσσολόγος καὶ μᾶς τὴ μεταδίνει. Δὲς ἐδῶ καὶ διάβαζε, μὰ φωναχτά, ν' ἀκουστῆς ἀπ' ἄκρην σ' ἄκρην τῆς εὐτυχισμένης μας πατρίδας.

— «Τὸ ἔθνος προθύμως ὑπεδύθη εἰς τόσα βάρη καὶ τόσας θυσίας χάριν τῆς παλαιᾶς ὀρθογραφίας». Ἔτσι, ἔ ; Γιὰ σκέψου !

+ Νὰ σκεπτῶ ; Τί νὰ σκεπτῶ ; Ἐδῶ δὲ χρειάζεται πιά σκέψη. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα χρειάζεται ἔρευνα. Θὰ σοῦ τὸ πῶ ἄλλη μιὰ φορὰ πῶς τὸν ἄνθρωπο τὸν σέβομαι σὰν ἐπιστήμονα, μελετῶ τὶς ἀπόψεις του καὶ ταπεινὰ ταπεινὰ διαφωνῶ γιὰ μιὰ λεπτομέρεια, ἐπιστήμη εἶναι. Μὰ ὅταν ξεφεύγῃ τὸ θέμα ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην κι ἀρχίζει ἡ ἐ θ ν ο λ ο γ ί α - ἐννοεῖς...

— Ἐννοῶ ὁ λόγος περὶ ἔθνους.

+ Ἐ, τότε πιά παρατῶ καὶ σοφὰ βιβλία καὶ σοφώτερους ἐπιστήμονες, καὶ ὅπου φύγη φύγη. Γιὰ ποῦ ; Ὅπου μὲ στείλῃ ὁ ἑξαποδῶ πού μὲ κáνει. Ἀρχίζω τότε νὰ μπαίνω σὲ λεωφορεῖα, σὲ καφενεῖα, σὲ γήπεδα κι ἐκκλησιές, ὅπου ἄνθρωποι, ὅποιοι ἄνθρωποι, σοφοὶ καὶ ἄσοφοι, ἄντρες ἢ γυναῖκες, νέοι ἢ γέροι, προπαντὸς ὅμως γέροι, πού αὐτοὶ κουβαλοῦν ἐπάνω

τους τὴν ὅποια μας παράδοση, καὶ τοὺς κοιτάζω ὅλους στὰ μάτια — μὴ σοῦ φανῇ παράξενο — σὰ χαμένος, θέλοντας ἔτσι νὰ πάρω ἀπὸ τὰ μάτια τους τὴ μεγάλη ἀπόκριση, καὶ ζητώντας μέσα ἀπὸ τὰ μάτια τους νὰ ξεκλέψω, ἂν γίνεται, τὴν ἀπόκρισή τους γιὰ λογαριασμό καὶ τῶν προγόνων τους καὶ τῶν ἀντιπρογόνων τους, καὶ τῶν ἀντίπαραπρογόνων τους, θέλω, ζητῶ ἐπίμονα καὶ μανιακὰ νὰ πάρω, ἀπὸ ὅσο «περισσότερο» ἔθνος μπορῶ, τὴ λυτρωτικὴ γιὰ μένα ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα ποῦ με ψήνει: Εἶναι σωστό, λέστε μου, γέρο μου ἐσὺ μὲ τὴν ἀχνὴ μορφή, κοπέλα μου, ἐργάτη μου, μέσε Νεοέλληνα μου, ὅποιοι, εἶναι σωστό πὼς ἐσεῖς καὶ οἱ κοντινοὶ ἢ καὶ οἱ μακρινοὶ σας πρόγονοι, οἱ πρόγονοί μας, «ὑπεδύθητε προθύμως εἰς τόσα βάρη καὶ τόσας θυσίας χάριν τῆς παλαιᾶς ὀρθογραφίας»; Ἕνας ἀπλὸς δασκαλάκος εἶμαι, δάσκαλος τῆς ἐγγονῆς σου, γέρο, τοῦ ἀδερφοῦ σας, καλέ, τοῦ παιδιοῦ σου, κύριε, καὶ νιώθω πὼς τρῶω χαράμι τὸ ψωμί ποῦ μὲ τὸν ἴδρω καὶ τὸ μόχθο σας μοῦ προσφέρετε, ἐνῶ ἐγὼ δὲν ἔχω ν' ἀντιπροσφέρω στὰ παιδιά σας παρὰ περισσότερη «παλαιὰν ὀρθογραφίαν», λιγότερη γλῶσσα καὶ πολὺ βέβαια λιγότερη πραγματικὴ παιδεία. Πέστε μου, λοιπόν, νὰ χαρῇτε: «Υπεδύθητε»; Καὶ «προθύμως»; Καταλαβαίνει τώρα πόσο μεγάλο εἶναι τὸ δράμα μου ὅσο δὲν παίρνω ἀπόκριση. Μὲ κοιτᾷ ὅλοι μὲ ἀπορία καὶ σίγουρα θὰ λέν ἀπὸ μέσα τους: «Μὰ τί θέλει τοῦτος δῶ; Στέκεται καλὰ;». Κι ἐγὼ χτυπιέμαι καὶ ξαναχτυπιέμαι, καὶ λύτρωση δὲ βρίσκω. Ἡ μᾶλλον: δὲν ἔβρισκα γιὰ καιρό, νὰ μὴ σὲ κουράζω ἄλλο -

— Γιατί, τί ἔγινε;

+ Ἕ, τί ἤθελες νὰ γίνῃ, λές νὰ τὸ ἀφῇσα τὸ πρόβλημα τὸ μέγα νὰ μὲ σκοτώνῃ; Τὴν ἀπάντηση, ἔμμεση ἔστω, μοῦ τὴν ἔδωσε ἓνας γέρος Κοζανίτης. Μοῦ εἶχε ζητήσει νὰ τοῦ λύσω, λέει, ἓνα πρόβλημα ποῦ τὸν βασάνιζε κι ἔκεινον: «Τοῦ 1912, ἀπὸν ἱλιφιτωθ'κιν ἡ Μακιδονία, εἶναι ἀναστάσιος ἡμέρα». «Τί 'πεις, πάππου;» «Αὐτὸ ἀπ' σ' εἶπα!» Νὰ μὴ σ' τὰ πολυλογῶ: ἅμα ἀθροίσῃς τὸ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΗΜΕΡΑ μὲ «τιμές» Α=1, Ν=50,

Σ=200 κτλ., βγαίνει 1912!.. Τέτοια! — Ἐνδιαφερώτατο -

+ Ἄσε τίς ἀπομιμήσεις, καὶ στὸ τέλος λοιπὸν μοῦ πετάει ὁ γέρος ἀνερώτητα — δηλαδὴ χιλιορρωτημένα, ἀλλὰ μὲ τὰ μάτια... — τὴ μεγάλη κουβέντα: «Γλιέψ, ἴσεῖς ἀπὸν ἔξερτι τοῦ γράμμα ὅλα τὰ βρίσκει». Ἕ, μὴ θές τώρα συνέχεια.

— Μὰ πὼς δὲ θέλω! Τί ἀπόγινε, δὲν καταλαβαίνω.

+ Παιδί μου, ἀπ' τὸ γέρο καὶ πίσω πάλι «στοῦ γράμμα», στὰ γράμματα, στὰ βιβλία.

— Για τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία;

+ Ποιὰ ἱστορικὴ ὀρθογραφία, καημένε; Στις ἱστορίες, ἀπλῶς, τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Ἄντε, δὲ μὲ παρακολουθεῖς. Τὸ δάχτυλό σου, ἐδῶ: «Ὅτι μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας δὲν ἔλειψαν. ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἄνδρες πεπαιδευμένοι, καὶ τινες ἔγειναν εἰδήμονες τῆς παλαιᾶς γλώσσης μὲ ἐντέλειαν περισσοτέραν παρὰ τοὺς νεωτέρους μας σοφοὺς, δὲν εἶναι καμμία ἀμφιβολία. [] Ἀλλὰ νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἡ παιδεία τῶν σπανίων τούτων ἀνδρῶν ἦτο μέρος τῆς κοινῆς τοῦ γένους παιδείας, εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ νὰ θελήσωμεν νὰ ἀπατηθῶμεν - »

— Καλὰ, φτάνει, κατάλαβα δὲν εἶν' ἀνάγκη νὰ συνεχίσῃς.

+ Μπά, τὸ φιλότιμο; «Οἱ ὀλίγοι οὗτοι ἐκ περιστάσεων ἀγνώστων προκόψαντες ἐπαρρωμοίαζον ἀμυδρὰ καὶ διψαλέα λυχνάρια ἀραιότατα κείμενα μεταξὺ παχυτάτου σκότους - »

— Σοῦ λέω, φτάνει σταμάτα!

+ Δὲ θὰ μπορέσω νὰ σ' εὐχαριστήσω: «[] Γράμματα μὲ βαρβαρικὴν σύνταξιν, μὲ ἀνορθογραφίαν ἀπίθανον καὶ εἰς αὐτὰς τῶν μητροπολιτῶν τὰς ὑπογραφάς, γεμίζουν τὸν εἰρημένον Κώδικα - »

— Δὲ θὰ προχωρήσῃς!

+ Μωρ' τί μᾶς λές; Ἐγὼ καίομαι ἐδῶ ζητώντας νὰ πλησιάσω — ποῦ νὰ τὴ δῶ ὅλη; — τὴν ἀλήθεια, κι ἐσὺ μοῦ λές ἐξυπνάδες; Πάρε τὸ χέρι σου ἀπ' τὸ βιβλίο κι ἄκουε: «Τώρα ἐρωτῶ, ἐὰν οἱ Μητροπολῖται καὶ οἱ Ἐπίσκοποι δὲν ἤξευραν νὰ ὑπογράψωσι τὰ ὀνόματά των ἐὰν ὁ πλοῦσια εἰσοδήματα πάντοτε ἔχων

Μητροπολίτης τῆς Λαρίσσης δὲν εὗρισκε γραμματέα νὰ τοῦ γράφῃ τὰ πρακτικά τῆς μητροπόλεώς του· ἔαν οἱ συνυπογραφόμενοι εἰς πολλὰ συμφωνητικά γράμματα προκριτότεροι τῆς ἐπαρχίας ἦσαν ἀγράμματοι· ποῦ εὗρίσκετο τότε ἡ παιδεία τοῦ γένους; Ἦτο σπανιώτατον χρῆμα ἡ παιδεία, ἂν τις ὀνομάσῃ παιδεῖαν μετρίαν τινὰ εἰδῇσιν τῆς γλώσσης κατὰ γραμματικὴν· μέρος τοῦ γένους ἐγνώριζε μόνον νὰ διαβάξῃ καὶ νὰ γράφῃ ὅπως ἔτυχε, καὶ τὸ περισσότερον ἦτο βυθισμένον εἰς ἀπόλυτον ἀγραμματιάν».

— Ἡσύχασες τώρα;

+ Γιατί, ἐσὺ ἀνησύχησες;

— Τί ν' ἀνησυχῇσω· ἐγὼ πέρασα ἀπὸ τῆς λύτρωσιν στήν... ἀπογοήτευσιν.

+ Ἀ, ἔτσι εἶναι· νομίζω πὼς θυμᾶσαι τὴ συμφωνίαν ποὺ κάναμε στήν ἀρχή.

+ Ἐννοεῖς στήν ἀρχὴ τῆς ὅλης κουβέντας μας, ναί: Μιὰ καὶ τὴν ἀλήθεια δὲν πρόκειται νὰ τὴ βροῦμε, νὰ ποῦμε τουλάχιστο τὰ λιγότερα δυνατὰ ψέματα.

+ Ἀ μπράβο. Μήπως ἔχεις τώρα κανένα «λιγότερο ψέμα» νὰ μοῦ πῆς ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἄκουσες;

— Τώρα μὲ στρίμωξες, γιατί, μά τὴν... ἀλήθεια, καὶ τὸ «λιγότερο ψέμα» νὰ πῆς σ' αὐτὸν τὸν κόσμον εἶναι μεγάλο πρᾶγμα.

+ Ἡ ὥραία ὑπεκφυγὴ σου μὲ σκλαβώνει. Ἔτσι εἶναι, φίλε μου. Ἄς ἀφήσωμε τ' ἄλλα κι ἄς δοῦμε τὰ ἐλληνικά πρᾶγματα. Ἡ ἐλληνικὴ ὀρθογραφία εἶναι... τί κάνω, μωρέ; Ἐδῶ ἔχομε ὑπεύθυνα, ὑπευθυνότατα λόγια λεξικογράφου ὅχι συνηθισμένου. Πιάνεις, σὲ παρακαλῶ, κεῖνο

κεῖ τὸ χοντρὸ τὸ βιβλίον; Αὐτό. Διαβάξεις ἐδῶ;

— «Ἡ ὀρθογραφία καὶ μάλιστα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης δὲν εἶναι τῶν εὐχερῶν οὐδὲ τῶν παντὶ ἀνθρώπῳ δυνατῶν, ἂν μὴ τις ἀσκήσῃ ἑαυτὸν περὶ ταύτην καὶ προσκλήσῃται τὰς εἰς τοῦτο μεγάλως συμβαλλόμενας γνώσεις. Τούτου δ' ἕνεκα βλέπομεν καὶ καθηγητὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ οὐ μόνον τῶν ἄλλων σχολῶν ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς φιλολογίας δεινῶς ἔσθ' ὅτε ἀνορθογραφοῦντας καὶ ἀσυγγνώστοις περιπίπτοντας ἀμαρτήμασιν... Μνημονεύω μόνον τοῦ μακαρίτου - », θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς νὰ μὴν τὸν ἀναφέρω.

+ Βεβαιότατα ὄχι, ποιὸς ὁ λόγος - καὶ μακαρίτη.

— «ὅστις καίπερ κράτιστος ὢν ἐλληνιστὴς ὅμως ἐφωρᾶτο ὑπὸ συναδέλφου αὐτοῦ ἀμαρτάνων δεινῶς περὶ τὴν προσφθίαν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν». Τώρα θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς, γιὰ νὰ λέμε καὶ τοῦ στραβοῦ τὸ δίκιο: αὐτὰ ὅλα εἶναι γιὰ τὴν ἀρχαῖζουσα γλώσσα, θὰ 'λεγα γιὰ τὴν ἀρχαία. Ἐπομένως ἀφοροῦν τοῖς λίγους καὶ ἐκλεκτοὺς, τοῖς ἐλάχιστοις, ποὺ ἐπιτέλους ἄς μαλῶνουν ὅσο θέλουν γιὰ μιὰ ψιλοβαρεία. Ἐμᾶς μᾶς ἐνδιαφέρει τὸ σύνολο.

+ Ἐλα, ἔλα, πλησιάζε!

— Τί νὰ πλησιάζω. Ἐμᾶς ἐδῶ μᾶς ἀπασχολεῖ ἡ ν' ἐὰ ἐλληνικὴ ὀρθογραφία, αὐτὸ θέλω νὰ πῶ. Ἐσὺ πάλι θὰ πᾶς νὰ μὲ φέρῃς στὰ στενά.

+ Διάναι! Ἀκριβῶς στὰ στενά.

— Μὰ ἐσὺ, παιδί μου, ἔγινες σταυρόλεξο.

+ Εὐκολόλυτο.

[Συνεχίζεται]

ΩΣΤΟΣΟ, ΝΑ ΚΑΙ Ο Τ. S. ELIOT ΚΑΤΑ ΤΗΣ «ΑΠΛΟΥΣΤΕΥΣΕΩΣ»

Κι ὅσο γιὰ τὴν ὀρθὴ γραφή, δὲν πιστεύω στοὺς ἀμετάβλητους κανόνες - κι ἀκόμα λιγώτερο στοὺς ἀκάμπτους κανόνες ποὺ προτείνουν οἱ πρόμαχοι τῆς ἀπλουστευμένης γραφῆς, ὅπως ὁ Μπέρναρ Σώ. Ἰσχυρίζομαι πὼς μιὰ λέξη εἶναι κάτι παραπάνω ἀπὸ τὸν ἥχον της. Ἀντιτίθεμαι στήν ἀπλουστευμένη γραφή, ποὺ καταστρέφει ὅλα τὰ ἔχνη τῆς προελεύσεως καὶ τῆς ἱστορίας μιᾶς λέξεως¹.

1 Βλ. τὴν ἴδια ἀκριβῶς θέση στήν *Κριτικὴ τοῦ Μεταπολέμου*, «Κρίση Ἀγωγῆς κ' ἐκπτώση Παιδείας - Ceterum censeo...», 135, χωρὶς νὰ ξέρω τότε ποῦ τόγραφα τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ τοῦ Τ. S. Eliot.

Η ΚΡΙΤΙΚΗ

καὶ διήγημα

Κάθονται καὶ σκίζονται, καὶ χαλᾶνε τὸν κόσμον κάθε τόσο, γιὰ τὸ νόμπελ. Χαρὰ στὸ πρᾶμα! Ἐγὼ τὸ πῆρα στήν... Ἑλλάδα, ἀπὸ τὸ '59! Καὶ μάλιστα: γιὰ ἓνα διήγημα μόνο — αὐτὸ ποὺ θὰ διαβάσετε μετὰ τὸ ἄρθρο τοῦτο, γιὰ «πασχαλινὸν» — καὶ μοῦ τόδωσε ἡ ἄσπονδὴ μου «φίλη» κ. Ἑλένη Βλάχου καὶ τὸ «συγκρότημά» της, μὲ τοὺς «σπουδαίους καὶ τρανοὺς», τοὺς τᾶχα «μορφωμένους» καὶ ὑπερ-«ίκανους» (τοὺς ὑπερ-κάμερόληπτους», πρωτίστως, στὴ δύσκολη δουλειὰ τους) «ἀρχισυντάκτες» καὶ ὑπερ-«διευθυντές» της¹.

Τὸ πῶς καὶ τί, καταλεπτῶς, θὰ τὸ ἀπολαύσετε στὴ σειρά του. Γιατὶ τὸ πρᾶμα ἔχει «σειρά», οὐρὰ μεγάλη! Δέν εἶν' ἓνα «σύμπτωμα», μὲ ἀ «περίπτωση», ἓνα «περιστατικὸν» παρὰ φανόμενο ὅλο, ποὺ βάσταξε δέκα χρόνια, μὲ σειρά περιστατικῶν ἄκρως ἐνδεικτικῶν τῆς κατάντιας τοῦ Τύπου μας — ὑπόθεση καταδιασκεδαστικὴ, ὅπου ἀνακατάνονται ἓνα μάτσο «ἀρχισυντάκτες» καὶ ἀρχιλακέδες τῆς «δημοσιογραφίας» μας, κι ἄλλο ἓνα μάτσο λεφτάδες «ἐκδότες» ποικίλων ἡ-

μερήσιων καὶ περιοδικῶν λαχανοφυλάδων μας².

Πῶς μοῦ ἤρθε καὶ διάλεξα αὐτὸ τὸ θέμα τώρα γιὰ «πασχαλινὸν» τοῦ Τύπου μας;

Νά: τυχαῖα!.. Ἐγὼ γύρευα, δηλαδή, διήγημα μονάχα, πασχαλινό. Κ' ἔσπαγα, ἐξ ἄλλου, τὸ κεφάλι μου: «Τί ἀπ' ὅλα τὸ μῆνα αὐτό; Τί τῆς παναθλιότητος τοῦ ἀχρείου Τύπου μας νὰ πρωτοπιάσω;» Ξέρετε, τὸ ἴδιο ποὺ παθαίνει κανεὶς ἀπὸ κενὸ μὲς στὸ κεφάλι του, τὸ παθαίνει κάποτε κι ἀπὸ πληθώρα! Σὰν κ' ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἔχει στόχο, ποὺ δὲ βλέπει μπρὸς του οὐτ' ἓνα τοσοδὰ κακό, ἔτσι κι ὁποῖος ἀντικρύζει πελώριο κ' ἐνιαῖο, βαθὺ καὶ συμπαγές, τῆς ἴδιας ριζικῆς αἰτιολογίας ἢ τῆς

1 Τὸν κ. Π. Λαμπρία, βεβαίως, ἐννοῶ — τὸν Κ.Α. Λαμο δηλαδή, τοῦ πρώτου τεύχους μας, ἀφοῦ τόσο τρώει ἡ περιέργεια τοὺς φίλους τοῦ ψωροἈνενδότου μας, ποῖός τοὺς πέ- ρασε γενεές δεκατέσσερις τῇ λαχανοφυλλά- δα! Ἄς παρηγορηθοῦν, λοιπόν, ὁ ἐπικριτὴς εἶναι βλητὸς γι' ἄλλα τόσα «ἀντιδημοσιογρα- φικά» καὶ «ὀλισθήματα», σὰν κι αὐτὰ ποὺ τοὺς ἔσουρε, κ' ἴσως καὶ βαρύτερα — καθὼς λ.χ. ἐκεῖνο τὸ ἐφρονεύθησαν ὁ ριστικιά, σὲ πρωτοσέλιδο κιόλας τίτλο τῆς «συνόπτ» Με- σημβρινῆς, 15-3-66, ὅπου «διευθυντοσυντα- κτεύει» ὁ «πολλὰ γραμματιζούμενος» ἐπι- κριτὴς ἄλλων ἀγραμματοτέρων του!.. Ἀλλὰ πᾶσσαλοι πασάλοις ἐκκροῦνται, βέβαια!.. Καὶ τοῦτο εἶναι τὰ κτ κτ τῶν Νέων Ἑλ- ληνικῶν — νὰ τὸ ξέρουν ὅλοι οἱ πᾶσσαλοι καὶ τὰ ξύλα-κούτσουρα γύρω μας!..

2 Π. Κόκκας, λ.χ., διευθυντὴς τῆς Ἑλευθερί- ας — καὶ «πρόεδρος» μάλιστα τῆς κάστας τῶν «μπίζνες» ιδιοκτητῶν ἡμερησίων λαχα- νοφυλάδων μας (Χρ. Λαμπράκης, Ἑλ. Βλάχου, καὶ οἱ ῥέστοι, ἐν ἀγαστῇ συμμνησίᾳ ὅλοι τους μέσα στήν κάστα τους, ὅσο κι ἂν τάχα «πιάνονται», γιὰ τὰ... «ζητήματα τοῦ Τό- που», δηλαδή γιὰ σὰς τὰ κορόϊδα, ἔξω ἀπ' αὐτήν) —, Γ. Ἀνδρουλιδάκης, «ἀρχισυντά- κτης» τῆς Ἑλευθέρας φυλλάδας τοῦ μέγα κύριου Κόκκα, Κ. Ψύχας, «διευθυντὴς» τᾶ- χα τῶν ἀνότητων Εἰκόνων τῆς κυρίας Βλάχου, καὶ κυρία Πρεβελάκη, διευθύντρια δῆ- θεν τῆς ἄλλοτε Ἐκλογῆς της (ποὺ πρὸ και- ροῦ ἔκλεισε, ὅπως ἀκριβῶς τῆς τὸ προλέγαμε, καὶ νὰ μάθῃ στὸ μέλλον ν' ἀκούῃ ἢ κ. Ἑλένισσα καὶ κανέναν μὴ «ἡμέ- τερό» της), καὶ Δ. Οἰκονόμου, «ἀπευθυνος» — ἐναντι ἐκδοτρίας Κ.Υ.Π. — τῶν ἀπερί- γραπτων ἐκείνων, καὶ πράγματι παρὰ κρ α τ ι κ ῶ ν Γνώσεων, ποὺ ἐγὼ ὑπονό- μευσα κ' ἔκλεισαν, βάζοντας μιὰν ἀπλὴ «μί- να» ποὺ λένε (ὑπόθεση ποὺ κάποτε θὰ διη- γηθῶ, ὅταν μὲ τὴν Ἀριστερά» μας συζη- τήσουμε ποῖός ἀλήθεια ἔκανε θετικώ- τερο ἔργο ὑπονομεύσεως τοῦ Κακοῦ σ' αὐ- τὸν τὸν Τόπο: αὐτοὶ ὅλοι, μὲ τίς ψευτοθεω- ρητικὰς παρλαπίπες τους, καὶ τίς πεζοδρο- μακὲς ἀγριοφωνάρες τους, τόσα χρόνια, ἢ ἐγὼ μὲνος, μὲ κάποια κείμενα;)

ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

πασχαλινό

ΐδιας πρακτικῆς ἀπολήξεως ἐν τῷ συνόλῳ, ὅπου ἐπιμέρους κι ἂν ἐκδηλώνεται. Κακό σ' ἔναν τόπο, κινδυνεύει συχνά ν' ἀπομένη ἄλλος, μὴν ξέροντας τί νὰ πρωτοπιᾷ, τί νὰ πρωτοχτυπήσῃ, γιὰ τὸ αὐτό κι ὄχι ἐκεῖνο, κι ὄχι τὸ ἄλλο, κι ὄχι τὸ τρίτο ἢ τὸ τέταρτο ἢ τὸ πέμπτο, ἢ καὶ καὶ νά πιά, τίποτ' ἀπ' ὅλ' αὐτὰ τὰ φανερώματα, παρὰ φωτιά νὰ πάρῃ καὶ τὸ πᾶν νὰ κάψῃ - ἢ, ἂν δὲν μπορῇ (ἀφοῦ φωτιά στὴν πράξιν δὲ διαθέτει), λοιπὸν ριζικά ν' ἀρνηθῇ, αὐτὸ τοῦτο τὴν ἀντιμετώπιση, ὁλοκληρωτικά, ν' ἀρνηθῇ τῆς Σαπίλας;..

Τέτοια σκεφτόμουνα - ὅταν, ἄξαφνα, θυμήθηκα: «Βρέ! Στὸ μοναστήρι τοῦ "Αγιου" Ολαφ!.. Καὶ μ' ἕνα συμπάρο, ποὺ λένε, δυὸ τρυγόνια!.. Τί δυὸ; Δέκα δυὸ!.. Νά καὶ «διήγημα πασχαλινὸ» — ποῦ νὰ γράφω ἄλλο τώρα (δὲν τάχω κ' εὐκολα ἐγώ, σάν τὸν κ. Γιωταμῆ μας, ἢ τὸ Βασίλειο καὶ τὸ Σαμαράκη μας) — νά καὶ *Κριτικὴ τοῦ Τύπου*!.. Καὶ τίποτα εὐτυχέστερο, ἐδῶ ποῦ τὰ λέμε, γιὰ μάγειρο τῆς ὕλης ἐνὸς περιοδικοῦ, ἀπὸ τὸ νὰ τοῦ τυχαίνουν κατὰ τέτοιες φυσικὲς οὕτως εἰπεῖν ἐνότητες, συμπάγειες τόσο διάφορων κ' ἑτεροειδῶν θεμάτων ἐνὸς τεύχους τοῦ! Γιατί, βέβαια, εἶναι καὶ τ' ἄλλο: *ἔντυπο μὲ δική του φυσιογνωμία* εἶν' ἐντέλει ἐκεῖνο, ποῦ ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος τοῦ ἔνα τὸ διέπει καὶ ὅλα του συναυλοῦν, ἂν καὶ ποικιλώτατα κείμενα. Εἶναι τοῦτο κατὰ πολὺ πρὸς θεμελιῶδες ἀπὸ τίς συνήθειες «ἀρχές τῆς δημοσιογραφίας» κ' ἐκδοτικῆς «δεοντολογίας», ποῦ καταφέρνουν νὰ ὑποψιαστοῦν οἱ γραφιάδες κ' οἱ «μπίζνες» τῶν λαχανοφυλλάδων μας - καὶ δὲν κατορθώνεται παρὰ μόνον ἂν τὸ ἔντυπο τρῶῃ πράγματι ἄνθρωπο ὁλάκερο κάθε φορά, σάν τὸ γιοφύρι τῆς 'Αρτας ἀκριβῶς! 'Αλλὰ αὐτὰ εἶναι φιλά γραμματα, ποῦ λένε, κι ὁ Καιρὸς, ὁ Τόπος, ὁ Τύπος μας, κα-

ταφέρνουν νὰ πορεύονται πιά καὶ δίχως γράμματα κἂν!

Μὰ γιὰ νὰ ἐντοπιζόμαστε - τὸ θέμα εἶναι τὸ ἐξῆς:

Τίποτα μονιμώτερο καὶ βαθύτερο καὶ πρὸ δυσπολέμητο στὸν ἄτυχο Τόπο μας, ἀπὸ τὴν ἀνίατα συμπλεγματικὴ «περιφρόνηση» ποὺ ἐπιδεικνύουν οἱ φορεῖς καθ' ἑξουσίας — μαζί καὶ τῆς λεγόμενης *Τετάρτης*: τοῦ Τύπου — κατὰ τῆς ἴδιας τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἐλεύθερης δημιουργίας τοῦ Τόπου.

Δὲ θίγω κατὰ ὁλότελα ἄγνωστο. Νά τὸ Κράτος μας — 'Εξουσία πρώτη, δεύτερη καὶ τρίτη — μὲ πόσο μῖσος στέκει ἀπέναντι στὴ Νεοελληνικὴ Παιδεία μας (ὅπως ἀκριβῶς τόγραφα στὴν *Κριτικὴ τοῦ Μεταπολέμου* ἀπ' τὸ '62, προτοῦ ξυπηήσουν δηλαδὴ ὅλοι οἱ Παπατζῆδες σας νὰ σᾶς παρασταίνουν τοὺς «κοιπτόμενους καὶ μαραινόμενους» ὑπὲρ «Παιδείας», γιὰ νὰ «στήσουν» ὕστερα τὸ τίποτα καὶ δαῦτο στὸν κενὸ χῶρο τῆς, ποὺ ἀκόμα περιμένει πλήρωμα οὐσιαστικόν):

... «Ἄν τὰ παρατήσουμε ὅλα τοῦ ὕλικου καὶ νομοθετικοῦ τομέως (] καὶ περιοριστοῦμε σ' ἕνα ἐνδεικτικόν: στὸ βασικώτερο, ἃς ποῦμε, γιὰ παιδεία νεοελληνική καὶ γιὰ τὸν κύριο μορφωτικὸ ὅπλισμό νεοελληνικόν: τὰ Νέα Ἑλληνικά στὰ σχολεῖα - ἐ, τότε εἶναι ποῦ θὰ μιλήσουμε γιὰ τὰ πρὸς ἐπαίσχυντα «πρωτεῖα» στὸν Κόσμο καὶ στὴν ἱστορίαν τῶν κρατικῶν ἐκπαιδεύσεων, ἀπὸ καταβολῆς τους!.. Τὰ θλιβερά, τὰ κατασχύνης «πρωτεῖα» τῆς ἐσχάτης περιφρόνησης καὶ ἀνυποληψίας, ποῦ κράτος ἄλλο τέτοια δὲν ἔσχε ποτὲ πρὸς τὴν ἴδια τὴν ἐθνικὴν τοῦ παιδεία!

Κράτος ξένο, ἐχθρικό, γενοκτόνο, οὔτε στοὺς πρὸ οὐτιδανούς ὑπόδουλους δὲ θὰ τολμοῦσε νὰ ἐπιβάλῃ, σάν «παιδείαν» τοὺς «ἐθνική», παιδεία τέτοια, συνειδητῶς ἀντεθνική - συνειδητῶς καὶ ἐκ προθέσεως (ἀπὸ διά-

σταση ὀργανική πρὸς τὸ κύτταρο αὐτοῦ τοῦ Λαοῦ) ἐναντία κάθε ζωντανῆς παράδοσης καὶ σύγχρονης πνευματικῆς φυσιογνωμίας τοῦ Τόπου.

Μόνο τὸ ἀπίθανο αὐτὸ νεοελληνικὸ κράτος — ἐφ' ᾧ καὶ ὁ πολίτης παιδιόθεν τὸ αἰσθάνεται ξένο, ἐχθρικό του, ποὺ τοῦ σερβίρει διαρκῶς Ψέμα γιὰ Πραγματικότητα — κατάφερε νὰ ὀρθώσῃ καὶ νὰ συντηρήσῃ, ἑκατὸν τριάντα χρόνια τώρα, «παιδεία» τέτοια, ἰδανικῶς ἀντιλαϊκή, ἀντιπραγματική, ἀναφανδὸν ἀπαλείφουσα, ὡς περίπου ἀνυπόστατη, τὴν κύρια πολιτιστικὴ ἔκφραση — καὶ τὴ μόνη, ἴσως, δημιουργία — τοῦ Λαοῦ τούτου: τὴν Πνευματικὴν του! []

Πουθενὰ στὸν Κόσμο τόσο δραστική, τόσο κυνική καὶ ἀπροσχημάτιστη, τόσο γενοκτόνος, ἢ περιφρόνηση αὐτὴ πρὸς δ, τι, ἐπιτέλους, ἀποτελεῖ μοναδικὸ «ἐθνικὸ κεφάλαιο» - πράγματι «κεφάλαιο» καὶ ἀληθινὰ «ἐθνικόν»! Καὶ πουθενὰ τέτοια ἢ ἀλλοίωση τῶν συνειδήσεων, τέτια ἢ διάσπαση τῆς ἑσωτερικῆς ἀλήθειας κάθε πολίτη πρὸς τὴν «ἐπίσημη» ἀλήθεια γιὰ δλα!

Πουθενὰ, ἐντέλει, τέτοια ἢ νόθευση τῆς ζωῆς!

Διαθέτομε δυὸ πραγματικότητες ες διαρκῶς. Μιὰ ψεύτικη, ἐπιβλημένη «δι' ἐπίσημον χρῆσιν», μὲ τὰ χάρτινα ρούχα τῆς, μὲ τὴ φανφάρα τῆς, μὲ τὴν ψεύτικη γλῶσσα τῆς. Καὶ μιὰν ἄλλη, θερμὴ, πάντα καταχωνιασμένη μέσα μας — τίμια, ἐλευθερόφιλη, οὐσιαστικὴ, ζωντανή, ἀξία καλύτερης τύχης — ποὺ δὲν ξεδιπλώνουμε ὀλόκληρη ποτέ, ποὺ μᾶς μάθαν νὰ τὴν ντρεπόμαστε, νὰ τὴν κρύβουμε. Καὶ ζοῦμε, λαὸς μοναδικὸς στὸν Κόσμο καὶ στὴν Ἱστορία ἴσως, σὲ μιὰ διχοστασία — γλωσσικὴ, πνευματικὴ, κοινωνικὴ, πολιτικὴ — τραγικὴ καὶ καταλυτικὴ κάθε ψυχικοῦ δυναμισμοῦ μας.

Τὸ «κατόρθωμα» εἶναι τῆς τέτοιας «παιδείας» μας.

* Ἀν ἀναζητήσῃ κανεὶς, μὲ νοῦ κ' ἐνστικτο βαθύτερο — μὲ τὸ «ἐνστικτο» ἐκεῖνο ποὺ ὁ ντόπιος νιώθει τὸ ντόπιο, ποὺ ὁ ἄνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ νιώθει ἄμεσα (ἀπ' τοὺς πόρους, ἀπ' τὸν ἀέρα) τὸν τόνο τοῦ σπιτιοῦ, τὸ βαθύτερο γιατί, τὸ πραγματικὸ ἐλατήριο κάθε κινήματός καὶ συμπεριφορᾶς μὲς στὸ σπίτι — βρίσκει ἀπτό, χειροπιαστὸ τὸ γιὰ τί τέτοια καταφορά, ὅχι μόνο τοῦ Κράτους ἀλλὰ καὶ τοῦ Τύπου, κατὰ τῆς πνευματικῆς δημιουργίας στὸν Τόπο μας: εἶναι γιὰτί ἡ αὐθόρμητη, ἡ ἐλεύθερη, ἡ «λυτὴ» ἀπὸ «δεδομένα» καὶ ἀγκιστρώσεις πρὸς συμφέροντα, ἐπιδιώξεις, δουλεῖες, ἀνάγκες ἢ σκοπιμότητες, Τέχνη — καὶ τόσο περσότερο, ὅσο πιο «λυτὴ» ἀπὸ τέτοιες κονφορμιστικὲς

συναρτήσεις, δηλαδὴ ὅσο πιο γνήσια, πηγαία καὶ ἀβίαστη — ἀνεβάζει ἀπάνω τὴν πραγματικότητὰ ἴσα-ἴσα, ποὺ δλα τ' ἄλλα, Κράτος κ' Ἐξουσία γενικῶς, Τύπος ὅλος στὴ δούλεψή τους, καὶ στὴ δούλεψη τῆς προπαγάνδας καὶ τοῦ κονφορμους, κάθε μορφὴ Ἀρχῆς τοῦ ἐποικοδομήματος καὶ φορέως του, παλεύουν ἀκριβῶς νὰ διαβρώσουν, νὰ διαλύσουν, ν' ἀφανίσουν ἢ ἔστω νὰ κρατήσουν κατασιωπημένη, ἀνέκφραστη, ἄλλαξη, ἄφωνη, ἀνήκουστη, μὴν ἀκουστῇ καὶ γνωσθῇ καὶ καταστῇ συνείδηση εὐρύτερη καὶ βαθύτερη, καὶ παραγάγῃ κίνηση ἐντέλει ἀνατροπῆς τοῦ καταδυναστευτικοῦ ἐποικοδομήματος ἀπὸ τὴ βάση!.. Εἶναι αὐτὸ ποὺ λέγαμε καὶ στὸ δεύτερο τεῦχος μας⁴, πῶς ἢ Ποίησῃ σᾶς ἀνατίναξε!..⁵ Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸ, πῶς δὲν εἶδατε ποτέ οὔτε σύγχρονη Ποίησῃ βέβαια: ἐνῶ βλέπατε ἄλλοτε, τοὺς παλιούς ἀνυποψίαστους καιρούς, τὴν παλιά καὶ ἀνυποψίαστη ἐκείνη, κάθε μέρα, στὰ τακτικὰ «καντράν» ὅλων τῶν ἐφημερίδων - ποὺ καὶ μ' αὐτὴν κανοναρχοῦσαν τὴν ἀκλόνητὴν ἀκόμα συντήρησιν. Ὅπως δὲν εἶδατε δά οὔτε Πεζογραφία - ἢ, μᾶλλον, γιὰ ν' ἀκριβολογῶ: ὅσῃν εἶδατε, σχεδὸν ὅλη τὴν καλὴ καὶ σύγχρονη, ποὺ εἶδατε τὰ τελευταῖα χρόνια σ' ἐφημερίδες, ἐγὼ τὴ δημοσίευσα ἀπ' ὅπου πέρασα! Κ' ἐγὼ μόνο ξέρω μὲ τί ἀγῶνα κατάφερα πάντα νὰ τὴν τρυπῶνω, προπηλακίζομενη ὀλοένα καὶ καταλοιδορούμενη ἀπ' τὰ καθάρματα, τοὺς ἄξεστους «δημοσιογράφους» καὶ «μπίζνες» διευθυντὲς τῶν παλιοφυλλάδων, ποὺ σᾶς ταΐζουν κάθε μέρα τὴν «κοινή» σας τάχα γνώμη!

Μοῦ ζήτησαν, λοιπόν, διαρκῶς, κάθε γιορτὴ καὶ κάθε ἐπέτειο, ὅχι ἀπὸ ἐκτίμησιν ἀλλ' ἀπὸ περιφρόνησιν καὶ ἀπὸ δημοσιογραφικὴ συμβατικότητα, ἀπὸ δουλεία στὴ συνήθεια, οἱ ραγιαδες τοῦ Κονφορμ, «ἀν ἔχω κάνα διήγημα κεῖ, νὰ γιομίσουμε»! Ὅποτε τοὺς εἶπα νὰ βάλουμε αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο κάποιου ρωμιοῦ, δικοῦ μας, τὰ τσό-

4 81-3.

5 Καὶ βλ. ἐν προκειμένῳ, γιὰ πληρέστερη ἀνάπτυξιν καὶ τεκμηρίωσιν, τὴν Εἰσαγωγή μου στὸ Ἄλλο στήν «Ἀνθολογία» τοῦ πατέρα μου, Ἀθ. '64.

καρὰ αὐτά, μ' ἐπιδεικτικὴ «ἀπέχθεια» — γιὰ τὴν ὁποία καὶ φούσκωναν κιόλας, κατευχαριστημένα μὲ τὸν ἀνέργαστο νάρκισσο ἐαυτοὺς — μόρφαζαν, ἐβρίζαν καὶ περιγελοῦσαν!.. Μπορεῖτε, οἱ νέοι δημοσιογράφοι, ὅσοι μὲ διαβάσετε, νὰ τὸ ξαναδοκιμάσετε καὶ μόνοι σας: προτείνετέ τους, Πάσχα ἢ Χριστοῦγεννα ἢ Πρωτοχρονιά, ἐν' ἀπ' τὰ ἐλάχιστα βέβαια καλὰ διηγήματά μας: θὰ δῆτε τότε μοῦτρα θρασύτατα, καὶ λόγια θρασύτερα τῶν ἀγραμμάτων αὐτῶν, ποὺ δὲν ἐδιάβασαν ποτέ τους τίποτα, οἱ καλύτεροί τους, καὶ θὰ διαπιστώσετε, ἂν ἐπιμείνετε — ὅπως διαπίστωσα ἐγὼ, χίλιες φορές, ἐπιμένοντας μὲ τὴ γνωστὴ «ἀνοησία» μου (κι «ἀσυνενοησία» μου πρωτίστως) — πῶς τὰ σκύβαλα τοῦτα μαίνονται κατὰ τῆς Λογοτεχνίας μας, συλλήβδην καὶ ἀδιακρίτως, χωρὶς νάχουν ὥστόσο τίποτα γνωρίσει τῆς Λογοτεχνίας αὐτῆς γιὰ νὰ μορφώσουν ὅποια κρίση*. Ἀποτελεῖ, θὰ μάθετε, «παράδοσιν τοῦ ἐπαγγέλματός τους» — ἐδῶ, στὸν Τόπο μας, καὶ γιὰ τοὺς πιθήκους ἐμᾶς (μπὰς καὶ γίνουμε ποτὲ ἄνθρωποι) — «ἢ περιφρόνηση πρὸς ὅ,τι τὸ λογοτεχνικὸ καὶ ὅ,τι τὸ λόγιο ἢ τὸ πνευματικὸ γενικώτερα»!.. Καὶ νὰ ἡ κ. Ἑλένη Βλάχου, λ.χ., ποὺ ἐπαίρεται πῶς «δὲν ξέρει Ἑλληνικά» (ἐξυπονοοῦσα, μὲ κυνισμό,

πῶς «καὶ δὲν τῆς χρειάζονται»)!. Ἡ νὰ ὁ κ. Θεοφυλάξοιμας Παπακωνσταντίνου, ποὺ ἀπὸ περὶ Πετροχάρη συζήτησι, μὲ πολλὰς «μουτὲς» ἀηδίας καὶ βδελυγμίας, φτάνει ἄνετα, πρὶν ἀπὸ χρόνια, νὰ μοῦ πῇ πῶς αὐτὸς «δὲν θ' ἀπαγόρευε, ἀπλῶς, τὴν εἴσοδο, ἀλλὰ καὶ τὸ πλησίασμα κἂν λογίου σ' ἐφημερίδα ποὺ ὁ ἴδιος θὰ διηύθυνε»!.. Ἡ ὁ κ. Γεώργιος Ἀνδρουλιδάκης, ποὺ μοῦ «ἐνέπιστεύετο» τὸ '58, στὴν Ἑλευθερία, πῶς «μόνο γράμματα δὲν χρειάζεται νὰ ξέρῃ ὁ δημοσιογράφος»!.. Ναί. Ὁ ἴδιος μάλιστα τόσο πολλὰ «ξέρει», καὶ τὸν καταβαραίνουν τόσο σὰν «ἀρχισυντάκτην» γραμματιζόμενης λαχανοφυλλάδας, ὥστε σὲ φάκελλο ἐπιστολῆς του (πρὸς τὸν καθηγητὴ τῆς Ἑδρας Φυσικῆς τοῦ Πανεπιστημίου μας κ. Καίσαρα Ἀλεξόπουλο, τὴν 30-10-58), ὁρθογραφημένον ἀπὸ μένα, καὶ μπρὸς στὰ μάτια μου, «διορθώνει» — μέ... «ὕφος» (ἐνῶ «μόνο γράμματα δὲν χρειάζεται νὰ ξέρῃ ὁ δημοσιογράφος»!..) — τὸ εὐγενεῖ σέ... εὐγενὴ φροντίδι μου!*

Τέτοια, οἱ ἀγράμματοι!.. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ Γεώργιος Βλάχος, παλιότερα, γράφει — στὴν περίφημη μπαροῦφα του: πρὸς τὸν Ἀδόλφον Χίτλερ — πῶς... «τὸ ἀμφιβάλλει» (!), καὶ τρὶς μάλιστα «τὸ ἀμφιβάλλει» - ἐφ' ὧ καὶ δεκατρὶς πιά πῶς νὰ μὴν «τὸ ἀμφιβάλλωμε» κ' ἐμεῖς, ὅτι ἀπὸ ἀγράμματο μπαμπὰ τί ἄλλο παρὰ ἀγράμματοι εἰς τὸν κύβον ἢ θυγατέρα;..*

6 Τυπικὴ περίπτωση ἀγνωστὸς παχυλότατα τὴ Λογοτεχνία καὶ τὴ Ποίησή μας, κι ὥστόσο γράφοντος θαρραλεώτατα ἐπὶ θεμάτων τους, καὶ καθολικῶν μάλιστα: ὁ «ἐκ τῶν πλέον μορφωμένων μας» κιόλας κ. Θεοφυλάξοι Παπακωνσταντίνου μας!.. Τὸν κύριο τοῦτον ἐγὼ, τὸ '57, πρωτοκατατόπιζα στοιχειωδῶς σὲ ὀνόματα — οὐτ' αὐτὰ καλὰ-καλὰ δὲν κάταχε — σ' ἐπιτεύγματα κύρια καὶ χοντρικὰς ἀξιολογήσεις-τάσεις-κατηγορίες-τόνους τῆς νεώτερης Ποίησής μας. Ἰδέα δὲν εἶχε ὁ ἔρμος! Μὰ νὰ τὸν ὥστόσο, σ' ἓνα χρόνον μόνο, ποὺ ξεσπαθῶνε ὁ «γνώστης», λάβρος κατὰ τῆς Ποίησής μας συλλήβδην, καὶ τὴν καταλοιδορεῖ φτηνότατα, γιὰ νὰ ὑπερασπῇ, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, τοὺς πανάθλιους ἐκείνους «Δώδεκα», ποὺ δὲν εἶχαν βραβεύσει τὸν καλὸ Σαχτούρη μας κ' εἶχαν, φυσικὰ, ὑποστῇ τὴν ἐπίθεση ὅλων ὅσων κάτι ἐνώθων παραπάνω ἀπ' ὅ,τι ἡ παμπάλαια ἐκείνη κυρία Οὐράνη τους κι ὁ Πετροχάρης τους! [Βλ. Τὸ Κριτήριον, 1, IX/60 (καμμιὰ σχέση ἔχον μ' ἓνα λαθρόβιο ἄθλιο ποὺ βγῆκε τώρα).]

7 Κι ἂς δῇ ὁ ἀναγνώστης, ἂν ἔχη κέφι, γιὰ ποιά πανάθλια ὑπόθεση οὐσίας πρόκειται — οὐσίας ἐκπαιδευτικῆς, ποὺ ἀκόμα ταλαιπωρεῖται στὰ Γυμνάσιά μας — στὴν Κριτικὴ τοῦ Μεταπολέμου: «Κρίσις Ἀγωγῆς κ' ἔκπτωση Παιδείας - Ἡ ἀθλιότητα τῶν σχολικῶν βιβλίων» [Φυσικῆς (τοῦ Α. Μάζη, τοῦ ὁποίου ὑποστηρικτὴς ὁ Γ. Ἀνδρουλιδάκης, μὲ τοὺς πιδὲ ἀθέμιτους καὶ ἀντιδημοσιογραφικοὺς τρόπους, ἀπ' τὴν «κριτικὴν» τάχα Ἑλευθερία μας, ὅπου ἀκόμα ἔτσι «ἀρχισυντακτεῖν»)], 121-4.

8 Διαβάστε ὅποιο χρονογράφημα τῆς κυρίας Ε. στὴν Καθημερινή, καὶ θὰ τὸ βεβαιώσετε — λίγα ἑλληνικά νὰ ξέρετε... Ἄλλο ποὺ γράφει, πράγματι, τὸ πιδὲ «κομψὸ» — ἀλλὰ ἡ «κομψότης» δὲν εἶναι θέμα παιδείας καὶ καλλιέργειας πνευματικῆς — ἑλληνικὸ χρονογράφημα, γιὰ τὴν ὥρα. «Κομψόν», καὶ ἀνελλήνιστο βεβαίως!.. Καθὼς κ' οἱ κοσμικὲς «κομψές»

Θά πῆτε: Ἡ λογιότης, ἡ λογοτεχνία, ἡ πνευματικότητα γενικώτερα, ἔχουν καὶ τὴν σχέση μετὰ τὰ γράμματα;..

Μὰ δὲν τὸ λέτε, λοιπόν, νὰ τ' ἀκούσετε καὶ μόνοι πόσο ὀξύμωρο ἦχε ἡ στ' ἀφτί, κι ὡς «ἐρώτημα» κἂν;.. Πῶς νὰ μὴν ἔχουν σχέση, γιὰ τὸ θεό; Πῶς, διάβολο, νὰ μὴν ἔχουν σχέση τὰ γράμματα μετὰ τὰ Γράμματα, τὰ λόγια μετὰ τὰ Λόγια; Ὁλὴ ἡ συνείδηση λόγια εἶναι, στὸ κάτω-κάτω. Πῶς χωρὶς συνείδηση τοῦ Λόγου;.. Πῶς ὁ,τιδήποτε τὸ οὐσιαστικὸν — δηλαδή: τὸ ἄμεσα ἀποκριτικὸν πρὸς δεδομένα συνειδησεως — «ἄσχετο», τάχα, μετὰ τὴν ἔκφραση τὴν ἱκανή, τὴν ἀποκριτικὴν πρὸς πραγματικότητα, τὴν πειστικὴν, τὴν καλοχτισμένην, τὴν συναρπαστικὴν γι' αὐτό, ποὺ ἀνεβάζει ψυχὴν ἀπάνω, δὲν κατεβάζει ἀπλῶς κατεβὰ καὶ «πιλάφια» ἀκατάπιωτα!..

Μοῦ ζήτησαν, λοιπόν, διαρκῶς — καθὼς «λόγιου» (καὶ μετὰ περιφρόνηση γιὰ τὸ «λόγιου») — διηγήματα ξένα: «Γιὰ τὸ θεό, ὅχι ἐλληνικά! Ὅχι τῶν ρεμπεσκῶν τῶν συναδέλφων σου!»

Εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ «κομπλεξικώτατου» νεοέλληνα ψευτοδημοσιογράφου ἀρριβίστα αὐτό. Τὸ σιχαμερὸ τοῦτο φύραμα κακοῦ γραφικῶ-ἀγραφικῶτα καὶ βαθύτατα ἀνέργαστου, ποὺ ἐνδεημεῖς στὶς τρύπες τῶν λεγόμενων δημοσιογραφικῶν γραφείων (καὶ ἰδιαίτερα τῶν «ἀρχισυνταξιῶν»), εἶναι συνηθέστατα ἕνας ἀποτυχημένος λόγιος κ' ἕνας κακὸς Ἕλληνας. Καθὼς ὅμως ἔσωσε καὶ σκαρφάλωσε, ὁ ποντίκαρος, ἀπ' τὸ λούκι τῶν βρωμερώτερων καὶ θολώτερων ὑποθέσεων τίς περισσότερες φορές, στὸ τραπέζι τῆς «Συντάξεως» ἢ στὸ ὑπερπολυτελὲς γραφεῖο μετὰ λεοντοπόδαρὰ τῆς καμποτίνικης «ἀρχισυνταξίας» (ἢ καὶ τῆς «μπίζνες» ὑπερ-«διευθύνσεως») μιᾶς ψωροφυλλάδας, φουσκώνει κ' ἐκδικεῖται πιά ὅλες τίς «γάτες» ποὺ λέγονται «λόγιοι» λιγώτερο ἀποτυχημένοι ἀπὸ δαῦτον, κι ὅλους τοὺς λιγώτερο κακοὺς Ἕλληνες, εἰ δυνατόν, τοὺς λιγώτερο «συμπλεγματούς»!.. «Ὅλους τοὺς λιγώτερο

μας, ἀνελλήνιστες κι ἀνθελληνικώτερες, γιὰ νάναι ὅσο γίνεται «κομφότερες» καὶ πασαλειμματικά «εὐρωπαϊζόμενες»! (Μορφὲς τοῦ ραγιαδικοῦ σνομπισμοῦ μας ὅλ' αὐτά.)

κακοὺς καὶ συμπλεγματούς», ἀκριβῶς γιὰ τὸ κύριο συστατικὸν τοῦ φόβου καὶ τοῦ φουσκώματός του εἶναι ἡ τάση νὰ καλύψῃ τὸ «σύμπλεγμα» τοῦ ἴσα-ἴσα: τοῦ βαθύτατα ἀπολίτιστου, τοῦ στοιχειωδέστατου ἀγράμματος καὶ ἀνέργαστου! Κάθε δὴθεν «μορφωμένος» ραγιαῖς αὐτοῦ τοῦ Τόπου, καὶ ἰδιαίτερα τῆς ψευτοδημοσιογραφίας του, νιώθῃ ἀμέσως μόλις σκαρφάλωσιν, πῶς πρέπει νὰ μισελληνίσῃ καὶ νὰ ξενοθαυμάζῃ, νὰ ξενοεκστασιάζεται καὶ νὰ ξενομαϊμουδίζῃ, νὰ ἐλληνοπεριφρονῇ σνομπίστους καὶ νὰ κορδακίζεται μετὰ σπασμένα ἐγγλέζικα περὶ τὰ δυὸ οἰκοδομικὰ τετράγωνα τοῦ Μετοχικοῦ καὶ τῆς Μεγάλης Βρετανίας, μετὰ διεθνεῖς λέτσους — ὁ Καραμανλὴς κ' ἡ ὀκταετία του μᾶς γιόμισαν αὐτὲς τίς ψεῖρες — καὶ λογιῶν-λογιῶν μεσῖτες τῶν πιὸ ὑποπτῶν ὑποθέσεων (ἀπὸ ναρκωτικὰ ἴσαμε κατασκοπεῖα καὶ ἀπὸ ἀρμπιτράζ λεφτῶν ἴσαμε ἀρμπιτράζ σωμάτων, σ' ἐνιαῖα γραμμὴ ἀπὸ Γιβραλτάρ μέχρι Μεσανατολῆς καὶ Ἰμπασούντηδων), καὶ κυναίδους τουρίστες τῆς πιὸ κακῆς ἀλήθειας ὥρας αὐτῆς τοῦ Κόσμου!..

Κι ὅχι, γιὰ τὸ θεό, πῶς εἴμαστε σὲ θέση ἐμεῖς νὰ συγκριθοῦμε μετὰ ξένους γνήσια πολιτισμένους, καὶ μετὰ τέτοιες παραδόσεις καλλιέργειας καὶ παιδείας πίσω ἀπ' τὰ δημιουργήματά τους - ἄ τ μ η τ ε ς, καὶ δ ρ ὠ σ ε ς ἐ ν ε ρ γ ἄ σ τ ῆ ζωῇ τῶν κοινωνιῶν τους, αἰῶνες τώρα! Ἀλλὰ τί σχέση ἔχει τοῦτο, ἐπιτέλους, μετὰ τὸν ἄκριτο καὶ ραγιαδικο — κι ἀπὸ τέτοιες «συμπλεγματοῦς» ἐκδηλώσεις κενοῦ ἀνέργαστης «συνειδήσεως» τέτοιων ἀρριβιστῶν ψευτογραφιάδων — μισέλληνισμό, μαϊμουδισμό, ξενοθαυμασμό;

«Ξένα», ὥστόσο!.. «Ξένα», οἱ δοῦλοι, γύρευαν!

Μὰ ἐγὼ δὲν εἶχα καμμιάν ὑποχρέωση νὰ τοὺς τροφοδοτῶ μετὰ,τιδήποτε ἐκτὸς αὐστηρῶς δικῆς μου δουλειᾶς - αὐτὴ ἦταν, πάντα, ἡ παστρική μου συμφωνία... Ὅχι, αὐτοὶ!.. Αὐτοὶ ἐπέμεναν κ' ἐπανέρχονταν, κάθε γιορτὴ καὶ κάθε ἐπέτειο: «Κάνα διήγημα ξένο ἔχεις νὰ μᾶς δώσῃς;..» Μετὰ περιφρόνηση, μεταξύ μας, καὶ γιὰ τὸ ξένο! Γιὰ τὸ ξένο, διήγημα πάντα - δηλαδή: ὅ,τι ὁ ποντίκαρος δὲν ἔφτασε ποτὲ νὰ καταφέρῃ! Ὅ,τι ὁ ἀγραφικῶτα δὲν κατάρθωσε ποτὲ οὔτε νὰ

ὑπονοιαστῇ κὰν πῶς συλλαμβάνεται, πῶς ἐκτελεῖται, πῶς γράφεται! Καὶ βαθύτερα: ὅ,τι πάντως ἀνεβάζει πάνω μιὰ πραγματικότητα ψυχῆς, συνειδήσεως, καρδιάς παλλόμενης τοῦ Κόσμου, δημιουργοῦ, ἀνυπόταχτης στοῦ «αὐτοῦ» καὶ στοῦ «οὕτως ἔχον καὶ μὴ παρέκει», ποὺ ὁ δούλος, ὁ ὑποταγμένος, ὁ καταπατημένος ἀπὸ τὸ βίο (ποὺ τὸν εἶδε σὰν κοιλιά, καὶ τὸν κυνήγησε μὲ τὴν κοιλιά καὶ τὴν ἐπιδερμίδα μονάχα), ὁ συντριμμένος κάτω ἀπ' τὴ μεγάλη ρόδα τῆς ἰσοπεδώσεως αὐτοῦ τοῦ βίου τῆς κοιλιάς καὶ τῆς πέτσας, ἔχει ἀποκλείσει ὥς κι ἀπ' τὰ ὄνειρά του ἀκόμα!.. Γιατὶ οἱ «ἄνθρωποι» αὐτοὶ — ναί, μὰ τὴν ἀλήθεια, σᾶς τ' ὀρκίζομαι, ποὺ τοὺς γνώρισα ἀπὸ κοντὰ εἴκοσι χρόνια τώρα — εἶναι οἱ βαθύτερα ἀντιπνευματικοὶ πίθηκοι ποὺ κάνουν χρῆση λέξεων στὸν Τόπο μας καὶ στὸν Καιρὸ μας!

Νὰ πῆτε πῶς δὲν εἶμαι ὁ βιαϊότερος ἐπικριτὴς τῆς κακῆς Λογοτεχνίας μας;.. Πῶς νὰ τ' ἀρνηθῶ, ἀφοῦ ἐσεῖς τὸ φωνάζετε καὶ θὰ τὸ φωνάζετε πάλι (ὑπερθεματίζοντας μάλιστα, πῶς: «καὶ τῆς καλῆς» - ἀδικώτατα βέβαια)!.. Μὰ ἐγὼ δὲ σκοπεύω διόλου νὰ τὸ ἀρνηθῶ - κι οὔτε θὰ πάψω νὰ κρίνω ἀλύπητα (καὶ βάνουσα, ὅπως πρέπει) τὴν κακὴ μας Λογοτεχνία, ἣ καὶ ὅ,τι ἄλλο! Ἀλλὰ τί σχέση ἔχει τοῦτο μὲ τὴν περιφρόνηση καὶ τὴ λαιμορία τοῦ δούλου καὶ τοῦ ἄξεστου, ποὺ ἀπὸ βαθύτατη ἀκαλλιεργησία καὶ βαρβαρότητα καὶ ναρκισσικὴ ἐμμονὴ «τσόκαρου» στὴν τσοκαροειδῆ του «ὑπόσταση» — ποὺ τὴ βαφτίζει μάλιστα, ὁ θρασὺς, «ἐπαγγελματικὸ δημοσιογραφικὸ προσόν»! — δὲν ἔχει τίποτα διαβάσει ποτὲ τῆς Λογοτεχνίας αὐτῆς; Καὶ πῶς μπορῶ νὰ μὴν ἀγανακτήσω, μὲ παραφορὰ ὑπὲρ τῆς Λογοτεχνίας αὐτῆς ἐπιτέλους, κ' ἐναντίον αὐτῶν τῶν ἄξεστων τράγων, ποὺ ἐνῶ τελοσπάντων εἶχαν στὸ παρελθὸν τοὺς καλύτερους δημιουργοὺς μας μὲς στὶς «ἐπαγγελματικὲς» τους τάξεις — τί Ροῖδη, τί Παλαμά, τί Παπαδιαμάντη καὶ Μωραΐτιδη, τί Κονδυλάκη, τί Παπαντωνίου, τί Φῶτο Πολίτη, τί τόσους καὶ τόσους — κ' ἐνῶ ἀκόμα γνησιώτατα δημοσιογραφικὰ εἶδη σ' αὐτὸ τὸν Τόπο, δου-

λεύτηκαν μὲ ἀστραφτερές λογοτεχνικὲς ποιότητες, μοναδικές, ἀπὸ ἓναν Γαβριηλίδη, ἓναν Κακλαμᾶνο, ἓναν Καλαποθάκη, ἓναν Γεώργιο Βεντήρη, ἓναν Νιρβάνα, ἓναν Χρυσάνθη⁹ — καὶ ζῇ ἀκόμα ὁ καλὸς μου ὁ Μπράνιαν, ζῇ κι ὁ Μελάς ἀκόμα (ποὺ δὲ θὰ τοῦ φάω βέβαια ἐγὼ τὸ δίκιο στοῦ λαμπροῦ χρονογράφημα, ὅ,τι χθαμαλὸ κι ἂν ἔδειξε σ' ὅ,τι ἄλλο) — ὅμως αὐτοὶ οἱ ἀνάξιοι τέτοιας δημοσιογραφικῆς παραδόσεως — τῆς ἀληθινῆς, τῆς πνευματικώτατης, ποὺ τιμᾷ κ' ὑπερτιμᾷ αὐτὸν τὸν Τόπο — κατάντησαν διώκτες καὶ μισητοὶ καὶ λοιδοροί, χωρὶς γνώση, χωρὶς κρίση — χωρὶς δίκαιο λοιπὸν κανένα καὶ δικαίωμα παραμικρὸ — κατὰ Λογοτεχνίας ποῦ, ὅ,τι καὶ νὰ ποῦμε, ὅ,τι καὶ νὰ τῆς ἀπορρίψουμε κακό, μιὰ φορὰ εἶναι καὶ μένει μέγας μόχθος ψυχῆς τοῦ Λαοῦ τούτου, ποὺ ἔστω ἐλάχιστα μὰ ψήγματα ἀπεφθα χρυσοῦ πράγματι ἔδωσε, κι ἀκόμα — ἄς εἶν' καὶ καταλοιδορούμενη, καὶ κατακλω- τισθὸν ἔτσι προπηλακίζομενη, ἀπ' ὅλους τοὺς φορεῖς τῆς Δημοσιότητος καὶ τῆς Ἐξουσίας (δηλαδή: τῆς Ἐξουσίας καὶ τῆς ἀναιδοῦς Ψευδόγλωσσας τῆς Ἐξουσίας, ποὺ κανοναρχεῖ τὸ Κονφόρμ) — ἀκόμα δίνει, ψήγματα νέων μετὰλλων, ναὶ νέων, ποὺ θὰ συμπήξουν τὸ αὔριο αὐτοῦ τοῦ Τόπου, γνήσιο κι ἄφθορο καὶ ποιοτικώτατο αὔριο ψυχῆς, ὅπου οἱ φλυαρίες κ' οἱ βρωμιὲς τέτοιων παλιογραφιάδων τῆς δεκάρας, τῆς περιτρισμικτώτατης αὐτῆς ψευτοδημοσιογραφίας μας, οὔτε σὰ μνήμη κακῆς ἀποφορᾶς πτώματος ποὺ κἀκε δὲ θὰ μένουν!.. Γιατὶ ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ ἐπιτέλους, ποὺ χωρὶς τίποτα νὰ διαβάσουν, χωρὶς νὰ σκύψουν ποτὲ σὲ τίποτα εὐλαβικά, προσεχτικά, σὰ δημοσιογράφοι σὲ εἴδηση ἂν θέλετε — τί; δὲν εἶναι εἶδηση ἢ συνειδήση, κι ὅ,τι νέο τῆς κοινῆς συνειδήσεως; — ποτὲ μὲ σεβασμὸ σὲ ψυχὴ καὶ καρδιά ἐνὸς ἄλλου — ποὺ δὲν εἶναι παρὰ ὁ Λαὸς ἐντέλει —

9 Βλ., εἰδικώτερα γιὰ τὸ Χρονογράφημα, σχετικὸ ἄρθρο τοῦ πατέρα μου στὸν Ἐπιστημολόγο, 1933-4, σ. 386 κ.ἐπ., 411 κ.ἐπ., ὅπου καὶ συναφῆς βιβλιογραφία: ὅπως καὶ τὸ ἄρθρο του γιὰ τὸν Δημήτριο Καλαποθάκη, στὴ «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ» τοῦ Πυρσοῦ, Π', 536αβ.

ἀποκλείουν συλλήβδην, και κατ' ἀρχὴν μάλιστα, ὅ,τι τὸ πνευματικὸ παλεύει ν' ἀναδυθῇ σ' αὐτὸ τὸν Τόπο ;.. Ποιοὶ εἶναι οἱ ἀναιδεῖς αὐτοί ; 'Ανοῖξτε τίς παλιοφυλλάδες τοὺς ξανά - πέστε μου ἂν εἶδατε ἓνα μυθιστόρημα νεοελληνικόν, νὰ δῇ τὸ φῶς καὶ νὰ φωτίσῃ οὐσιαστικώτερα τὴ ζωὴ καὶ τὴν κοινὴ συνείδηση τοῦ βίου μας ἀπ' τὴς στῆλες τοὺς ! Τί εἶναι δηλαδὴ τὸ μυθιστόρημα ; Περιττὴ τάχα «φιλολογία» ; Ναί ; Καὶ τότε οἱ ἐφημερίδες-παπλώματα τῆς προεπαναστατικῆς Ρωσίας, νὰ ποῦμε, ὁ Ντοστογιέβσκι ὀλάκερος, πού, περσότερο ἀπ' ὅποια δημοσιογραφία τοῦ καθημερινοῦ συμπτώματος καὶ τοῦ ἐπιμέρους, ἔδωσε καὶ τὴν πραγματικότητά καὶ τὸ καμινεμένο μέσα τῆς αὔριο τῆς πατρίδας του, καὶ τοῦ Κόσμου ὅλου ; Δὲν ἦταν εἰδηση — μέγιστη εἰδηση μάλιστα — οἱ Δαιμονισμένοι κ' οἱ Ἀδελφοὶ Καραμάζωφ, ὁ Ἡλίθιος καὶ τὸ Ἐγκλημα καὶ Τιμωρία, οἱ Ταπεινοὶ καὶ καταφρονεμένοι ; Ἀλλὰ τί ἦταν λοιπόν, ἀνόητοι ; Γιὰ «παρὰμυθάκι» τάχα (καὶ τί εἶναι δὲ τὸ παρὰμυθί ; τὸ σκεφτήκατε ποτέ, πίθηκοι ;) γιὰ «συνεχειοῦλες», θαρρεῖτε, τὰ δημοσίευαν οἱ τόσο ὑπεύθυνοι κ' ἐποπτικοὶ τοῦ ὅλου τῆς πραγματικότητος δημιουργοὶ τῆς «κλασσικῆς» δημοσιογραφίας ;.. Καὶ χτέες : ὁ Τόμας Μάν, ὁ Γκάλσγουορθ, ὁ Ρομὰιν Ρολλάν, ὁ Κάφκα, ὁ Τζόυς, ὁ Μπέκετ, ὁ Σάρτρ - τί εἶναι ;.. Ὅταν διαμορφώνουν τὴ ζωὴ αὐτοί· ὅταν ὀρίζουν τὸ πρῆσμα ἐκδοχῆς ὅ,τι τοῦ καθημερινοῦ μικρο-«πραγματικοῦ» σας, κυνηγοὶ μου τῆς τρίχας καὶ τῆς ἐπιφάνειας· ὅταν συνιστοῦν ψυχισμόν νέο, δηλαδὴ δομὴ νέα τοῦ «μηχανισμού» ἀντιδράσεων καὶ εἰσπράξεων κάθε «δεδομένου» ἐφεξῆς, τί εἶναι, στενόμυαλοι μου, καὶ δὲν εἶναι πρῶτῃ εἰδηση τὸ ἔργο τοὺς ; Τί εἶναι ὁ μῦθος τοῦ Καιροῦ πού φτιάχνεται, πού διαρκῶς ἐδῶ μέσα καμινεῖται ; Καὶ τί «εἰδηση» ἄλλη, τάχα, δίνετε, ὅταν τὸ κύριο κρᾶμα — πού ἐν τῇξει ἀκόμα σᾶς προσφέρεται, πύρινο καὶ καρδιά τοῦ τώρα καὶ τοῦ αὔριο, Καιροῦ καὶ Τόπου συνάμα — τὸ ἀποκλείετε ;.. Κ' ἐσεῖς ἐδῶ, μὲ τ' ἀναστήματά μας φυσικὰ τ' ἀνάλογα — μὰ πού καὶ ψηλὰ σᾶς πέφτουν πάλι (παράψηλα, σκουλήκια μου, πού σούρνεστε) — τί κάνετε ; Δώσατε, νὰ ποῦμε, τὸν Πόλεμο, τὴν Κα-

τοχή, τὴν Ἀντίσταση, τὸν Ἐμφύλιο, τὸ Μεταπόλεμο - μὲ ποιά κείμενα, ποιῖς εἰδήσεις-κείμενα ;.. Σωρὸς εἶναι τὰ σκάρτα πού βγῆκαν τόσα χρόνια, μὰ σεῖς δὲ δημοσιεύσατε — καὶ πού νὰ σᾶς πῶ «δὲν ἐκμαίευσάτε» (θερμαίνοντας, πληρώνοντας τα, ἀπαιτῶντας) — τὰ καλύτερα, τὰ ἄριστα !.. Κ' ἐνὶ δημοσιεύατε τὰ σκάρτα τῶν σκάρτων — πῶς, ἀκριβῶς, τὴν ἐβίασε καὶ μετὰ τὴν ἐσφαξε, πῶς τὴν τετράχρονη παιδοῦλα ὁ ἄρρωστος τῆς Ἀμφιάλης, πῶς τὸν κύναϊδο ὁ Χαπζηχρήστου, πῶς τὴ Συρεγκέλα ὁ Πέρσης¹⁰, πῶς τὴ Μπαβέα ὁ Ζάγκας (τέτοια μόνο, καθάρματα !) — δηλαδὴ τὸ ἔζημα, τὴν ὑποστάθμη, ὅ,τι τὸ πῶς ἀντιπνευματικόν, ὅ,τι τὸ γαργαλιστικώτερον τῶν ἀποκατιανῶν μας, ὅ,τι τὸ βδελυρότερον καὶ τὸ πῶς βρώμικο καὶ ἀπὸ βρώμικους καὶ γιὰ βρωμιὰ — καὶ γιὰ λεφτά, γιὰ λεφτά μόνο, βρωμερώτατα, βρωμερώτατοι !..

Γι' αὐτὸ λοιπόν κ' ἐγὼ μὰ μέρα, πῆρα ἀπόφαση νὰ τοὺς τιμωρήσω... Ἦταν βέβαια καὶ κάτι ἄλλο πού μὲ κινοῦσε : Εἶχα ὀρκιστῇ, ἀπ' τὴ στιγμὴ πού πρωτομπῆκα στὴ δημοσιογραφία — τὸ '46, εἰκοσιδύο χρονῶ παιδί, φοιτητῆς ἀκόμα τῆς Φιλοσοφικῆς — ὅ,τι καὶ ἂν μοῦ ζητοῦν, ὅ,τι καὶ ἂν μὲ πιέσῃ, νὰ μὴ γράφω ποτὲ παρὰ δικό μου μόνο κείμενο - μόνο κείμενα «πρώτου χεριοῦ», ὅπως ἔλεγα !.. Καὶ τοῦτοι λοιπόν — στὴν Ἐλευθερίᾳ, στίς Εἰκόνες, στὴν Ἐκλογή, ὅπου δούλεψα — μοῦ γύρευαν, κάθε γιορτῇ, κείμενα ξένα !

«Ξένα», ἔ ; εἶπα μέσα μου. «Νὰ δῇτὲ, φαρισαῖοι, κάτι ξένα πού θὰ σᾶς δώσω ἐγὼ !..»

Κι ἀπὸ κεῖ ἄρχισε ἡ δίκαιη τιμωρία ἡ : ἡ «γλυκύτατη ἐκδίκηση» - διαλέγετε καὶ παίρνετε, ὅ,τι θέλετε ἀπ' τὰ δύο· γιὰ μένα εἶναι τὸ ἴδιο !..

10 Καὶ πῶς ὁ παιδικὸς τῆς φίλος — Ἀλέκος Λυκουρέζος, «λαμπρὴ μας νομικὴ ἐλπίδα» — αὐτοπρόσφετος ὑπερασπιστής, μὲ πάθος, τοῦ δολοφόνου τῆς ! (Τί ἀποκαλυπτικόν, ἀλήθεια, ψυχικὸ-ἠθικὸ-κοινωνικὸ «στρίπ-τῆζ», τῆς «καλῆς» μας τάχα «τάξεως», μέσα στίς αἰθούσες τῆς ἀδικαιοσύνης) μας ! Συνιστῶνται τὰ λουτρά στοὺς ὀχετούς, γιὰ μόρφωση «συνειδήσεως» !)

Τὸ 1960, ἐντελῶς χωρὶς νὰ τὸ περι-
μένω — κ' ἔχει σημασία, γιατί κάτι τέ-
τοια ἐπιμελῶς τὰ κυνηγᾶν, καὶ μάλιστα
τὰ «μαγειρεύουν» οἱ ἴδιοι, γλύφοντας καὶ
ξαναγλύφοντας, συστηματικά, ἐπὶ χρόνια,
τοὺς «ἐν τοῖς πράγμασι» τοῦ πανάθλιου
«πνευματικοῦ» μας «χώρου» οἱ λογῆς-λο-
γῆς «βραβεύμενοι» — ὁ τόμος διηγημά-
των μου *Ἱστορίες ἀπὸ τὶς Νότιες Ἀκτὲς*
λῆβαινε, λέει, τὸ «κρατικὸ βραβεῖο πεζο-
γραφίας»!

Ἐπеса ἀπ' τὸν οὐρανὸν!.. Κι ὄχι μόνο
γιατὶ τ' ἄρχεῖα μέλη τῆς κρατικῆς ἐκεί-
νης ἐπιτροπῆς ποὺ βράβευε δὲν ἦταν σὲ
θέση οὔτε νὰ καταλάβουν καλὰ-καλὰ γρα-
φτὰ σὰν τὰ δικά μου — ἄρα οὔτε καὶ νὰ
τὰ «ἐκτιμῇσουν» τάχα, καὶ μάλιστα ὡς
τὸ σημεῖο νὰ τὰ «ἐξάρουν κιόλας, μὲ τέ-
τοια «διάκριση», ἐναντι ἄλλων ποὺ πολὺ
περσότερο ταίριαζαν τοῦ «κόσμου» τους
καὶ τῶν «αἰσθητικῶν» δυνατοτήτων τους
καὶ «κριτηρίων» (κάποιο λάκκο εἶχ' ἡ φά-
βα, προφανῶς, καὶ μᾶλλον ἦταν ἓνας «ἐ-
λιγμὸς ἐξαγορᾶς μου», οὕτως εἰπεῖν, ἡ
«ἐξευμενισμοῦ μου» τελοσπάντων, ποὺ
σωρεῖα σκαστῶν σκανδάλων τοὺς ἀποκά-
λυπτα καὶ κατήγγελλα συνέχεια¹¹) — πα-

ρὰ καὶ γιὰτ' ἦταν πρόσωπα κατεξοχὴν φα-
ρισαϊκὰ τῆς ψευδοκριτικῆς καὶ τῆς κακῆς
λογοτεχνίας μας, ποὺ ἐπὶ 15 χρόνια πρὶν
ἐγὼ δὲν εἶχα ἀφήσει, κυριολεκτικά, σὲ
χλωρὸ κλαρί, χτυπῶντας ἀκατάπαντα κά-
θε ἀντιπνευματικὴ τους πράξη, κείμενο,
ἐκδήλωση, συμπεριφορά.

Ἐχει ἀκόμα μιὰ σημασία, γιὰ τὰ πε-
ραιτέρω, πὼς μὲ τὰ χρήματα ποὺ μοῦρ-
θαν διαβολόσταλτα, τοῦ βραβεῖου, ἐβγα-
λα τὴν *Κριτικὴ τοῦ Μεταπολέμου* — ὅπως
τόχα ὑποσχεθῇ: ὅτι τὰ χρήματα ἀπὸ τὸ
Διάβολο θὰ τὰ χρησιμοποιοῦ εἰδικῶς κα-
τὰ τοῦ *Διαβόλου* (ὅπως καὶ τὰ «μέσα»,
γενικῶς, καὶ τὰ «ὄπλα», καὶ τὰ «βήμα-
τα», καὶ τίς ὅποιες «δυνατότητες» ἢ «πα-
ροχές») — τινάζοντας ἔτσι στὸν ἀέρα τὸ
Κονφὸρμ καὶ τὴν ἀπολογητικὴν του στὸν
Τόπο μας, τοῦ ὁποίου καὶ τῆς ὁποίας φο-
ρεῖς ἔσχατοι οἱ μηδαμινοὶ ποὺ «κάναν τὸ
λάθος» νὰ μὲ «βραβεύουν»!

Μὰ σημασία εἰδικώτατη ἔχει ἐδῶ τό-
ρα, πὼς τὸ βιβλίον ποὺ ἔπαιρνε «κρατικὸ
βραβεῖο» — τὸ λέω, γιατί πολλοὶ δυστυ-
χῶς ἀπὸ σᾶς ἐκτιμᾶτε ἀκόμα, ἡ «λόγα-
ριάζετε» ὅπως νάναι τὰ «βραβεῖα» — πε-
ριεῖχε διηγήματα 11, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὰ 7

11 Ἡ ἴδια αὐτὴ πανάθλια «ἐπιτροπὴ κρατικῶν
βραβείων» — ἀκόμα ἀκλόνητη ἐκεῖ, γιὰ νὰ
μοῦ τὴ χაίρεστε! — εἶναι ποὺ βράβευσε καὶ
ποιοτικὴ συλλογὴ (ἐνὸς Δ. Σαλαμάγκα,
Τοπία καὶ χρονικά), τὸ '59, μὲ βραβεῖο «τοῦ
καλύτερου ταξιδωτικοῦ βιβλίου τοῦ
'58»! Κ' εἰμαι γώ, πάλι, ποὺ κατήγγελλα σ'
ὅλο τὸν Τύπο τὸ σκάνδαλο — «εἰσηγητῆς»
τῆς ἐξωφρενικῆς αὐτῆς βραβεύσεως: ὁ κύ-
ριος Ντιντῆς Δημαρᾶς μας, «πρόεδρος» τοῦ
Ἰδρύματος Κρατικῶν Ἱπποτοτροφίων, «βασιλι-
κὸς ἀνὴρ» καὶ τὰ ρέστα — καθὼς δὰ καὶ τὸ
ἄλλο, τὸ ἐξοργιστικώτερο, ἀργότερα, τῆς
βραβεύσεως τοῦ κυρίου Σωσοῦ μας (τοῦ Ἑ-
λύτη, ὅπως τὸν λέν χαϊδευτικά), ποὺ πῆρε
βραβεῖο τοῦ '59 — «γιὰ τὸ καλύτερο ποιητι-
κὸ βιβλίον τοῦ '59», κατὰ τὴν προκήρυξη —
μὲ βιβλίον (τὸ ποὺ ἀποτελεῖ καὶ πτῶση του: *Ἀξίων ἐστὶ*), τοῦ '60, κατόπιν ἀθλιεστάτων
«μαγειρευμάτων» τῆς «κομπινούλας» μὲ τὸν
Ἀντρέα Καραντώνη καί, πρωτίστως, μὲ τὸν
τέως — ἐπιτέλους! — διευθυντὴ τῆς Ἐθ-
νικῆς Βιβλιοθήκης Εὐάγγελον Φωτιάδη, ἀλλὰ
καὶ τὸν κύριον ἐκεῖνο Θεοκουτὰ τῆς «ἐπιτρο-
πῆς», ποὺ ἔφτασε μάλιστα νὰ ἰσχυριστῇ τῆς
«νομικῆς», τάχα, ὁ φαρισαῖος! — γιὰ νὰ τοῦ
δῶση τὰ λεφτά, πὼς τὸ πραγματικὸ
γεγονὸς τῆς ἐκδόσεως ἐνὸς βιβλίου — δη-

λαδή: τὸ πότε πραγματικῶς βγήκε —
δὲ λογαριάζεται, παρὰ λογαριάζεται — ἄ-
κουσον! ἀκουσον! — ἡ ἔστω καὶ ψευδὴς δῆ-
λωσις τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιο-
θήκης περὶ τῆς χρονολογίας ἐγγραφῆς του
στὸ «βιβλίον» τῆς «εἰσαγωγῆς»!.. Συγκεκρι-
μένα, εἶχε μαστορέψει τὰ ἐξῆς ὁ «ποιητῆς
καὶ στὴ ζωὴ» κ. Ἑλύτης, μὲ τὸν «πνευματι-
κὸν» καὶ στὶς *μικροεπιτηρησοῦλες* αὐτὲς κ.
Φωτιάδη μας: Κατάθεσε — *τρέψτε-προφτά-
στε!* — τὴν τελευταία ὥρα τοῦ Δεκεμβρίου
τοῦ '59 (μαρτυρία τῶν ἐπὶ τῆς «Εἰσαγωγῆς»
ἀρμοδίων ὑπαλλήλων τῆς Βιβλιοθήκης), με-
ρικὰ τυπογραφικὰ φύλλα τοῦ ὑπὸ ἐκτύπωσιν
Ἀξίων ἐστὶ του, καὶ πῆρε — παρατύπως πά-
λι, γιατί «βιβλίον» δὲν εἶναι... «μερικὰ τυπο-
γραφικὰ φύλλα»! — ἀριθμὸ «καταθέσεως»
«1875 τοῦ '59». Κατόπιν, τὸ Μάρτη τοῦ '60
ποὺ βγήκε πραγματικὸ τὸ βιβλίον, τὸ πῆγε ὁ
κ. Ἑλύτης αὐτοπροσώπως στὸν κ. Φωτιάδη
(μαρτυρία ἄλλων δύο ὑπαλλήλων), καὶ ὁ κ.
Φωτιάδης τὸ ἔβαλε στὴ θέσιν τῶν ὑπ' αὐξον-
τα ἀριθμὸν «1875 τοῦ '59» τυπογραφικῶν
τινῶν φύλλων του. Μετὰ, μὲ «τακτοποιημέ-
νην τὴν ὑποθεσοῦλα πιά», ὁ κ. διευθυντῆς τῆς
Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης ἔδωσε στὸν «ποιητὴ καὶ
στὴ ζωὴ» μας τὴν ψευδῆ βεβαίωσίν του — ὑ-
πογράφοντας, καὶ σφραγίζοντας μὲ τὴ βοῦλ-

είχανε πρωτοδημοσιευτή σάν... ξέ ν α, στην 'Ελευθερία, στίς Εικόνες και στην 'Εκλογή, με «διευθυντές» άρχι-«γνώστες» τάχα, τών λογοτεχνικών ποιημάτων, τόν κ. Κόκκα, τήν κ. Βλάχου, τόν κ. Ψύχα, κι άρχισυντάκτες, ύπερ-άρχι-«γνώστες», κι άρχι-«εκτιμητές» τών ξένων — καί τι νων... νομπέλειων μάλιστα! — λογοτεχνικών ύπερ-ποιημάτων, τόν Γ. Ανδρουλιδάκη, τόν Π. Λαμπρία, τήν «παρά τή κυ-

ρία Βλάχου» πάντα κυρία Πρεβελάκη¹¹.. (Και σημασία καμμιά δέν έχουν βέβαια τά όνόματα, άφού λαμπρά στη θέση αυτών τών άτυχών θά μπορούσε νάναι κι όποιος άλλος τής άγγραμματότητας κι άστοιχειωτης και τόσο άμερόληπτης» ψωροδημοσιογραφίας μας.)

Παραθέτω πρὸς διασκέδασιν τή λίστα:
1. Erich Kellermann¹²: "Ενα κορίτσι από άτσάλι"¹³. Δημοσιεύτηκε στην 'Ελευ-

λα του κράτους άποπάνω — πώς, τάχα, τὸ "Αξιόν εστι, τοῦ «ύπεράξιου» κυρίου Σωσοῦ μας, «βγήκε» — άφού, τάχα, «κατατέθηκε» στη Βιβλιοθήκη — «τὸ '59»! Βάσει τής ψευδούς αὐτῆς βεβαίωσης, και με σχετική «νομική γνώματευση» τοῦ Θεοκούτᾶ — πὼς ἡ «βεβαίωση» λείει τοῦ κ. Φωτιάδῃ «καλύπτει ἐπαρκέστατα» τὴ μακάρια «ἐπιτροπὴ» τοὺς «άπονομῆς κρατικῶν βραβείων» (!), ἐνὺ τὰ «πραγματικά γεγονότα» (ποῦ ἐπισημύουν κάποιοι σάν και μένα) «δὲ ν τὴν ἐνδιαφέρουν» (μαρτυρία τοῦ κατεξοχῆν «ἐλέγχοντος» ἀπὸ κυβερνητικῆς πλευρᾶς τὴν «ἐπιτροπὴ») — ἐτσιμῆσε ὁ «τόσο ποιητῆς και στη ζωῇ» κ. Σωσὸς μας, ἡ 'Οδυσσεύς 'Ελύτης ἡ 'Αλεπουδέλης (τῆς ὁμωνύμου σαπωνοποιίας), τίς 25 χιλιαδούλες τοῦ «βραβείου», μαζί με τίς ἄλλες 10-15 τῆς «ἀγορᾶς ἀντιτύπων τοῦ βραβευθέντος βιβλίου» (ποῦ φρόντισε κιόλας νὰ τὸ βάλῃ σὲ ὅσο μπορούσε «ἀλμυρότερη» τιμῇ, προσεφλύνοντας τὸ τίσιμημα τοῦ «βραβείου»)!. «Όταν τὸ διηγίμαι, διάφοροι φαρισαῖοι μας μοῦ λέν: «Μὰ δὲν εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη σου, καλὸς ποιητῆς ὁ 'Ελύτης;..» Πὼς ὄχι, καθάρματα!.. Πολὺ καλὸς, μάλιστα! «Κορυφαῖος» μας κιόλας, μαζί με τὸν Παπατζώνη, τὸν Σεφέρη, τὸν Ρίτσο, τὸν Βρεττάκο. 'Αλλὰ πὼς με "Αξιόν εστι τοῦ '59»; άφού δὲ βγήκε "Αξιόν εστι τὸ '59; Κι ὁ Βιγιὸν ἦταν ποιητῆς λαμπρὸς - ἀλλὰ και κλέφτης, και διαρρήκτης, και ἀπατεώνας, και δολοφόνος ἴσως! Πὼς ἐν ὀνόματι καλῶν στίχων θὰ τοῦ χαρίζαμε πανάθλιες πράξεις; Καί πὼς δὲ γίνονται κ' οἱ πράξεις ἀθλιέστερες, και δὲ βαραίνουν περισσότερο, ὅταν δίπλα στέκουν στίχοι, και δὴ κ α λ οἱ στίχοι; Ζήτησα με δυὸ ἄρθρα μου στὴν 'Ελευθερία — εἶναι και τὰ τελευταία ποῦ δημοσίευσε, και ἔκτοτε συνεχίζει νὰ με πληρώνῃ, χωρὶς νὰ δημοσιεύῃ ποτέ τίποτα! — 24/8 και 4/10/62, ἀκύρωση τοῦ «βραβείου» αὐτοῦ. 'Αλλὰ ποῦ! Καί τρεῖς (ὄχι ἕνας) «ύπουργοί» μας «Παιδείας» τῆς καραμανλικῆς φαυλοκρατίας — Βογιατζῆς, Κασσιμάτης, και Χριστοφόρος Στράτος τῆς Πειραικῆς-Πατραϊκῆς, ποῦ ἀντύνει, στολίζει και νοικοκυρεῖν (οἱ καπιταλιστικῆς ἐπιχειρήσεις, ξέρετε, στὸν Τόπο μας, βγάζουν και... ύπουργοὺς «Παιδείας» μας!) — κἀναν τὴν πάπια!.. Τέλος, ἐπειδὴ

κιόλας ἀπειλήσα, πὼς ἂν γίνῃ «ἐπίσημη ἀπονομὴ τῶν βραβείων» — στὸν Παργασσὸ και τὰ ρέστα, καθὼς ἀνήγγελλαν, με τὸ βασιλιά τους κ.λ. — και δῶ νὰ στέκεται δίπλα μου 'Ελύτης γιὰ τὸ παράνομο «βραβεῖο» του, θ' ἀρνηθῶ ἀπ' τὸ βασιλιά τους τὸ δικό μου γιὰ τίς 'Ιστορίες ἀπὸ τίς Νότιες 'Ακτές, ἐξηγώντας δημοσίᾳ τὸ γιατί - πανικοβλήθηκαν οἱ μανδαρίνοι κι ἀκύρωσαν τὴν τελετὴ τῆς «ἐπισήμου ἀπονομῆς»!.. Τέ τ οἱ αἰ μα-σκαράδες μας! [Σημειωτέον, ἐπιπροσθέτως, ὅτι ἀποκάλυπτα τὸ σκάνδαλο γιατί ὁ ἱ δ ι ο ς εἶχα δῆ, τὸ Γενάρη τοῦ '60, τὸ "Αξιόν εστι, τοῦ Ταρουσόπουλου, στὸ Φάληρο, νὰ στοιχειοθετῆται ἀκόμα! 'Αλλὰ και ἀμέσως μπορεῖ νὰ βεβαίωση κανεῖς τοῦ λόγου μου τὸ ἀλήθες, ἂν ἀνοίξῃ, σ' ὅποια ἐφημερίδα θέλει, τὸν πρώτο «ἀπολογισμό» ἐκδόσεων τοῦ '59» (δημοσιεύουν, κάθε χρόνο, καμπόσες). Κι ἂν βρῇ "Αξιόν εστι τοῦ 'Ελύτη πουθενά, νὰ μοῦ τρυπήσῃ ἐμένα τὴ μύτη! (Τί παράξενο δὲ, ἀλήθεια, θὰ ἦταν, οἱ «ἀπολογισμοί» αὐτοί, ποῦ και τῆς Κουτσημαριᾶς σιτάρουν τὸ ἔσχατο φυλλαδιάκι, εἰδικὰ τοῦ 'Ελύτη μας, ὅ λ οἱ, τὸ «λαμπρὸ» "Αξιόν εστι νὰ «παρέλειψαν»!.. Φαίνεται δὲ θάξεραν ὅτι θὰ «βραβεύθῃ» ὡς «τοῦ '59»!) 'Αλλὰ εἰδοποιῶ κι ἀπὸ δῶ τὸν κύριο 'Ελύτη, κι ὅποιον μαζί του, πὼς ὅ πο τ ε μ ο ὕ π ε ρ ὶ σ η ἂ π' τὸ χέ-ρι, και τὸ παράνομο «βραβεῖο» θὰ τοῦ πάρω πίσω, και τίς 25 χιλιάδες τοῦ ἔλληνος ληστευθέντος, και στὸ σκαμνὶ θὰ τὸν καθίσω, μαζί με ὅσους συνήργησαν!.. Θὰ τὸ θυμῇ μιὰ μέρα. Κι αὐτὸς κι αὐτοί! (Και μαζί ὅσοι τοὺς μοιάζουν, και τοὺς καλύπτουν ἢ τοὺς «θαυμάζουν» κιόλας γιὰ τέτοια, ποῦ ρίχνουν ἀσήκωτα τὰ πνευματικά μας ἡθὴ στὴ συν-εἰδηση ὧλων.)]

12 Δὲν ξέρω τὸ μικρὸ τῆς ὀνομα - ἀλλὰ δὲν ἔχει και σημασία...

13 Γιὰ νὰ θυμίσῃ τὸν γνωστὸ Kellermann — τοῦ λαμπροῦ και ποιητικώτατου ἐκείνου μυθιστορηματος ἐφηβείας: Τρελλός; — ποῦ δὲν εἶναι ὅμως Erich, ἀλλὰ Μπέρναρντ.

14 'Απὸ τὸ μυθικὸ κύκλο τῶν Χειρογράφων τοῦ Max Tod. Σῶζει μνήμη Γλυφάδας τοῦ '52. Γράφτηκε ἀπ' τὸ '56. Προδημοσιεύτηκε τῶν Χειρογράφων τοῦ Max Tod. Στίς 'Ιστορίες

θερία, 12-10-58. (Ποιός την έπαθε και τόβαλε γιά «ξένο» διήγημα: Γ. Ανδρουλιδάκης.)

2. Γιόζεφ Μίκιεβιτς ¹⁵: Τό παιδί με τό ξυλάκι. Έλευθερία, 25-12-58. (Ποιός την έπαθε: Γ. Ανδρουλιδάκης.)

3. Serge Siècle ¹⁶: Πύργος Βαβέλ ¹⁷. Στην Έλευθερία, 18-1-59. (Ποιός την έπαθε: Γ. Ανδρουλιδάκης.)

4. Μπγιόρντσον ¹⁸: Στο Μοναστήρι του

“Αγιου” Ολαφ ¹⁹. Στις Εικόνες, Πάσχα του ’59, τεύχος 184, 4-10/5/59, που κυκλοφόρησε Μεγάλη Πέμπτη ἀκριβώς, 30-4-59. (Ποιός την έπαθε: Π. Λαμπρίας.)

5. Stefan Rast ²⁰: Τό κορίτσι με τό μυδράλλιο ²¹. Στην Έκλογή, 164, του Ίουνίου ’59, που κυκλοφόρησε 1-6-59. (Ποιός την έπαθε: κυρία Πρεβελάκη και Έλένη Βλάχου.)

6. Γκράφ φον Σπέντελ ²²: Τό κλειδί.

ἀπό τις Νότιες Άκτές, όπου δημοσιεύτηκε μετά την Έλευθερία, έχει τίτλο: “Ένας νικέλινος οϊωνός. (Βλέπετε τί εύκολα πού αλλάζουν τὰ μέταλλα σ’ έναν άλλο χώρο!)

15 Για νά θυμίσω στόν ἀγράμματο — ή μισογραφισμένο — τόν γνωστό Μίκιεβιτς, πού δέν είναι ὅμως Γιόζεφ παρὰ Adam.

16 Τελειῶς πλαστό ὄνομα — καί συνθεθεμένο γιά νά «παρηχηῇ» (μισό ἀμετάφραστο, μισό μεταφρασμένο) με τό συναφές καί πρὸς τό περιεχόμενο τοῦ διηγήματος: Συρόμενος — Σέργιος / σέρομαι — αἰών. Δηλαδή: “Ο παρὼν αἰών (γράφει, μόνον οὐχί φωνήν ἀφιεῖς, τὸ «διήγημά» του — τὴν ἴδια του τὴν Ἱστορία). [Βλέπετε, αὐτὸς πού κρύβεται, θέλει συνάμα καί νά φανερώναται. Τί νά κάνουμε;]

17 Μὴ πληρὲς στὴν πρώτη αὐτὴ δημοσίευσή του, γιατί ὁ φίλος μου ὁ Μάνος Σαφαρίκας, ἐπὶ τῆς ὅλης» τότε στὴν Έλευθερία, θά φώναζε πὼς εἶναι «μεγάλο», καί θά τόκοβε — ποιὸς ξέρει πού!.. Γι’ αὐτό, τόδωσα χωρὶς τὸ τέλος του, ὑπολογίζοντας τὴν ἔκτασή πού θέλαν νά γιομίζουν κάθε Κυριακὴ με κάτι τέτοιο. [Μόνον ὁ τετραπέρατος Σαφαρίκας φαίνεται μυρίστηκε, πὼς δέν ἦταν πράγματι «ξένο» αὐτὰ — ἀλλὰ τάβαζε, ἴσως διασκεδάζοντας... Τοῦτο δῶ μάλιστα περιέχει καί σάτιρα τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοφυλάξιμας Παπακωνσταντίνου, πού ἦταν τότε ἀκόμη ἀρθρογράφος τῆς Έλευθερίας, με τ’ ὄνομά του ἀλλαγμένο σέ... Ἀμπέ Κόστ — δηλαδή... «Παπακωνσταντίνου» ἀκριβῶς — καί τῆς ἰδίας τῆς Έλευθερίας σέ... Προστασία (γιά νά θυμίσω τὴν Χρυσή Ἀντίσταση), ὀνόματα πού στίς Ἱστορίες πάλι ἔλλαξαν κ’ ἔγιναν: Ἀμπέ Μπλάφ καί... Πρὲς Κονφόρ (δηλαδή: Μπαρούφες τοῦ Κονφόρμ)!! Ὁ τίτλος τοῦ διηγήματος στίς Ἱστορίες ἀπὸ τις Νότιες Άκτές εἶναι: Ἀμὴ καί παρακμὴ τῶν Δρακόντων.

18 Ὁ πραγματικὸς δέν ἔχει γράψει τέτοιου τόνου διηγήματα. Ἀλλὰ πού ἀπ’ αὐτὰ οἱ «σοφοί» ἀρχισυντάκτες μας! (“Ἡ πού νά ὁμολογήσουν, σεμνά, πὼς δέν ξέρουν, λ. χ., τὸν Μπγιόρντσον ἢ αὐτὸν ἢ ἐκεῖνον, καί νά γυρέψουν, με σωστὴ δημοσιογραφικὴ εὐσυνειδησία, «τὸ ξένο κείμενο, παρακαλῶ, νά τὸ δῶ κ’ ἐγώ»!.. Τί λέτε, οἱ «παντογνώστες» μας! Νά δείξουν τέτοιες ἀδυναμίες! Ἐφ’

ὃ καί παθαίνουν τὰ χειρότερα, ὅπως τοὺς πρέπει, καί ξεγυμνώνονται! Γιατί δέν ὑποτίθεται, βέβαια, πὼς «τὰ ξέρεי ὅ λ α ν» κανεῖς — οὔτε κἀν ἓνας «ἀρχισυντάκτης». Ἡ σεμνότητα ὅμως, ἡ εὐσυνειδησία, τὸ μὴ φούσκωμά μας πᾶν ἀπ’ τὸ ἀληθινό μας ἀνάστημα, μᾶς σώζει. Αὐτοὺς, πὼς νά τοὺς σώσουν τ’ ἀντίθετα ἀκριβῶς τέτοιον στοιχείων;..)

19 Ὁ τίτλος τοῦ διηγήματος στίς Ἱστορίες ἀπὸ τις Νότιες ἄκτες εἶναι: Αὐτὸς πού βοηθεῖ τὸν ζῦπνο.

20 Ἐπειδὴ ἡ κυρία Πρεβελάκη, τῆς Έκλογῆς, μοῦ εἶπε πὼς τάχα «δὲν τῆς ἄρεσε» — τοῦτο χωρὶς νά τὴ ρωτήσω — τὸ διήγημά μου Ἡ «Νόμιμη», πού εἶχα δημοσιεύσει στὰ Νέα Ἑλληνικά, τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ ’57, καί γὰ πάλι δέν πίστεψα κἀν ὅτι τόχε διαβάσει — δὲν ξέρω πὼς μοῦρθε — παρὰ πὼς τόλεγε ἔτσι, γιά νά μοῦ κἀνὴν τὴν ἔξυπνη, βάλθηκα, ντὲ καί καλὰ, νά βεβαιωθῶ. Καί λοιπόν, ἐκείνες τίς μέρες πού μοῦ τόχε πῆ, ἔτυχε νά μοῦ ζητάη κι αὐτὴ κἀνά ξένο διήγημα (ἀφοῦ τὰ δικὰ μου δὰ ἦταν τόσο «κακά», σὰν τὴν «Νόμιμη», νά ποῦμε)! Ἐβαλα, γι’ αὐτό, ὡς «συγγραφέα» ἐκεῖνον πού τῆς ἔδωσα γιά «ξένο», τὸ ὄνομα τοῦ κύριου ἥρωα τῆς «Νόμιμης», τοῦ Ράστου, λέγοντας με τὸ νοῦ μου, πὼς κἀν πράγματι τόχη διαβάσει, θά θυμηθῇ ἀπ’ τὸ Ράστ τὸν Ράστο, θά φιλιαστῇ, θά με ρωτήσῃ... Μπᾶ, αὐτὴ!.. Οὔτε ἀπὸ μακρὰ! Βεβαιώθηκα πὼς οὔτε «Νόμιμη» εἶχε διαβάσει, οὔτε συνέδεσε κανένα ὄνομα ἥρωος με «συγγραφέα», οὔτε τίποτ’ ἀπ’ ὅλα αὐτὰ!.. Ἀθῶα κι ἀνυποψίαστη, δημοσίευσε καί τουλόγου τῆς!..

21 Στην Έκλογή, τὸ διήγημα εἶναι μισό! Γιατί ἡ λαμπρὰ κ. Πρεβελάκη μοῦ γῆρευ «ξένο» καί... «τόσων ἀκριβῶς σελίδων» — 10 γιά τὴν ἀκριβεία, οὔτε μιὰ παραπάνω! Ἐδῶσα λοιπόν κ’ ἐγὼ τόσες μόνο!.. Κι ἄς μὴν τέλειωνε!.. Αὐτὴ τὸ βρῆκε «θαυμάσιο» — κἀν καί δὲν τὸ πολυκατάλαβα, πρόσθεσε ἡ κ. Ἐλένη!.. — καί τόβαλε, φαρδύ-πλατύ, ὡς τοῦ Stefan Rast!

22 Τὸ εἶδος, ὁ τόνος, ἡ ἀτμοσφαῖρα τοῦ διηγήματος, βοηθιόνταν ἀπ’ ὄνομα «συγγραφέως» ἔτσι, σὰν «εύγενους πρώσσου», νά ποῦμε — καί με «ἀπληχῆσεις» σκοτεινοῦ ναζισμοῦ!..

Στην *Ἐλευθερία*, 12-7-59. (Ποιός τὴν ἔπαθε: Γ. Ἀνδρουλιδάκης.)

7. Ἑρμαν Μπάνγκ: *Ἕνα εἶδος φίλτρου*. Στην *Ἐλευθερία*, 23-8-59. (Ποιός τὴν ἔπαθε: Γ. Ἀνδρουλιδάκης.)

Τώρα, ἔχω καὶ ὥραϊα περιστατικά, ποὺ θὰ σᾶς διασκεδάσουν ἐπιπροσθέτως. Λογουχάρη: τὸ τί ἔγινε μ' ἐκεῖνο *Τὸ παιδί μὲ τὸ ξυλάκι*, τοῦ «πολωνοῦ» Γιόζεφ Μίκιεβιτς, δὲν περιγράφεται! Ἡρώς καὶ θῦμα: ὁ Γ. Ἀνδρουλιδάκης! Μοῦ εἶχε ζητήσει πάλι «κᾶνα πρωτοχρονιάτικο». Δὲν εἶχα καταλάβει ἀλήθεια, καὶ νόμισα πὼς γύρευε δικό μου διήγημα. Τοῦ εἶπα πὼς τὸ διήγημα δὲν εἶναι κάτι ποὺ γράφεται ἔτσι εὐκόλα - καὶ θὰ προσπαθήσω βέβαια, ἀλλὰ δὲ μένει καὶ καιρός, ἀργὰ μοῦ τὸ ζητάει... Τότε ἔφαγα στὴ μούρη τὸν θριαμβευτικό κυνισμό τοῦ ἐπαγγελματία «περιφρονητῆ τῆς λογιότητάς μας»: «Δικό σου; Ὅχι δὲ δικό σου!.. Ξένο!.. Ἑλλήνων λογίων» — μὲ εἰδικὰ τονισμένη «περιφρόνηση» — «δὲ δημοσιεύουμε ποτέ!» «Γιατί;» ρώτησα. «Ἀποκλείεται κάτι καλό;» Μὰ ἡ ἀπάντηση ἦταν πάλι ὁ χλευασμός καὶ ἡ «περιφρόνηση».

Πῆγα σπῆτι μου, ἀποφασισμένος νὰ μὴν ἀφήσω γυμνό, πρωτοχρονιάτικο, τὸν «ἀρχισυντάκτη» μου. Νὰ τοῦ κόψω, μὰ τὸ θεό, ἓνα κοστούμι ἐγώ, ποὺ νὰ τὸ θυμᾶται χρόνια!..

Ὁρκίστηκα νάναι «ξένο» τὸ διήγημά μου!.. Ἦμουν πάντα καλὸς στὴ Γεωγραφία - ἐξαιρετικά καλός! Θυμᾶμαι ἀπόξω ὡς καὶ μικρὲς πόλεις τῆς Πολωνίας, τῆς Σιλεσίας, τῆς Λευκορρωσίας, τῆς Λιθουανίας! Ἐν προκειμένῳ, κάλπασα στὰ ἔλη τοῦ Πρίπετ!.. Ὀνόματα καλόγηρα Κελάηδσαν στὸ νοῦ μου: Νόβυ-Σάξ, Κάτοβιτς, Μπρέστ-Λιτόφσκ, Κρακοβία!.. Μαζὶ ἀναδύθηκε κ' ἡ *Ντάμπροβα* - ποῦ, μὰ τὸ θεό, δὲν ξέρω τὸ γεωγραφικό της στίγμα! Κ' ἴσως ἐπειδὴ δὲν τόξερα ἴσα-ἴσα ἐγειρε ἐξαιρετικά θελκτικὴ πάνω μου — φανταστήτε, τώρα, τὴ *Ντάμπροβα* (: *Καλόσση*; ²³) ἄγνωστη, μὲ κρυφὴ φλόγα μέσα της, μ' αὐτὸ τ' ὄνομα ποὺ σ' ἀναποδογυρ-

νάει — κι ἄρχισα νὰ καταυλίζω ἐκεῖ τὸ νήπιο μῦθο μου...

Εἶπα: Ἀφοῦ μοῦ θὲς «πρωτοχρονιάτικο», λοιπὸν πρέπει νὰ ξανασφάξω ἐγὼ δλα τὰ παιδιὰ τοῦ Ἡρώδη! Νὰ ξανασφάξω ἐγὼ δλα τὰ παιδιὰ, σὺν τὸν Ἡρώδη, γιὰ νὰ δεῖξω πὼς σφάζετε, καθάρματα, ὅλοι τοὶ *Παῖδι* ἀπὸ συμφώνου! Ὅλοι - ὅχι ὁ σύγχρονός μας Ἡρώδης μονάχα, ὅχι μόνο ὁ παντοτεινὸς Ἡρώδης, ὁ *Στέρφελ*, ὁ *Ἑς* - *Ἑς* τῆς *Ντάμπροβα*, ἀλλὰ ὅλοι, καθάρματα, γιὰ νὰ σωθῆτε - ὅλοι κ' οἱ γονιοὶ μαζί!

... Κι ἄρχισε τότε ὁ μόνος του νὰ πλέκεται ὁ μῦθος... μόλις βρῆκε τὸ αἷμα καὶ τὴ θυσία, δηλαδὴ τὴν εἰδηση... (Ἡ δὲ με καταλαβαίνετε πᾶ καθόλου, φαρισαῖοι;.. Δὲν καταλαβαίνετε πὼς εἶναι δημοσιογραφία ἡ τέτοια διηγηματογραφία;..)

Ὅπου σκόνταφτα (χρειαζόμουν κι ἄλλα ὀνόματα πόλεων, χρειαζόμουν ἐπιβεβαιώσεις ἀν δρόμοι φέρνουν ἀπ' αὐτὴν σὲ κείνην, κι ἀπ' τὴς ὑπαρκτὲς αὐτὲς σὲ μιὰ *Ντάμπροβα*, ποὺ νάναι δυνατὴ τελοσπάντων, κάπου ἐδῶ γύρα) - ἄνοιγα καὶ τὸ *Λαρουσσᾶκο*! Καὶ σὲ τέσσερις ὥρες ἔγραφα *Τὸ παιδί μὲ τὸ ξυλάκι* — ποὺ ἐπέσπασε τοὺς ὕμνους καὶ τῆς «Ἀριστερᾶς» σας ²⁴ — καὶ ὑπόγραψα, φαρδιά-πλατιά, τὰ χαράματα: *Γιόζεφ Μίκιεβιτς*!

Ἦμουν ἐνθουσιασμένος! Τρισευτυχι-

24 Λόγω «ἀντιφασιστικοῦ» θέματος, μονάχα· δηλαδὴ λόγῳ «θέσεως», πάλι, οἱ ἑυλίνοι, οἱ ἀνίκανοι ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' τὴ νοησιοκρατία τους! [Βλ. Δ. Ραυτόπουλου, κριτικὴ γιὰ τὴς *Ἱστορίες ἀπὸ τὴς Νότιες Ἀκτές*, στὴν *Ἐπιθεώρηση Τέχνης*, 62, II/60, 165-7 (ὅπου καὶ γιὰ τὸ διήγημα αὐτὸ εἰδικώτερα: μιὰ βαθύτατα δραματικὴ καὶ ἀνθρώπινη ἱστορία ἀπὸ τὸν πόλεμο - αὐτὸ κατὰλαβε, ὁ μπουμπούνας!) ἢ, τὸ ἴδιο, στὸ βιβλίο ποὺ ἐβγαλε τώρα, *Οἱ ἰδέες καὶ τὰ ἔργα*, 251-4, ποὺ δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπὸ «μαζώματα» σκόρπιων ψωρο-«κριτικῶν» του, ἐδῶ καὶ κεῖ, ψευτο-«συνθεθειμένων» μ' ἓναν ὑστερογενῶς «δομικὸν» πῖνακα περιχομένων στὸ τέλος - τὰ γνωστὰ ἐφφετζήδικα κόλπα τῶν παχιῶν τόμων, μὲ τὰ ὅποια οἱ ἀνάξιοι προχειρογράφοι μας αὐτολانسάρονται πρὸς τοὺς ἀδαεῖς (τῆς «Ἀριστερᾶς» ἰδιαίτερα) σὰ «σπουδαῖοι» καὶ «συνθετικοὶ» τάχα, «ἐποπτικοὶ» καὶ δὲ συμμαζεῦεται, «κριτικοὶ τῆς Λογοτεχνίας μας», ἐνῶ δὲν εἶναι παρὰ γνωστὰ παπαγαλάκια, κλικῶν ἢ πολιτικῶν παρατάξεων, ὅλοι τους!]

23 *Ντάμπροβα* / *Ντόμπροβα*. Παλαιοσλαβικά: *Καλόσση*.

σμένος - καί, πρωτίστως, γιατί καί τὸν «ἀρχισυντάκτη» μου δὲν ἄφηνα γυμνὸ καί τὸν ὄρκο μου τηροῦσα : Δέ θὰ πάρετε ἀπὸ μένα, ποτέ, παρὰ μόνο δι κ ἄ μ ο ν γραφτά !.. Δέ θὰ δεχτῶ νὰ βγάλω τὸ ψωμί μου ἄλλιῶς, παρὰ μόνο μὲ δημιουργικὴ δουλειά ! Δέ θὰ μοῦ φᾶτε γι' ἀνούσια τὰ χρόνια τῆς ζωῆς μου ! Τὴν ιδιότητα τοῦ δημιουργοῦ δὲ θὰ τὴν ἀπαρνηθῶ, ὅ,τι κι ἂν μὲ πείσῃ ! Θὰ μὲ πληρώνετε σ' ὅλη μου τὴ ζωή, καὶ θὰ μὲ πληρώνετε γιὰ νὰ σᾶς γράφω αὐτὸ πού ἐ γ ὡ ἔχω νὰ σᾶς γράψω - ὅχι αὐτὸ πού ἐσεῖς θέλετε νὰ σᾶς γράφω ! Αὐτὸ πού ἐ γ ὡ - καὶ θὰ τὸ πληρώνετε σ ε ῖ ς !..

Κι ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα δὲ μ' ἐνοιαζε — οἱ πράξεις μου τόσα χρόνια τὸ ἀποδεικνύουν — κανενὸς εἰδους φιλοδοξία. Πού τὸ διήγημά μου, τὸ παιδί μου πού ἔσφαζε ὁ νέος Ἡρώδης, τὸ παιδί μου πού ἔσφαζε ὁ πέναντινός Ἡρώδης, γιὰ νὰ διώξῃ τὸ Παιδί ἀπ' τὸν Κόσμο γιὰ πάντα, δὲ θάχε τ' ὄνομά μου, πρώτη φορὰ πού θὰ πήγαινε στὴν καρδιά τῶν ἄλλων ἀνθρώπων,.. εἶναι, ξέρετε, σὰ μιὰ μάνα πού γεννᾷ καὶ τὸ παιδί της εὐθύς τ' ἀρπάζει ὁ Κόσμος, χωρὶς ἢ ἴδια νάχη δικαίωμα νὰ τὸ περηφανευτῇ γιὰ τὰ γερά καὶ καλοπρασμένα μέλη του μπρὸς στὰ μάτια τοῦ κόσμου... εἶναι ξέρετε σκληρὸ (μὰ μαζὶ καὶ κρυφὰ πὺδ περήφανο) νὰ τὰ δίνῃς ἔτσι τὰ παιδιά στὸν ἀπέραντο Κόσμο, κι αὐτὰ ν' ἀντέχουν, καὶ σὺ νὰ χάνεσαι, ἀνώνυμος... Εἶναι αὐτὸς ὁ Καϊάδας - πού σημασία δὲν ἔχει μὲ ποιὸ ὄνομα, μόνο ποιά σώζονται, ποιά γίνονται ἄξια τῆς Μεγάλης Σπάρτης, πού τὰ ξεδιαλέγει, κ' εἶν' ἡ μ ὀ ν η Μάνα : ὁ Κ ὀ σ μ ο ς ! Αὐτὸς στρατεύει !.. (Γιατὶ ναί, καὶ στρατεύει ! Μὰ τὸ «Ὁ λ ο στρατεύει - ὅχι τὸ μέρος !)

... Μὲ τέτοιες σκέψεις ἀποκοιμήθηκα κείνη τὴν αὐγὴ - καὶ τὸ μεσημέρι, 20 Δεκεμβρίου, πῆγα «ταπεινά» στὸν «ἀρχισυντάκτη» μου τὸ «ξένο» διήγημα, πού γύρευε «γιὰ νὰ ριομίση»...

Τὸ δημοσίευσε τρίστηλο !.. Μὲ πᾶσα τιμὴ καὶ εἰδικὰ εἰκονογραφημένο ²⁵ !.. Κι

ἄστραψε τὸ Γιόζεφ Μίκιεβιτς πρωτοχρονιάτικα, καὶ τὸ παιδί μου κατέβαινε μὲ τὸ ξυλάκι τῆ σκάλα, καὶ μίλαγε ἀνίδεο τοῦ Φράντς, τοῦ ὄργανου τοῦ Ἡρώδη - τοῦ ὀ ρ γ ἄ ν ο υ σ α ς, τοῦ ἐκτελεστή του !..

Τὸ βρῆκαν «ἀριστούργημα» ! Κι ὁ ἱδιος ὁ «ἀρχισυντάκτης» μοῦπε, μὲ χαίρε-κακία :

— Νά !.. Τέτοια διηγήματα μπορεῖτε νὰ γράψετε σεῖς οἱ ἔλληνες λόγιοι ;..

— Σοῦ ἄρεσε ;

— Ἄν μοῦ ἄρεσε ; Ἀριστούργημα ! Γράψτε λοιπὸν κ' ἐσεῖς ἓνα τέτοιο !..

— Ἐ, ποῦ ἐμεῖς τέτοια !.. Ἄλλη παράδοση οἱ Πολωνοί ! Μεγάλη παράδοση !.. Κι ἄλλωστε, αὐτὸς εἶναι γιὸς τοῦ Μίκιεβιτς, τοῦ Ἄνταμ Μίκιεβιτς - ἡ Μίσκιεβιτς, ξέρεις ! (Πῶς ! Ἐμένα μοῦ λέτε !) Τοῦ μεγάλου πολωνοῦ ποιητῆ - σπουδαῖος πατέρας !..

— Τί θὰ πῇ αὐτό ! μοῦ κάνει. Καὶ σὺ εἶσαι γιὸς τοῦ μπαμπᾶ σου !.. (Χωρὶς νὰ ξέρῃ ὅμως καὶ τοῦτο : πῶς ἐγὼ εἶμαι «γιὸς τοῦ μπαμπᾶ μου», πού γεννήθηκε τὸ 1893 καὶ γέννησε ἐμένα τὸ 1924, καὶ φυσικὸ λοιπὸν νάχω ζήσει Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, καὶ νὰ γράφω γιὰ Ντάμπροβα, καὶ γιὰ γερμανὸ διοικητὴ τῶν Ἑς - Ἑς, Στέρφελ, μὲς στὸ βαροχέιμωνο τοῦ '43, ἐνῶ πῶς «γιὸς τοῦ Ἄνταμ Μίκιεβιτς», πού γεννήθηκε τό... 1798, καὶ πέθανε τὸ 1855, θὰ γεννιόταν π ὅ τ ε ; γιὰ νὰ ζῇ ἀκόμα τὸ 1943 καὶ νὰ γράφῃ τοῦλάχιστον τὸ 1945 Τὸ παιδί μὲ τὸ ξυλάκι του, ἐνενηνταενός — τὸ κατώτατο — χρόνων γερομπαμπалής, κι ἂν τὸν ἔσπερνε ὁ πατέρας του μιὰ στιγμὴ μονάχα πρὶν ἀπ' τὸ θάνατό του ;..)

Καὶ γώ, λοιπὸν, «γιὸς τοῦ μπαμπᾶ μου» !..

Καὶ γι' αὐτὸ τοῦ ἴπα — ἀφοῦ ἐγὼ βέβαια δὲν εἶχα γράψῃ τέτοιο «ἀριστούργημα» — ταπεινά-ταπεινά, ὁ «ἀνάξιος» :

βάση, τοῦλάχιστον, πρὶν εἰκονογραφήσῃ - κ' εἶναι, ὡς ἐκ τούτου, τὰ σχέδιά του ἀπὸ τελείως ἄλλο ἀνέκδοτο !.. (Τοῦτο, γιὰ νὰ δῆτε μὲ τί προχειρότητα καὶ τσαπατσουλιά κάνουν οἱ καλιοφυλλάδες μας ὡς καὶ τίς «εἰδικές» τάχα «φροντίδες», σ' ὅσα κείμενα ὑποτίθεται πῶς καὶ «περιποιοῦνται» !)

²⁵ Μὲ 3 ἄθλια σχέδια τοῦ φίλου μου τοῦ Φασιανοῦ, πού δὲν ἔλαβε κἂν τὸν κόπο νὰ δια-

—“Ε, μά είπαμε! ” Άλλη παράδοση ἐκεῖ, ἄλλα μεγέθη!..

“Όταν ὕστερα ἀπὸ ἕνα χρόνο τοῦ ’δυνα ἐν’ ἀντίτυπο μὲ τὰ ἔντεκα διηγήματά μου ἀπὸ τῆς Νότιες Ἀκτῆς, οὔτε τότε ἀνακάλυψε τί τοῦ εἶχε συμβῇ! Γιατί... οὔτε τότε ἀνοιξε βιβλίο νὰ διαβάσῃ μὴ σελίδα!

Τὸ ἀνακάλυψε» δυὸ χρόνια μόνο ἀργότερα - ὅταν κάποιος καλοθελητῆς τοῦ πε: Εἶδες τί γράφει ἐδῶ; Καὶ τοῦ ’βαλε μπρός του ἕνα βιβλιογραφικὸ δελτίο τοῦ Κολλάρου²⁶, ἀνοιγμένο στὴ σελίδα 23, ὅπου ἔτριβε τὰ ματάκια του μὲ τὰ ἐξῆς λόγο τσουχτερὰ:

ΡΕΝΟΣ — ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΝΟΤΙΕΣ ΑΚΤΕΣ, διηγήματα. Γιὰ τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ Ρένου Ἀποστολίδη, συγγραφῆς τῆς *Πυραμίδας* 67, γράφει σὲ 7 ἑβδομάδες 17 ἐπαινετικὲς κριτικὲς, περισσότερες δηλαδὴ ἀπ’ ὅσες γιὰ ὅποιο ἄλλο βιβλίο τοῦ 1959.

Ὁ τόμος περιέχει 11 μοντέρνα διηγήματα, μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα δημοσιεύτηκαν σὰν «μεταφράσεις» μεγάλων «ξένων» πεζογράφων (Μπιγιόρντσον — Βραβεῖο Νόμπελ —, Ἑρμαν Μπάνγκ κ.ἄ., γερμανῶν, πολωνῶν, σκανδιναβῶν, γάλλων), σὲ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ, πρὸ τῆς ὀριστικῆς δημοσιεύσεώς τους μὲ τ’ ὄνομα τοῦ συγγραφῆς, καὶ ἔπεισαν ὅλους, χάρις ἀκριβῶς στὴν ποιότητά τους καὶ στὴν ἐντελῶς εὐρωπαϊκοῦ ἐπιπέδου ἀτμοσφαῖρα τους, ὅτι εἶναι πράγματι κείμενα μεγάλων εὐρωπαϊῶν πεζογράφων.

«Όλοι ὅσοι τὸν διαβάσανε καὶ τὸν πῆραν σὰν ξένο συγγραφέα, εἶχαν ὅλα τὰ δίκαια μαζί τους», ἔγραψε ἡ T. Millier. «Φυσικά, αὐτὸ πού ἔπεισε τοὺς ἀναγνώστες καί, πρὶν ἀπ’ αὐτούς, πρωτίστως, τοὺς διευθυντὲς καὶ ἀρχισυντάκτες τῶν ἐγκυροτέρων ἐντύπων, «δὲν ἦταν τὰ ξενικά ὀνόματα τῶν ἡρώων καὶ τῶν τόπων», «ἀλλὰ ἡ σύλληψη, πού δὲν ἔχει κανένα μεσογειακὸ στοιχεῖο», παρὰ ἀντίθετα, ἕνα κλίμα νιτσεικὸ καὶ μὴ ἀτμοσφαῖρα λαμπρῇ καὶ σκληρῇ σὰν μεσονύχτιο ἥλιο» - κάτι τὸ «ἀνελέητα τρυφερό». «Τὰ διηγήματα αὐτὰ δίνουν τὸν χαρακτήρα καὶ τὸν τόνο τῆς συγχρόνου μεταπολεμικῆς ἐποχῆς, μὲ τόση ἐνέργεια καὶ τόση ἐνταση ὅσο κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ λογοτεχνήματα τῆς τελευταίας μας παραγωγῆς, ποιήματα καὶ πεζὰ μαζί» (Ἄ. Καραντώνης), θέτουν ἀνάμεσά μας τὴν παρουσία ἐνὸς νέου συγγραφέ-

ως, πού μὲ θαυμαστὴ ὠριμότητα προβάλλει ἕνα δικό του ὄραμα ζωῆς», «μ’ ἕνα νευρώδες, ἐκρηκτικὸ καὶ ἑλλειπτικὸ ὄψος», «μ’ ἕναν ἰδιόμορφο συγκεκρισμὸ τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ συμβολικοῦ». (Β. Βαρίκας). «Ἕνα μήνυμα μᾶς φέρουν οἱ Ἱστορίες τοῦ Ρένου Ἀποστολίδη», «βιβλίο πού ἐρχεται νὰ ταράξῃ τὰ λιμνάζοντα νερά τῆς πεζογραφίας μας.» «Καὶ ὅ, εἶχαμε νὰ νιώσουμε ἕνα τόσο καθαρὸν ἀέρα.» (Π. Καραβίας). «Μὴ παρουσία πού ξεκόβεται, κλονιστὴς ἕνα μεγάλο βῆμα μπρὸς ἀπὸ τὴν τελευταία 20ετία.» (Ν. Βρεττάκος). «Ἔργο λογοτεχνικὸ, τεκμήριο μιᾶς ἐποχῆς, ἀποτελεῖ μὴ ἀπίθανη κατ’ἀκρίβειαν τῆς πεζογραφίας μας, γιὰ ποτὲ ὁ λόγος, τῆς δὲ μᾶς ἔδωσε παρόμοια δονούμενη εὐαισθησία καὶ τόσο ρωμαλέα ἀνανέωση.» (Κ. Μερανάιος). «Ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία ὁ Ρένος Ἀποστολίδης, ἀλλὰ καὶ ἀπ’ τὸν πυρετὸ τοῦ Καιροῦ, χαρίζει στὴν Ἑλληνικὴ Πεζογραφία ἕνα πολὺ σύγχρονο ὄψος.» (Ν. Καρούζος). Γενικά, «οἱ Ἱστορίες ἀπὸ τῆς Νότιες Ἀκτῆς μᾶς μεταδίδουν μὴ συνταρακτικὴ ριγηλότητα, ἀκόμα καὶ φρικίαση.» «Ὁ συγγραφέας, ὅχι μόνον γίνεται πρόθυμα παραδεχτὸς, ἀλλὰ καὶ μᾶς μαγεύει.» (Ἄλκης Θρύλος).

Καὶ τότε, μόλις μὲ συνάντησε, μοῦ εἶπε:

— Δηλαδή, .. ἐσὺ μᾶς δουλεύεις, καὶ μᾶς ξευτιλίζεις κιόλας!..

— Ἀκου λέει!.. Γιατί ὄχι;.. Σᾶς τιμωρῶ! Δὲ σᾶς δουλεύω!

[Αὐτός, ξέρετε πῶς ἐκδικήθηκε; (Ἄν καὶ δὲν ἔχει, ἐν προκειμένῳ, σημασία - ἴσως ὅμως νὰ ἔχη κάποια, ἀπώτερη, ὄχι μόνον γιὰ τὴν ὑπάρχει Ἐκδίκηση τίμια, μὲ τὸ ἔπιλον κεφαλαῖο, καὶ ἐκδίκηση ἀτιμῆ, ποταπή, μὲ ἀδικία καὶ ποταπότητα ἐκτελούμενη, παρὰ καὶ γιὰ ἄλλα, στὰ ὁποῖα σύντομα θὰ φτάσουμε, ὡς τὸν Ἰούλιο, μὲ τὰ ἐρχόμενα τεύχη *Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν*...): «Όταν ἔκανα τὴν *Εἰσβολή* — στὸ τέτοιο, πού τὸ εἶδατε τώρα (ἀλλ’ ἀργά) Σκυλοβούλιό σας — αὐτός κατήυθνε, ὅσο πὺλὸ συκοφαντικὰ μπορούσε, ἐναντίον μου, τὰ πυρὰ τῆς «καθεστωτικῆς» Ἐλευθερίας — τῆς παπατζήδικα «καθεστωτικῆς» τότε, καὶ ἀντιπαπατζήδικα (ὅπως καὶ παλιότερα) «καθεστωτικῆς» σήμερα — μὲ τὰ χυδαίότερα τῶν ἐπιθέτων, τίς κακοπιστότερες τῶν τάχα «ἐξιστορήσεων» καὶ «πληροφοριῶν», τῶν βρωμεροτήτων, τῶν ἀλλοιώσεων, καὶ μὲ τὰ πὺλὸ ἀνέντιμα τῶν «πρακτικῶν τῆς δίκης», τῶν πλαστῶν «στοιχείων», τῶν σκευωρημάτων, καὶ μὲ τὰ

πιὸ κοινὰ καὶ ξαδιάντροπα ψέμματα²⁷ —
— ὅλη τῇ «δίκῃ» ἐκείνῃ τῆς *Εἰσβολῆς* ἢ
Ἐλευθερίας τῇ διηθύνε πρᾶγματι ἐναντίον
μου, κι ἀπ' αὐτὴν, ὅπως θὰ δείξω, μὲ
«ἀρχισυντάκτη» αὐτόν, παῖρναν ὅλες οἱ
ἄλλες παλιοφυλλάδες «γραμμὴ»!.. Κι ὅλα
τὰ πανάθλια τοῦτα, μόνο καὶ μόνο γιατί
θέλησα νὰ διδάξω, σ' ἓναν γυμνὸ ἀπὸ παι-
δεῖα τοῦ ἐπαγγέλματός μου, πὼς ὑπάρ-
χει ἐδῶ παιδεία καὶ δύναμη δη-
μιουργικῆ, πού ἀξίζει νὰ μὴν τὴν
«περιφρονοῦν», οἱ πού τὴν ἀγνοοῦν κιό-
λας ὁλότελα κατώτεροί της.]

Βλέπετε, δὲν εἶναι καθόλου τὸ «προ-
σωπικὸ» πού μ' ἐνδιαφέρει. Εἶναι τὸ κα-
θολικὸ — πού μιὰ μέρα θὰ τὸ πληρώ-
σετε ὅλοι, καὶ πικρὰ θὰ κλάψετε, ἂν ἔγ-
καιρα δὲν τὸ καθάρετε σύρριζα ἀπ' τὸν ἄ-
τυχο Τόπο μας!.. «Ἀρχισυντάκτες», ἀρ-
χιλακέδες, ἀνυποψίαστοι τέλεια ἀπὸ παι-

27 Ἀφοῦ ἔφτανε νὰ βεβαιώῃ ἀσύστολα τὸ «δι-
καστήριον» ἢ Ἐλευθερία, τῆς ὁποίας αὐτὸς
«ἀρχισυντάκτη» καὶ κανόνιζε τὴ «γραμμὴ»
— ὁ Κόκκας ἐπικαλεῖται ἀπουσία καὶ ἀσθέν-
εια τότε, ἄρα αὐτός, ὁ «ἀρχισυντάκτης»,
ὑπευθύνως «βεβαίωνε» — πὼς... «ὄχι, δὲν
ἔμουν μέλος τοῦ συντακτικοῦ προσωπικοῦ
τῆς»!.. Καὶ τοῦτο, ὁ ἀθεόφοβος, μέρα ὅπου
πάλι πληρώνει (10-7-64) στὴ γυναῖκα μου ὁ
ταμίας τῆς Ἐλευθερίας, ἐνώπιον μαρτύρων,
τὸ τακτικὸ «δεκαήμερό» μου, καὶ τὸ «δικα-
στήριον» — ὡς κ' ἐκεῖνο τὸ «δικαστήριον» ἀ-
κόμη! — κατάπληκτο ἀκούγε (καὶ «διαπο-
ροῦσε») τοὺς χαφιέδες τῆς μὲν νὰ «βεβαιώ-
νουν» πὼς «ὄχι» — καὶ νὰ καταθέτουν τίς
ψευδεῖς δηλώσεις της, καὶ νὰ παραπέμπουν
στὰ ψευδέστατα σχόλιά της (πού αὐτὸς
πάλι ἔγραφε) — ἐμένα δὲ νὰ ρωτῶ «πὼς λοι-
πὸν εἰσέπραξα, καὶ σήμερα ἀκόμη, δεκαήμε-
ρο;», ἐνῶ συνάμα εἶχε μπρὸς του τίς ἐπίση-
μες «βεβαιώσεις» τοῦ «Ταμείου Συντάξεων
Προσωπικοῦ Ἀθηναϊκῶν Ἐφημερίδων» —
πέντε τὸν ἀριθμὸ! — πού φώναζαν πὼς ναί,
ἔμουν πρᾶγματι συντάκτης τῆς Ἐλευθε-
ρίας — ὅπως καὶ εἶμαι, ἄλλωστε, ἀκό-
μα! — κανονικὰ μισθοδοτούμενος, σὰ μόνι-
μος — ἂν εἶναι μόνιμος ἀλήθεια κανεὶς δημο-
σιογράφος, στὴν ἀσὺδ οἱ ἐκμεταλ-
λεὺς τῆς δημοσιογραφικῆς ἐργασίας
ἐκδοτικῆ (καὶ ἄλλῃ) «ὑπερμπίζνες», ὅ-
ποιας βρωμοφυλλάδας μας — ἀπὸ τὸ '58 συ-
νεχῶς! [Κι αὐτά, γιὰ νὰ ξέρετε ὡς ποιοῦ ση-
μεῖο ἀσύστολης καὶ «κυνικῆς» ψευδολογίας
φτάνουν οἱ «φορεῖς τῆς κοινῆς» σας «γνώ-
μης», πού σὰς πούλᾳν κάθε μέρα τὴν... «ἀ-
λήθεια» καὶ «μόνο τὴν ἀλήθεια»!]

δεῖα καὶ καλλιέργεια, πάμπολλοι θὰ μπο-
ροῦσαν ἀκόμα νὰ ὑπάρχουν, νὰ ὑπο-
λείπονται, στὸν ἀμόρφωτο καὶ τόσο
δύσκολα φωτιζόμενο χῶρο μας. Καὶ δὲν
θὰ μᾶς ἐνδιέφεραν καθόλου, ἂν ἦσαν «πε-
ριπτώσεις». Ὅταν ὅμως δὲν εἶναι «περι-
πτώσεις», δὲν εἶναι συμπτώματα «ἐξαι-
ρέσεων». Ὅταν εἶναι «κανόνας», εἶναι ν ὁ-
σοι ἐδῶ, ἐκτεταμένη σ' ὅλο τὸ σῶμα τοῦ
Τύπου μας — τότε, ὁ μὲν συγκεκριμένος
(αὐτὸς ἢ ἐκεῖνος ἢ ὁ ἄλλος) «ἐλαφρύνε-
ται» βέβαια, ὅπως ὁ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον
ἔρχεται, καὶ μοιάζει σὰ «λιγώτερο ἐνο-
χος» (ἡ ἐνοχὴ διαλύεται στὸ πλῆθος καὶ
στὴν καθολικὴ συνθήκη γιὰ ἐνοχὴ, λείει ἡ
κοινωνιολογία τοῦ ἐγκλήματος, μέχρι νὰ
γίνῃ καὶ «ἀρετὴ» ἢ ἀνθρωποκτονία στὸν
πόλεμο!), «σχεδὸν ἀπαλλάσσεται», θάλε-
γε κανεὶς λίγο «ἐλαστικώτερος» (δηλαδὴ
καθαρματικώτερος), ἀλλὰ ἡ νόσος θέλει
βαθὺ ξεμόλεμα, βαθὺ μαχαίρι ὡς τὸ κόκ-
καλο — δὲν ξέρω κἄν ἂν φτάνῃ τὸ μαχαί-
ρι, ἂν μὲν πιά καὶ κόκκαλο, καὶ σκελε-
τὸς ἀπείραχτος! Θέλει ἀνοιγμα, φωτιά
ἢ πληγὴ, σ' ὅλη τὴν κοινὴ συνείδηση —
γι' αὐτὸ τὰ γράφω αὐτά, γι' αὐτὸ σὰς
«διασκεδάζω»!..

Καὶ τώρα στὸ «νόμπελ»! Γραμμὴ στὸ
«νόμπελ» μου, γιατί ἂν δὲν ξεφύγω ἀπὸ
τὸν κύκλο τῶν σπαρταριστῶν «περιστα-
τικῶν», κινδυνεύω νὰ καλύψω ὅλα Τὰ Νέα
Ἑλληνικά μὲ «περιπτώσεις» τέτοιων «τι-
μωριῶν», πού χρόνια δέκα τώρα ἔκοιφα
στὰ μέτρα πολλῶν δι' ὧν τὸ σκάνδαλον
ἤρχετο, κ' ἔπесαν ὅλοι ἀκριβῶς μέσα, σὰ
στὶς φορμοῦλες τους! Εἶναι κάπου τρα-
κόσια τὰ κομμάτια — ὄχι διηγήματα μό-
νο — πού δημοσίευσα σὲ ὑπερδεκάδα ἡ-
μερήσιων καὶ περιοδικῶν φυλλάδων μας,
τὰ χρόνια αὐτά, μὲ ὀνόματα... «ἐξένων»!
Μεγάλων «ἐξένων», ἀνύπαρκτων «ἐξένων»,
καλόηχων πλαστῶν «ἐξένων», παρηχούτων
μὲ πασίγνωστους «ἐξένων», «ἐξένων» πού
μόνο τὸ βαφτιστικὸ τους ἄλλαζε ἀπὸ τοῦ
διάσημου, πού ὡς κι ὁ ἡμιμαθὴς ἀρχιλα-
κὴς-«ἀρχισυντάκτης» μας κάπου θάχε κά-
ποτε ἀκούσει... «ἐξένων», πού ἦταν «ἐ-
πιστῆμονες εἰδικοί», «βιολόγοι», «ψυχο-
λόγοι», «φυσικοί», «κοινωνιολόγοι», «ἰα-
τροδικαστές», «κατάσκοποι», «θηριοδα-
μαστές» (!), «φιλόλογοι», «ἀνακριτικοί»,

«ἐκπλυτὲς ἐγκεφάλων», «ναρκααναλυτές», «ναρκααναλόμενοι», «ἥρωες πολέμου» (!), «ἀναστημένοι», «πεθαμένοι», «ζωντανοί», «περιβόητοι», «ἄσσημοι», «τεντυμπόδες», «πυρηνικοί», «γενετιστές», «κυβερνητικοί», «θεατρικοί συγγραφείς», «θεατρικοί κριτικοί», «πολιτικοί», «δημοσιογράφοι», «ἐκλαϊκευτὲς συγχρόνου ἐπιστήμης», «ἀνταποκριτές», «προτιμήσαντες τὴν ἐλευθερίαν», «προτιμήσαντες αὐτὸν ἢ ἐκείνον τὸν παράδεισον», «προπαγανδιστές», «κινηματογραφικοί», «φιλόσοφοι», «μηδενιστές», «ἀγωνιστὲς τῆς Βουδαπέστης, ποὺ πέσαν πάνω στὴν μπρέντα τους, τὸ '56», «ποιητές», «εἰσαγγελεῖς», «φαροφύλακες», «τιμητές», «γκάγκστερς», «μυστικοί», «αὐτοκτόνοι» - ὁ Max Tod²⁸, ὁ Māξ Μπρότ²⁹, ὁ Franz Bohr³⁰, ὁ πολὺς Nikolai von Brandt³¹, ὁ F. M. Lager³², ὁ Eckart Niederiagen³³, ὁ Hans Werner³³, ὁ Αἰ-φού-τσὺν³³, ὁ Χέλμουτ Μπρένν³⁴, ὁ

Crieg³⁴, ὁ Ἴγκορ Ρούντιν³⁵, ἡ Ingrid Jodl³⁶, ὁ Ράπενμπεργκ³⁶, ὁ Κάρολ Γιέσεκ³⁷, ὁ Φράντς Τούζεν³⁷, ὁ Χέλμουτ Σπρίνγκφελντ³⁷, ὁ Γιάν Μάγκκαθ³⁸, ποὺ «ἔγραψε» περί... μαγκῶν ὅλου τοῦ Κόσμου κ' εἶν' ὥστόσο π ρ α γ μ α τ ι κ ὁ ς (μόνο ποὺ δὲν ἔγραψε, ὁ ἀτυχῆς, ἀλήθεια περὶ μαγκῶν, παρὰ περὶ τῆς νέας γερμανικῆς ἐκπαιδεύσεως³⁹), ὁ Χέλμανν Κρίζ³⁸, ὁ Ρενέ Σαρτώ³⁸, ὁ Στάλ Φόρβερτς⁴⁰, ὁ Χὰνς Κρίστιαν Τί ρ μ α ν ν («θηριοδαμαστής» φυσικά (!), «ψευδώνυμο» τοῦ τάχα Κάρολ Γιέντεκ, ποὺ «ἔγραψε» τά... Ἀπομνημονεύματα ἐνὸς δαμασθέντος !..)⁴¹, ὁ Γιόστ⁴¹, ὁ Μπάστα⁴¹, ὁ Ζὰν-Κριστόφ Φερρέρ⁴² (σπουδαῖος γινώστης τοῦ Ντοστογιέβσκι κ' ἐπικριτὴς τῶν ἄθλιων ἐκείνων Δαιμονισμένων τοῦ Καμύ !), ὁ N. Lobsenz⁴³ («κρομβελίστας», καρλαυλικὸς καὶ παραπέρα !), ὁ John Laurens⁴⁴ («γλωσσολόγος-βιοψυχολόγος, παβλοφικώτατος !), ὁ Hans Olst⁴⁵, ὁ Ἰβὰν-Ἀλέξει Μπόρρο⁴⁶ (ὅχι ὁ «γρασαδόρος» τοῦ

28 Ὁ ἥρωας τῶν Χειρογράφων τοῦ Max Tod πίστευε (ὅπως τὸ λέει, 71) στὴν αὐτόματη δύναμη τῆς ἀλήθειας! Πῶς ἡ ἀλήθεια δηλαδὴ ἀπομόνη της, φτάνει νὰ τεθῇ σὲ κίνηση, νὰ πορευτῇ μὲς στὸν Κόσμο, καὶ τὸ πᾶν καταφέρνει! Καὶ πρόσθετε πῶς ὁ ἴδιος θάσβηνε ἔτσι τέλεια πίσω της, θὰ γίνονταν ἡ ἀόρατη συνοδεία της, ὁ ταπεινὸς ὁδότης-θεατῆς τῶν δράσεων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων της! Ἔ, ἔτσι κ' ἔκανε λοιπόν! Κι ὅπως τὸ προέλεγε, νὰ ποὺ συναντᾷ τὸν Max Tod «συγγραφέα» πάμπολλων ἄρθρων, ἐπὶ διαφορώτατων θεμάτων, στὴν... Ἐλευθερία μας! Μερικὰ εἶναι τὰ ἐξῆς: Māξ Πλάνκ, ὁ πρῶτος ἀτομικὸς ἀπόστολος, 27-4-58. Ἡ θεωρία τοῦ Δαρβίνου ἀντέχει ἀκόμη, 17-8-58. Ζολιό-Κιουρί: ἕνας ἥρωας τῆς ἐπιστήμης, 21/22-8-58. Ἐπιστροφή στὸν Μπέρξον, 24/28-8-58. Τί ἀκριβῶς συμβαίνει στὴ Στέγη τοῦ Κόσμου; 5/8-4-59. Κι ὅσα σιτάρω στὶς παρακάτω ὑποσημειώσεις: 35, 37, 40, 41.

29 Ἐνα εἶδος φίλτρου, ὡς — τάχα — τοῦ Ἑρμαν Μπάνγκ. Ὁ.π., 23-8-59.

30 Φράντς Μπόρ: Μήπως οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι θνητοί; Ὁ.π., 15-12-57.

31 Nikolai von Brandt: Κείμενα τρελλῶν, ποὺ λέγουν τὴν ἀλήθειαν... Ὁ.π., 29-12-57.

32 Eckart Niederiagen: Τὸ «κλειστὸν» σύμπαν καὶ ἡ «κυκλική» βαρύτης. Ὁ.π., 31-12-57.

33 Hans Werner: Ὁ Κομπούκιος ἐφύτευσε, ὁ Μάο-τσέ-τουγκ κλαδεύει... Ὁ.π., 1-1-58.

34 Ἡ σύγχρονος Ἀνακριτικὴ υἱοθετεῖ τὴν Ψυ-

χανάλυσιν. Ἀνωνύμως. Ὁ.π., 16/18-2-58.

35 Max Tod: Ὁ ἄνθρωπος βλέπει μόνον ὅ, τι γνωρίζει. Ἐνα ἐνδιαφέρον πείραμα τοῦ Ἴγκορ Ρούντιν. Ὁ.π., 20-4-58.

36 Ingrid Jodl: Ὁ «ὁρρὸς τῆς ἀλήθειας» ἦτο χωρὶς ἀποτέλεσμα! Ὁ.π., 9-10-58.

37 Max Tod: Ἡ φιλοσοφία τοῦ φρένους. Ὁ.π., 2-11-58.

38 Γιάν Μάγκκαθ: Ἡ σημερινὴ «Γενεὰ τῶν Ἀπηνδισμένων». Ὁ.π., 11-1-59.

39 Jan Mangath: Ἐκσυγχρονισμὸς τῆς Παιδείας εἰς τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν (μετάφραση ἀπὸ μένα, μὲ πολλὰς δικές μου προσθήκες). Ὁ.π., 17-8-58.

40 Max Tod: Ἡ ἀνατομία τῆς ἀρετῆς. Ὁ.π., 8/10-2-59.

41 Max Tod: Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ζῶο. Ὁ.π., 13/14-3-59.

42 Ζὰν-Κριστόφ Φερρέρ: Ὁ Φεντόρ Ντοστογιέβσκι στὸ Θέατρο. Ὁ.π., 15-3-59.

43 N. Lobsenz: Κρόμβελ. Στὴν Ἑκλογή, 167, IX/59, 45-51.

44 John Laurens: Τὸ «ἐξηρητημένο ἀντανάκλαστικὸν» ἀνανεώνει τὴ Γλωσσολογία. Ὁ.π., 88-93.

45 Ὁ.π., ὑποσ. τῆς 88.

46 Ἰβὰν-Ἀλέξει Μπόρρο: Ἡ «Ὀγδόη» Τέχνη

διηγήματός μου ⁴⁷, πού δὲν εἶναι καὶ Ἀλέξει, παρὰ ἓνας «ειδικὸς» ἐπὶ τῆς...μελλούσης «Ὁγδὸς» Τέχνης!), ὁ Σέργκωφ ⁴⁸ ὁ Σένιν ⁴⁹, ὁ Cato ⁵⁰ ὁ «τιμητῆς» (ἀλλὰ γράφων καὶ στηλιτεύων περὶ... ἐλληνικῆς «παιδείας»!), ὁ Βάλτερ Γένς ⁵¹ (πού «ἔγραψε» τὴν ἀνύπαρκτη ἑλληνικὴ τραγωδία Ἀχιλλεύς!), ὁ «δαιμόνιος» Erich von Stahl, ἓνα εἶδος «προδρόμου» τοῦ Τζέιμς Μπόντ, πού κατάφερε, ὁ ἀθεόφοβος, νὰ φτάσῃ ὡς αὐτὸ τὸ Αἰώνιον Διευθυντήριον τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, ὅπου ζωντανούς εὐρῆκε ὅλους, καὶ τὸν Λένιν καὶ τὸν Τρότσκι καὶ τὸν Τοῦχατσέφσκι καὶ τὸν Κάμενεφ καὶ τὸν Στάλιν, νὰ κάθωνται θεοὶ ἀκατάλυτοι στὶς ἔδρες τους καὶ νὰ συγκυβερνοῦν ὅλοι μαζί, στέλνοντας διαταγὰς συνεχῶς στὸν «ὑποταχτικὸν» Χρυσόστοφ, ποῖον νὰ «δικάσῃ» τώρα καὶ νὰ «ἐκτελέσῃ» πολιτικά, γιὰ νὰ τοὺς τὸν στείλῃ μάνι-μάνι, πού τὸν «προβιβάσαν» καὶ δαῦτον σὲ πραγματικὸ ἰθύνοντα κ' ἐνσαρκώνοντα τὴν Ἰδέα τοῦ Κόμματος, καὶ τὸν περιμένουν ἐναγώνια νὰ τὸν ἀγκαλιάσουν, κοντὰ τοὺς πιά γιὰ πάντα, ἐκεῖ στὰ Οὐράλια! ⁵²

Τέ τοιαῖα!.. (Καὶ παράθεσα ἐδῶ μόνο ὅσα στὰ γρήγορα μοῦ πῆσαν στὸ μάτι, ξεφυλλίζοντας 8 μόνο ἀπ' τοὺς 44 τόμους τοῦ Ἀρχείου μου, μὲ τίς 15.000 σελίδες ὡς τὴν ὥρα.)

Καὶ πάντοτε ὅταν ἔδινα κομμάτι μὲ ξένη ὑπογραφή, τὸ βρῖσκαν «ἄριστο», τὸ δημοσίευαν στὴν καλύτερη θέση, τὸ κατάκλεβαν μετὰ οἱ διάφοροι πόντικες (παρὰπέμποντας, οἱ ἄθλιοι, σέ... «ξένες πηγές»)! Κι ὅποτε ἔδινα κομμάτι μὲ τὴ δική μου ὑπογραφή, τοὺς μύριζε, τοὺς βρώμαγε, ζήταγαν ἀλλαγές — πού δὲ δέχτη-

κα ποτέ —, δὲν τὸ δημοσίευαν ἢ τὸ δημοσίευαν «ριγμένον» στὴ χειρότερη θέση!

Εἶναι ἓνα θέμα «φιλοδοξίας» (ἢ «ματαιοδοξίας»), πού πολὺ νωρὶς τὸ ξεπέρασα στὴ ζωὴ μου. Ἄλλοι δὲν μποροῦν οὐτε νὰ νοήσουν ἴσως δημοσίευση γραφτοῦ τους χωρὶς τ' ὄνομά τους. Προσωπικά δὲν μ' ἐνδιαφέρει παρὰ τὸ πρᾶγμα, ἢ ἀλήθεια, ὄχι ἢ «πατρότης», ὄχι τ' ὄνομα, ὄχι ἢ «ἀθανασία», ἢ «φιλοδοξία», ἢ «γνώμη τῶν ἄλλων» (οὐτ' ἢ «καλὴ» οὐτ' ἢ «κακὴ») γιὰ τὸ πρόσωπό μου, γιὰ τὴν ὑπογραφή μου (γιατὶ πού τὸ ξέρουν, ἀλήθεια, τὸ πρόσωπό μας; ποῖος τὸ γνῶρισε; ποῖος ἔφτασε, πράγματι, ὡς αὐτό, μὲς ἀπὸ 'να γραφτό; καὶ τί σημασία ἔχει, ἂν ἀλήθεια ἔφτασε νὰ τ' ἀγγίξῃ, νὰ τὸ γνωρίσῃ — τί σημασία ἂν φέρῃ, ξέρετε, αὐτὸ τ' ὄνομα κι ὄχι ἐν' ἄλλο; σημασία μόνο «κοινωνικὴ», «γότηρου», «ἐπιβολῆς», «κοινῆς γνώμης» ἐντέλει «γιὰ μᾶς»· μὰ ἢ οὐσία δὲν ἔχει καμμιά σχέση ποτὲ μὲ τέτοιες «σημασίες» τῆς ἐπιφάνειας, κ' ἐκεῖνος πού γιὰ τὸ πρᾶγμα ἐνδιαφέρεται, ὄχι γιὰ τὸ σχῆμα, δὲν μπορεῖ, δὲν προλαβαίνει, δὲν ἔχει φωτιὰς χαμηλὲς μέσα του γιὰ τέτοια φλούδια)! Ἔτσι, ὡς καὶ ποιήματα δημοσίευσα, τάχα τοῦ Πάστερνικ ⁵³ (κ' εἶναι Ρένος Ἀποστολίδης), τοῦ Ἀρτσμπάλντ Μάκ Λῆς ⁵⁴ (κ' εἶναι Ρένος Ἀποστολίδης), τοῦ Στῆβεν Σπέντερ ⁵⁵ (κ' εἶναι Ρένος Ἀποστολίδης), τοῦ ἀνύπαρκτου πάλι Γκράφ φὸν Σπέντελ ⁵⁶ (κ' εἶναι πάλι, ἀπλῶς, Ρένος Ἀποστολίδης, «δυστυχῶς»... ὑπαρκτὸς καὶ νεοελληνικώτατος)!

Ἀλλὰ τί δείχνουν αὐτά, φίλοι! Ἐγὼ μέν, γιὰ ν' ἀποδείξω πρῶτα στὸν ἑαυτὸ

ἄρχισε τὸ 1959... Στὴν Ἐλευθερία, 8-11-59.

47 Ὁ Γρασαδόρος. Στὸν τόμο: Ὁ Γρασαδόρος καὶ τὰ Χειρόγραφα τοῦ Max Tod. Ἀθ. '60.

48 Cato [M. Porcius]: Ἀντὶ πυροτεχνημάτων Παιδεία! Στὴν Προοπτικὴ, 10, IX/61, 26-8. Καὶ: Ἡ ἀνατομία τῆς φανλοκρατίας, ὁ.π., 11, X/61, 10-2.

49 Βλ. 40.

50 Νίκου Πάρταλη [ἐγὼ εἰμαι πάλι]: «Τὸ Αἰώνιον Διευθυντήριον». Στὶς Γνώσεις, 12, XII/58, 43-7.

51 Μπόρις Λεονίντοβιτς Πάστερνικ: Ἀναφορά στὸ Στρατηγὸν δέκα χρόνια μετὰ τὴν Εἰρήνη. Ἀπόδοση ἀπ' τὰ ρωσικά: Ἀλκη Ράμφου [ἐγὼ εἰμαι πάλι], Ἐκλογή, 162, IV/59.

52 Archibald Mac Leish: Σκοτεινὴ ἀγάπη. Ἀπόδοσις: Ἀντρέα Βοριά [ἐγὼ εἰμαι καὶ δαῦτος], ὁ.π., 161, III/59.

53 Stephen Spender: Τὸ κορίτσι στὰ κίτρινα, ὁ.π., 163, V/59.

54 Graf von Spindel: Τόσο γοργά, ὁ.π., 165, VII/59. [Ἀνθολογήθηκε κι ἀπὸ Δικταῖο-Μπαρλά, στὴν ἄθλια ἀνθολογία τοῦ Φέξη].

μου την ἀχρειότητά τους, την ξενομανία τους, την ἀδικία τους τῆς ντόπιας ποιότητάς μας, ἔκανα τὸ πείραμα μὲ τὸν ἴδιο μου τὸν ἑαυτό, σὰν τὸν λαμπρὸ ἐκεῖνο παλιό μας νευρολόγο, ποὺ ἔκανε στὸν ἑαυτό του ἐνέσεις τοξικῶν, ἔκανε τὸν ἑαυτό του πειραματόζωο, παράδωσε τὸν ἑαυτό του βορὰ στὸ φοβερὸ θηρίο, γιὰ νὰ διαπιστώσῃ ἐξ ὑποκειμένου, σὰν ἐπιστήμων, τὰ φονικά συμπτώματα. Τὴν ὥρα ὅμως ποὺ δὲν εἶχε ἀκόμα τελειώσει τὸ πείραμα, ἀντὸν ἔπιανε ὁ χωροφύλακας, πῶς θ' ἀποδείκνυε ὅτι δὲν ἦταν ἓνας κοινὸς τοξικομανῆς; Καὶ τί «θρίαμβος» τότε τῶν φαρισαίων! «Τοξικομανῆς» ἐκεῖνος ποὺ πῆγαινε νὰ δείξῃ ἴσα-ἴσα τὴν τοξικὴ δύναμη τῶν τοξικῶν τους!

Τώρα ποὺ τελείωσε τὸ πείραμα, καὶ κατέχω τὴν πεῖρα, καὶ τὴν ἐξ ὑποκειμένου γνώση, σὰς τὴ δίνω, μὲ τὸ σῶμα διάτρητο ἀπ' τὴς «καλωσύνης» τους... Τώρα ποὺ διόλου ὑπογραφή δὲ χρειάζονται πιά τὰ κομμάτια μου, γιὰτὶ ἐγὼ πέρασα κ' ἔφτασα, κι ὁ τελευταῖος ποὺ κάτι νιώθει ἀπὸ γραφτά, τὸ γραφτὸ τὸ δικό μου τ' ἀναγνωρίζει ἀμέσως σ' αὐτὸ τὸν Τόπο - τώρα δὲ μένει παρὰ νὰ συμπεράνετε: τὸ τί σημαίνει γιὰ σᾶς (γιὰ τὰ «δεδομένα» πού, τάχα, σᾶς παρέχουν, κάθε μέρα, νὰ κρύνετε) τέτοια σαπίλα τοῦ Τύπου μας!

Μὰ θέλω μὲ χαμόγελο νὰ συμπεράνετε. Καὶ πασχάλι! Γι' αὐτό, λοιπόν, νὰ πῶς πῆρα τὸ νόμπελ στὴν Ἑλλάδα - καὶ θὰ διαβάσετε μετὰ τὸ κακό μου διήγημα, γιὰ κείνον ποὺ βοηθαίει τὸν ξύπνο σας, καὶ σ' ἐπόμενα τεύχη *Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν* ἴσως καὶ κάποια ἀπὸ τ' ἄλλα κομμάτια, γιὰ νὰ δῆτε, κιόλας, πῶς ψεύτικες ἦταν μόνον οἱ ὑπογραφές, καὶ μόνον γιὰ νὰ περάσουν οἱ ἰδέες κ' οἱ ἀλήθειες ἀπ' αὐτοὺς τοὺς κάλπιδες, ὅχι ὁμως φέμμα κανένα ἢ ἀνακρίβεια ἢ τίποτα τὸ ἀνεπιστημονικὸ, σὲ κανένα κείμενο ἀπ' ὅλ' αὐτὰ τῶν πλαστῶν μου «ξένων»! Γιατί - νὰ τὸ ξαναπῶ; - τ' ὄνομα, οὔτε τὸ δικό μου, ποτέ δὲ μ' ἐνδιαφέρει· τὸ πρᾶγμα μ' ἐνδιαφέρει. Τ' ὄνομα ἐν ἀνάγκῃ τ' ἀλλοιώνω, ἢ κι ὁλότελα τὸ σβήνω· μὰ κεραία δὲν ἀλλάζω ἀπὸ τὸ πρᾶγμα, ἀπ' τὴν ἀλήθεια!

Ζύγωνε λοιπὸν τὸ Πάσχα τοῦ '59, καὶ μᾶλλον θὰ πρέπει νὰ πῶ πῶς μισοπεινού-

σαμε, μὲ τὴ γυναῖκα μου καὶ τὸ μωρὸ παιδί μας. Εἶπα τοῦ ἀρχισυντακτεύοντος στὴν παλιά μου θέση τῶν *Εἰκόνων* Π. Λαμπρία, «ἀν' ἤθελε κάνα διήγημα». Εἶπε, κι αὐτός, πῶς «ὄχι, δὲν δημοσιεύουν ἑλληνικά»· μὰ «καμμιά μετάφραση, κάνα ξένο καλό»!..

Ξένο πάλι.

Ἔ, «ξένο» λοιπόν!

Καὶ τώρα, κάλπασα γραμμὴ γιὰ τὸ *Ἰβερξεν*!.. Τὸ γαλανό μου *Ἰβερξεν*, ἐκεῖ μέσα στὴ χοῦφτα τῶν βουνῶν - τάχα τῆς Νορβηγίας - δίχως ἤχους ἄλλους ἀπ' τὰ ξυλοπάποντσα τῶν γυναικῶν στὸ λιθόστρωτο, μὲ τὰ κόκκινα καὶ γαλάζια σουρτοῦκα τῶν κυριακάτικων νὰ θαμποφαίνονται στὶς γωνιές τῶν δρόμων, σὰν ὄνειρα χρωματικά μὲς ἀπ' τὴν πάχνη καὶ τίς λοξὲς ἀχτίδες τοῦ ἡλίου!

Ἄ, δὲν ξέρετε σεῖς τί γλυκὸ εἶναι τὸ ψωμί τῆς φτώχειας καὶ τῆς μοναξιάς, ἐκείνων ποὺ γεννᾶν κι ὀνειρεῦνται τίς σιωπηλὲς ὥρες τῆς νύχτας!.. Δὲν ξέρετε τί εὐεργεσία παρέχετε, ὅταν ἀρνίεστε κι ἀποδιώχνετε κείνους ποὺ σᾶς ἐκφράζουν - ὅταν τοὺς στέλνετε μακριὰ ἀπὸ τὰ βουνά μας νὰ ὀνειρευτοῦν τὸ Πάσχα ποὺ δὲ ζήσαμε ποτέ, νὰ τὸ «μεταφράσουν» (γιὰ ἓνα πεντακοσάρικο) στὴ βορεινὴ, τὴν ξένη Νορβηγία, νὰ τὸ φυτέψουνε μακριὰ, κρυφά, στὸ ἀνύπαρχο *Ἰβερξεν*, νὰ τριγυρνᾶνε ἐκεῖ, λέει, στὰ φέμματα τρισευτυχισμένοι - βαθύτατα δυστυχισμένοι, ἀπογνωσμένοι, γι' αὐτὸ καὶ στὰ ὄνειρα ἔτσι θεϊκὰ χαρούμενοι - ἀνάμεσα στὰ κόκκινα σκουφιά τῶν ντόπιων του, κάτω ἀπ' τοὺς πράσινους βρεμένους τρούλλους του (ἔχετε δὴ πράσινους τρούλλους ἐσεῖς στὴ Νορβηγία;.. ἐμεῖς τοὺς εἶδαμε, ν' ἀστράφτουν μακρυνοὶ τίς νύχτες, ἀπὸ τὸ δεύτερο πάτωμα τῆς *Ἀγίων Ἀποστόλων 2*, στὴν Κυψέλη, ἐνῶ τὸ παιδί μας κ' ἡ γυναῖκα μας κοιμόνταν, ἐνῶ ὁ κόσμος ὅλος κοιμότανε γιὰ μᾶς, καὶ μᾶς ἀπόδιωχνε, κι ἄς ξαγρυπνούσαμε γι' αὐτὸν ἐμεῖς στὶς «φυγές» μας...), μασῶντας μαστίχα ἀπὸ κέδρο, ποὺ τὴ φτιάχνουν ἐκεῖ - ξέρετε σεῖς μαστίχα ἀπὸ κέδρο; κι ὅμως τὴ μασήσατε μαζί μας τὸ Πάσχα ἐκεῖνο, καὶ τὴ βρήκατε ὑπέροχη, δὲν τὴν ἀμφισβήτησε ἄπιστα κανεὶς σας, γιὰτὶ ἡ δύναμη τοῦ ὀνείρου μας, ποὺ καλπάζει νὰ χαθῇ

ἀπ' τὴν ἀπάρνησή σας ὅσο μακρύτερα, δὲ
σ ᾱ ς ρ ω τ ᾱ ! — τρώγοντας κἀντίο, πο-
λύχρωμο σὰν γιολόπετρες τοῦ Τρόγγεν
(ξέρετε σεῖς γιολόπετρες τοῦ Τρόγγεν; ἐ-
μεῖς οὔτε Τρόγγεν δὲν ξέρουμε στὸ χάρ-
τη, οὔτε στὴ Νορβηγία οὔτε πουθενά τοῦ
Κόσμου τούτου), μὲ τὰ μικρὰ παιδιά...
ναί, μὲ τὰ μικρὰ παιδιά,.. μόνο μὲ τὰ μι-
κρὰ παιδιά, τὰ πιδ μικρὰ παιδιά, ὅχι μα-
ζί σας, πού Τὸν σταυρώνετε καὶ Τὸν ξα-
νασταυρώνετε κάθε μέρα!..

Καὶ τελειώσαμε τὰ χαράματα ἐκεῖνον
πού βοηθαίει τὸν ξύπνο, Στὸ μοναστήρι
πάνω τοῦ Ἁγίου Ὁλαφ — ὑπάρχει, τάχα,
Ἁγιος Ὁλαφ; ἡ ἄγιασα κἀναν ἀμαρτωλό,
σὰν καὶ τουλόγου μου; — κ' ἔτσι μᾶς ἤρ-
θε κ' ὑπογράψαμε: Μπγιόρντσον!

Καὶ τὸ πρωί, μὲ τὸν ἥλιο μας τὸ με-
σογειακὸ νὰ θριαμβεύη, ξαγρυπνισμένοι
ἐμεῖς μὲ τὸν Ἁγρυπνο γιὰ σᾶς στὴν πλα-
στὴ Νορβηγία, σὲ καλοκοιμισμένους, φρέ-
σκους-φρέσκους πού κοιμᾶστε ἀκόμα, ξε-
κούραστοι καὶ τρισασφαλισμένοι πίσω ἀπ'
τίς βολεψούλες σας, φέραμε σὰν τὸν Μαχ
Τοῦ τὰ καθαρογραμμένα μὲ γαλανὸ με-
λάνι καὶ κατακόκκινο αἷμα, σὰν τὸ ἴδιο
τὸ Ἰβερζεεν καὶ τὰ σκουφιὰ τῶν ντόπιων
του, τῆς «μεταφράσεως» πού ἀσφαλτα θὰ
κἐκτιμούσατε! τὰ χειρόγραφα!

Καὶ σεῖς, φαρισαῖοι, πού Τὸν σταυρώ-
νετε — καὶ στὸ πρόσωπό μας, καὶ στὸ
πρόσωπο τοῦ κάθε διπλανοῦ σας, κάθε
στιγμὴ, κάθε μέρα, πού τρισασφαλισμέ-
νοι ἀντικρύζετε ἐτοιμούς νὰ σταυρωθοῦν
γιὰ κἀτι, πού δὲν πληρώνεται σ' αὐτὸν
τὸν Κόσμο, δὲν πουλιέται, δὲν ἀγοράζε-
ται σὰν τὴν «συνειδήσή» σας, τὸ λάστι-
χο! — σεῖς ἀνοίξατε μὲ τὴ σειρά σας τὸ
Λαρονσᾶκο, γιὰτ' ἴσως δὲν ξέρατε κἂν
ποῖός εἶν' ὁ Μπγιόρντσον, καὶ κρυφὰ θέ-
λατε ἀνὰ βγῆτε ἀσπροπρόσωποι, «κατα-
τοπισμένοι», καὶ βρήκατε — ὦ τοῦ θαύ-
ματος! — πὼς ὁ Μπγιόρντσον, ξέρετε,
ἦταν... Μαρτίνιος Μπγιέρστιερνε (κι ὅχι
Ρένος Ἡρακλέους), κ' εἶχε πάρει, ναί, καὶ
τὸ νόμπελ!..

Ναί, πουλάκια μου!

Καὶ τὸ συμπληρώσατε, λοιπόν, φαρ-
διά-πλατιά, στὸ «σαλόνι»⁵⁵ τῶν *Εἰκόνων*

⁵⁵ Σελίδες 24-5, συνεχόμενο χαρτί, «σαλόνι»
καθὼς τὸ λέμε.

τοῦ Πάσχα '59⁵⁶, κάτω ἀπ' τὸ *Μοναστήρι*
μας τοῦ Ἁγίου Ὁλαφ - ἔτσι:

Τοῦ Μπγιέρστιερνε-
Μαρτίνιου Μπγιόρντσον
(Βραβεῖο Νόμπελ)

[ἡ
ἀπλῶς:
Ρένος Ἀποστολίδης!]

Καὶ τὸ διάβασε ὁ κόσμος, κ' ἔμεινε
κατενθουσιασμένος γιὰ τόν... «νομπελί-
στα» καὶ γιὰ τή... «μετάφραση»⁵⁷! Καὶ
βγῆκαν πάλι οἱ *Ἱστορίες ἀπὸ τίς Νότιες*
Ἀκτές, σὲ λίγους μῆνες⁵⁸, καὶ γελᾷ ἀ-
κόμα τὸ παρδαλὸ κατσίκι, «τρανοί» μου
ἀρχισυντάκτες» ἀγράμματοι, γιὰ τὸ πὼς
ὁ «μεγάλος νομπελίστας» Μπγιόρντσον
δὲν ἦταν παρὰ ὁ... μικρὸς-μικρὸς-μικρὸς
καὶ ταπεινὸς Ἕλληνας Ρένος Ἀποστολίδης!

Ἔτσι — γι' αὐτό, ὅχι γιὰ τίποτα εὐ-
γενέστερο, παστρικώτερο ἀπὸ μέσα σας —
ἐκδικηθήκατε κ' ἐσεῖς, ἄλλοι «ἀρχισυντά-
κτες» μου, τῆς *Μεσημβριῆς* μετὰ — ναί,
ναί, σεῖς Κ. Α. Λαμέ μου, πού ἐγὼ σᾶς
φιλοξένησα ὡστόσο, στὸ πρῶτο τεῦχος
μου τώρα, ὅχι μνησίκακος σὰν καὶ του-
λόγου σας, ὅχι ἄδικος ποτὲ στὴν ἐκτίμη-
ση καὶ τῶν ἐλάχιστων (ἔστω καὶ περιω-
ρισμένων, «εἰδικῶν» ἐντελῶς ἢ «στενῶς
ἐπαγγελματικῶν, χαμαλοδουλειᾶς») ἱκα-
νοτήτων κάποιου — σταυρώνοντας κ' ἐ-
σεῖς, καθὼς ὅλοι, γράφοντας κ' ἐσεῖς τὰ
χυδαιότερα σ' «ἀμπελοχώραφὸ» σας, τὴ
Μεσημβριῆ, ἐναντίον ἐκείνου πού ἔκανε
τὴν *Εἰσβολή*, γιὰ νὰ σᾶς ξυπνήσῃ ὅλους!

Ξεπληρώνατε — «τίμια» κ' ἐσεῖς! —
αὐτὸν πού σᾶς δίδαξε νὰ τιμᾶτε ὅ,τι τὸ
ἄξιο συμβαίνει νὰ ἔχουμε - ὅχι πλεγματι-
κά, συμπλεγματοκώτατα καὶ κατωτερώ-
τατα, νὰ δυσπιστῆτε σ' αὐτό, νὰ δυσπι-
στῆτε στὴν ἴδια σας τὴν αἴσθησι καὶ τὴν
κρίσι, νὰ γίνεστε «διῶκτες» κάθε ντό-
πιου, κάθε δικοῦ μας, ψευτο-«συνόμπ» καὶ
ψευτο-«ανώτεροι» ἐσεῖς!

⁵⁶ Τεῦχος 184, 4-10/55/9, πού κυκλοφόρησε
καὶ Μεγάλῃ Πέμπτῃ κατὰ διαβολοσύμπτω-
ση (τὸ διήγημα, ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει, μυθεύει
τὸ νόημα τῆς Γεθσημανῆς), 30-4-59.

⁵⁷ *Μετάφραση* ἀπ' τὰ νορβηγικὰ στὰ γερμανι-
κά, λέει: S. Jode [ἀνύπαρχτος κι αὐτός]!..
Κι ἀπ' τὰ γερμανικά [στὰ ἑλληνικά]: Ρ. Α.!

⁵⁸ 8-9-59.

Μὰ εἶχε κι ἀκόμα πιὸ διασκεδαστικὴ συνέχεια τὸ πρᾶγμα - κι ἀκόμα πιὸ ἐνδεικτικὴ τοῦ ποῦ τραβοῦμε, ποῦ πλέουμε:

Τὸ καλοκαίρι τοῦ '60 δημοσίευσαν στὴν *Ἐλευθερία*, ὕστερα ἀπὸ ἀγῶνες ποὺ ἔδωσαν — καὶ πού, πάντως, δέχτηκαν ὄχι γιατί πείστηκαν, παρὰ γιατί δὲν εἶχαν ἄλλη ὕλη «νὰ γιομίζουν» (τὸ καλοκαίρι εἶναι πάντα ἐποχὴ ἰσχυρῶν ἀγελάδων στὴ διαφήμιση καὶ στὴν ὕλη γενικά, γιὰ τὶς ψωροφυλλάδες μας) — μιὰν *Ἀνθολογία τῆς Γενεᾶς τοῦ Μεταπολέμου*, με κείμενα πεζὰ καὶ ποιητικά, δηλαδὴ διηγήματα, ἀποσπάσματα μυθιστορημάτων ἢ θεατρικῶν ἔργων, ποιήματα ἀντιπροσωπευτικῶν ποιητῶν. Γιὰ δικό μου διήγημα ἔβαλαν αὐτό, γιατί ἔρχονταν ἴσα κ' ἴσα στὸ χῶρο ποὺ διέθεταν. «Ὅπου - νὰ ἔνα γράμμα ποὺ λαβαίνω, με ἰδιόγραφο πάνω-πάνω τοῦ ἀρχισυντάκτη» Γ. Ἀνδρουλιδάκης:

Ρένο, διάβασε αὐτὸ καὶ τὰ λέμε. Γ.Α.

«Θριάμβευε» πιά, ὅπως θὰ δῆτε, ὁ διψασμένος ἐκδίκηση, γιὰ τόσα καὶ τόσα, «ἀρχισυντάκτης» μου! Γιατὶ τὸ γράμμα αὐτό, στελλόμενο πρὸς τὴν *Ἐλευθερία* ἀπὸ 'ναν ἀφελῆ (κι ὄχι πολὺ εἰλικρινῆ) Τάσο Πορφύρη — ἀνοίγε, ὑποτίθεται, τὸν... τάφο μου σὰν «ἐντίμου πνευματικοῦ ἐργάτη», καθὼς περίπου ἐγὼ ἀνοιζα κάποτε τοῦ κλέπτοντος (ἀπ' τὴν *Ἐγκυκλοπαιδεία* καὶ τὸν Κούρτιο) Βενέζη, ἢ ἄλλος ἀργότερα τοῦ Κ. Δεδόπουλου!

Ἀπολαύστε το.

Τὸ δημοσιεύω με ὅλα του τὰ λάθη:

Ἀθῆναι 23-8-60

«Ἀγαπητὴ Ἐλευθερία

Πρῶτα ἀπ' ὅλα δέξου τὰ συγχαρητήριά μου γιὰ τὴν ἀνθολόγησι ἔργων γραμμένων ἀπ' τὴ γενιά τοῦ μεσοπολέμου⁵⁹. Μέσα στὸν ὄγκο τοῦ λογοτεχνικοῦ ἐντύπου τῶν τελευταίων χρόνων ὑπάρχει ὑπολογίσιμη προσφορά ἱκανὴ ν' ἀποτελέσει μία ἀνθολογία ἀντιπροσωπευτικὴ τῶν τάσεων καὶ αἰσθητικῶν ἀντιλήψεων τοῦ καιροῦ μας.

Μέ μεγάλην μου ἐκπληξιν εἶδα στὸ φύλλο σου τῆς περασμένης Κυριακῆς 21ης Αὐγούστου στὴν καθορισμένη στήλη τῆς ἀν-

θολογήσεως τὸ Διήγημα τοῦ Μπυερνστιερ-Μαρτίνιου Μπγορτσον (Βραβεῖ Νόμπελ) «Στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ὀλαφ» νὰ φιγουράρει γιὰ διήγημα τοῦ Ρένου Ἀποστολίδη (με ἀλλαγμένο τίτλο) ἀπ' τὸ Βιβλίο του «Ἱστορίες ἀπ' τὶς Νότιες Ἀκτές» Τὸ παραπάνω διήγημα μεταφρασμένο στὰ Γερμανικά ἀπὸ τὸν⁶⁰ καὶ στὰ Ἑλληνικά ἀπ' τὰ Γερμανικά ἀπὸ τὸν Ρ.Α. (εἶναι ὁ Ρένος Ἀποστολίδης;) ⁶¹ δημοσιεύτηκε στὸ τεῦχος 184 τοῦ περιοδικοῦ «Εἰκόνες», 4-10 Μαΐου 1959 ἔτος Δ'. Ἔτσι μιὰ ἀπ' τὶς «Ἱστορίες ἀπ' τὶς Νότιες Ἀκτές, ἀποδεικνύεται παραμῦθι ἀπ'... τὶς Βόρειες...» ⁶² Λέτε μία προσεκτικὴ ἀνάγνωση Ἀνθολογιῶν διηγήματος Ἑνῶν Χωρῶν νὰ μᾶς φέρει σέ φῶς κι' ἄλλα... παραμῦθια; Μιά σκέψη κάνω. Κι' ὅσο θυμάμαι τὸν σαματὰ καὶ τὴν φασαρία ποὺκανε ὁ Ρένος ⁶³ — κρατοῦσε τότε τὴν Κριτικὴ στήλη του πεζοῦ Λόγου στὸ περιοδικό «ὁ Αἰώνας μας» γιὰ μερικὲς φράσεις ποὺ ὁ Βενέζης εἶχε πάρει ⁶⁴ ἀπ' τὸν Κούρειο ⁶⁵ καὶ τὶς χρησιμοποίησε στὸ Βιβλίο του «Ἐξοδος». Παράθεσε κειμένων Κουρείου ⁶⁶ - Βενέζη καὶ πολὺ [ῆ: πολὺ χτυπημένο καὶ ὅ καὶ ἡ μόνο ὄχι δύο λ!/] χολή. («ὁ Αἰώνας μας τεῦχος 4-5 Ἀπρίλιος Μαΐος 1951 σελ.

60 Ἀντὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ πλαστοῦ S. Jode (βλ. ὑποσ. 57), ἔχει ἀφήσει κενὸ 10 διαστημάτων γραφομηχανῆς. Φαίνεται ἡ μηχανὴ του δὲ θάχε λατινικὰ στοιχεῖα, καὶ ἔσχασε μετὰ νὰ τὸ συμπληρώσῃ. (Τόση ἐπιμέλεια!)

61 Φαντάσου νάταν κι αὐτὸς ἀνυπαρκτός! «Τί χαρά, τί χαρά», γιὰ καμπόσους!..

62 Κάνει καὶ χιούμορ, ὁ ἔρμος!

63 Μόνο ποὺ ὄχι ἐγώ, παρὰ ὁ σκανδαλοθήρας Ἀχ. Μαμάκης καὶ οἱ ἄθλιοι «ὑπερασπιστές» τοῦ «συνδωδέκατου» μικροῦ λυπημένου ἀδελφοῦ τους ἀπ' τὰ *Κιμιντένια* — Πετροχάρης, Καραγάτσης, Θεοκτούδης — κἀναν σαματὰ καὶ φασαρία τότε, τὸ '51 — πῶς ἐτολμήσαμε νὰ ἐπικρινούμε, καὶ νὰ δεῖξουμε κοινὸ λογοκλόπο τὸν «πρῶτο» τοῦ «λογοτεχνικοῦ» τους ἀπανθῆου», τὸν Βενέζη μας τὸν «μέγα»! — κ' ἔπαθαν μετὰ, οἱ κακῶμοιροι, τὰ μασκαραλίκια ποὺ ἔπαθαν! Ἀλλ' ὁ ἄστοιχέωτος «τιμητῆς» μου φαίνεται πῶς ἀπὸ φῆμες μόνο καὶ τριόδους μάθαινε τὴν πνευματικὴ — καὶ τὴν ἀντιπνευματικώτατη — ἱστορία αὐτοῦ τοῦ Τόπου. Δὲν ἐδιάβαζε ὁ Ἰδιος, ν' ἀνοίξῃ σ' οὐ σ' τὰ τὰ μάτια του καὶ νὰ μολογᾷ τ' ἄληθινά!

64 Ὅχι δὰ καὶ μερικὲς φράσεις! Περιγρφῇ ὁλάνερη, λογοτεχνικώτατη καὶ μαστορικώτατη, τὸ πουλάκι μου! (Βλ. *Κριτικὴ τοῦ Μεταπολέμου*: Ὁ Μῦθος - Λογοτεχνία τῶν φτασμένων, 143-56, καὶ εἰδικώτερα γιὰ τὴν κλοπὴ: 148-50.)

65 Ὅχι δὰ κι ἀπ' τὸν... Κούρειο (ὄχι, σιγὰ μὴ... κουρεῖο!) ἀγγράμματε, παρὰ ἀπ' τὸν Κούρτιο!

59 Τόσο παρακολουθοῦσε πράγματι ὁ φίλος, ὥστε ποὺ ἦταν τοῦ μετὰ πολέμου ἢ *Ἀνθολογία* — φαρδιά-πλατιά γραμμένο πάνω-πάνω, διαρκῶς, σὲ κάθε συνέχεια — δὲν τόχε μυριστῇ, κ' ἔγραφε στὸ γράμμα του μεσοπολέμου!

168). Καίναζταν μόνο αὐτό; Ἐκεῖνα «τά χρονικά τῶν μηνῶν» στά τεύχη τῆς πρώτης περιόδου τῶν «Νέων Ἑλληνικῶν»; Γιά τόν γνωστό συγγραφέα κ. Ἀστέρη Κοββατζή — ἄν θυμᾶμαι καλά — ἔγραφε ὅτι εἶναι ἓνα πεκινουᾶ πολυτελείας μέ σουφρωτό βρακάκι καί ἄλλα τέτοια χαριτωμένα.

Ἔτσι γιά νά πάρω ἓνα δείγμα ἀπ' τόν σωρό. Ἄμ ὁ ἀρμόδιος συνεργάτης σου; Ἐνθά ἔπρεπε νά ρίχνῃ καί μιὰ ματιά στά δημοσιεύματα ποῦχουν σχέση μέ τήν Λογοτεχνία; Ὑποτίθεται πῶς εἶναι ἡ δουλειά του. Κι' ἄν ἤθελε σώνει καί καλά ⁶⁷ νά δημοσιευθῇ γραφτό τοῦ Ρένου ἄς δημοσιεῦε ἄλλο διήγημα κι' ἔχι τό «Αὐτός πού βοηθαί τόν Εὐπνο» καί πού στήν περίπτωσιν ὁ πῶς ταιριαστός τίτλος θάταν «Αὐτό πού πιάνει τούς ἀναγνώστες στόν Ὑπνο» ⁶⁸. Ἐκεῖ καταντήσαμε ⁶⁹: ὁ Ρένος πούγραψε τήν «Πυραμίδα 67» ἓνα ταυμάσιο βιβλίον, «τόν Λοχία τῆς Ἀλλαγῆς», πού ἔσκυψε μέ ἀγάπη σέ κείμενα συγχρόνων του (Μανώλης Ἀναγνωστάκης, Νικηφόρος Βρεττάκος ⁷⁰ κλπ), ἔνοιωσε τόσο ἀπαραίτητο νά τά κάνῃ μούσκεμα;

66 Δέν ξέρει πῶς... ἐγώ ἤμουν κι αὐτός!

67 Γιατί σώνει καί καλά, ὁ φαρισαῖος, πού παρκαίτω μέ ὕμνεϊ!.. Ἄντε βγάλτε ἐσεῖς ἄκρη ἀπό μυαλά δίχως ἀντιστύλια!

68 Εἴπαμε! Ἐχει χιοῦμορ τό παιδί!

69 Π ο ὦ δηλαδή;.. Μήπως, ἀκριβῶς, σὸ νά ἔχουμε τέτοιους φαρισαῖους κι ἀστοιχείωτους ψευτο-«ελεγκτές», σάν καί τοῦτον δῶ;

70 Ὁ Βρεττάκος δέν εἶναι «σύγχρονός» μου. Μὲ περνάει καμμιά δεκαπενταριά χρόνια, κι ἀνήκει στή λεγόμενη Γενιά τοῦ '30, μαζί μέ τούς: Σεφέρη, Ρίτσο, Ἐλύτη. Τὸ ἀκόμα πῶς «παράξενο» ὅμως εἶναι, πῶς «σὲ κείμενα» Βρεττάκου ἐγὼ δέν συνέβη ἀνὰ σκύψω, ὑπὸ τὴν ἔννοια τοῦλάχιστον μιᾶς διεξοδικῆς κριτικῆς καί μελέτης, ἐκτὸς ἐνός πολὺ ἀνεπαρκούς σημειώματός μου — ἴσως κιόλας ἀπὸ τὰ πῶς ἄκεφα «κριτικά» πού ἔχω γράψει — στά Νέα Ἑλληνικά τοῦ '52, 4, 321-4.

Εἶναι νά μή... «θριάμβευε» ὁ «ἀρχισυντάκτης» μου; Καί τί «θὰ μοῦ ἔλεγε» - ἔ;.. Φαίνεται δά, ἀπὸ τὸ «μετριοπαθέστατο» ἰδιόγραφόν του, στήν κορφὴ τῆς «συνταρακτικῆς» ἐπιστολῆς, τὸ τί εἶχε ἐτοιμάσει, ὁ ἀτυχῆς, νά μοῦ σοῦρη!..

Σημασία ἔχει, ἐν προκειμένῳ, ἀτυχῶς πάλι γι' αὐτόν, ἡ... ἀλαλία στήν ὁποία περιέπεσε — Ἀλήθεια! Γιατί δέν τὸ γράφει κι αὐτὸ στά... Ἀπομνημονεύματά του (!), πού τοῦ δημοσιεύουν τ' ἀνότητα Ἑλληνικά Θέματα, τοῦ ἐπιχειρηματίου τῆς Πειραικῆς-Πατραϊκῆς (κινῶναι, στολίζει, νοικοκυρεύει) κ. Χριστοφόρου Στράτου; Θάταν ἐνδιαφέρον νά δοῦμε πῶς ἔνωσε — ὅταν ἄκουσε πῶς «ἔχι», δέν ἔκλεψε, ἀλλὰ δ' ἄν εἰσα τοῦ Μπιγύρντσον, ἔλεψ Π. Λαμπρία καί τῆς... πανειδημοσύνης του, τὸ π ο ι ὅς βοηθαί τόν ξύπνο σας»!

Ἔεε!.. Ξυπνήστε λοιπὸν κ' ἐσεῖς ὅλοι, γιὰ τοὺς τέτοιους πού σᾶς πλαστογραφοῦν καί σᾶς ταῖζουν κάθε μέρα, ἀπ' τίς παλιοφυλλάδες τοῦ τάχα «Τύπου» μας, τὴν τάχα «κοινή» σας «γνώμη»!.. Καὶ διαβάστε, στήν ἀποπίσω σελίδα, τὸ «κακό» μου «πάσχαλινὸ διήγημα» - ἡ «τοῦ Μπιγύρντσον», ἡ «τοῦ μεγάλου νομπελίστα», ἡ ἀπλῶς: Αὐτοῦ πού σᾶς βοηθαίε στόν ξύπνο (καί σημασία καμμιά δέν ἔχει τ' ὄνομά του, ἂν τότε λένε: Ἀλεφ ἡ τότε λέν Χριστό, «θεὸ» ἡ Ἀνθρωπο ἀνονόμαστο, πού ξαγρυπνάει γιὰ σᾶς, καί σεῖς τότε σταυρώνετε, κάθε μέρα, .. κάθε νύχτα, .. κάθε μέρα, .. καί πάλι «ἀναστημένον» τὸν γυρεύετε, ἀνάλγητοι, καί «γιὰ τίς ἁμαρτίες σας», «γιὰ τὴ σωτηρία σας» πάντα, φαρισαῖοι!)

ΡΕΝΟΣ

Αὐτὸς ποὺ βοηθάει τὸν ξύπνο

Μᾶς εἶπαν πὼς τὸ μοναστήρι τ' Ἁγίου Ὁλαφ, ψηλὰ στὸ Τρόγγεν, τὰ Πάθη εἶν' ἄλλο πρᾶμα!.. Συμβάλλει ἡ Φύση. Τὸ μοναστήρι εἶναι κατάκορφα, μονάχο, πιδ σιμὰ στὸ Θεὸ τρεῖς χιλιάδες μέτρα - κι ἀκόμα πιδ σιμὰ, γιὰτ' εἶναι μέσα σὲ φυσικὸ νὰδ ἀπὸ δρυς, πανύψηλες, πανάρχαιες... Τὸ περιβάλλουν ὀχτακόσια τριάντα χρόνια· τότε-δαν νὰ χτίζεται σιγὰ-σιγὰ, λίθο τὸ λίθο στὸν ὤμο τῶν καλόγερων. Τὸ περιπτύχθη-καν, τὸ προστάτεψαν, τὸ κρύψαν στοργικὰ μὲς στὴ χλωρὴ καὶ ξύλινη καρδιά τους. Οἱ κορμοὶ τους πελώριοι — δέκα ἀγκαλιὲς ἀντρῶν δὲν κλείνουν τὸν καθένα τους — καὶ παραστέκουν τρυφεροί, στοχαστικοί... Τὴ Νύχτα τῆς Γεθσημανῆς, μᾶς εἶπαν, ποὺ οἱ καλογέροι τοῦ Ὁλαφ βγαίνουνε στὸ δάσος, βαστῶντας κίτρινα μικρὰ κεριά μὲ μελιχρὲς καὶ λίγες φλόγες, πάλι οἱ κορμοὶ παίζουν τὸ ρόλο τους σεμνά: τὸ ρόλο τῶν ἐλαιῶν στὸ Μέγα Πάθος!.. Κοιμοῦνται οἱ καλογέροι γύρα τους τὴ νύχτα ἐκείνη, δώ-δεκα-δῶδεκα σὰν τοὺς Μαθητές, κ' ἓνας τους μένει ξάγρυπνος, στὸ σκότος μόνος πε-ριδιαβάζοντας... Τοὺς ξυπνᾷ κάθε τόσο, μ' ἓνα ταπεινὸ παράπονο:

—...Πάλι ἀποκοιμηθήκατε, ἀδελφοί μου;..

Μᾶς εἶπαν πὼς στὸ μοναστήρι τ' Ἁγίου Ὁλαφ ναί, θὰ ζήσουμε τὸ Πάθος σ' ὅλη του τὴ δόξα, γιὰτ' εἶν' ἡ Φύση ἡ ἴδια ποὺ συμβάλλει, καταπῶς πρέπει...

Καὶ ξεκινήσαμε, παρέα μεγάλη, πολυθόρυβη, ἑορταστικὴ, γιὰ ἓνα συνδυασμὸ ἀπ' τοὺς λίγους: Τὴ Φύση μὲ τὸ Μέγα Πάθος! Τὸ Θρῆσκος μὲ τὸ Κέφι! Τὴ δόξα τῆς Ψυχῆς, μὲ τὴ δόξα τοῦ Δέντρου, τοῦ Βουνοῦ, τοῦ Λουλουδιοῦ!

Τὴν αὐγὴ τῆς Παρασκευῆς, μετὰ τὴν Ξαγρύπνια, θὰ μαζεύαμε καὶ φρέσκα μανι-τάρια! Τὰ ξακουστὰ καὶ νόστιμα μανιτάρια τοῦ Τρόγγεν!.. Θὰ τρώγαμε τὸ μεσημέρι ἀπὸ μιὰ χύτρα, ὅλοι μαζί!

Ὁ μ ο ρ φ α π ρ ᾶ μ α τ α, λοιπόν! Εἶχε δίκιο ὁ Σβέν ποὺ τὸ πρότεινε: «— Νὰ ζή-σουμε», εἶπε, «ἀλῆθινὰ τίς ιδιότυπες τοῦτες μέρες! Νὰ ξεφύγουμε ἀπ' τὸ συνηθι-σμένο, ἀπ' τὸ κοινότυπο... Κ' ἔπειτα - ποῦ ξέρεις; Μπορεῖ ἔτσι κιόλας νάμαστε σύμ-φωνοι μὲ μιὰ κρυφὴ, ἀσύνειδη ἀπαίτηση μέσα μας — προαιώνια (γιατί κανεὶς νὰ τ' ἀποκλείσει;) —, μὲ ἀποτελεσμα, φαινομενικὰ ἀνεξήγητο, οἱ μέρες αὐτὲς νὰ περάσουν ὁ μ ο ρ φ α ἀλήθεια!..»

Ἔτσι εἶπε ὁ Σβέν, καὶ περιέγραψε τίς δρυς, καὶ τὸ Τρόγγεν, καὶ τὴ μονὴ τ' Ἁ-γίου Ὁλαφ, μὲ τοὺς λιγνοὺς καλόγερους...

Βάλαμε μὲ τὸ νοῦ μας, ἀνάμεσα σὲ ποτὰ καὶ δίσκους, τὸ σκοτεινὸ τοπίο πελώριο, βαθιὰ χλωρό, τίς μελιχρὲς καὶ λίγες φλόγες τῶν κεριῶν, τὰ πατήματα πάνω στὰ φύλ-λα, μὲς στὸ σκότος, τὴν ταπεινὴ φωνὴ ἀπ' τὸ ἄγνωστο:

—...Ἀδελφοί μου, ἀποκοιμηθήκατε πάλι;..

Ἄαα!.. Θάταν ὁμορφα! «— Νὰ πᾶμε, Σβέν!.. Ξέρεις τὸ δρόμο;»

Εἶπε πὼς τὸν ξέρει· τὸν θυμάται θαμπὰ ἀπὸ μακρινὰ παιδικὰ χρόνια, ὅπου τὸν ὠδήγαε κεῖ ἓνας σιωπηλὸς ἀδελφὸς τοῦ πατέρα του, κυνηγὸς ταράνδων... Θὰ τὸν ξανα-βρῇ - ἀπ' τὸ Ἰβερζεεν πᾶν, κόβουν δεξιά ἀπ' τὴ ράχη πάνω ἀπ' τὸ Ἰβερζεεν, κι ἀνη-φορίζουν ὕστερα βορεινὰ πέντε ὥρες...

Προμηθευθήκαμε χάρτες· μερικὲς κοπέλες ἀγόρασαν καὶ καινούργια παντελόνια μάλλινα· ἄλλες ἄρβυλα, μὲ τρίχα κουνελιοῦ ἀπὸ μέσα, ζεστὰ γιὰ τὸ δάσο. «— Θάχη ὑγρασία πολλὴ μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ ξυλάδικο!..» εἶπε ἔντρομη ἡ πάντα ἄστοχη μητέρα τῆς μνηστῆς τοῦ Σβέν, καὶ τὴ φόρτωσε ἓνα σωρὸ μάλλινα κι ἀδιάβροχα.

Οἱ χάρτες σημειῶναν τὸ Ἰβερζεεν μ' ἓνα γαλανὸ στίγμα ὀλοφώτεινο, π' ἀντιχτύ-

παε χαρούμενο στ' ανατολικά του : τῇ λίμνῃ τῆς Σημύδας, μὲ βαρκάκια ὀλόασπρα ὅταν φτάσαμε ἡμεῖς πρωῒνοι-πρωῒνοι, τρώγοντας σάντουιτς ἀπὸ σικαλένιο ψωμί καὶ τυρὶ τοῦ Τρόγγεν, ποὺ πῆζουν οἱ βοσκοὶ ψηλά, στὶς κουφάλες τῶν κέδρων.

Τὸ "Ιβερζεεν ἦταν ἀκόμα πιὸ φωτεινὸ κι ἀπὸ τὸ γαλανὸ τοῦ στίγμα στοὺς χάρτες καὶ στὴ φαντασία μας ἐκείνη τὴν Κυριακὴ πρωῒ-πρωῒ, καὶ τριγυρίζαμε εὐτυχισμένοι ἀνάμεσα στὰ κόκκινα σκουφιὰ τῶν ντόπιων του, κάτω ἀπ' τοὺς πράσινους βρεμένους τρούλους του, μασώντας μαστίχα ἀπὸ κέδρο ποὺ τὴ φτιάχνουν ἐκεῖ, καὶ τρώγοντας, κάντιο, πολὺχρωμο σὰ γιολόπετρες τοῦ Τρόγγεν, μὲ τὰ μικρὰ παιδιὰ...

"Αἶα!.. Τί ὁμορφὰ πού 'ταν ἐκεῖ στὸ "Ιβερζεεν, μέσα στὴ χούφτα τῶν βουνῶν, δίχως ἤχους ἄλλους ἀπ' τὰ ξυλοπάπουτσα τῶν γυναικῶν στὸ λιθόστρωτο, μὲ τὰ κόκκινα καὶ γαλάζια σουρτοῦκα τῶν κυριακάτικων νὰ θαμποφαίνονται στὶς γωνιὲς τῶν δρόμων - σὰν ὄνειρα χρωματικὰ μὲς ἀπ' τὴν πάχνη καὶ τίς λοξὲς ἀχτῖδες τοῦ ἡλίου!

Μεῖναμε τέσσερις μέρες ἐκεῖ, μαγεμένοι, ξεχασμένοι στὸ "Ιβερζεεν, κατακαθισμένοι χαρούμενα σὰν τοὺς πράσινους βρεμένους τρούλους τοῦ πάνω στὰ καμπαναριὰ τῶν παρὰξενων ἐκκλησιῶν του.

Μ' ἄξαφνα, τὴ νύχτα τῆς Τετάρτης, ὁ Σβέν ξεσηκώθηκε : «— Πᾶμε νὰ φύγουμε!» εἶπε. «Δέ θὰ πᾶμε στ' "Αἰγίου "Ολαφ;.. Εἶναι δρόμος πολὺς! Πᾶμε νὰ φύγουμε!.. Νὰ κινήσουμε ἀμέσως!»

— Τώρα; Μεσάνυχτα;

— Ναί, μάλιστα!.. Τὼρ ἀμέσως!.. Νύχτα θὰ πάρουμε τὴ δημοσιὰ κατὰ τὰ βορεινὰ καὶ μὲ τὸ χάραμα θάμαστε στὸ πανδοχεῖο τοῦ Ρόντενμπομ. Ἐκεῖνος θὰ μᾶς δείξῃ τὸ μονοπάτι. Τρεῖς ὥρὲς μοναχὰ εἶν' ἀπὸ κεῖ τ' "Αἰγίου "Ολαφ...

Φύγαμε σὰν κλέφτες νυχτερινοὶ ἀπ' τὸ "Ιβερζεεν, βουλιαγμένο στὸν ὕπνο του, καὶ ξεμεράσαμε σιμὰ στοῦ Ρόντενμπομ, σ' ἓνα λειβάδι ποὺ ὁ ἥλιος ἔδειξε καταπράσινο, μὲ σταλαματιὲς διαμαντένιες νὰ στάζουν ἀπ' τὸ κάθε χόρτο του, νὰ βρέχουν τ' ἄρβυλά μας σὲ δέκα βήματα, νὰ γελᾶμε ἡμεῖς βουλιάζοντας στὰ παχιά του χόματα!..

Βρήκαμε τὸ γερο-Ρόντενμπομ — ἀσπρομάλλη, ὀγδόντα τόσω χρονῶ — στὸ τζάκι του ἡσυχό, νὰ καπνίζῃ σκεπτικὸς τὸ τρίτο του πρωῒνὸ τσιμπούκι, μ' ἓναν καπνὸ βαρὺ, καστανόμαυρο, πούβγαζε ἀργά-ἀργά ἀπὸ μιὰ καπνοσακκούλα πέτσινη, κυνηγοῦ.

— "Ε!.. Στὸ μοναστήρι, μᾶς εἶπε, τ' "Αἰγίου "Ολαφ;.. Καὶ θὰ διαβῆτε τὸ δάσο, τὸ ρουμάνι τοῦ Χάκου;.. Ἐχετε μπόλικο πετρέλαιο στὰ φανάρια;

— Πετρέλαιο;.. Κάναμε μεῖς σὰ χαμένοι, καὶ κοιτάξαμε ὅλοι τὸν Σβέν. Δὲ μᾶς εἶχε πῆ, οὔτε γιὰ πετρέλαιο οὔτε γιὰ φανάρια...

— Ἀμ φανάρια δά, δὲν ἔχετε;.. μᾶς κάνει ὁ Ρόντενμπομ, καὶ μᾶς κοιτάει σὰ χαζοπούλια... Πῶς θὰ διαβῆτε, μπρὲ παιδόπουλα, τὸ δάσο;

— Μά... εἶναι μέρα!..

— Μέρα;.. Δὲν εἶναι μέρα ποτές ἀπὸ τούτῃ τὴ μεριὰ τοῦ Χάκου, ἴσαμε τ' "Αἰγίου "Ολαφ πάνου!.. Χρειαζόσαστε φανάρια!

Κ' ἐσηκώθηκε ὁ γέρος, καὶ πάει μέσα.

Κοιταζόμεσταν σὰ χαμένοι... Μήπως τοῦτος ὁ γέρος ἦταν λωλὸς στὴ μοναξιά του; Μὰ δὲ φαίνονταν... Ὑστερα ὁ Σβέν εἶπε, πὼς τόντι, αὐτὸς μικρὸς ἐπήγαινε ἀπ' ἄλλου στ' "Αἰγίου "Ολαφ, καὶ θυμᾶται πού 'ταν σκοτεινὰ - μὰ ὅχι καὶ νύχτα!..

Γύρισε ὁ γερο-Ρόντενμπομ, μ' ἔξη φανάρια παλαικὰ, σὰν κ' ἐκεῖνα πούδαμε κάποτε στὸ θέατρο, στ' "Ὁσλο, νὰ φωτίζουν τὸ δρόμο τοῦ βασιλιᾶ Σβέρρε...

— Νά, πάρτε τοῦτα! Ἐχουν πετρέλαια μπόλικο... Νὰ μοῦ τὰ γυρίσετε, μπρὲ παιδόπουλα!.. Γιά, σὰν πᾶτε πάλι στὸ "Ιβερζεεν, πάνου ἀπ' τὴ ράχη,.. ἄστε τα στοῦ Βέλ Τάζλα, τοῦ ταβερνιάρη... Ὅθι μοῦ τὰ στείλῃ κεῖνος... Καὶ πέστε του νὰ μοῦ τὰ στείλῃ ὀγλήγορα, μὲ τὸ χοιρομέρι!.. Ἀ' 'στε! Γειά σας!..

Μπήκαμε στο ρουμάνι μουδιασμένοι... «—Τὸ νοῦ σας στὸ μονοπάτι!..» μᾶς εἶχε φωνάξει ὁ Ρόντενμπομ. «Ξασπρίζει...» Ὅπου ξασπρίζει εἶν' τὸ μονοπάτι!.. Μὴν τὸ χάσετε, καὶ ψυχὴ δὲ θάβρετε κειμέσα νὰ σᾶς δείξη!..»

Φτάσαν τὰ στερνὰ του λόγια ἀπόθαμπα, κουκουλωμένα ἀπ' τὴν πάχνη ποὺ μᾶς περιτύλιξε - κ' εὐτὺς ἐνούχτωσε κιόλα ὡς τρυπώσαμε στὸ δάσο τοῦ Χάκου, κάτου ἀπ' τὶς πανύψηλες δρυῖς, τὶς θεόρατες, ποὺ ἡλίου φῶς δὲ διαπερνοῦσε ἀλήθεια ποτές τὸ φύλλωμά τους!.. Ψῆλος ἐκατὸ μέτρα ἢ καθεμιὰ τους, κ' οἱ κορμοὶ τους πελώριοι, οἱ κλῶνοι τους τέρατα προαιώνια, τὰ κλαδιὰ τους δίχτυ ἀδιαπέραστο, περιπλεγμένο - στέγη ἀνάμεσα ἀθρώπου κι οὐρανοῦ!..

Σκοτείνιασε ὁλότελα, καὶ φέγγαμε μὲ τὰ φανάρια, μέρα πρωί, ὥρα ἐννιά!.. Τ' ἦταν αὐτὸ τὸ δάσο; Τί θέλαμε, Σβέν, καὶ μπήκαμε δωμέσα; Ἄς ἔμενε καὶ τ' Ἅγιο Πάθος καὶ τὸ μοναστήρι τοῦ Ὀλαφ στὴν κορφὴ!.. Ποιὰ κορφὴ, μὲς στὴν αἰώνια τούτη νύχτα τοῦ ἡμερινοῦ καὶ τοῦ μεσημέρου Σκότους;..

— Σβέν! Νὰ γυρίσουμε!..

Μὰ ἐκεῖνος τράβαε μπρός, μὲ τὸ φανάρι πρῶτος - κ' εἶπε μονάχα:

— Φτάσαμε, φτάσαμε!.. Λίγο εἶν' ἀκόμα!.. Ὑστερα, νὰ δῆτε τί ὁμορφὰ θὰ περάσουμε!..

Καὶ τραβοῦσε μπρός, ὅλο καὶ πιὸ μέσα στὸ πηχτὸ σκοτάδι...

«Νὰ μὴ χάναμε τὸ μονοπάτι! Πάει, θὰ χανόμασταν!.. Ψυχὴ δὲ θὰ βρεθῇ νὰ μᾶς τὸ δείξη, εἶχε φωνάξει ὁ Ρόντενμπομ... Καὶ δὲ χρειαζόταν δὲ νὰ τόχη πῆ ὁ ἀσπρομάλλης. Ποιὸς νὰ βρεθῇ ἐδωμέσα;»

Κι ἄξαφνα, πάνω στὴν τρίτη ὥρα ποὺ βαδίζαμε στοῦ Χάκου, σταματάει τὸ πρῶτο μας φανάρι, ὁ Σβέν, κι ἀκοῦμε ἀπόθαμπα μιὰ συνομιλία στὸ σκότος:

— Ἐι! Ποιοὶ εἰστε;

— Στ' Ἅγιου Ὀλαφ πᾶμε.., ἔλεγε ὁ Σβέν.

— Ἀπὸ δῶ στ' Ἅγιου Ὀλαφ;

— Ναί· ἀπὸ δῶ δὲν πάει;..

— Δὲν πάει ἀπὸ δῶ στ' Ἅγιου Ὀλαφ... Στ' Ἅγιου Ὀλαφ πάει ἀπ' ἄλλο δρόμο! (Σύγκρυο μᾶς περέχουσε.)

— Κι ἀπὸ δῶ... ποῦ πάει;.. ξανακούσαμε τὸ Σβέν.

— Δὲ βγαίνει... Στὴν καρδιά τοῦ Χάκου· πᾶν οἱ λοτόμοι μοναχά, γιὰ ξύλα... Δὲ βγαίνει, .. πουθενά...

— ..Καί... ποῦ πᾶμε ἐμεῖς τώρα; ξανάπε ὁ Σβέν, σὰ νὰ τόλεγε μονάχος, στὸν ἑαυτὸ του.

— Γιὰ δὲν ἔρχεστε μαζί μου;.. ἀκοῦμε τὴ φωνὴ τοῦ ξένου δυνατότερα, σὰ νὰ τὴν ἔφερε ἀπότομα ὁ ἄνεμος, μὲς ἀπὸνα λούκι τῆς πάχνης ἴσα στ' ἀφτιά μας.

— Ποῦ;.. ρωτᾶει ὁ δικὸς μας.

— Στὴ Χοῦνη τῆς Λυκοφωλιάς!.. Ἐχει πανηγύρι στὸ ξάγναντο!.. Θὰ φχαριστηθῇ ἡλιο καὶ κρασί καλὸ. Ἐχει καὶ κόρνα, θὰ παίξουνε!.. Ὅλα τὰ κονάκια τοῦ Τρόγγεν θὰ μαζευτοῦνε, μέρα πούναι!..

Κ' εἶδαμε τὸ φανάρι μπρὸς νὰ στρίβη...

Ὁ ξένος τράβαε πιὸ μπροστά, δίχως φανάρι.

Φανερό πῶς ἤξερε τὸ δρόμο στὸ σκοτάδι... «Καλὴ μας τύχη!» σκεφτήκαμε, κρυφὰ ἀπ' τὸν Σβέν. «Τέτιο Πάθος ἄς μένη στ' Ἅγιου Ὀλαφ, κι ἄς βγοῦμε μιὰ ὥρα ἀρχήτερα στὸ ξάγναντο ποὺ λέει αὐτὸς ὁ ξένος (πῶς τὴν εἶπε; Χοῦνη τῆς Λυκοφωλιάς;) Κι ἄς φχαριστᾶμε τὸ Θεό, μέρες πούναι, σὰ δὲ χαθῆκαμε μέσα δῶ στοῦ Χάκου, κυνηγώντας τὸ Μέγα Πάθος του!..»

...Κι ὅπου νά, σιγά-σιγά φέγγει πάλι τὸ φῶς τῆς μέρας — δεύτερο χάραμα ζήσαμε μεῖς τῇ μέρᾳ κείνῃ! —, κ' οἱ δρυὲς χαμήλωσαν, ξάνοιξε ὁ τόπος, βγήκαμε!

Ὡ θε' μου!.. Τί μέρος ἦταν αὐτό, μαγεῖα! Τί λειβάδι, τί νερά, τί λουλουδία!.. Καὶ τί ζέστα ὁ ἥλιος, τί γλυκὲς ἀχτῖδες, τί χαρούμενα φύλλα!.. Θάμνοι ἀπαλοί, χαμηλοὶ — ὄχι δέντρα πιά, θεόρατα, ὄχι σκότος, καὶ δέος, καὶ σάβανο θανάτου!

Ἔτσι πρέπει νὰ γιορτάζεται, Θε' μου, τὸ Πάθος σου! Τὸ Πάθος σου, ποὺ ἦταν γιὰ Ζωή, ἔτσι πρέπει νὰ γλεντιέται! Τί κάνουν οἱ καλόγεροι πάνω κεῖ ἀπ' τοῦ Χάκου; Πῶς μπορεῖ τὸ Πάθος σου νάχη τέτοια Κόλαση ὥς νὰ φτάσῃ κι ὥς ν' ἀναστηθῇ;..

Τὰ ξεχάσαμε ὅλα, ἀκούγοντας τὰ κόρνα τῶν βοσκῶν καὶ τὰ σουραύλια, μέσα στὴ Χοὺντ τῆς Λυκοφωλιάς, ψηλά στὸ Τρόγγεν, μακριὰ ἀπὸ τοὺς λιγνοὺς καλόγερους τ' Ἀγίου Ὀλαφ, μακριὰ ἀπὸ τὸ βραχνὰ τοῦ Χάκου καὶ τοὺς κορμούς ποὺ γύρα τους θὰ ξαγρυπνᾶν ἀπόψε οἱ αὐτοτυραννοῦμενοι...

Ὁ ξένος μας — Ἀλεφ τὸν ἔλεγαν — ἦταν ἓνας σκοῦρος, κατάψηλος, γερὸ παλληκάρι, ὅλο κέφι καὶ χωρατό. Μᾶς ἔφερνε κρασί, μᾶς κέρναε ἀπ' τὰ σφαχτάρια τῶν βοσκῶν, μᾶς ὀνομάτιζε τὸ κάθε κόρνο καὶ τὸ κάθε ὀνομαστὸ σουραύλι τοῦ Τρόγγεν ποὺ ἔπαιζε.

(Κοίτατα τὰ κεφάλια τους — γερτὰ φιλήδονα στὰ ὄργανα, στὰ πίφερα δοσμένα καὶ τοὺς αὐλοὺς!.. Τὰ γένεια τους κοντά τ' ἀφτιά τους, τὰ μάτια τους στὶς τρύπες — τὸν ἀχὸ ἀκλουθῶντας, γελούμενα!..)

Καὶ τότε ἐκεῖ, τὸ συρτό, τὸ σφυριχτό τους ὄργιο μὲς ἀπ' τίς λάλες τρύπες τῶν καλαμιῶν, ποὺ σὰ σφαλάγγια γοργὰ διάτρεχαν τὰ δάχτυλά τους, πήδησε ὅλο ἑξαλλο μέσα μου — ἀναψε!.. Εἶδα τὸ Σβέν — —

— Ἐε!.. τοῦ φώναξα, ἀγκαλιάζοντας τὴν Οὔλα, τὴ μνηστή του, πούχε πετάξει ἀποπάνω τῆς ὅλα τ' ἀδιάβροχα καὶ τὰ μάλλινα τῆς μάνας τῆς, κ' ἦταν μ' ἓνα κόκκινο ζακέττο μοναχά:

— Ἐε, Σβέν! Μ' ἀφήνεις νὰ τὴ φιλήσω;.. Τώρα ποὺ γλυτώσαμε ἀπ' τὸ Μέγα Πάθος στοῦ Ὀλαφ, ὅλα εἶναι δικὰ μας — κι ὁ κόσμος ὅλος, ἔ; Δέν εἶναι δικός μας;

— Καὶ δὲν τὴ φιλᾷς!.. μ' ἀπαντᾷ ὁ Σβέν, κατεβάζοντας μιὰ κοῦπα, ποὺ τοῦ 'τρεχε κόκκινο κρασί μὲς στοὺς γιακάδες!..

Κι ὅπου ἄξαφνα, σῶπασαν τὰ κόρνα καὶ τὰ σουραύλια!..

Κ' εἶδα τὸ πρόσωπο τοῦ Σβέν χαῖνο κι ἄλαλο... Κ' εἶδα τὸν ξένο, σκοτεινὸ, νὰ κοιτᾷ ψηλά, στὴν κορφή τοῦ Τρόγγεν... Κ' εἶδα τοὺς βοσκούς νὰ τρέχουν, νὰ σαλαγᾶν τὰ 'ρίφια κατὰ τὸ Χάκο!.. Κ' εἶδα τὰ νέφη νὰ κατρακυλᾶν, τὸ δρόλαπα νάρχεται καταπάνου τῆς Λυκοφωλιάς, κι ὁ κεραυνὸς νὰ νέμεται, νὰ καίῃ, νὰ σκάβῃ τὸ σκοτάδι!

— Τὰ φανάρια!.. Ἀνάψτε τὰ φανάρια!.. ἀκούω τὸ Σβέν νὰ φωνάζῃ.

— Στὸ ρουμάνι, στὸ Χάκο γρήγορα!..

(Καὶ τὸ νερὸ μᾶς ἔπνιγε, ὀρμουῖσε ὀλοῦθε, παράσερνε τὸν τόπο κεῖνο!..)

— Ὁ ξένος!.. Ὁ ξένος ποῦναι;.. ρώταγε ἡ Οὔλα — κι ὅλα ἦταν χάος, συντέλεια, ἀστροπελέκι: καμένη πέτρα, θειάφι στὸ ρουθούνη, ἀπὸ σπινθῆρα γαλάζιο καὶ μαβὴ ποὺ τὰ τύφλωνε ὅλα!..

Σωθῆκαμε μέσα στὸ σκότος τοῦ Χάκου, ποὺ μᾶς περικύκλωσε πάλι σὰν ἓνα σάβανο θανάτου πελώριο, τέλεια ἀδιαπέραστο ἀπὸ ζωὴ κι ἀπὸ κίνδυνο, ἀπὸ ἥλιου φῶς κι ἀπὸ σταγόνα τ' οὐρανοῦ, ἀπὸ ἄνεμο καὶ θύελλα καὶ κεραυνό!..

Καὶ μέσα κεῖ — δίχως φανάρια πιά, δίχως τίποτα, σὰ νὰ μὴν εἶχαμε βγῇ ποτέ, σὰ νὰ μὴν εἶχαμε ποτέ κανέναν συναντήσῃ, καὶ σὰν κανέναν νὰ μὴ μᾶς εἶχε ποτέ ὀδηγήσῃ σὲ ξάγναντο μὲ ἀχτῖδες τοῦ ἥλιου, μὲ μουσικὲς, μὲ κόρνα — πλανιόμασταν, πλανιόμασταν ἀτέλειωτα,.. δίχως νὰ ξέρουμε π ο ὕ τραβοῦμε,.. ἂν θὰ βγοῦμε ποτέ πουθενά...

- Καταραμένε Σβέν, ποῦ εἶσαι;
- Ἐδῶ! ἀπαντοῦσε, μὲς ἀπ' τὸ σκοτάδι... Καὶ βλαστημάω κ' ἐγὼ τὸν ἑαυτό μου!..
- Ποῦ πηγαίνουμε, Σβέν;
- Οὔτε ξέρω...
- Ποῦ τραβοῦμε;
- Δὲν μπορῶ νὰ βρῶ...
- Τὸ Μοναστήρι τοῦ Ὁλαφ ποῦ εἶναι;
- Οὐτ' αὐτὸ δὲν τὸ ξέρω...

Μὲς στὸ ρουμάνι τοῦ Χάκου, μέρα, νύχτα τῆς Πέμπτης, μὴν ξέροντας, χαμένοι πορευόμαστε... Δίχως φανάρια, δίχως μονοπάτι... Τρέμοντας τὸ Δέος τοῦ Ἐξω Κόσμου - ὅπου πρὶν τὰ κόρνα, καὶ τώρα ὁ κεραυνὸς κ' ἡ καμένη πέτρα κι ὁ μαβὴς σπινθήρας· τρέμοντας κι ἀγνοώντας, μὴν ὑποθέτοντας κἀν ποτέ, μὲς ἀπὸ τ' ὁμορφὰ τοῦ Σβέν, τὸ Μέγα Πάθος αὐτοῦ τοῦ Χάκου, κάτου ἀπ' τὸ μοναστήρι τ' Ἀγίου Ὁλαφ!..

Μᾶς ἤρε ὁ κάματος, ὁ πόνος, ἡ λιγοψυχία... Λυγίσαμε στὰ γόνατα καὶ πέσαμε, ὅλοι μαζί, κοντά, σιμὰ ὁ ἓνας στὸν ἄλλο, στὴ ρίζα ἐνὸς κορμοῦ...

Δὲ μιλοῦσε κανεὶς. Δὲ σάλευε τίποτα... Δὲν εἶχε νόημα πιά καμμιὰ προσπάθεια. Τίποτα δὲν μπορούσε πιά ν' ἀποφευχθῇ, τίποτα δὲν ἦταν πιά στὸ χέρι κανενός...

Πέφταμε ἀπὸ λήθαργο σὲ λήθαργο, ἀπὸ βύθος σ' ἄλλο βύθος, ἀπὸ βάθος σ' ἄλλο πρὸς βάθος...

Ὡσπου, ἄξαφνα, ἀπόθαμπα, βαθιὰ σβησμένη μιὰ φωνή, μὲς ἀπὸ μιὰ ἄλλη ζωὴ μας...:

—... Ἀδελφοί μου, ἀδελφοί μου, ἀποκοιμηθήκατε ;..

Ἀδελφοί μου... Ἀδελφοί μου...

Ἦταν, τάχα, σ' ὄνειρο, σ' ἐφιάλτη ;.. Τάχα ἀγρυπνοῦσε Κάποιος, καὶ γιὰ ὅσους εἶχαν ἀποκοιμηθῇ κ' εἶχαν προδώσει ;.. Τάχα ἀγρυπνοῦσε κανεὶς γιὰ μᾶς, καὶ μᾶς ἔκραζε ;.. Μὰ ἐμεῖς δὲν παίζαμε τοὺς δώδεκα μὲ τὰ κεράκια, στὸ μοναστήρι πάνω τ' Ἀγίου Ὁλαφ, στὸν Κῆπο μέσα τῆς Γεθσημανῆς!.. Ἐμεῖς δὲν παίζαμε τοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς ἀνήμπορους, τοὺς στερνοὺς καὶ τοὺς ἀποκοιμισμένους, τὴν τελευταία νύχτα τοῦ Ἀγρυπνοῦ στὸν Κόσμο!..

Κι ὥστόσο, ἀκούονταν ἡ φωνή :

—... Ἀδελφοί μου, ἀδελφοί μου, ἀποκοιμηθήκατε ;..

Ἀδελφοί μου... Ἀδελφοί μου...

— Ξύπνα, Σβέν!.. Φώναξέ του!.. Πέστου: «Ἐδῶ εἶμαστε!..» Φώναξέ του νὰ μᾶς σώσῃ!..

Καὶ τότε ἀκούστηκε μὲς ἀπ' τὸ ἀγνωστο ἡ φωνὴ τοῦ Ξένου, τοῦ Ἀλεφ, σκληρὴ κι ἀποφῶλια:

— Νὰ τοῦ πῇ... τί ;.. Τί νὰ τοῦ φωνάξῃ ;.. Φωνάξτε του λοιπόν, ξανά καὶ ξανά: Ἀποκοιμηθήκαμε!.. Φωνάξτε τοῦ το πάλι: Ἀποκοιμηθήκαμε!.. Ξανά καὶ ξανά, ξανά καὶ ξανά τὸ ἴδιο!

...Κι ἀκούστηκε νὰ ρουφιέται, σφυρίζοντας, μὲς ἀπὸνά λούκι τοῦ Σκότους, στὰ ἔγκυκατα τοῦ Χάκου...

Κάτω ἀπ' τὸ Μοναστήρι τ' Ἀγίου Ὁλαφ, Νύχτα τῆς Γεθσημανῆς καὶ τῆς Ἐαγρυπνιας, ἀποκοιμηθήκαμε!

Ἄ, Σβέν! Δὲν ἦταν ὁμορφὰ!.. Ἐαγρυπνοῦσε ἀλήθεια Ἐκεῖνος, στερνὴ του νύχτα γιὰ μᾶς!

Ἐμεῖς μετὰ τὸν σταυρώσαμε, βαρῶντας δυνατὰ τὰ καρφιά του.

Η.Ν. ΑΠΟΣΟΛΙΔΗ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ

Β

ΣΤΗΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΜΙΚΕΛΗΣ ΑΒΛΙΧΟΣ

Εἰς τὸν παπα-Σκιαδὰ

Εὐλόγημένε μου, παπα-Σκιαδά,
 σὲ βλέπω ὡς καὶ τώρα, στὰ γεράματα,
 μετὴν παλιά σου εὐλάβεια μπροστά,
 πιστόνε πάντα στ' ἅγια προστάματα,
 νὰ βγαίνης κούτσι-κούτσι, ξεσυρτά,
 χωρὶς νὰ σὲ πειράζουν τὰ σκοντάματα,
 ν' ἀγιάζης σὰν καὶ πρῶτα ταχτικά
 τῆς χριστιανῆς τὴν πόρτα καὶ τὰ πράματα.
 Καὶ μοῦ τονίζει, ὡς κ' ἐμέ, τὴ λύρα
 ἢ ἀμάραντή σου, δέσποτα, ἀγιαστήρα.

Σαρακοστιανὸ

Μ' αὐτὰ τὰ μάτια σὰν ἐλιές
 παντοτεινὰ θὲ νάκανα νηστεία,
 κ' εἶθε ἀστοχήσω Πάσχα καὶ Τυρνὲς
 νὰ τὴν περνᾶω μετ' ἐροφαγία,
 νὰ προσφαῖζω μετ' γλυκειῆς ματιῆς,
 δοξάζοντας Χριστὸ καὶ Παναγία!

Γιὰ τὸ γιατρὸ ποὺ πέθανεν ὀλίγοι στὴν κηδεῖα του!
Τὴν ἔστειλε γιὰ ὑποδοχὴ μπροστὰ τὴν πελατεῖα του.

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Ἦταν, μὲς στὸν κόσμο...

Ἦταν, μὲς στὸν κόσμο, ἓνα παιδί
ὅλο δειλία κι ὅλο ἀνορεξιά·
τὰ παλιά τὰ σπίτια, τὴ σπουδὴ
ἀγαποῦσε, καὶ τὴ μοναξιά.

Τὰ κατάρτια ἐπρόσεχε πολὺ,
κάθε που ἔπιανε, ὥρες, νὰ φυσᾷ,
καὶ μακρυά, στὸ τζάμι, στὴν ἀχτή,
χόρευαν, κομμένα τὰ μισά.

Ἀγαποῦσε οἱ ἄλλοι ν' ἀγαποῦν,
τὰ ὄργανα ἀγαποῦσε, ἀπὸ μακρυά,
καὶ τὰ μάτια ποὺ θαμποκοποῦν
μὴ κρυφὴ βαθεῖα παρηγοριά.

Μὲς στοῦ κόσμου τὴν ὀχλαγωγὴ,
τί ν' ἀπόγινε τ' ὠχρὸ παιδί,
δίχως μοναξιά καὶ συλλογὴ,
ὄνειρα, ταξίδια, οὔτε σπουδὴ;

Πεταλοῦδα τοῦ Σεπτέβρη

Γλυκὸς ποὺ μ' εὔρηκε μπελάς,
τὸ κάθε δειλί, ὅταν σχολᾶς,
τὸ παράθυρο νὰ πιάνω,
μὴ διαβαίνης καὶ σὲ χάνω,

καθὼς σκορπίζουν, συντροφιές,
ἀπ' τὸ σχολεῖό σου οἱ ὁμορφιές,
ὅσο γαλαζώνη ἡ μέρα
στὰ δεντρά καὶ στὸν ἀέρα...

Νιότη κι ἀγάπη — ἄχ, καὶ ντροπὴ! —
τώρα τὸ νιώθω τί θὰ πῇ,
ποὺ ὅλο κι ἀφορμὴ λαβαίνω
στὸ παράθυρο νὰ βγαίνω.

Μύρισαν τὰ χρώματα

Μύρισαν τὰ χρώματα βροχή·
περασμένα μύρισε ἡ ψυχὴ.

μὲ τὸ χελιδόνι τὸ πουλί,
κάτω ἀπ' τὴν βροχοῦλα τὴν φιλὴ
καὶ τρεχάλαγες κάτω ἀπ' τὴς ἀριές,
τὴς κοντακιαγὲς τὴς πιπεριές;

— Τὴ θυμᾶσαι, ἀλήθεια, τὴ χρονιά
στῆς ἀγάπης μας τὴ γειτονιά;
Ὅμοιο καλοκαίρι δροσερὸ
τὸν θυμᾶσαι ἐκεῖνον τὸν καιρό,

Τραγουδοῦσε ἡ πέτρα ἀπ' τὸν ἥχο
κι ἀπ' τὸ κοριτσιόστικο τρεχίό.
Κ' ἡ ψιχάλα που ἔπιανε ξανά,
ράντιζε τὰ χέρια σου γυμνά...

τότε, ποὺ βρεχόμαστε μαζί,
ἀπὸ μαγαζί σὲ μαγαζί
κι ἀπ' αὐλὴ κονεῦαμε σ' αὐλὴ
μὲ τ' ἀποβροχάρικο πέλυγ,

— Κατὰ δῶ νὰ πᾶμε ἢ κατὰ κεῖ
(γνώριμοι μὴν ἐβγουν καὶ δικοί);
— Κατὰ δῶ νὰ βγοῦμε ἢ κατὰ κεῖ
(τὸ καινούργιο τσίτι μὴ βραχῇ); []

Ἀποβραδινὸ κουβεντολόγι

Πέρασε δίχως συντροφιά
κ' ἡ Κυριακὴ στὸ σπíti·
βούλλες στοὺς τοίχους ἔρριξε
τὸ δειλὶ ἀπ' τὸ φεγγίτη.

Κ' ἦρθε τοῦ δρόμου τ' ὄργανο
βαθιά πολὺ ἀπ' τὰ ξένα
νὰ δέσῃ μὲ τὴν ἔρημην
καρδιά τὰ περασμένα,

νά κάμη ακόμα πιότερο
καθημερινές τίς σχόλες
- και πήρε πόλκες ό άνεμος,
ρομάντσες, βαρκαρόλες.

Μάγια σά νάταν του Καιροῦ,
βγαῖναν οί νότες ἴδια
μέ ξόρκια, μέ καλέσματα
καί μαγικά ἀντικιεύδια.

Ἦχος γλυκός κι ἀγύριστος
— πού τὸ σκοπό του χάνω —
τριγύριζε σὰ τέλια του
καί σὰ κλειδιά του ἀπάνω,

κ' ἐκλαιγε στ' ἄψυχα, τ' ἀπλά
κι ἀσάλευτα — ἀγιασμένα —
μ' ἄγραφες λύπες, ἄγραφες
χαρές και πάθη ξένα...

Κ' ὕστερα - στάση· κ' ἡ ἡρεμη
ἡ ψυχὴ γλυκὰ ἐκοιμήθη
σὰ νάειπε, νάειπε, νάκλαψε
και σὰ νὰ προσευχήθη.

Λουλούδια ἀποβροχάρικα...

Σὰ λαίμαργος, σὰ φταίστης,
κοιτῶ κάθε φορά,
τῆς χλώρης τῇ χαρὰ
και τίς τριανταφυλλιές της.

Τὸ μάτι μου ξετάζει,
— βαρύ, σὰν τὴν ἀφή —
τὸ γύρο ἡ τὴν κορφὴ
περιδιαβάζει...

Ξένα λουλούδια, προῖκα
φιλόργυρης φραγῆς,
σήμερα καταγῆς
γερτά σὰς βρῆκα.

Μοσκομυρίζει ακόμα
μαγιάτικη βροχή,
που ἀργεῖ νὰ τήνε πιῇ
τ' ἄρπαγο χῶμα.

Τοῦ βοριά ἔχει σωπάσει
ἡ φιλικιά ἡ φωνή·
μιὰν αὔρα μελανή
θοροῖζει Εἰρήνη πᾶσι.

Κ' ἔχουνε γίνει οί κῆποι
βαθεροί και πιδ χλωμοί
κ' εἶναι — γιὰ μιὰ στιγμή —
κ' εἶναι γιὰ λύπη.

Κορίτσια εἶδες νὰ κλαῖνε,
σὲ μαῦρες Κυριακές,
παρόμοια, γιὰ φτωχὲς
φοῦστες βρεγμένες;

Ὅμως, ἄς μοιάζανε ὅλες
μέ τοῦ Μαγιοῦ οἱ βροχές -
γιὰ τῇ χλώρῃ δροσιές
και γιὰ τίς βιόλες!

Νά που ὅλο και διαλυέται
τ' ἀπόβροχο - και νὰ
τὸ σύγνεφο περνᾷ
κι ἀποτραβιέται!

Και νὰ που ἔχετε πάρει
ξανὰ τὸ γιορτινὸ,
τῶν ἔντεκα χρονῶ
τῶν κοριτσιῶν καμάρι!

Ἀχ, κ' ἡ ψυχὴ μου θέλει
κάτι νὰ πῇ κι αὐτὴ
τὴν ὥρ' αὐτὴ - μὰ τί;
(και ποιοὺν μέλλει;)

«Ἀγαπῶ τὰ λουλούδια,
τὴν ἀνοιξὴ» νὰ πῇ,
«τὸ μάκρος, τὴ σιωπὴ
και τὰ τραγούδια,

τ' ὠραῖο βιβλίο, τὸ γράμμα
τὸ μακρινὸ ἀγαπῶ...»
(Στὸν κόσμο, ἴσως, νὰ πῶ
δὲν ἔχω κι ἄλλο πρᾶμα...)

Ἡ πολιτεία, καταχνιασμένη...

Ἡ πολιτεία, καταχνιασμένη, φεύγει, διαλυέται, ξεθυμαίνει.	Μέσα μου κλαίει απόψε πάλι ὕγρὸς ἄχνός, ὥχρα κι ἀθάλη.
Στὸ βράδι αὐτὸ τὸ νοτερό, εἶν' ὅλα ἀχλὺ κι ὅλα νερό.	Κ' εἶν' ἡ καρδιά μου σφαλιστή, σὰ μιὰ μητρόπολη σβηστή.
Μὲς στὰ νερὰ πῶς τρεμοσβήνει μιὰ κατακίτρινη σελήνη,	Μὲς στὴν καρδιά μου ἔχω κλεισμένο ἕναν μεγάλο Ἔσταυρωμένο.
κι αὐτὰ τὰ δέντρα, στὴ σειρά, κ' οἱ ἐκκλησίες, μὲς στὰ νερά!	Στὰ πόδια του — φτωχεῖα πιστή! — ἡ Ἐλπίδα κλαίει γονατιστή.

Ἀπὸ τὴν Πουητικὴ

Μὴν πῆς : «Δέν καταδέχομαι!» | Μὴν πῆς : «Κι ἄχ πῶς νὰ κάμω;». | Πιάσε τὸν
στίχο σου σκυφτός, | σὰν τὸ ψωμὶ ἀπὸ χάμω.

ΚΡΙΤΩΝ ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΗΣ

Μήνυμα

Σιώπα!	μὲ πόση δοκιμασία ἀπόκτησες
Καὶ νὰ θυμᾶσαι	τὴν ἀρετὴ ν' ἀγαπᾶς.

ΑΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Δάκρυ χαρᾶς

Ὅπως μιὰ νύχτα τοῦ Αὐγούστου, ποὺ περπατᾶς στοὺς κεντρικοὺς | φωταγωγη-
μένους δρόμους | κι ἀκούγοντας ν' ἀνοίγῃ ἕνα παντζούρι στὸ τελευταῖο πάτωμα |
σηκώνεις τὸ κεφάλι κι ἀντικρύζεις τὸν οὐρανὸ νὰ γαλαζώνῃ | ὅπως ἀνεβαίνει τὸ νε-
ρὸ μέρες καὶ μέρες | κ' ἕνα πρωὶ λαμποκοπᾷ σταγόνες φῶς πάνω στὰ φύλλα | ὅ-
πως ἕνα χέρι γυναικεῖο, ποὺ τὸ σφίγγεις κάθε τόσο τυπικά, | φτάνει μιὰ μέρα ν' ἀ-
χνοτρέμῃ μιὰν ἰδέα μέσα στὴν παλάμη σου, | τόσο ἀχνά, λὲς κι ἄξαφνα τὸ κράτησες
ὀλόγυμνο - | ἔτσι ἀργά, κρυφὰ καὶ ἀνεπαίσθητα, | κάτι θὰ πρέπει μέρες τώρα, μῆνες
ἴσως, χρόνια, | ν' ἀργοκυλοῦσε μὲς στὶς κουρασμένες, στὶς σκουριασμένες φλέβες μου |
κάποιο αἱμοσφαῖριο πούφτασε ξάφνου ὡς τὰ μάτια καὶ κύλησε σὰ δάκρυ, | δάκρυ χα-
ρᾶς ποὺ χύνει ὁ ἰσοβίτης | ὅταν μαθαίνῃ πῶς κατέβηκε, | μὲ χάρη, | στὰ εἰκοσιπέντε.

Μέσα στὶς πέτρες

Κι ὅμως δὲν αὐτοκτόνησα!
Εἶδατε ποτὲ κανέναν ἔλατο νὰ κατεβαίῃ μοναχός του στὸ πριονιστήρι;
Ἡ θέση μας εἶναι μέσα δῶ σ' αὐτὸ τὸ δάσος, | μὲ τὰ κλαδιά κομμένα, μισοκαμέ-
νους τοὺς κορμούς, | μὲ τὶς ρίζες σφηνωμένες μὲς στὶς πέτρες.

Τὸ βιβλίο

Εἶχανε ξεχάσει ποιοὶ ἦταν τὸ βιβλίο, | συμφωνοῦσαν ὅμως ὅλοι πῶς τὸ διάβαζε

τὴν ὥρα ποὺ μπῆκαν στὴν ἀκτῖνα | μ' ἓναν μακρὺ κατάλογο. | Διάβαζε κι ὅταν ἔγινε
σιωπὴ κ' οἱ ἀρβύλες τῶν φυλάκων | ἤχοῦσαν στὸ προαύλιο σὰν τὰ χῶματα ποὺ πέ-
φτουν πάνω στὴ νεκρόκασσα. | Διάβαζε κι ὅταν πέρναγαν ἓναν-ἓναν τοὺς θαλάμους κι
ἀκουγόντουσαν ξερὰ ἐπίθετα κι ὀνόματα | καὶ τὸ πατρώνυμο στὸ τέλος - | χαριστική
βολή.

Σὲ ποιοῦ σπῖτι, σὲ τί δέντρα νὰ τὸ εἶχε παρασύρει τὸ βιβλίο, | σὲ ποιοῦ βράχο νά-
χε κάτσει, μὲ τὰ γυμνά του πόδια μὲς τὸν ἀφρὸ τῆς θάλασσας | - δὲν ἤξερε κανένας
νὰ μοῦ πῇ. | Μόνο πῶς, ὅταν τὸν διακόψαν, | τόκλεισε μὲ παράπονο, κ' εἶπε πῶς ἦ-
ταν ὁμορφο - | κρίμα ποὺ δὲν τοῦ 'μεινε καιρὸς νὰ τὸ τελειώσῃ...

Θὰ προσπαθῆσω νὰ τὸ βρῶ ἐκεῖνο τὸ βιβλίο. | Θὰ τ' ἀνοίξω στὴν τσακισμένη
του σελίδα | καί, ἂν ἀξιωθῶ, | θὰ τὸ διαβάσω ὡς τὸ τέλος.

21. Δοκίμαζε, συνέχιζε τ' ἀποσπάσματά σου. | Κοίτα ποὺ κ' ἡ θάλασσα ἀνακατεῦει
συνεχῶς | οὐρανὸ καὶ φύκια, | πασχίζοντας νὰ βρῇ τὸ σωστὸ τῆς χρῶμα.

33. "Ὅπως ἀργεῖ τ' ἀτσάλι νὰ γίνῃ κοφτερὸ καὶ χρήσιμο μαχαίρι, | ἔτσι ἀργοῦν κ' οἱ
λέξεις ν' ἀκονιστοῦν σὲ λόγο. | Στὸ μετὰξὺ, | ὅσο δουλεύῃς στὸν τροχό, | πρόσεχε
μὴν παρασυρθῇς, | μὴν ξιππαστῇς, | ἀπ' τὴν λαμπρὴ ἀλληλουχία τῶν σπινθήρων. |
Σκοπὸς σου ἐσένα [] τὸ μαχαίρι! | Μὴν ἀδημονῇς!

14. Τὰ σύννεφα διαβαίνουν χαμηλὰ | τόσο ποὺ κ' ἓνα κάγκελλο νάτανε σπασμένο | θὰ
μποροῦσες νάπλωνες τὸ χέρι καὶ ν' ἀγγίξεις | τὴ διαβατικὴ θηλυότητά τους.

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

Σατιρικὰ μοτίβα

XI

...Καὶ τὸ διαζύγιο ἐχάρισε στὸ ζεῦγος εὐτυχία!
'Ὁ νόμος «ἐπεδίκασε» τὴν Καίτη στὴ μαμά,
τὸν Ντῖνο «ἐκράτησε» ὁ μπαμπάς - καὶ βρῆκαν ἡσυχία!
Τώρα σὰν ξένοι βλέπονται τυχαῖα στὸ σινεμά.

Σὲ μιὰ πανσιὸν ὁ κύριος, στὴν Κηφισιά ἡ κυρία,
μὲ τὴ μικρὴ στὸ Λύκειο τὸ καημενάκι ὁ Ντῖνος.
'Ἐμαθε ὁ γιὸς τὴ μάνα τοῦ νὰ τὴ θεωρῇ «μια ἀχρεία»,
κ' ἡ κόρη τὸν πατέρα τῆς νὰ τὸνε βρίζῃ «κτῆνος».

ΤΕΥΚΡΟΣ ΑΝΘΙΑΣ

Ἀπὸ τὸν Ἀλητισμὸ

Φτώχῃ καρδιά,
καρδιά τρελλή,
πόχεις πεποί-
θησι πολλή
στὰ μαδημένα
τὰ φτερά σου,
εἶν' ὁ ἀγέρας δυνατὸς
κι ἀνάλαφρη ἡ χαρά σου.

ΜΕΛΠΩ ΑΞΙΩΤΗ

Κοντραμπάντο

Πρέπει κάποιος νά μένη στις κάμαρες όπου έζησα | δίπλα στο κλουβί με την καρδερίνα - έβλεπε απ' τὸ παράθυρο, καὶ τέλος τὴν έφαγε ὁ γάτης (εἶναι τέτοια ἡ συνήθεια). | Θυμᾶσαι· ὁδὸς Λαμάχου, ἀριθμὸς 1. | Ἴσως νάχουν γκρεμίσει τὴν ξύλινη σκάλα - τὰ οἰκήματα μεταρρυθμίζονται, | ἄνθρωποι ἄλλοι ἐσυγκινήθηκαν με τὰ δικά μου πράγματα | τὴ θάλασσά μου, τὴ δική μου θάλασσα, | τὴν ἔκαμαν, λέει, | σονέτο· | κάποιος ἴσως νά βρίσκεται στις δίπλα γειτονιές, | νάχη στ' ἀφτί τὴ θύμηση, | γαρύφαλλο στ' ἀφτί τὴ θύμηση καὶ τὴν καρδιά στο μάτι - | εἶναι μακρὺς ὁ δρόμος νά μπορεῖ νά διαβάξης τὰ γράμματα τῆς γλώσσας σου ἴσια κι ἀνάστροφα, καὶ με τὸ φῶς καὶ σκοτεινά, | κ' έπρεπε νά τ' ἀκοῦς τὸ κύμα ὄντε σ' ἐφώναζε με τὸ μικρὸ σου τ' ὄνομα, | ἕνας τρατάρης κοντοπόδαρος γιὰ σένα ἔριχνε κιούρτη, | σ' ἐκοίμιζε εὐκολα ὁ γαρμπής, πού ταξιδεύει τὰ στοιχειὰ πού λωλαίνουν τὰ κάστρα· | ἐρχόσουν απ' τὰ μακρυνὰ - μέσα ἀπο τὸ θρῆνο τοῦ ἀπότιστου δέντρου, πού γκαστρώθηκε ἀδίκως, δίκως νά δέση τὰ καρῦδια του· | εἶχες τὰ προαιώνια δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ χῶμα, τὴ βροχή, τὴν πέτρα· | καὶ τίς ἐπῆρανε τότε τίς κάμαρες | καὶ πάντοτε ἔμενε τὸ σπίτι.

Καὶ τώρα, ξέρετε, βιάζομαι. | Εἶναι πολλή ἡ δουλειά - λέτε νά τὰ προλάβω; | Ἐχω νά συναντήσω κάποιον πού με γέννησε ἀπάνω σ' ἕναν κάβο με τ' ὄνομα ἡ Ἐλλάς - | ὦ, δέν εἶναι τῆς μόδας τὸ παρελθόν, ἔτσι μοῦ λένε· | στὰ ρούχα μεταποιήθηκαν τὰ πέτα καὶ οἱ κονκάρδες | — ὁ συρμὸς μᾶλλον φέτος κλίνει στὴν ἀμνησία — | ναί, τὸ θυμοῦμαι πόσο ἀλλάζουμε τὰ ρούχα· ἐκεῖνος πού με γέννησε ἐφοροῦσε τιράντες, | τώρα δυσεύρετες - τὰ μόνα ἀτόφια απ' τὴ φθορά μέσα στὸν τάφο, ὅταν τὸν ἀνοιξα, πού χάσκανε ἀκατέλυτα, τεράστια κληρονομιά· | οἱ δυὸ τιράντες κ' ἕνα κρανίο. | Μὰ ἐτούτῃ ἡ γῆ, τὸ ξέρετε, ἀπὸ κρανία εἶναι ξέχειλη - | μήπως καὶ νά τὰ παίρνανε ἀνίδεα ὄντα, ἀν ἔρχονταν ἀπο ἄλλον πλανήτη, γιὰ κοῦπες, γιὰ κρασί, | τῆς Ἀντιγόνης τὰ παιδιὰ καὶ τοῦ Στρατῆ το ἐγγόνι· | γιὰ κοῦπες, γιὰ μπροῦσκο κρασί - μᾶς γιόμισαν τὸ χῶρο πού ἀνέκαθεν | μᾶς φιλοξένησε τὸ πολυτιμότερο ὄργανο καὶ τίς! συνέπειές του.

Τώρα ὅμως βιάζομαι, ξέρετε· | ἔχω νά συναντήσω τὰ χέρια, τίς φωνές, τὰ βράδια πού εἶχα ἀφήσει | - τάχα ἀφησμένα ἀτέλειωτα, | καὶ σ' ἕνα δῶμα μιὰ τρύπα ἀνοιχτὴ λέτε πιά νάχη γιάνει; | Λέω πῶς πιά ἔχει γιάνει - ἦταν πολλὰ τὰ χρόνια· | κ' ἐπίσης συντελοῦνε — στὰ φαρμακεῖα ὑπάρχουν — τα ἀντιβιοτικά. | Ὅχι. Δέν τὸ πιστεύω. | Δέ δίνω πολλὴ βάση σ' αὐτοὺς πού ὡς παρηγόρια μοῦ λέγαν πῶς σέ γέρασαν | οἱ μῆνες κ' οἱ καιροί. | Ποιὸς μπορεῖ νά σοῦ σβήση τὸ φῶς σου ἐνῶ εἶναι ἀνάγκη νά τὸ παραμερίζης στο δρόμο γιὰ νά προχωρήσ; | ...Μόνον πῶς ἔχουν μείνει ἀτέλειωτα τὰ βράδια - | κανεὶς δέν ἔχει παρόμοια δύναμη νά τελειώση τὴ γῆ σου σὰν τρύπιο ταψὶ μπακιρένιο, σκάρτο, νά τὸ πετᾷ· | τὰ βράδια μόνον βρίσκονται μισοστρατὶς - ἀτέλειωτα· | μπορεῖ χέρια νά πάλιωσαν κι ὁ χρόνος κόσμος ἐσκότωσε...· | ἐσύ εἶσαι πάντα ἀκέρια... | Σοῦ φέρνω τὸν ἑαυτό μου | τώρα, | ξένον ταξιδιώτῃ | μέσα στο καράβι μου.

Ἐδῶ ἦταν. Ἐδῶ ἀκριβῶς | ἀνοῖξε ἡ θάλασσα ἕνα πρῶν καὶ ἤρθε τὸ πρῶτο καλοκαίρι... | Ἦρθε μαζί με τὰ μαρούλια καὶ τὰ μούσμουλα - κ' ἕναν παρήκοο ἀγέρα, | πού ξεσηκώνονταν καὶ σφύριζε, καὶ τὸν διαδέχονταν μικρὲς πνοές, φερμένες ἀπὸ τὴν ἀνατολή· | στοὺς δρόμους σεργιανίζανε, τρελλὰ καὶ ἀσυμμάζευτα, | ἀδέσποτα, χαρούμενα παιγνίδια καὶ τραγούδια - | καὶ τότε φύλαγε ὁ ἀόμματος τὸν Ἐπιτάφιο Θρῆνο κάτω απ' τὸ μαξιλάρι του | γιὰ τὸ ἔτος τὸ ἐρχόμενο, καὶ πούλαγε τώρα μ' ἐπιτυχία τὴ Μαρικούλα· | οἱ ἄρρωστοι ἔβγαιναν στο φῶς, οἱ βαθράκοι ἐξαφανίζονταν - πλῆθος | κοπάδια ἀνήμερα, σταχτιά, μοβόρικα πουλιὰ πετοῦσαν | στὰ βαθιὰ τοῦ ὀρίζοντα, βαδίζοντας πρὸς τὴν πηγὴ, | καὶ ἐσκοτεινίαζαν κατὰ τὴν ὥρα πού ἀνάδυνε | με τίς μακρὺς οὐρές τὸν ἥλιο· | κ' ἔτσι, παραμερίζοντας τοὺς καθυστερημένους, σκουπίδια καὶ

άνθοκήπια, | με τόση βία απότομη εκείνο τὸ πρῶτ' ἦρθε τὸ πρῶτο καλοκαίρι. | Τὸν Αὐγουστο ἦρθε ἡ βροχή. | Σὲ λίγο ἐλείψανε αἰφνιδίως τὰ κάρβουνα. | Ὑστερα ἐσκέπασε μια ἀστένεια τὰ περάσματα τῆς γειτονιάς, | καὶ τὰ κορμιά τοῦ ἀνθρώπου ἀδειάζανε ἀποβραδὶς ὡς τὸ πρῶτ', σὰν τὶς χοντροειδέστατες βρώμιες σακκοῦλες τοῦ ρυζιοῦ - ὅπου καὶ τὰ πετούσαμε. | Ἦταν φερμένη ἡ ὥρα ποὺ σκοτείνιαζε σύντομα· | οἱ κακορρίζικες τοῦ χειμῶνα νύχτες στέρφες σὰν ξεροπήγαδο, | κάτι βαθιὰ ὀρθάνοιχτα μουσκεμένα ρουθούνια καὶ δίχως, μῆτε κόμπο, τρεχούμενο νερό· | ὁ χρόνος σκότωνε τὸν ἄλλο χρόνο, | οἱ κόσμοι ἐμπαιναν στοὺς ἄλλους κόσμους, | σημεῖα ἀντικατάσταναν ἄλλα σημεῖα πᾶνω στὴ ρεμπούμπλικα, | στὸ χρῆμα ἐσυντελεῖτο σημαντικὴ μετατόπιση, ἄλλαζαν χέρια οἱ περιουσίες | — ὁ καιρὸς τρέχει πολὺ βιαστικὸς ὅταν τὸν κυνηγᾷ ἀπὸ πίσω ἡ βροχή | (ὁ θάνατος δὲν ἔχει πατρίδα πουθενά, οὔτε καὶ φάρμακο) — | ἡ ντάμπια ἐπαίρνε πρόσταγμα νὰ βάλῃ στὸ σημάδι τῆ μυρμηγκιά τοῦ ἀγαρηνοῦ, | τὴν ἄλλη μέρα εἶχε καθήκον νὰ ντουφεκᾷ τὴ ντάμπια, | «τὰ κόκκαλα ἔτριζαν, ἡ ἐνορχήστρωση διαλύθηκε· | κακοφωνίες ἠθελημένες ἦταν αἰτία καὶ ἀποτέλεσμα | ἀπ' τὸν τρελλὸ ἐναγκαλισμὸ | σκελετῶν παράφρονων».

Σὰν κάτι τέτοιες νύχτες μαλλιαρὲς οἱ μοῖρες προσδιώριζαν | κ' ἔδιναν στὰ καράβια διαταγὴ ν' ἀνοίξουν τὰ κανιὰ τους, | νὰ πάρουν στὸ κυνήγι τὰ κάστρα καὶ τὶς ἄσπρες φάλαινες, | ἡ γῆς νὰ σκίζῃ νὰ περνοῦν, νὰ κατεβαίνει ὁ κεραυνὸς ἀπὸ τὰ ἐπουράνια, | γιὰ νὰ παιζογλαντίξῃ μὲς στὰ ξάρτια τους, | κι ὁ καπετάνιος ἦταν ὀρθὸς στὴν πλώρη, ἐνῶ οἱ γοργόνες ἦταν κολλημένες πίσω· | πιὸ πίσω βάδιζε ὁ χειμῶνας, δίπλα ἐρχόταν ἡ φουρτοῦνα, | λίγο παρέκει τὰ σκυλόψαρα, κι ἀπάνω στὰ φουγάρα ξαπλωμένα τὰ νέφη, | ὅταν ὁ καπετάνιος ἔπιασε τότε τὰ καλὰ γιαλιὰ κ' ἐπαρατήραγε: | «Παιδιά μου, λέει, περνοῦμε τώρα τὸ κακὸ στενὸ, | κάμετε ὀλοταχῶς τὸ βῆμα σας, | τὰ μάτια βλέπω ἀπ' τὴν ἀχτὴ παράξενης νεραίδας στραμμένα καταπάνω μας, | κι ἂν ἔχη ζόρι ὁ κίντυνος καὶ πρέπει νὰ χαθοῦμε, | τί θέτε νὰ σᾶς κάμω ἐγώ, ἓνας κοντούλης ἄνθρωπος | - παιδιὰ μου· τότε ἀμέσως, γιὰ νὰ σωθῇ ἡ ψυχὴ τοῦ | καραβιοῦ, που ὀρίζομε νὰ δυνηθοῦν νὰ τ' ἀναστήσουνε, | πέσετε στὸ γιαλὸ καὶ θάρθω νὰ σᾶς εὔρω.»

Κατόπι, ἐδῶ, σ' αὐτὸ τὸ μέρος, | νὰ σταματήσω τώρα λίγο νὰ ξεκουραστώ· | δὲ θάρθουν νὰ με βγάλουν, μπορεῖ νὰ μὴν προσέξουν | - καὶ εἶναι δημόσια ἡ ὁδός... | Σ' αὐτὸ τὸ μέρος ἄρχισαν μιὰ μέρα γιορτές. | Γιὰ τὴ χαρὰ ὁ καθεὶς ἐπρόσφερε μέσα στὸ σπίτι τώρα ὅ, τι μποροῦσε. | Γι' αὐτὸ ὅσοι τύχαν νὰ περάσουν ἀπὸ τὸ σπίτι ἐκεῖνον τὸν καιρὸ | εἶδανε πράματα... Τὰ μάτια τους βλέπανε τὴ βερυκοκκιά ν' ἀνθῇ | [] δίχως πολλὴ σιγουριά πὼς ἦταν τάχατε ὁ καιρὸς τῆς· ἀνάβανε ὅλα τὰ φῶτα καὶ τώρα οἱ ἄνθρωποι | μὲς στὴ γιορτὴ γιόρταζαν περισσότερο, κι ἄλλοι φωνάζανε: | «Στάσου νὰ δοῦμε! Δέν ἔχομε κ' ἐμεῖς ψυχὴ;» | Καὶ ἡ παραθύρα ἡ τυφλὴ μὲς στὸ χαγιάτι, ποὺ δὲν εἶχε μάτια, | τοὺς ἔλεγε: «Δέν ἔχω μάτια, ἀλλὰ ἀφήσετε κ' ἐγὼ νὰ ψηλαφήσω | ἀπόξω-ἀπόξω τώρα τὴ χαρὰ, μιὰ μέρα μέσα στὴ ζωὴ μου!» | Κ' ἔτρεχε τὸ κουτσὸ σκαμνί, ποὺ τοῦ ἔλειπε ἀπὸ τὰ τέσσερα ποδάρια τὸ ἓνα, | καὶ ἐστρεφότανε στὸν κόσμον καὶ ἔλεγε: | «Ἐλᾶτε καὶ σ' ἐμένα ἀνθρώποι μου - κι ἂν εἶμαι καὶ σακάτης, | μὴ φοβᾶστε· τὴν ἔχω διατηρήσει ἀκέρια τὴν καρδιά μου, ἀνθρώποι μου· | δέν ἔχετε νὰ χάσετε ἐσεῖς τίποτα - κι ἂν θέλετε, | σᾶς τὴν καρφώνω τώρα τὴν καρδιά, γιὰ τὸ χατίρι σας, | στὴ θέση τοῦ ποδαριοῦ ποὺ μοῦ λείπει.

Μὰ τώρα, καθὼς ξέρετε, βιάζομαι - δὲ θέλει χασομέρι· | εἶναι πολὺς ὁ τόπος καὶ οἱ ψυχὲς βαθεῖες - | ἀνοίξτε μου τὴν πόρτα! | Μὲ τὸ παλιό μου τὸ ραβδί βλέπω καὶ πορπατῶ· | ἀνοίξετε, γιὰτι ἐδῶ καθόταν τότε ἡ Μιχελίνα. | Ἡ Μιχελίνα ἐκεῖνον τὸν καιρὸ ἔστηνε τὸ κεφάλι τῆς | ἀπάνω ἀπ' τὰ ὀλόχρυσά διπλά παπλώματα τοῦ κρέββατιοῦ, | μὲ τὰ μαλλιά δίχτυα ἀπλωμένα γύρω στὸ πρόσωπο, | κι ὅταν πατοῦσε ὀρθὴ στὴ γῇ | ἦταν μιὰ κούρη ἀρχαία, ποὺ κάτι πρέπει νὰ βαστᾷ πάντα ψηλὰ | ἐνῶ τὰ βάθρο τήνε σέρνει πίσω. | Ἀλλὰ σ' αὐτὸ δὲν δίνει τώρα προσοχὴ κανεὶς. | Ἡ Μιχελίνα εἶναι βαριά φορτωμένη τὰ κλεισμένα μάτια τῆς. | Τ' ἀγόρια δὲν τὴν παίρνουν πιά ἀποπίσω - | πόση ἡδονὴ τάχατες ἤθελε ἔλπιζαν ἀπὸ μιὰ τώρα γριά. | Καὶ ἡ

Μιχελίνα μεταπλάστηκε τώρα σὲ μιὰ μικρὴ μαργαρίτα ἀπριλιάτικη | στὸ σκαλοπάτι τοῦ δικοῦ της τάφου, ὅπου οἱ μέλισσες τὸ καλοκαίρι, | ξεθαρρεύνοντας με ὄλο τὸ ἐλεύθερο μποροῦν νὰ πᾶν νὰ κάθονται | ἀπευθείας στὴν καρδιά της - | μόνο ἓνα ποτήρι μὲ νερό, που εἶχε ξεχαστῇ στὸ ράφι ὀλομόναχο | καὶ ἀπ' ὅλα τὰ καθέκαστα δὲν ἐπληροφορήθηκε κανένα, | συλλογίζεται πάντοτε: «Μιχελίνα, τάχα γιατί δὲν ἦπες ὄλο τὸ νερό σου | ἀκόμα σήμερα; Δέ διψᾷς;» | Ἀλλὰ ἔρχεται ὁ ἀγέρας καὶ τὰ σκορπᾷ...

Κάπου πρέπει νὰ βρίσκονται - | θέλει νὰ ψάξω νὰ τίς βρῶ | αὐτὲς που ἀκόμα ἀπόμειναν ἐκείνου τοῦ καιροῦ. | ἴσως δὲ βγαίνουν πιά στὸ δρόμο ἢ καὶ θαρροῦμε πὼς δὲ ζοῦν | στὴ χώρα αὐτή, ποὺ οἱ γυναῖκες της γεροντοῦνε τριάντα χρονῶν, | γιὰ νὰ τοὺς μένη τῆς ζωῆς πιὸ μακρὺ περιθώριο. | καὶ ἂν τίς συνάντησε κανεὶς μπορεῖ νὰ μὴν τίς εἶδε - | εἶναι ὁμοῖες μὲ τὸ χάλαιο, μὲ τὸ φθειρμένο λόφο. | ἐμπλέχτηκαν σὲ τόπους ποὺ δὲν τοὺς βλέπει πιά ἡ συνήθεια, | τίς ἄφησε πίσω ὁ καιρὸς σύνδεσμο - νὰ θυμοῦνται, | νὰ ξεχωρίζουν τὰ ἐνθύμια, κατὰ που πρέπει τοῦ καθενὸς το ἀνάλογο, .. | μπορεῖ δίπλα ἀπ' τὴ γρίλλια νὰ βλέπουνε περαστικούς, | ἴσως καὶ αὐτὸν ποὺ στὴν ψυχὴ του πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀπόντες κοιμοῦνται τώρα ἡσυχοὶ | στὴ χώρα ποὺ δὲν ξεχωρίζεις ἂν ὁ λατερνατζῆς παίζῃ | γιὰ τὰ λεφτά, εἴτε λέει τὸ μεράκι του, | καὶ στοῦ ἄρنيου τὴ σπάλα τὴν προμηνοῦν ἀκόμα τὴν κακοκαιριά. | μπορεῖ ἀπ' τὸ παράθυρο νὰ βλέπουνε τὸ κάρρο νὰ φεύγῃ μὲ τὰ ἐπιπλα - | τὰ πῆρε τώρα ὁ παλιατζῆς καὶ κόσμος πίσω τὰ θρηνεῖ, | μ' ὄλο ποὺ τόχουν ἀκουστὰ πὼς πιὸ καλὸ εἶναι τὸ καινούργιο... | Τίς ξέρω ἐκεῖνες ὄλες, ποὺ πέφταν στὰ κονίσματα | νὰ τίς φυλάῃ ἡ Παναγιά ἀπὸ τὸν πειρασμό - | εἶχαν στὴν ξενητεῖα τὸν ἄντρα. | καὶ αὐτὲς ποὺ παρακάλαγαν: «Κύριε φύλαξέ μας, | ἀπ' τὸ λιμό, ἀπ' ἄρρώστεια καὶ ἀπὸ τὸ δικαστήριο» | καὶ ὅσες φώναζαν μάρτυρες στὴν κακιά ὥρα τὰ βουνά - δὲν ἔτυχε δίπλα ἄνθρωπος - | κ' ἔχασαν τὸ νερό ἀπ' τὴν αὐλὴ ἅμα στείριψε, | τὰ ἔργα τοὺς τὸ ρούφηξαν κ' ἐκεῖνες ἐβλέπαν τὸ θᾶμα - | πρέπει νὰ τίς βρῶ τώρα αὐτὲς που ἀκόμα ἀπόμειναν | ἐκείνου τοῦ καιροῦ καὶ λένε: | «νὰ βάλουμε κἀνα γεράνι κρεμεζὶ μέσα στὴν καλὴ γλάστρα» | καὶ βάζουνε τὴν ἄλλη μέρα τὸ γεράνι στὴ γλάστρα, | «νὰ βάψουμε καὶ τὴν ὀξώπορτά μας κανένα χρώμα οὐρανί, νὰ ἐτοιμαστοῦμε γιὰ τὸ γάμο» | καὶ βάφουν οὐρανιὰ τὴν ὀξώπορτα, νὰ ἐτοιμαστοῦνε γιὰ τὸ γάμο, | βαριά ὀπλισμένες τὰ λευκά μαλλιά τὸ βάρος τοῦ κορμιοῦ ποὺ τώρα ἐπλήθυνε | — πρεπὸ δὲν εἶναι νὰ χαραμιστῇ ἡ γενιά στὰ σπλάχνα τῆς γριᾶς γεροντοκόρης, | οἱ νεκροὶ ἔχουν ἀνάγκη νὰ ξανακαινουργιώσουνε | — ποιὸς δύναται νὰ τὰ νοιαστῇ σωστότερα ἀπ' τὴ μάνα τους; | στῆς πολιτείας τὸ πρόσωπο ἐκεῖνες οἱ ἀόρατες διαλέγουν τίς βαφές. | Ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα χτυπᾷ συναγεμῶς, ποὺ μόνο αὐτὲς ἀκοῦνε καὶ βρίσκονται πάντα σωστὲς — στὸν ἄρραβῶνα, στὴ θανά, στὴν κλίνη τοῦ νοσοκομείου, στῶν φυλακῶν τὸ προαύλιο, στῶν πλοίων τὴν ἀποβάθρα — | τίς συνάντησα πάντοτε κ' ἐκεῖ ποὺ δὲν ἐπῆγα. | στὸ τραῖνο τῆς Ραβέννας ἐτρέχανε νὰ ξεγεννήσουν μιὰ θυγατέρα τους κλεμμένη ἀπὸ τὴν ξενητεῖα, | λαθέψανε κατεύθυνση, μιλούσανε στὴ γλῶσσα τους, κανεὶς δὲν τὸ κατάλαβε, | ἐλέγανε πὼς εἶναι ἀπ' τὸ βοριά, ἀπ' τὰ νοτινά | - στὴ μούρη τους χαράζονταν ὑποχθόνιοι χρόνοι. | στὸ κοιμητήριο τοῦ Μιλάνου εἶναι μιὰ Φωτεινὴ που ἐθάφτηκε μονάχη της, | κάποιον ποὺ ἡ ζήση δὲν τὸν ἔλυωσε, τὸν ἔφαγαν οἱ ὀμίχλες | ἐλέγανε: «δέ σώνει ἡ ἀγάπη μας νὰ στυλώσῃ τὸ δῶμα; καὶ ὁ νοῦς μας ποῦ νὰ δώκῃ νὰ ξετοπώσωμε τὸν πεθαμένο μας ἢ νὰ γλυτώσωμε τὸ ζωντανό;» | - μὲ τὰ χέρια τῶν τέκνων τους ἐχτίσανε ἓνα δρόμο τῆς Ἀμερικῆς, | ἀρμέζανε ἀγγελάδες στὴν Αὐστραλία, | ἔβαζε ἡ μιὰ τὰ μάτια της, ἔβαζε ἡ ἄλλη τοῦ τυφλοῦ τὴν | τόσο βαθειὰ γνώση, κ' ἐπερπατοῦσανε μαζί, | ἐφεύγανε ἀπ' τὰ τέρματα νὰ πᾶνε σ' ἄλλα πέρατα, ὅπως ἐσφύριζε ἡ τρουμπέττα | - καὶ ἂν ὁ θρίαμβος ἔρχεται, | κρεμοῦν τότε πάλι τὰ σύνεργα μαζί μὲ τὴν πληγὴ στὸ | καρφὶ τῆς αὐλῆς τους.

Τώρα ὅμως ἔφτασα στὴ γέφυρα. | Κάθεται μόνη καὶ ἀξιοπρεπῆς. | Μὰ βλέπω πὼς ἡ μιὰ χρονιά προσφέρει πάντα στὸν ἄλλο χρόνο ἓνα κλωνάρι περσινὸ ρεζεντά - | ἀκόμα καὶ σ' αὐτὸ τὸ ἀπελπισμένο μέρος ξεπετιέται ἀπὸ τὸν ἀκαθόριστο τοῖχο | ἓνα χόρτο ζουρλό, ποὺ βιάζεται νὰ ἐπισημάνῃ τὴν παρουσία του, | καὶ τὸ μαδᾷ κανονικὰ ἢ κακοκαιρία, πρὶν [] στερεώσῃ ἐντελῶς ἡ ἀνοιξή. | καὶ ὅμως πάνω στὴ χέρσα γῇ |

(ἀπὸ τις λίγες που ἐξέφυγαν τὰ σχέδια τῶν μηχανικῶν συγχρονισμένης πολιτείας) | τούτη ἡ ἀναχρονιστικὴ παρουσία, ἡ τόσο μικροσκοπικὴ, | δημιουργεῖ τὴν αἰσθησὴν κήπων που ἐξαφανίστηκαν ἢ ποτὲ δὲν ὑπῆρξαν | ἂν ἔρθῃ μάλιστα νὰ προστεθῇ καὶ ὁ ἥλιος, καθὼς αὐτὸ συνηθίζεται, | ἡ χέρσα γῆ ἀλλάξῃ ὡς τοπίο τὴν ὄψιν της, ὅπως στὸ παραμῦθι. | Εἶναι μιὰ λύση, ἔστω προσωρινή, μιᾶς σταθερῆς ἐντύπωσης ἀπο εὐτυχία. | Ἀλλὰ ἐδῶ εἶναι καὶ ἡ γέφυρα. | Μήπως εἶναι μιὰ λέξη ἀπο αὐτὲς που ἀποφεύγουν νὰ τίς προφέρουν ὁλομόναχες; | Ἡ γέφυρα ἦταν ἀπο τίς ἐξυπνες κατασκευὲς τοῦ παρελθόντος. | Τὴν εἶχαν σχεδιάσει γιὰ νὰ περνᾷ ἀπὸ κάτω ὁ ποταμὸς. | Κατόπι αὐτὸς ὁ ποταμὸς ἤρθε ἡ ὥρα καὶ ἐστείρεψε. | Τότε ἡ γέφυρα ἀποσπᾶστηκε ἀπο τὸν ἀρχικὸ προορισμὸ της, δὲν ἔμεινε ὅμως στὸν ἀέρα ξεκάρφωτη, οὔτε περιττή. | Τὴν εἶχαν οἱ πεζοὶ νὰ περνοῦν ἀποπάνω της... | Τώρα τὴν ἔχουν τάφο τους μερικοὶ νεκροὶ - καὶ οἱ ζωντανοὶ γιὰ ἐνθῦμιο... | Ἡ γριὰ γέφυρα εἶναι μιὰ νέα κατασκευὴ | ἀπὸ τίς σταθερὲς ὥρες τοῦ παρελθόντος.

Φαίνεται ἀδίκως οἱ ἐποχὲς συμμάχησαν νὰ τὴν ἀχρηστέψουν, | ὥστε νὰ μείνῃ ἓνα πέρασμα ὅπου νὰ μὴ χωρῇ παρὰ ἡ ἀμφιβολία, | καὶ οἱ νέοι καιροὶ ἐφρόντιζαν νὰ διώχνουν στοργικὰ τοὺς διαβάτες | τί θὰ εἶχαν νὰ δοῦν σ' αὐτὴ τὴ γέφυρα τὴν ὀρφανή, | ἀφοῦ εἶχε λείψει ὁ ποταμὸς ὡς δικαιολογία της, | ἐνῶ τὰ ἄτομα ποὺ τὴν εἶχαν κατοικήσει τώρα | — χωρὶς νὰ ὑπάρχουν κἂν οἱ σχετικὲς πληροφορίες πολὺ ἐξακριβωμένες — | δὲ θὰ μπορούσαν νὰ διατηροῦν τὸ οἰκογενειακὸ τους ὄνομα | — δὲ διακρίνεται πουθενὰ γραμμένο — | ἀλλὰ οὔτε καὶ τὰ πρόσωπα που εἶχαν στὴ ζωὴ, | γιὰ τὴν ξέρει ὁ καθένας ὅτι ὅλοι οἱ νεκροὶ ἔχουν τὴν ἴδια τάση νὰ προσαρμολογῶνται πειθαρχικά σὸ περιβάλλον, | χωρὶς διάκριση ἂν εἶναι χῶρος ἐλώδης ἢ πρὸ σκληρὸ παραθαλάσσιο | — καὶ τρέχα γύρευε τώρα νὰ ξεχωρίσῃς ὅχι μόνον τὸν ἄντρα ἀπο τὴ γυναῖκα, | ἀλλὰ ποιὸς ἦταν ἀρραβωνιασμένος μὲ μιὰ φωτογραφία στὴν τσέπη του, | ἂν ἦταν χτίστης, ἂν τοῦ ἔλειπε ἓνα δόντι ἢ ἂν μελετοῦσε, | μὲ τὸν κακὸ ὑπολογισμὸ πὼς ἤθελε προλάβῃ νὰ εἶναι ἐρευνητής, | εἴτε ἂν παρουσίαζε σωματικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ ἀρμόδιο τμῆμα σημάσεως, ὅταν καταγράφη τὰ διακριτικὰ σημεῖα κατὰ τὴν λήψη τῶν στοιχείων | ἐνῶ τώρα, τὸ μόνον κοινὸ σημεῖο τους: ὅτι ἐπλάγιασαν σὲ κοινὸ κρεβάτι, μέσα σ' αὐτὸ τὸ χῶμα, κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴ γέφυρα | — γιὰ τὸν ὅποιον κατέχει τὴν καρδιά, πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ τὸ σῶμα, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ συνέπεια στὸν ἔρωτα, | καὶ ἐσεῖς ξέρετε κανέναν ἄλλον ποὺ νὰ ἀγάπησῃ ποτὲ περισσότερο, ὅταν σ' αὐτὸν που ἀγάπησῃ ἔδωκε τῆς ζωῆς τὸ ὑπόλοιπο; | Ὅμως λησμόνησα ἐπίσης ἓνα κοινὸ σημεῖο τους: | τὴν ὥρα που ἐπλάγιαζαν ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἦταν λερωμένοι ἀπὸ αἷμα, | μὲ τὴ μοναδικὴ διαφορὰ ὅτι ἦταν τὸ δικὸ τους αἷμα, | καὶ ἐχάθησαν τόσο ἀπότομα σὰν τὸ ἄλογο στὴν τρυπὰ - ἡ γῆ εἶχε ἀνοίξει ὅπως τὴν ὥργωνε, καὶ τὸ πῆρε τὸ χάος | (μὲ τὸ ἴδιο ρυθμὸ αὐτοῦ τοῦ καιροῦ πρέπει νὰ βιάζεται πολὺ καὶ ὁ θάνατος).

Οἱ ἐποχὲς συμμάχησαν νὰ ἀχρηστέψουν τὴν ὀρφανὴ γέφυρα, | ἐνῶ αὐτὴ εἶναι τώρα ἓνα σημαντικὸ ὑποκείμενο, | εἶναι τὸ δάσος τὸ ἐφιαλτικὸ ποὺ βαδίζει πρὸς τὸν Μάκβεθ καὶ τὸν παγώνει - | πρέπει νὰ ἀνταποδίδουν τίς ἐπισκέψεις οἱ ἄνθρωποι: | φυσικὰ οἱ νεκροὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκη νὰ τοὺς κουβεντιάσωμε, | νὰ λογαριάζεται τὸ κόστος τους μὲ τὴν ὁκῶ ἢ τὸ χιλιόγραμμα, | μὰ ἔχουν οἱ ζωντανοὶ ἀνάγκη νὰ τοὺς πλησιάσουν, | ὅχι ὡς ἀνταπόδοση μόνον καθυστερημένης ἐπίσκεψης γιὰ ὅ, τι ἐκεῖνοι ἄλλοτε τοὺς εἶχαν προσφέρει, | ἀλλὰ ἀπὸ περιέργεια ἔστω: | θέλουν νὰ δοῦν, τελοςπάντων, τί εἶναι αὐτὸ το ἀγερικὸ ποὺ πεθαίνει νέος καὶ ξαναγίνεται παιδί, | φεύγει ὡς λοχαγὸς καὶ ξανάρχεται ὡς δάσκαλος | — εἶναι θέματα, βέβαια, περίπλοκα, | θὰ χρειαζόταν σχετικὴ προσπάθεια, | ἂν μᾶς πλημμύριζαν τώρα οἱ κάτοικοι ἀνεξερεύνητης ἀκόμα περιοχῆς τῆς γῆς, | μέχρι νὰ μάθουν ὅλα τὰ ζητήματα: | Πράγματι, αὐτοὶ οἱ κάτοικοι, ποὺ θὰ εἶχαν ἦθη καὶ ἔθιμα ἄλλα, | πὼς θὰ καταλάβαιναν τὸ δικὸ μας παράδειγμα, | τὴ γριὰ τούτῃ γέφυρα ὡς ἀπόδειξη νόμων δικῶν μας; | Πὼς νὰ παραδεχτοῦν ὅτι τὰ βέλη αἰώνων ἔπесαν ἀπάνω της, χωρὶς νὰ τὴν ἀγγίξουν φαίνεται σὲ ζωτικὸ ὄργανο τοῦ σώματος | — ἀφοῦ μπορεῖ πάντα νὰ τρέχῃ πίσω ἀπο τίς ἐποχάς, | μὲ τόση ἀκρίβεια στὴ στάση τῆς συγκοινωνίας | καὶ πολὺ θὰ ἀπορήσουν οἱ προϊστορικοὶ

άνθρωποι | νὰ δοῦν πὼς δὲν ἐσάστισε νὰ τύχη στριμωγμένη μέσα στοῦ διάδρομο | ὅσο διάστημα ἄλλαζαν στὰ θεωρεῖα οἱ φορεσιές, ὅπως καὶ στὴ σκηνὴ τὰ γιαταγάνια μὲ τοὺς καβαλλάρηδες που ὠρμούσαν ἐναντίον της, | ἐνῶ στα ἀνθρώπινα τετράδια ἄλλαζε ἐπίσης σκελετοὺς ἢ σκέψη, | καὶ αὕτη ἔμεινε ἀξιοπρεπὴς χρόνια τώρα ἀκαθόριστα | με ἀπόλυτη ἀκρίβεια στὴ στάση τῆς συγκοινωνίας, | περιμένοντας νὰ γεμίση τὸ γαλόνι βενζίνα, | γιὰ νὰ κυλήσῃ ἀπάνω της μὲ βία καταπληχτικὴ | ἕνα σύγχρονο τζίπ, καὶ αὕτη θὰ μένῃ ἐκεῖ | περιμένοντας ἀκόμα νὰ συγχρονίζωνται τα ἀντικείμενα, | καὶ ὅλο αὐτὸ δὲ θὰ εἶναι — ὅσο διάστημα ἂν περάσῃ — | παρὰ ἡ ἴδια ἐκείνῃ ἐντύπωση στὶς γυναῖκες τοῦ τόπου μου, | ποὺ μόλις μουρμουρίζουν ὅταν πεθαίνουν ἕκατὸ χρόνῳ | «ὡς νὰ μπῆκα, παιδάκι μου, ἀπ' τὴ μιὰ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ βγαίνω ἀπὸ τὴν ἄλλη».

Ἦσυχία χρειάζεται. | Δὲν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀνεβαίνῃ ὁ τόνος. | Ἔτσι θ' ἀκούσωμε καλύτερα τὸ γέρο καπετάνιο - | μιλεῖ ἀπὸ καιρὸ ὀλομόναχος μὲ τὸ ξεδοντιασμένο στόμα του | κάτι δύσκολα λόγια (τάχει ἀκουστὰ τῆς θάλασσας) | καὶ τὰ λέει τόσο χαμηλὰ ποὺ τὰ καταλαβαίνομε.

Ἦτανε, λέει, μιὰ φορὰ στὴ Ρουβέρα ἕνα σπίτι, | κι ἀπόμεινε τότε ἀκυβέρνητο, θέριψε ὁ μαῦρος γάτης, φουντώσανε ὀλοῦθε οἱ τρίχες του, τίς ἔσερνε | σὰν ἐγκαταλειμμένο ἀκλάδευτο φτωχοῦ ιδιοκτήτη περιβόλι, | καὶ τὰ πράσινα μάτια του πέταξαν κόκκινες σουβλερὲς φωτιές | κάτω στὰ μυστικὰ θεμέλια του περνούσανε ἀδιάκοπα τὰ καλοκαίρια καὶ οἱ χειμῶνες, κι ὁ χρόνος ὁ ἐρχόμενος σκουντῶντας παραμέριζε πολὺ κανονικὰ τὸν ἄλλον, ἄλλα | ἦτανε γραμμένο πάνω στὰ θεμέλια του κοῦτε σένα οὔτε μένα οὔτε κανενοῦ ποτέ», | καὶ τὸ σπίτι ἐσυνεργάστηκε πάντα στενὰ μὲ τὰ θεμέλια. | "Ἀνοίγε ὁ ἀγέρας τώρα τὰ παράθυρα - ὅλοι οἱ ἀγέρηδες | ὁποῦθε ἂν ἔρχονταν πετούσανε ψηλὰ οἱ κουρτίνες, | ἀνοῖγαν τὰ συρτάρια ἀπότομα ἀποξαιτίας κείνους τοὺς ἀγέρηδες, | πηδοῦσαν τὰ χαρτιά ἀπὸ τὰ συρτάρια, | φεύγανε ὡς καὶ τὰ γραφόμενα ἀπάνω ἀπ' τὰ χαρτιά, | μαδῆσανε οἱ ἀνθρώποι του ὡσὰν τσίχλες, | σκούριασαν ποὺ καὶ ποὺ οἱ βιδίτσες τους, | στραβῶσαν τὰ λειψὰ τους ποδαράκια, | μετατοπίζονταν τὰ μόνμπιλα ἀπὸ μόνον τους, ἀπὸ τὴ μιὰ γωνιά στὴν ἄλλη, τὸ κάθετι ἔκανε τὸ κέφι του | καὶ τέλος ἦταν τώρα τὸ σπίτι ἀντίκρυ ἂν τόβλεpes ὡσὰν σημαῖα, | που ἐκυμάτιζε στὰ κουτουροῦ ἀπροστάτευτη, δίχως [] κανένα, το ἐλάχιστο, πατριωτικὸ σκοπὸ, καὶ χέρι | ἀνθρωπινὸ δὲ βρίσκονταν νὰ τῆνι συμμαζέψῃ, κἄνε, βρέ παιδάκι μου, | στὴν προσιδωρισμένη ὥρα τῆς δύσης. | Μιὰ μέρα, τοὺς ἀνθρώπους του τοὺς πέρασαν μαζὶ νεκροῦς. | «Ἕνας μικροῦλης θάνατος» εἶπαν οἱ ζωντανοὶ στὴν πολιτεία. | "Ὅμως ὅπως ἐφεύγανε καὶ τοὺς ἀκολουθοῦσε πίσω ἡ ζέστη | τοῦ φετεينوῦ καλοκαιριοῦ, κ' ἕνα-δύο σφῆγκες πασχαλιάτικες, τρελλὰ ξεζουρλαμένες σήμερα ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τῆς φύσης, | καὶ ἕνα εἶδος ὡσὰν θύμηση ποὺ δὲν ἐσυγκέντρωσε τὸ πρεπούμενο θάρρος νὰ γίνῃ ὁμολογία ὅσον καιρὸ ἦταν στὴ ζωὴ, | τὴν ὥρα αὕτη μέσα στοῦ σπίτι ἐδιαθόθηκε | ὅτι φεύγουνε σήμερα πιά [] διαπαντὸς οἱ ἀνθρώπιοι κάτοικοι τοῦ σπιτιοῦ μας. | Γίνηκε τότε μιὰ ἀναστάτωση κι ὅ,τι εἶχε ἀκόμα μείνει ὀρθὸ λίγο στὰ πόδια του | ξεκίνησε γιὰ τὸ παράθυρο, γιὰ νὰ τοὺς χαιρετήσῃ | καβάλλαγαν ἕνας τὸν ἄλλον καὶ στηρίζονταν ἀπάνω σὲ βασιμῖδια ἐπίφοβα, | δίχως καὶ νὰ ξετάζουνε τὸ μέρος τώρα ὅπου πατοῦν, | ἡ λάμπα τῆς νυχτὸς αἰφνίδια ἀνοίξε τὰ πλευρά της κ' ἐσχόρπισε χάμω τὸ λάδι της, | οἱ πολυθρόνες ἐγύρισαν πρὸς τὸ μέρος τοῦ τοίχου, | οἱ πόρτες στὴ σειρά μιὰ μὲ τὴν ἄλλη ἐγείρανε, | ὥσπου ἦρθε κ' ἐκλείσανε, τέλος, ἐρημητικά. | Μόνο κάτω στὰ μυστικὰ θεμέλια τοῦ σπιτιοῦ | βαδίζουνε κανονικὰ τὰ καλοκαίρια καὶ οἱ χειμῶνες καὶ σύμφωνα μὲ τὸ γραμμένο | πάνω στὰ θεμέλια του [] μὴν τυχὸν κανεὶς θαρρῆ πὼς τάχα ἡ γῆς ἐπέτρωσε - | τὸ σπίτι πάντοτε θὰ συνεργάζεται στενὰ μὲ τὰ θεμέλια.

Ἐδῶ στάθηκα τώρα | μὲ τὸ παλιὸ ραβδί μου - | συχνά ἕνας γέρος ἀνθρώπος | ξεχνᾷ τίς ἡμερομηνίες | γιὰ νὰ θυμᾶται πιὸ καλὰ τὰ πράγματα | στοῦ σπίτι μου ἦρθα τώρα, | ταξιδιώτης ξένος στοῦ καράβι μου | δὲν ἔβγαλα φορτωτικὴ, | δὲν ἔχω ἐντάξει τὰ χαρτιά, | ἀνοίξε νύχτα τὸ φεγγίτη, | ἐσὺ κυρά μου ποὺ εἶσαι γενναία — | πατρίδα σ' ὀνομάζουνε — γιὰ νὰ μοῦ τὸ κρύψῃς τὸ κοντραμπάντο μου.

ΡΕΝΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΗΣ

Στή σκιά τῶν Μετεώρων.

‘Ο άνεμος,
οἱ κραξιῆς τῶν ἀετῶν,
οἱ λύκοι...

... Κ’ ἐγὼ βάδιζα καὶ συλλογιόμουν
ἄν ποτέ θά ξανανέβω στὸν ἀπάνω Κόσμο.

Σήμερα τ’ ἀπόγεμα

‘Ο ἕνας, πέθανε ἀπὸ λάθος.
‘Ο ἄλλος, ἔφυγε μὲ μιὰ σχεδιά για τὸ Γιοχάννεσμπουργκ
- γιατί οἱ δικοὶ του πῆγαν ἐκεῖ κάτω,
λὲς κ’ ἦτανε Σεπτέβρης κι ἀλλάζαν συνοικία.
‘Ο τρίτος, αὐτοκτόνησε.
‘Η ἀγάπη σου, παντρεύτηκε - τὴν πῆρες ἐσὺ (τὸ ἴδιο κάνει).
“Ἄλλοι σκοτώθηκαν, ἄλλοι τρελλάθηκαν...”

“Ολοι, τελοσπάντων, κατὰ κάποιο τρόπο λείψαν.
Παρατῆσαν τὰ σπίτια τους σὲ ξένους,
νὰ περνᾶμε ἀπόξω,
νὰ τ’ ἀναγνωρίζουμε
καὶ νὰ μὴν τολμᾶμε νὰ σφυρίζουμε.
Νὰ λέμε: «— Πάει αὐτός!»
“Η: «— Σπουδάζει στὴ Σορβόνη...”

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα:
Νάρχουνται κάτι ἀπογέματα,
ὀλοῖδια μὲ τ’ ἄλλοτινά,
καὶ νὰ λές: «— Πάω στὸ Νῆκο...»
(‘Ἀλλὰ δὲν πᾶς. Ἐχει πεθάνει.)
«— Πάω στὸ Γιάννη...» (‘Ἀλλὰ δὲν πᾶς,
μήτε σ’ αὐτόν,
δίχως σημάδι στὸν κρόταφο...)
Κ’ ἔτσι, δέν ἔχεις πουθενά πιά νὰ πᾶς,
καὶ κάθεσαι μονάχος σου καὶ πλήττεις,
μὲ τὴν ὑποψία
μήπως ἔχεις κιόλας ἀργοπορήσει.

Χρησимоθηρία

Εἶπες νάκανες κεριά.
Θὰ τὰ πουλοῦσες πιὸ φτηνά, κάτω κεῖ στοὺς μαύρους:
Κάνε κεριά.
Μὰ νὰ θυμᾶσαι τί φωτίζει κάθε σου κερί.

Συντέλεια

Τὸ πᾶν εἶναι νὰ μείνης στὴν ἡλικία
ποὺ αὐτ’ εἶδαν κ’ ἔπαθαν νὰ ξεπεράσουν.
‘Η Συντέλεια περιμένει νὰ πεθάνη καὶ τὸ τελευταῖο παιδί.

Γιὰ σένα καὶ γιὰ μένα

Μήνυμα

Στὴν Παναγιά τῆς Μόλιστας
τὴν Ἰκετεύουσα γιὰ σένα καὶ γιὰ μένα
στέκομαι μπρὸς καὶ κλαίω...

Π ὥς σάλευαν
κύματα-κύματα στὸν ἄνεμο π ὥς σάλευαν
π ὥς σάλευαν τὰ ρεῖκια!..

Τὸ λέν «πατρίδα»;

... Πάντα κάτω ἀπὸ τετράπλατο οὐρανό,
μέσ ἀπὸ στάρια,
στὸ σύνορο ἑνὸς δάσους...

Π οὔ ἀλλ οὔ ἔζησα;

Καντάδα γιὰ ν' ἄρμενίζῃ μὲ τὸ φεγγάρι

Μὲς στὰ σύννεφα μιὰ στέρνα
καὶ στὸ γαλανό της ρέμα
ἄρμενίζει ἓνα καράβι,
μ' ἄσημιὰ πανιά,
μ' ἄσημιὰ κατάρτια,
μ' ἄσημιὰ κουπιά.

Μὲς στὰ φύλλα τῆς συκιᾶς
π' ἄρμενίζει τὸ καράβι
τὸ φεγγάρι,
σύννεφό ἦρθε σκοτεινό
καὶ τὸ κλέβει
τῆς συκιᾶς...

Μὲς στὰ σύννεφα μιὰ στέρνα
καὶ στὸ γαλανό της ρέμα
σὲ ταξίδεψα ἓνα βράδι
μ' ἄσημιὰ κουπιά...

...Σύννεφό ἦρθε σκοτεινό,
ρούφαγε τὴ στέρνα... — —
— — πᾶν τὰ φύλλα,
πᾶν τὰ ξάρτια,
τὰ κατάρτια,
τὸ καράβι.

Τῆς Σιωπῆς

Ὁ Χρόνος εἶναι κι ἀπόψε δῶ,
ἀπόψε ἢ Νύχτα, ἢ Μία,
κ' ἐσύ,
σὲ περιλούζει κρύον ἰδρωτὰ ἢ Ἀγωνία
καὶ στέκεις ἄλαλος μπροστὰ στὸ Σχῆμα τῆς Σιωπῆς.

Στὴ Χούνη τῶν Ἀγράφων
(ποὺ τώρα βυθίζεται)

Στὴ Χούνη, ὅ,τι νὰ Τοῦ προσευχηθῆς,
ἴσα μὲς στ' ἄφτί του θὰ Τοῦ βουίξῃ!

Κ' ἐγὼ Τοῦ προσευχόμεν,
μόνο,
νάσαι πάντα ἔτσι χλωρό
τὸ τριφύλλι.

Περυσυλλογή

Ἦρθαν κλέφτες, ἄρπαγες, .	Ψάχνω καὶ μετράω
καὶ μοῦ πῆραν	συλλογισμένος :
ὅ,τι εἶχα καὶ δὲν εἶχα !	4 βουνά,
Καὶ στερνὰ πῆραν κ' ἐμένα	2 κορδέλλες ἐνὸς δρόμου,
καὶ μοῦ 'παν :	ἕνας οὐρανὸς μὲ σύννεφα,
— Πᾶρε τώρα αὐτὰ	πεῦκα 83,
καὶ βολέψου !..	ἕνα χωριό,
	καὶ τὸ σῶμα μου...

Μοῦπαν :

— Πᾶρε ράμματα καὶ ράψ' τα,
καρφιά καὶ κάρφωσ' τα,
νά καὶ βίδες καὶ σφυρί,
νά βελόνα καὶ κλωστή,
ράψ' τα, δέσ' τα,
φάε, φόρα τα καὶ ζῆσε !..

Καὶ τώρα κάθομαι συλλογισμένος :
Π ὥς νὰ τὰ ζήσω ;.. Π ὥς αὐτὰ ;

Τοῦ καθρέφτη

Κάθε αὐγὴ καλημερίζουμε τὸ πρόσωπό μας.
Δὲν ἔχουμε ἄλλον.

— Καλημέρα σας, κύριε !
Τί γίνεσθε ;
Πῶς εἰσθε ;..

Μετὰ τὰ φυσικά

Τί ξέρετε !

Πέθανε.	Τί ιστορίες, θέ' μου, τί ιστορίες,
"Ἴσως δὲν ἤθελε πολὺ.	πίσω ἀπ' τὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων...
Δὲν ἀγαποῦσε.	Τί ξέρετε σεῖς καὶ σπρώχνετε,
Δὲν τὸν ἀγαποῦσαν.	καὶ κρίνετε, καὶ δὲν ἀγαπᾶτε !..

Τῆς ἄμμου

— Σε τί ἔρημο βρισκόσουν θὰ τὸ δῆς,
σὰν καλέσης μὲ τὰ ὀνόματα
τοὺς φίλους...

Πρὶν ἀπ' τὴ μάχη

Μὲς στὴν ἀπέραντή μου θλίψη,
τὴν ἀπόγνωση,
πλύθηκα καὶ χτενίστηκα,
μάζεψα τὰ κουρέλια πάνω μου,
σὰν τοὺς ἀρχαίους Σπαρτιᾶτες
πρὶν ἀπ' τὴ μάχη.

Χάρτινα ὄλα...

"Ἐνα μάτσο θύμησης κάθε ἀπομεσήμερο...
Χάρτινα ὄλα δίχως ἐσένα -

χάρτινα χόρτα,
 χάρτινα σπίτια,
 χάρτινοι κήποι,
 χάρτινα λουλούδια,
 χάρτινα χρυσάνθεμα,
 χάρτινες στιγμές,
 χάρτινοι άνθρωποι
 - κ' ἐγώ; χάρτινος κ' ἐγώ,
 παλιόχαρτο δίχως ἐσένα,
 πού τὸ παίρνει ὁ ἄνεμος...

Χάρτινα ὅλα - καὶ μόνο
 ἓνα μάτσο θύμησες κάθε ἀπομεσήμερο,
 ὅχι χάρτινες παρὰ πικρές,
 κατάπικρες καὶ καταπράσινες!

Γεωγραφία

Ἀτέλειωτη ἦταν, Κύριε, ἡ ἀγωνία σου,
 σὰν ἐπλαθες τὸ πρόσωπο τῆς γῆς!

Σ' ἀκούω στὸ τρίξιμο τοῦ ξερόκλαδου,
 Σὲ εἰσπνέω πελώριο, φυλλοφόρο
 μὲς στὴ βαθειὰ ὑγρασία τῶν Ἀλτεων...

Τώρα ἐπλασες
 καὶ κοιμάσαι.

Ρώτησα τὰ σύννεφα

Πρὶν τὴν αὐγή, τὰ ρώτησα·
 καὶ μοῦπαν:

— Ψιχαλίζουμε!..
 Δέ θάν' ἡ μέρα σήμερα καλή!
 Θὰ βρέξουμε!..

Τὸ λόγο τους δὲν κράτησαν.
 Ὁ ἥλιος ἀνηφόριζε - κ' ἐκεῖνα,
 μ' ἀργές,
 πλατειές,
 ἀπλόχωρες κινήσεις
 ξέφτιζαν...

Λίμνες γαλάζιες τρεῖς
 ξεφανερῶσαν κατὰ τὸ Βοριά.
 Τίς ὀνομάτισα ὅπως ἤθελα:

τῆς Ἑλπίδας —
 τοῦ Ἀπέραντου —
 τῆς Λευτεριᾶς —
 Αὐτές ἦταν!

Κι ὅταν, μεσημέρι πιά, τὰ ξαναρωτοῦσα,
 μοῦπαν ἀνέμελα:

— Καίει ὁ ἥλιος!
 Γύρεψε σκιά!..

Θάναι, ζεστή σήμερα ἡ μέρα·
θάναι καλή!
Δέ θά βρέξουμε!

Κάτω ἀπὸ πεῦκο ξάπλωσα
κι ἀκουλουθοῦσα τὸ γαλάζιο στοχασμὸ τῶν Καναλιῶν...
Ποῦ πλάταιναν κι ἀλλάζαν,
ποῦ ἡ Φυγὴ καὶ τὰ Ὀνειρα,
τῶν Ἀσπρων Ζώων,
τῶν Ἀσπρων Καραβιῶν,
τῶν Ὀρνέων τῶν Ἀσπρων
- ἡ Φυγὴ καὶ τὰ Ὀνειρα...

Πῆρε νὰ γέρνη ὁ ἥλιος τους
κ' οἱ Λίμνες πιά στερεῦαν.
Βασίλευε, σὰν τὰ ξαναρωτοῦσα
- καὶ μοῦπαν σκυθρωπά:
— Τὸ βράδι
γύρεψε ἡ στέγη!
Ἡ νύχτα δέ θάναι φιλική!
Γύρεψε στέγη!..

— Ἀστατα σύννεφα!.. οὐρλιαξα κατὰ τὸν οὐρανό.
Κουράστηκα νὰ σᾶς ἀκουλουθῶ
στὴν ἀστασία σας!
Δώστε μου πιά τὴ γαλανὴ φυγὴ σας,
τὶς Λίμνες τῆς Ἀνοιχτοσύνης,
τὶς μακρινές, ἀπλόχωρες, πλατειές Ἐκτάσεις,
τὶς ὑποσχέσεις τῶν Διευθύνσεων
— τοῦ Νότου, τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Δύσης, τοῦ Borra —,
δώστε μου πιά τὰ Καθαρά σας,
τὰ Διάφανα,
τ' Ἀθόλωτα,
τὰ Παιδικὰ
- κουράστηκα νὰ τὰ ζητῶ!
Σύννεφα γκρίζα,
πολυβένια, βαριά, τῆς ζωῆς μου,
σᾶς ἀγαπῶ,
σᾶς μισῶ
- δώστε μου,
πάρτε μου,
ἀρνηθῆτε μου ὅ,τι θέλετε!
Κουράστηκα πιά νὰ ἐκλέγω
- δώστε τὴν ἀστασία σας
καὶ βρέξτε,
βρέξτε,
βρέξτε,
σύννεφά μου,
δάκρυά μου,
τοῦ Καιροῦ μου,
τῆς ψυχῆς μου!

Μὰ ἐκεῖνα
ἀδιάφορα καὶ σιωπηλά,

διασχίζανε τὸν οὐρανὸ καὶ πύκνωναν...

— Γύρεψε στέγη!

Γύρεψε στέγη! μόνο μου ξανάπαν,
ἀγριεμένα καθὼς πνίγανε τὸν ἥλιο.

Τῇ νύχτα,
δίχως στέγη,
κάτω καὶ πάνω, δεξιὰ κι ἀριστερά,
σημεῖο ἰδανικὸ παντοῦ
τοῦ Κέντρου καὶ τοῦ Χάους,
ριγμένος μὲς στ' ἀπόλυτο σκοτάδι,
τ' ἀφουγκραζόμουν σκυθρωπά, βαριά,
νὰ διαβαίνουν, νὰ περιφέρουν τὴ θύελλα...

— Σύννεφα, σύννεφά μου,
ἀποκριθῆτε μου:

— Ποιό 'ναι τὸ νόημα αὐτῆς τῆς Νύχτας;

Ποιό 'ναι τὸ Νόημα;..

... Ἀμίλητα παπλώματα.

βαρόμετρα,
τάνιωθα πάνω νὰ γυροφέρνουν...

Δὲν ἀπαντοῦσαν.

Ἀρμενίζαν. Ταραγμένα...

Τὸ κεφάλι μου εἶχε γείρει ἀπελπισμένο,
σὰν ἄστραψε!

Κι ἀστροπελέκι τρίκλωνο ὠργισμένο
ἔπεσε πάνω στὸ Σταυρὸ τῆς Ἐκκλησιᾶς!
Καὶ στὸ σκοτάδι ποὺ μαυρότερο χιμοῦσε,
χθόνια βροντερὴ φωνὴ μοῦ κράζει:

— Δίποδο, στέγη δέ σὲ σώζει πιά!

Ὁ Ἀξοντας ἔσπασε!

Ὁ Πολικὸς ξεστράτισε ἀπὸ τὸ Βοριά!

Δὲν ξέρουν πιά ἀπὸ ποῦ

ν' ἀνατείνουν οἱ Ἕλιοι!

Τῶν ἀστεριῶν οἱ Τύποι χύθηκαν!

Οἱ Στιγμὲς ἔπηξαν!

Ὁ Χρόνος ὁ ἴδιος γυρεύει ρολοὶ

- πάει τὸ Μερνούχτι!

Πᾶν οἱ Διευθύνσεις

- καὶ τῶν Διευθύνσεων οἱ ὑποσχέσεις!

Οὔτε Νότος τώρα, οὔτε Βορράς,

οὔτ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση!

Στὸ Κέντρο καὶ στὸ Πουθενά,

στὸ Τώρα μόνο!

... Καὶ τὸ Τώρα φεύγει, πλέει!..

Ὁ Ἀξοντας ἔσπασε!

Φυλάξου!

Ἐτούτη ἡ Νύχτα

ἀλλοῦ θὰ ξημερώσῃ.

Μόνο αὐτό ξέρω:

Ἄλλοῦ!

Ἀξαφνα ὁ Κόσμος πλέει!..

Καταπάνω σου

—“Ε σύ, κουκουλωμένη στην ειρήνη σου, μ’ άκουῖς;
Βάλε στη γῆ άφτι κι άκου:
Χιλιάδες φάγματα τρίζουν...

Εἰρήνη

Ὁ ἥχος τοῦ νεροῦ
καθὼς γέρν' ἡ γριαὶ τῇ στάμνᾳ — — ὅλ' ἡ εἰρήνη
στοὺς ποτήρι.

Ἡ μέρα ἔχει καὶ σήμερα...

Βάδισα πιάνοντας τὸ ζεστὸ σῶμα τῆς Νύχτας μὲ τὰ χέρια μου.

‘Η Νύχτα, ἡ ἀγκαλιά τῆς μάνας μου.
‘Η Νύχτα, μέ τὰ μακρὰ μαῦρα μαλλιά τῆς Παναγίας.
‘Η Νύχτα ἡ ἀδελφή μου - ἡ ἀδελφή μου ἡ Νύχτα...
Βάδισα πιάνοντας τὸ ζεστό της σῶμα μέ τὰ χέρια μου.

Τὴν αὐγὴ βρῆκα στὰ χέρια μου αἷμα!

Ὁ ἄγνωστος ποῦ σκότωσα ποιός ἦταν;
Ποιός πατοῦσε πάνω στὰ ἴδια μου τὰ πέλματα
καὶ βογγοῦσε ἀπαίσια ;..

Ἡ μέρα ἔχει καὶ σήμερα τὰ χέρια ματωμένα.
Τὰ μαλλιά της βρεμένα.
Τὸ μέτωπό της κάθιδρο.

Τόσο γοργά

“Εσκυψα νὰ μυρίσω ἓνα ταψὶ χαμόμηλο
— πῶς μοῦρθε; —
καὶ μ’ ἀντιχτύπησε ἄξαφνα
μὲς στὴν καρδιά ἓνα σπάσιμο
γιά πάντα :
— Πῶς λησμονήθηκα ;
Πῶς δίχως νὰ τὸ νιώσω ἔτσι μου ἐπάρθηκε,
κρυφά, μὲ μπαμπεσιά,
μιὰ ἡλικία ποὺ πιά δέ θὰ ξανάρθη ;
“Εσκυψα νὰ μυρίσω ἓνα ταψὶ χαμόμηλο,
κ’ ἐμύρισε σὰ βέλος :
— “Αχ !
Πῶς ἔτσι λησμονήθηκα κ’ ἐχάθηκα ;
Πῶς ξέχασα καὶ πέθανα
ἔτσι γοργά ;

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

ΟΙ ΑΝΘΟΛΟΓΙΕΣ — 'Από τὸ τεύχος τοῦτο ἀρχίζουν τὰ β' Συμπληρώματα τῆς ποιητικῆς. 'Απὸ τὸ ἐπόμενο καὶ ὁ 4ος τόμος τῆς ἀνθολογίας *Διηγήματος*. 'Ετσι, ὅσοι ἔχουν 8η ἔκδοση τῆς *Ἀνθολογίας* μὲ τὰ α' Συμπληρώματα — ποὺ καλύπτουν, μαζί, δύομιση αἰῶνες ποιητικῆς μας δημιουργίας, ἀπὸ τὸ 1708 ὡς τὸ 1959 — καὶ τοὺς τρεῖς τόμους τοῦ *Διηγήματος* — ποὺ καλύπτουν ἕναν αἰῶνα τῆς διηγηματογραφίας μας, ἀπὸ τὸ πρῶτο τῆς γενναῖο βῆμα (μὲ τὸ *Ἐνα μικρὸ λάθος* τοῦ Πολυλά) ὡς τὸ 1960 — θὰ ἔχουν τώρα συμπληρωμένα τὰ δύο ἔργα κ' ἐνημερωμένα ἀπολύτως, ὡς τὴν τελευταία στιγμή τοῦ 1966.

Φυσικά, καὶ τὰ Συμπληρώματα τῆς *Ἀνθολογίας* καὶ ὁ 4ος τόμος τοῦ *Διηγήματος*, ἀνθολογοῦν πάλι ἀπὸ τὸ Α' ὡς τὸ Ω, καλύπτοντας ξανά τὸ ὅλο διάστημα τῆς ποιητικῆς καὶ διηγηματογραφικῆς μας δημιουργίας, ἀπὸ τὸ 1708 ὡς τὸ 1966 — δηλαδὴ 258 χρόνια — καὶ ὄχι μόνο τὸ διάστημα τῆς τελευταίας ἐξαετίας-ἐπταετίας.

'Ετσι, ὁ ἀναγνώστης τοῦ περιοδικοῦ — καὶ τοῦτο εἶναι ἡ προσφορά ἀκριβῶς — θὰ ἔχη στὰ χέρια του ὠλοκληρωμένο τὸ *Σῶμα* τῶν *Ἀνθολογιῶν* *Ἀποστολίδη*.

Καὶ μὲ τὸ *Ἄλλο στὴν Ἀνθολογία*, τὸ Corpus εἶναι πλήρες.

ΠΟΙΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΙ — μ' ὅλο ποὺ τὰ πάντα βλέπει ὁ ἀνθολόγος, χωρὶς νὰ λογαριάζῃ ἂν τοῦ στείλαιν ἢ ὄχι τὰ βιβλία τους καὶ τίς συλλογές τους — καλὰ θὰ κάνουν νὰ ξαναψάξουν μήπως κάποιος δὲν ἔστειλαν (ἄνθρωποι εἴμαστε καὶ κάτι μπορεῖ νὰ διαφύγῃ), ἢ καὶ χειρόγραφα τους νὰ στείλουν, ἀφοῦ οἱ *Ἀνθολογίες* καὶ πρῶτότυπα περιλαμβάνουν, ἂν κριθοῦν ἀνθολογήσιμα.

Ο ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ — πέθανε ἀφοῦ εἶχε τυπωθῇ ἡ σελίδα μας ὅπου τὸν γράφουμε ζωντανὸ ἀκόμα. (Πρῶτη φορὰ ποὺ τοῦ 'παμε καλὴ κουβέντα - καὶ αὐτός...)

ΔΥΟ ΛΑΘΗ πάλι. - καὶ στὴν *Ἀνθολογία*: 303, στ. 17, νὰ σβηστῇ τὸ ἦ, καὶ 304, 29, *Ἀξονας βέβαια!* [Μὰ θάναι μόνο αὐτά;]

ΕΝΤΥΠΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Ἀγροδασική - Κυνηγετική, 22-2-66. - Γαλανάκη-Βουρλέκη, Ἀντιγόνη: *Εὐθύνες καὶ καμπύλες. Ποιήματα*. 'Αθ. '65. - *Δημοκρατική* (Σερρών), 8-3-66. - *Ελευθεροτυπία*, II/66. - *Ελληνικά θέματα*, III/66. - *Επιστημονική ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*, IΕ', '64-'5. - *Ἡ «Πειραϊκή-Πατραϊκή»*, II/66. - *Ἡ Τυπογραφία*, 10/25-3-66. - *Θεσσαλία* (Βόλου), 4-3-66. - Καραβίδας, Κ.: *Οἱ καλλικάντζαροι*. Χωριάτικη χριστουγεννιάτικη λυρική ρομάντζα, β' ἔκδ. 'Αθ. '65. *Κῆρυξ*, III/66. *Cocktail*, II/66. - Κουνέλης, Ι.: *Παύλου τοῦ Ἀποστόλου ἡ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή*. Μαρούσι '66. - *Κωστέας*, Ἀργ.: *Ἐφήμερα. Ποιήματα*. «Τὰ Πειραϊκά Χρονικά». Φειρχιάς '65. - *Λεύκης*, Γ.: *Πῶς πρέπει νὰ μελετηθῇ ἡ νεότερη κυπριότικη λογοτεχνία*. - Ἀπ' ἀφορμῇ μιᾶς κριτικῆς τοῦ καθηγητῆ Ι. Σκουτρίτη. - *Νερό χρειάζεται ὁ τόπος*. Λεμεσὸς '66. - Μάχιστος, Κ. [Κ. Παπαχαλαράμ-

πους]: *Τὸ ἀγόρι τῆς Ἑλληνίδας*. Πατριωτικὸ γιὰ σχολικὲς παραστάσεις. 'Αθ. '48. - *Ἀθάνατες Θερμοπύλες, Δοξασμένα Ψαρά*. Δυὸ μονόπρακτα ἱστορικὰ (1, τῆς σειρᾶς «Σχολικοῦ Θεάτρου»). - *Οἱ Καλλικάντζαροι* (2, τῆς σειρᾶς «Σχολικοῦ Θεάτρου»). - *Κωμωδίες καὶ Μονόλογοι* (3, τῆς σειρᾶς «Σχολικοῦ Θεάτρου»). - *Ἡ Ἀνθοῦλα κ' οἱ νεράιδες*, Ἡ *θεία-Εἰρήνη* (4, τῆς σειρᾶς «Σχολικοῦ Θεάτρου»). - *Μαλεβίτσης*, Χρ.: *Προοπτικές. Δοκίμια*. 'Αθ. '65. - *Πετρόπουλος*, Ἡλ.: *Ἐλύτης, Μόραλης, Τσαρούχης. Θεσσαλονίκη* '66. - *Ροῦσσος*, Τ.: *Οἱ νεκροί. Ποιήματα*. 'Αθ. '65. - *Σολομωνίδης*, Χρ.: *Ἡ νεώτερη ποίηση. Μελέτη*. 'Αθ. '65. - *Συμιγδαλάς*, Ἀντ.: *Ἡλιοκρυφοχαράγματα*. - *Ἀνθρώπινα*. - *Τουριστικὴ Γιονγκοσλαβία*, III/66. - *Τρίγκατζης*, Κ.: *40 χρόνια προσκοπικῆς δράσεως*. Πειραιᾶς '66. - *Χρυσάνθης*, Κ.: *Ὁ διθύραμβος τοῦ Κυριάκου Μάτση*. «Πνευματικὴ Κύπρος». Λευκωσία '66.

ΘΕΑΜΑΤΑ ΚΙ ΑΚΡΟΑΜΑΤΑ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΡΙ ΤΑΚΟΠΟΥΔΟ

Ο ΕΠΙΣΤΑΤΗΣ τοῦ Χάρολντ Πίντερ εἶναι ἓνα ἔργο λογικώτατο. Δὲν ἔχει σημασία ἂν ὁ ἓνας ἢ καὶ οἱ δυὸ ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἡρώες του εἶναι τρελλοί. Ὁ λόγος τους εἶναι ὁ λόγος ὁ δικός μας, ἡ λογικὴ ἢ δική μας, ποὺ ἀπέχει ἀπὸ τῆ φύσης μας ὅσο τὰ σφαχτάρια τῶν κρεοπωλείων ἀπὸ τὰ ζωντανὰ τῶν βουνῶν. Αὐτὸ τὸ λόγο σας, τὸ λόγο μας, βάζει κάτω ὁ Πίντερ καὶ τὸν κομματιάζει μὲ «ἐπιδεξιότητα» πεπειραμένου «χασάπη», γιὰ νὰ τὸν κρεμάσῃ μετὰ ἀπὸ τὰ τσιγγέλια τῆς σκηνῆς του, ἀπ' ὅπου τὸν ἐπιδεικνύει πρὸς τέρψιν ὄλων τῶν *λογοφάγων*!

Τὶ σχέσηῃ ἔχουν αὐτὰ μὲ τὸ θέατρο; Μεγάλῃ! Τὸ θέατρο εἶναι *παιγνίδι*, ἀλλ' ὄχι μόνον τῶν ἠθοποιῶν καὶ τῶν θεατῶν, «γιὰ νὰ περνᾷ ἡ ὥρα», παρὰ καὶ τῆς ζωῆς. Δηλαδή: ἀποκάλυψις καὶ θεία στιγμής· νῆα ζωῆς, ποὺ δὲν πρέπει «νὰ περνᾷ», ἀλλὰ νὰ μᾶς διαπερνᾷ!

Τὰ πάθη συγκινοῦν βέβαια πιὸ εὐκόλα. Ὅμως τὰ ροῦχα τῶν παθῶν μας, ποὺ τ' ἀλλάζουμε σὰ χαμαιλέοντες — γελώντας ἔτσι, ἐπὶ αἰῶνες, πρῶτα τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ ὕστερα τοὺς ἄλλους —, δηλαδή ὁ λόγος μας, τὰ ὠραιότατα στρογγυλότατα λόγια μας, εἶναι ἡ μεγαλύτερη πληγὴ τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ χάσκει ἀνοιχτότερη καὶ ἀπ' τὸ στόμα του, ἀφ' ἧς ἄρθρωσε τὴν πρώτη του ὠλοκληρωμένη πρόταση.

Ἐλοιπόν, αὐτὴ ἡ πληγὴ μας, χωρὶς καθαρὸς γάζες καὶ ὁλόασπρα μπαμπάκια, εἶναι τὸ «σκληρὸ» καὶ «ἀπαράδεκτο» *νέο θέαμα*.

Ὁ Τζόυς, ὁ Μπέκεττ, καὶ ὅσοι ἀκολουθήσαν, βλέπουν τὸν «ἄνθρωπο» ποὺ ἔφτιαξε ὁ ἄνθρωπος — δηλαδή τὸ πλαστὸ μηχανικὸ (πού, μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, προσθέτει ἀναρρίθμητα καὶ αὐτὸ μηδενικὰ δίπλα στὸ πρῶτο, χάριν μιᾶς ἀτελοῦς προόδου) — μὰ ὁ σκοπὸς τους δὲν εἶναι τόσο νὰ μᾶς δείξουν τ' ἄδεια μηδενικά, ὅσο τὸν ἀνθρωπάκο ποὺ προβάλλει

ἐντρομος ἀνάμεσα ἀπ' τὶς τρύπες τους (ἢ τὶς κάννες τους).

Τὸ ἴδιο κάνει καὶ ὁ Χάρολντ Πίντερ, ὁ πιὸ «δικός μας» συγγραφεὺς τοῦ ἀγγλικοῦ θεάτρου, ἓνας εἰλικρινὴς νέος ποὺ γνωρίζει τὸ θέατρο τῆς σκηνῆς, γιὰ τὸ ἔχει ζήσει ὡς ἠθοποιός, μὰ καὶ τὸ θέατρο τῆς ζωῆς, γιὰ τὸ ἔχει ζήσει ὡς ἄνθρωπος.

Τοποθετεῖ τοὺς ἀνθρώπους του σὰν βασιλιάδες, βασίλισσες, τρελλοὺς καὶ πιόνια — κυρίως *πιόνια* — πάνω σὲ μιὰ σκακίερα, καὶ παίζει τὸ *παιγνίδι* τους σ' ὅλες τὶς παραλλαγές, δείχνοντας ὄχι μόνον τὸ πέσιμο τῶν βασιλιάδων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπελπισμένη προσπάθεια τῶν *πιονιῶν* νὰ καταλάβουν τὸ θρόνο τοῦς.

Καὶ πρὶν καὶ μετὰ ἀπὸ κάθε *κίνηση*, ἀκούγονται τὰ «λόγια», τὰ πολλὰ ἢ λίγα «λόγια», ποὺ προσπαθοῦν νὰ ξεγελάσουν τοὺς ἀντιπάλους. (Ἀλλὰ καὶ οἱ σιωπές· τὸ μόνον σημεῖο ἐπαφῆς ποὺ τὸ τρέμουν ὅλοι οἱ παίκτες περισσότερο καὶ ἀπ' τὴ μοναξιά τους.) Καὶ ὅλοι, βασιλιάδες-πιόνια, ἢ *πιόνια-βασιλιάδες*, ἀγωνίζονται πῶς ν' ἀναβάλουν τὸ πέσιμό τους, τὸ φάγωμά τους, καὶ νὰ ἐπισπεύσουν τῶν ἄλλων, πρὸς θρίαμβον τῆς «λογικῆς» τοῦ «ἀνθρώπου»! (Καὶ γελάμε, ὅταν τὰ βλέπουμε καὶ τ' ἀκοῦμε ὅλ' αὐτὰ στὸ θέατρο· μὰ ἔτσι ὅπως μηχανικά, φοβοῦμαι, γελάμε καὶ ὅταν δοῦμε κάποιον στὸ δρόμο νὰ σκοντάφτῃ καὶ νὰ πέφτῃ.)

Ἡ ἀπόδοσις τοῦ *Ἐπιστάτου* στὰ ἐλληνικὰ παρουσιάζει ἓνα ὑψηλὸ ἐμπόδιο ποὺ τὸ ὑπερπήδησε — τὸ ἀκούμπησε ἀλλὰ δὲν τόρριξε — ὁ μεταφραστὴς κ. Σταματίου. Ἡ ἰδιωματικὴ (*κόκνη*) ὁμιλία τοῦ *ἐπιστάτου* ἀπεδόθη σωστά, χωρὶς νὰ ἐπιστρατευθοῦν πολλοὶ ἀνάλογοι... «ἐλληνικισμοὶ» (κατὰ τὸ «γαλλικισμοὶ» καὶ «ἀγγλικισμοὶ» τοῦ... «βαρβαρικίζοντος» *Ραδιοπρογράμματος*). Βεβαίως, μερικὰ σημεία εἶν' ἐντελῶς ἀδύνατο ν' ἀποδοθοῦν

στη γλώσσα μας, γιατί εύτυχως δεν έχουν καθιερωθῇ ἀκόμα σὲ μᾶς (ὅπως οἱ τεχνικοί ὄροι τῆς διακοσμῆσεως) κ' ἔτσι ἀναγκαστικά χάνεται, ἂν ὅχι ὁ τοῖχος, τὸ καρφὶ τοῦ συγγραφέως. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν μειώνει τὴν ἀξία τοῦ ἔργου τοῦ μεταφραστοῦ, ποὺ σεβάστηκε ἐξίσου μὲ τὸ κείμενο τοῦ Πίντερ τὸ δικό του κείμενο (πρᾶγμα τόσο σπάνιο γιὰ τοὺς λεξικὸ βλέπω - λέξη γράφω «μεταφραστὰς» μας, ποὺ φέρνουν σ' ἔκσταση, κάθε τόσο, μὲ τὰ «φλωρεντινὰ ἀηδόνια» τους, τοὺς παπαγαλίζοντας συνεχῶς: «τελεία ἢ μετάφρασις» (τῆς κυρίας Δεῖνα) «κριτικούς» μας. (Μόνον: τὸ «houseproud» δὲ θὰ πῇ εἶμαι ὑπερήφανος γιὰ τὸ σπίτι μου, ἀλλὰ «νοικοκύρης» - μ' ἀρέσει τὸ νοικοκυριό.)

Ὁ Κάρολος Κουν δούλεψε κι αὐτὸ τὸ ἔργο μὲ τὴν καρδιά του καὶ τὸ μυαλό του· ἴσως ὅμως αὐτὴ τὴ φορὰ μὲ περισσότερη δόση καρδιάς... Τὸ παιγνίδι τοῦ Ἐπιστάτου εἶναι ἓνα μαθηματικὸ παιγνίδι· καὶ ἂν οἱ παίκτες του ἀγνοήσουν αὐτὸν τὸν ἀντιστηρὸ καὶ τόσο ἄρτια ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος οἰκονομούμενο χαρακτήρα του, φονεύουν τὴν τραγικώτερη «χάρη» του. Πάντως, ἂν δὲν κατώρθωσε νὰ μᾶς δώσῃ ἓναν τέλειο Πίντερ, μᾶς ἔδωσε ἓναν τέλειο ἐπιστάτη: τὸν Θύμιο Καρακατσάνη. Καὶ εἶναι ὁ μὲν ρόλος τοῦ ἐπιστάτου τρομερὰ ἀβανταδόρικος, ἀλλὰ γι' αὐτὸ ἴσα-ἴσα καὶ πολὺ δύσκολος. Συνήθως οἱ «μεγάλοι» ἡθοποιοὶ μας παίζουν τέτοιους ρόλους σὰ νὰ εἶχαν γραφῇ ἀποκλειστικά γι' αὐτοὺς καὶ τὴ γαλαρία τους. Παρακολούθησα τὴν παράσταση τοῦ Θεάτρου Τέχνης δύο φορές· δὲν εἶδα τὸν Καρακατσάνη νὰ κάνῃ οὔτε μιὰ ὑπερβολικὴ γκριμάτσα - ἐκτὸς πιά κι ἂν τις ἔκανε ὅταν μοῦ εἶχε γυρισμένη τὴν πλάτη! Ἐπαιζε μὲ μιὰ φυσικότητα καὶ ἀμεσότητα ποὺ σπάνια βλέπουμε ὅχι κἂν σὲ ἑλληνικὴ ἀλλ' οὔτε καὶ σ' εὐρωπαϊκὴ σκηνή. Ὁ Θύμιος Καρακατσάνης ἀπεδείχθη μ' αὐτὴ τὴ δημιουργία του τὸ γνησιώτερο νέο ταλέντο τοῦ Τόπου μας. Εὐχομαι καὶ νὰ ἀμείνῃ καὶ τότε θάναί θυματοποιός! Ἀφοῦ στὴν Ἑλλάδα, ὅποιος διατηρήσῃ τάλαντον, μόνο τάλαντα δὲν ἀποκτᾷ, ὁ τάλας!

Οἱ ἄλλοι δυὸ νέοι ἡθοποιοί, Στέλιος

Κανκαρίδης καὶ Νίκος Χαραλάμπους, δὲν ἀπέδωσαν σωστὰ τοὺς ρόλους τους. (Ὁ πρῶτος λιγώτερο ἀπὸ τὸν δεύτερο.) Ὁ «τρελλὸς» Ἄστον χρειαζότανε ὁποιοδήποτε ἄλλο τόνο ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μελλοδραματικὴ φωνὴ τοῦ κ. Χαραλάμπους, ἐνῶ τὰ ξεσπάσματα τοῦ «λογικοῦ» ἀδελφοῦ του Μίκ, μᾶλλον ἐπιτηδευμένη εἰρωνεία παρὰ τὸν ἐπιτηδευμένο «θυμὸ» τοῦ κ. Κανκαρίδη.

Τὰ σκηνικὰ τῆς Σόφης Ζαραμπούκα: ἀκριβῶς ὅπως τὰ ζητεῖ γραπτῶς ὁ Πίντερ γιὰ τὸν Ἐπιστάτη του. Ἀλλ' ἐλπίζω, καθὼς σεβάστηκε ἡ νέα σκηνογράφος τὸ ἔργο, νὰ σεβαστῇ καὶ ὁ κ. Κουν τὸ γνήσιο ταλέντο τῆς, καὶ νὰ τῆς δώσῃ μιὰ δημιουργικώτερη εὐκαιρία.

Η ΤΡΕΛΛΗ ΤΟΥ ΣΑΓΙΟ εἶν' ἓνα πρωτοποριακὸ ἔργο τοῦ '44. Ὁ Ζιρωντοῦ, πρὶν πεθάνῃ, θέλησε νὰ θάψῃ ὅλο τὸ Κακὸ μέσα σ' ἓνα «ὄνειρο» διαρκείας τριῶν ὥρων, μὲ τὴ ἴδια εὐκολία ποὺ ἐκπληρώνουμε ὅλοι μας, καλοὶ καὶ κακοί, τὶς ἀγριώτερες ἐπιθυμίες μας στὸ γλυκὸ μας ὕπνο. Ὅπλα του: ἡ εἰρωνεία, ἡ σάτιρα καὶ ἡ ποίησης - συνδυασμὸς καμμιὰ φορὰ ἀνατινακτικώτερος κι ἀπ' τὸ πετρέλαιο!.. Τὸ «Κακὸ» ἔδω μάλιστα εἶναι τὸ ἴδιο τὸ πετρέλαιο - καὶ μιὰ «συμμορία» «φθασμένων», ποὺ προσπαθοῦν νὰ τὸ ἀνακαλύψουν κάτω ἀπ' τὸ Παρίσι. Καὶ τὸ «Καλό»: ὁ ἀποτυχημένος «κόσμος» τῶν πολλῶν καὶ θῦμα τῶν ὀλίγων, ποὺ μετατρέπει σὲ καντσονέττες τὸν πόνο του.

Ἀπλοϊκὰ ὅλ' αὐτὰ, ἀλλὰ μαζὶ γνήσια, γιατί προέρχονται ἀπὸ ἀληθινὸ θυμὸ. Ὁ Ζιρωντοῦ δὲν μετατρέπει τοὺς ἀνθρώπους σὲ καρικοτούρες, ἀλλὰ τοὺς βλέπει σὰν καρικοτούρες (ὄλους, «καλοὺς» καὶ «κακοὺς»), καὶ χωρὶς κανέναν ἐνδοιασμὸ εἶναι μὲ τὸ μέρος τοῦ Πειναλέοντος.

Μὰ εἶν' ἔτσι τὸ «Καλὸ» καὶ τὸ «Κακό»; .. Δηλαδή: Ὅλοι οἱ πρόεδροι ἀνωνύμων ἐταιριῶν εἶναι καθάρματα ἢ γελοῖοι; Καὶ ἐθελούσια θύματα εὐφραντῶν συμβούλων, ποὺ βγάζουν ἀπὸ τὴν τσέπη τους, σὰν κουνέλια, «κοιτάσματα πετρελαίων», «οἰκόπεδα ἀμυθῆτου μελλοντικῆς ἀξίας» ἢ «διεστραμμένες ἐταί-

ρες, μὲ μυθικά κλινικά «κόλπα» ; Καὶ τὸ «Καλό» : τὸ αἰώνιο θῦμα ποὺ ὑποκύπτει ἀπὸ ἀδυναμία στοὺς θῦτες - διατηρῶντας κρυφὰ μέσα του μιὰ φλογίτσα, γιὰ ν' ἀνάψῃ τὸ κεράκι του κανένα ἄλλο θῦμα ; Φυσικά ὅχι· καὶ τὸ ξέρει καλύτερα ἀπὸ μᾶς ὁ συγγραφεύς, ποὺ φουσκώνει «καλοὺς» καὶ «κακοὺς» σὰν μπαλλόνια, ὅσο νὰ σκάσουνε καὶ νὰ χαρῇ σὰν παιδί.

Ἡ ἴδια ἡ *τρελλή τοῦ Σαγιοῦ*, ἓνα πρόσωπο πέραν «Καλοῦ» καὶ «Κακοῦ», μαζὶ μὲ μερικὲς ἄλλες *τρελλές*, ζῇ ξένοιαστη μὲς στὴ σημερινή *époque laide*, ἔτοιμη νὰ «κόψῃ κεφάλια», σὰν τὴν κόκκινη βασιλισσα τῆς *Χώρας τῶν Θανμάτων*.

Ναί· ὅλ' αὐτὰ ὠραῖα· ἀλλὰ δὲν φθάνουνε, ἂν δὲν συγκινοῦν τὸν καλὸ ἢ κακὸ θεατὴ. Καὶ ἡ παρὰστασις τοῦ *Βασιλικοῦ Θεάτρου* δὲν βόηθησε στὸ νὰ μεταδοθῇ καμμιά σχεδὸν συγκίνηση ἢ ὅποια δῆποτε κίνηση στὸ ἀκροατήριον.

Τὸ ἔργο βέβαια μακραίνει ἀδικαιολόγητα. Καὶ στὴ μητρικὴ του γλῶσσα, ἀλλ' ἀκόμα περισσότερο στὴ μητροκτόνο ἑλληνικὴ μετάφραση.

Ἀπὸ τοὺς «χιλιάδες» ἡθοποιούς τοῦ *Βασιλικοῦ* — ἀλλὰ καὶ τοῦ λοιποῦ «δημοκρατικοῦ» μας θεάτρου — ξεχωρίζει, κ' ἐδῶ καὶ παντοῦ, ἡ Βέρα Ζαβιτσιάνου. (Ἐδῶ, ὁ ρόλος της, πολὺ μικρὸς — τὸ «κοριτσάκι τοῦ λαοῦ», ποὺ εἶναι «κοριτσάκι» μονάχα στὴν ψυχὴ —, δόθηκε μὲ δροσιὰ, ἀφέλεια καὶ μὲ σωστὸ τόνο «ρομαντισμοῦ», ὅπου μᾶς λέει, χωρὶς νὰ μᾶς ἐξηγῇ, τί λατρεύει καὶ τί μισεῖ στὴ ζωὴ, σὰν μαθητριούλα ποὺ ἀπαγγέλλει φωναχτὰ στὸν καθρέφτη τὴν πρώτη της ἐρωτικὴ ἐξομολόγηση.) Ὁ κ. Μινωτῆς μᾶς ἔδωσε — ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ πολὺ ἄνιση παρὰσταση — ἓναν σκουπιδιάρη ἀμλετικῶν πάλι στάσεων, ἐνῶ ἡ κυρία Παξινοῦ, ἄλλοτε σὰν Κατίνα-Πιλάρ κι ἄλλοτε σὰν Πιλάρ-Παξινοῦ, δὲν μᾶς ἔδωσε *τρελλή τοῦ Σαγιοῦ*, ἀλλ' οὔτε καὶ *Γερτρούδη*. Ἐχει, βέβαια, πάντοτε, αὐτὸ ποὺ λένε «παρουσία» πάνω στὴ σκηνή, καὶ δεσπόζει τῶν ἄλλων μὲ τὴν «δυναμικὴ» προσωπικότητά της· ἀλλὰ τέτοια «παρουσία» ἔχουν καὶ μερικὲς μυῶδεις οἰκοδέσποινες ἢ κοτσουνᾶτοι παπάδες. (Λιγὰκι ἀπουσία, καὶ μάλιστα μετὰ τὴ νέα ἐπιστροφή τῶν

Βρυκολάκων, θὰ μᾶς ξεκούραζε ὅλους.)

Ὁ Μ. Καλογιάννης, ὡς ὑγειονομικός· ὁ πιὸ σωστὸς καὶ διασκεδαστικὸς *τρελλός*. Ἡ φωνὴ τοῦ «ἄστυνόμευ» Π. Ζερβοῦ ἀνεβοκατέβαινε ὅλη τὴ σκάλα τῆς κουζίνας τοῦ *ΕΙΡΙΚΟῦ «θυρωροῦ»* του. Ἡ κ. Ε. Χατζηαργύρη, ὡς Κωνστάνς, εἶχε ὄψη (καὶ φωνή) κρυολογημένου Λουβιδίκου 15ου. (Γιὰ τὸ πρῶτο, φταίει ἡ περούκα ποὺ τῆς φόρεσε ὁ κ. Φωκάς· γιὰ τὸ δεύτερο δὲν τῆς φταίει κανεὶς...) Τὸ Παρίσι τοῦ κ. Βασιλειάδη πειστικώτερο ἀπ' τοὺς ρωμιο-παριζιάνους ἡθοποιούς. (Ἐκεῖνος ὅμως ὁ πύργος τοῦ "Αἰφελ τί χρειάζοτανε, στὴν ἀρχὴ κάθε πράξεως; Μήπως γιὰ νὰ θυμίζῃ... πύργους πετρελαιοπηγῶν ;)

Κρίμα νὰ μὴν ὑπάρχῃ πετρέλαιο καὶ κάτω ἀπ' τὴν ὠραία μας Ἀθήνα!..

888 ΝΥΧΤΕΣ μὲ τὸν *Ἐραστὴ τῆς Λαδης Τσα[ρου]τερλν* τοῦ ὑπερ-σέξυ κυρίου *Λ[ε]ιβ[α]δ[ω]ρε[ν]ς* ! Ὁργίασε, δηλαδὴ τὸ «πεινασμένο γιὰ ποιότητα» κοινὸ μας ! "Ἐστω καὶ *μία στύση ἀρκεῖ* !.. παρηγορεῖ ὁ *λόρδος Κανδύλας* τὴν γυναῖκα του, *γιὰ τὴ διαιώνιση τοῦ εἶδους του*, μιὰ καὶ ἡ ἀνικανότης του ὀφείλεται σέ... *ἀδυναμία τῶν μυῶν του* ! Τὴν ἀνικανότητα ὅμως τοῦ πολὺ αὐτοϊκανοποιημένου κ. *Λειβαδέα* καὶ τῶν συνενόχων «ἡθοποιῶν» του, οὔτε χίλιες καὶ *μία* παραστυσεις δὲν μπορούνε νὰ γιαιτρέψουν !

Ὁ Λῶρενς ἔγραψε καὶ ξανάγραψε τὸ δμώνυμο μυθιστόρημά του - κι ὥστόσο δὲν τὸ ἀνέβασε πάνω ἀπ' τὸ μέτριο. Πολὺ πιὸ θαρραλέος ὁ ντόπιος ἐκτελεστής του - καὶ τὸ ἀνέβασε, καὶ τὸ παίζει, καὶ τὸ ξαναπαίζει στὸ «θέατρό» του. Οἱ «ἡθοποιοί» του συναγωνίζονται σὲ ψευδίσματα καὶ συσπάσεις τῶν μυῶνων, μειῶνοντας ἔτσι τὴν ἀκουστικὴ δεκτικότητά τῶν ἀκροατῶν, ποὺ παρακολουθοῦν λοιπὸν ἀνεπηρέαστοι τὸ «ψητό» : τὴν ἐπαναλειπτικὴ πράξι τῆς ἀχόρταγης *Λαίδης*, καὶ ὅλα τὰ *άαααάχ* ! ποὺ βγάζει ἡδονικά μὲ τὸν *Μπεκιάρη* της, καθὼς αὐτὸς τὴν *βατεύει* ἀκατάπαντα εἰς *πλησίον βάτους* !

Μόνη «φλόγα» σ' αὐτὴ τὴν ξεγυμνωμένη *Λειβαδιάδα* : τὸ τζάκι τῶν περιπτύξεων τοῦ διακοσμητοῦ *Κουρδογλανιάν* !

— "Αν θέλετε νὰ μὴ σὰς φάν ὁ Πῶν ασφαλιστὴν τὴν ἑταιρίαν Μαυριμιχαλίων" —

ΑΔΕΛΦΟΙ ΜΑΚΡΥΜΙΧΑΛΟΙ Α.Ε.

ΑΘΗΝΑΙ - ΔΡΑΓΑΤΣΑΝΙΟΥ 6

230 - 822 / 6

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΔΡΥΘΕΙΣ ΤΩ 1914

τυπογραφικό
εργαστήριο
για ώραιες
δουλειές

ΗΛΙΑΣ
ΚΑΡΑ-
ΚΑΣΗΣ

ΦΩΤΙΣΤΙΚΑ
ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΕΙΣ
ΒΟΚΟΡΕΣΤΙΟ20
625-110.616456

AΛΛΑΤΙΝΗ

ΒΑΡΑΓΚΗΣ

Μ' αὐτὸ τὸ σῆμα ἡ σύγχρονος ἐπιπλοποιῖα ΒΑΡΑΓΚΗ συνεχίζει τὴν ὑπὲρ 60ετῆ παράδοση τῆς γνωστῆς ἐταιρίας ἐπίπλων "Ἀθηναῖος-Βαράγκης", ἡ ὁποία ἔπαυσε λειτουργοῦσα.

Ἡ σύγχρονος μεγάλη ἐπιπλοποιῖα ΒΑΡΑΓΚΗ μ' ἓνα νέο πρότυπο ἐργοστάσιο, μὲ συγχρόνους μεθόδους ἐξυπηρετήσεως πελατῶν καὶ μὲ τὶς νέες δημιουργίες ἐπίπλων, σᾶς προσκαλεῖ στὶς ἐκθέσεις της :

Βουκουρεστίου 25 τηλ. 628.058, 633.778
Φιλελλήνων 14 τηλ. 221.659 καὶ στὸ ἐργοστάσιο
Πεύκη Ἀμαρουσίου τηλ. 018.878, 017.365

ΧΤΙΣΤΕ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟ ΧΤΙΣΤΕ ΜΕ «ΕΛΛΕΝΙΤ»

ΠΛΑΚΕΣ ΑΜΙΑΝΤΟΤΣΙΜΕΝΤΟΥ — Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΟΜΙΚΗΣ
Ελληνική Βιομηχανία Δομικών Υλικών Α.Ε.—Όμηρου 8 : 231-244 / 6. — Έργοστάσιον Χαλκίδος :
21-67, 34-54. — Αποθήκη Ασπρόπυργου Έλευσίνος : 073-269 — Αποθήκη Αθηνών : Μιχαήλ Βόδα
26, 821-710. Έκθεσις Αθηνών : Μάρνη 12β, 812-275. Πειραιώς : Βασιλέως Κωνσταντίνου 6, 423-437
ΥΛΙΚΟ ΑΙΩΝΙΟ, ΠΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΙΟ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΔΟ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Εξοντώσατε
όλα τὰ ἔντομα, με
Μομπιλόξ

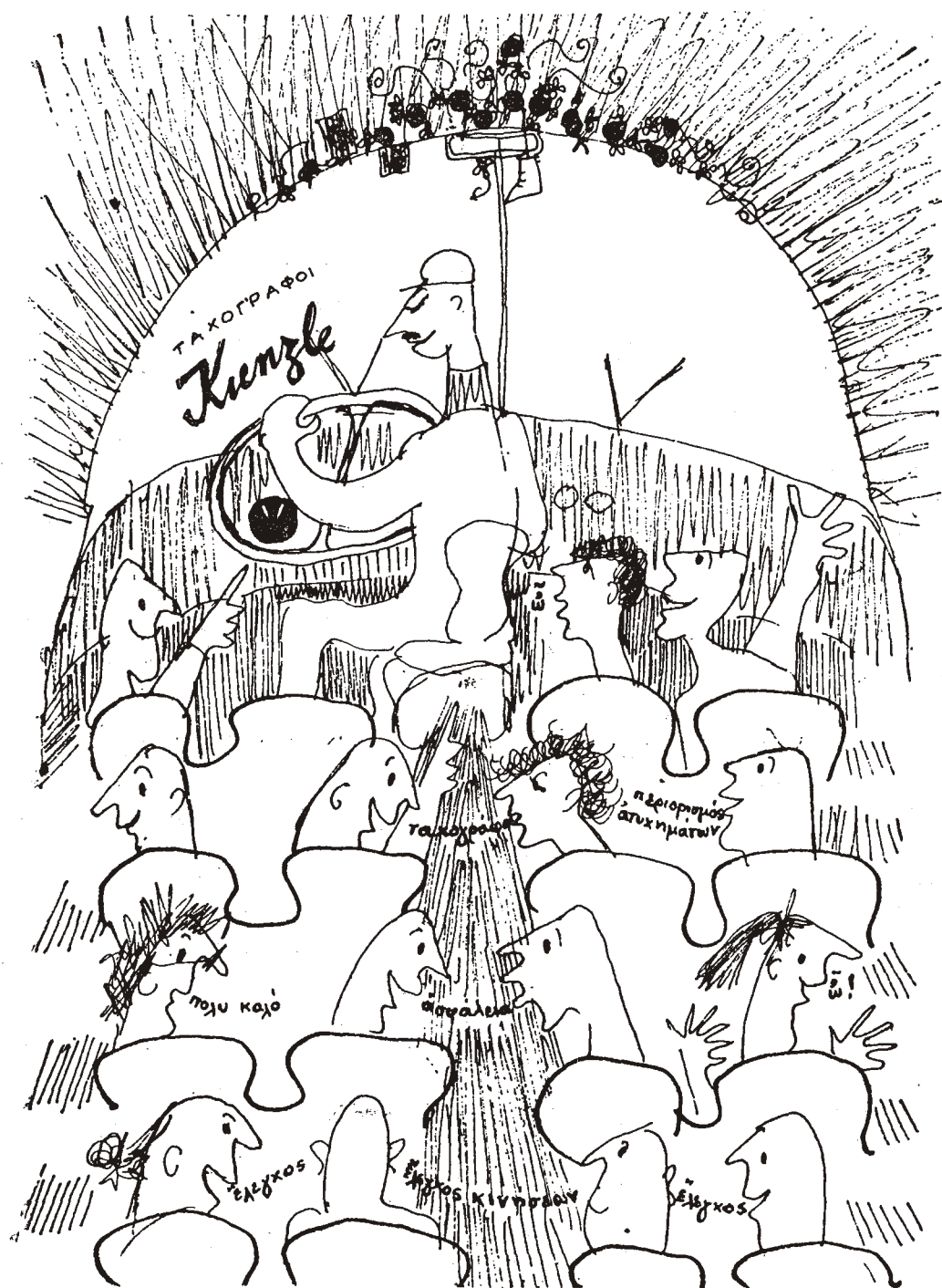
ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΦΗΜΗΣ ΕΝΤΟΜΟΚΤΟΝΟΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΝ 5% DDT & ΠΥ-
ΡΕΘΡΟΝ • ΤΕΛΕΙΩΣ ΑΒΛΑΒΕΣ
ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ & ΤΑ ΚΑΤΟΙ-
ΚΙΔΙΑ ΖΩΑ • ΑΜΕΣΟΝ & ΔΡΑΣΤΙ-
ΚΟΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ • ΕΥΟΣΜΟΝ

Πωλείται εἰς τὰ πρατήρια τῆς
ΜΟΜΠΙΑ ΟἶΛ ΕΛΛΑΣ ΑΕ

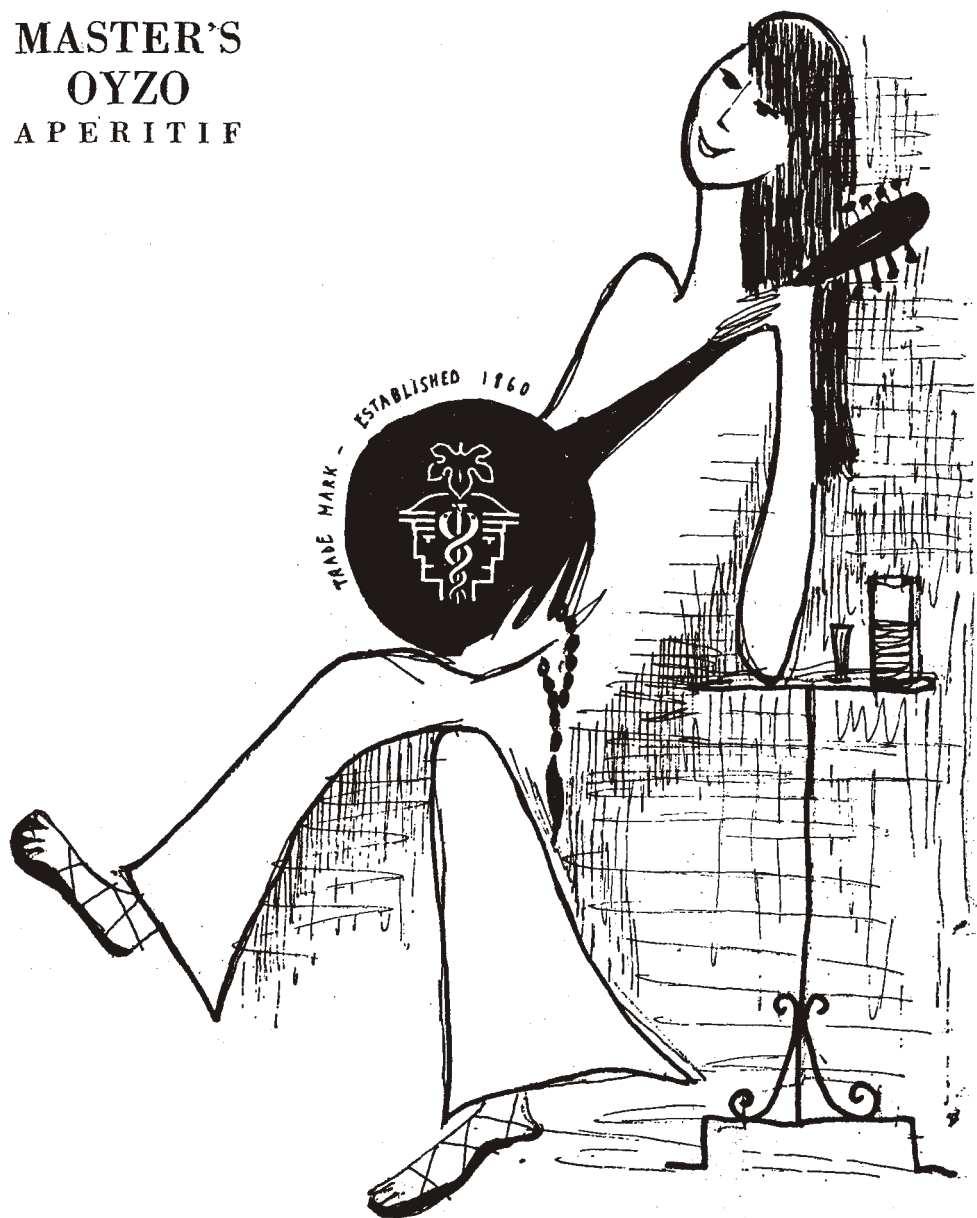

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΙ ΤΑΧΟΓΡΑΦΟΙ KIENZLE

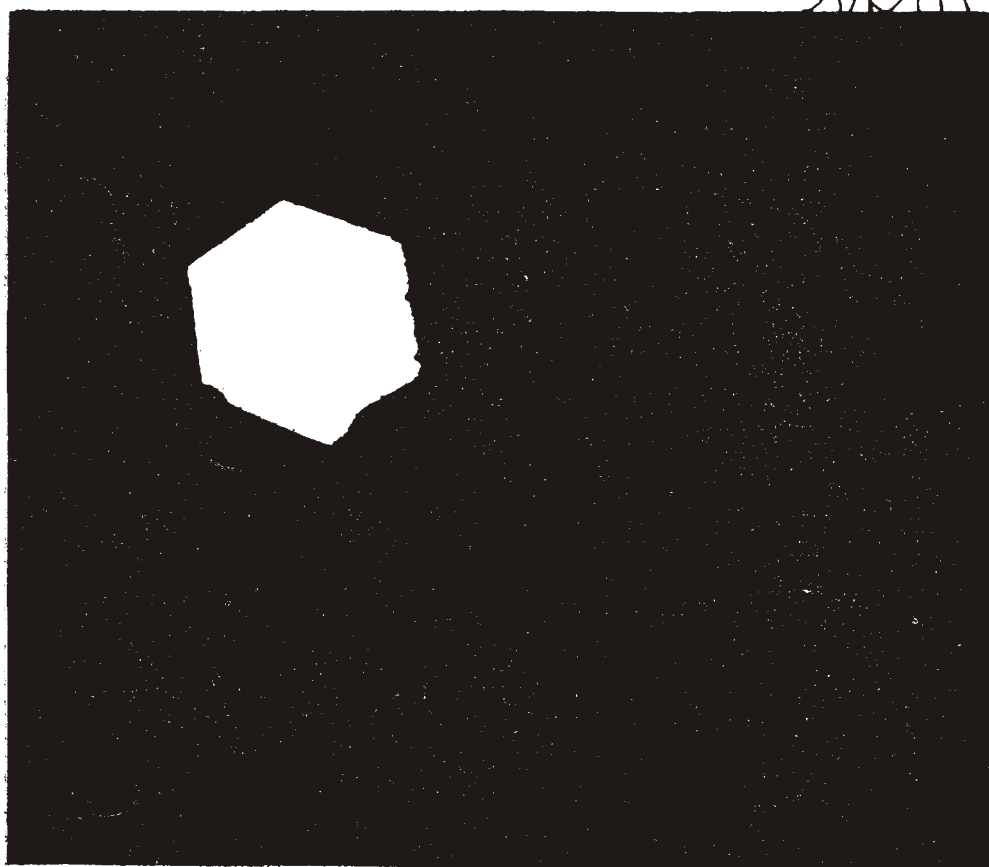
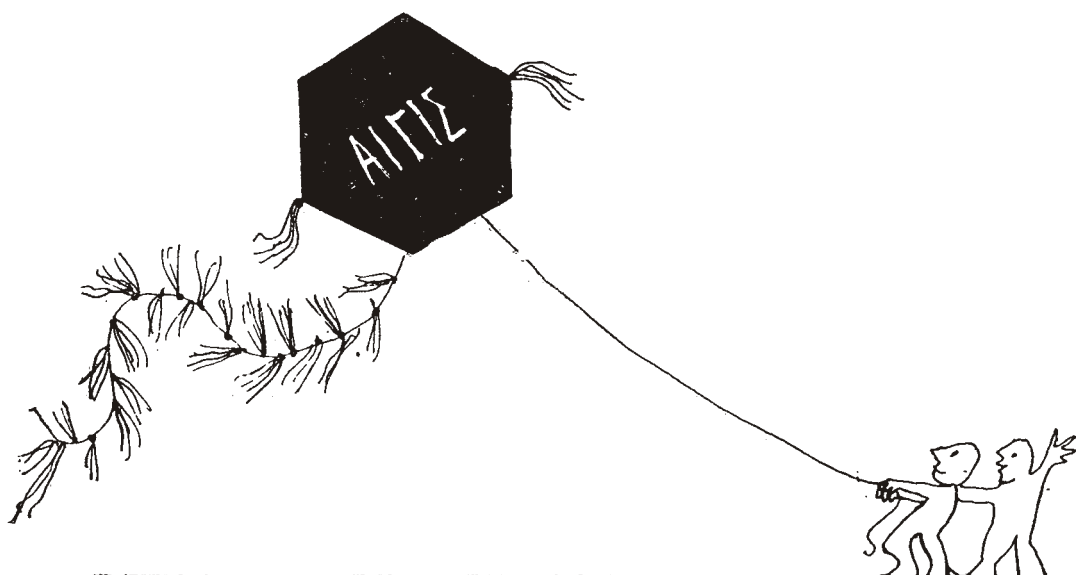
ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ: «Α. Ε. ΑΞΩΝ» — ΟΜΗΡΟΥ 8, 632-711 | 5

ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ: ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΑΘΗΝΩΝ 90, 534-696, 538-129

MASTER'S
OYZO
APÉRITIF

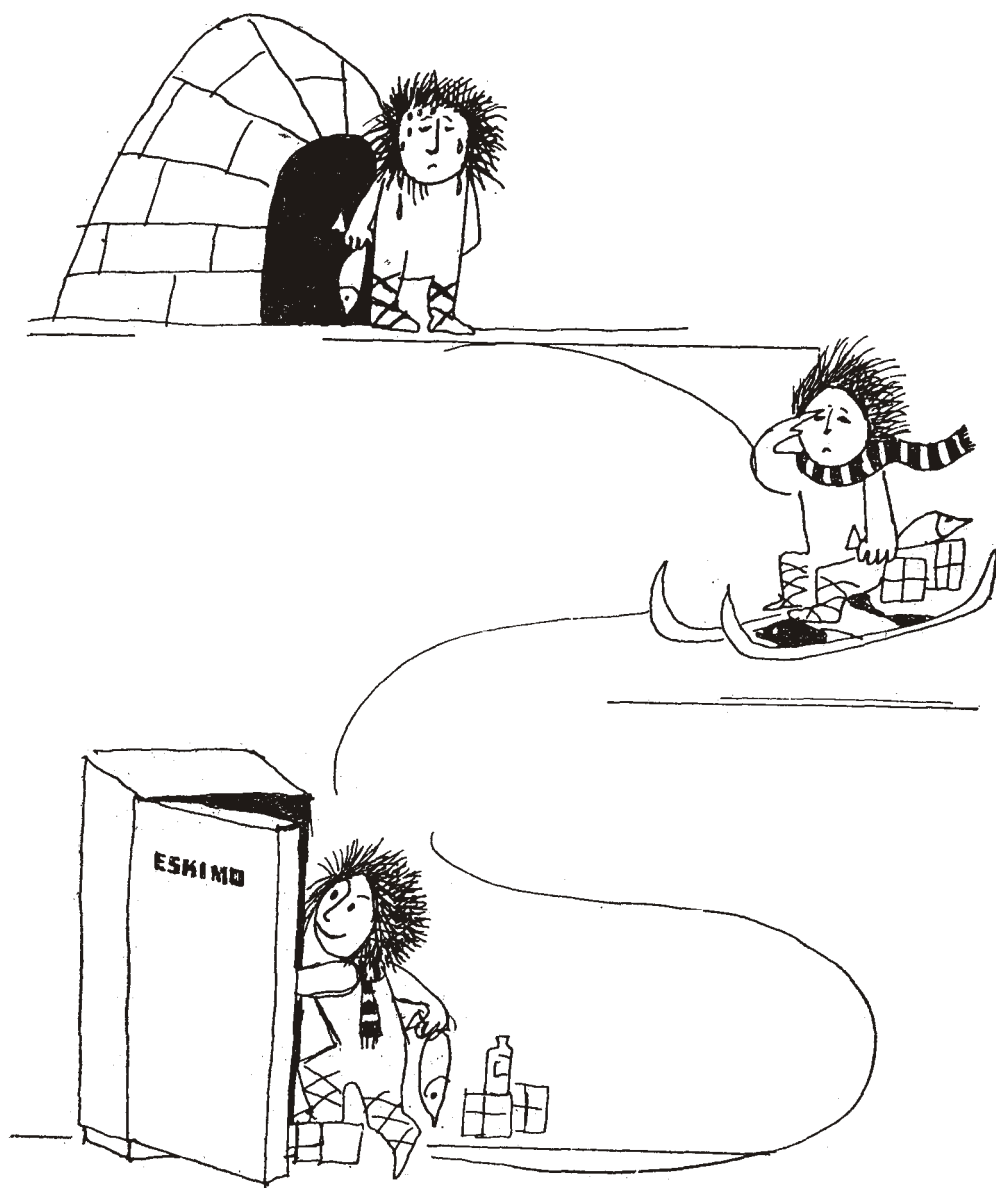

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Α. ΜΑΣΤΟΡΗΣ & ΥΙΟΙ — ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ, ΕΛΛΑΣ

ΑΙΓΙΣ - ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΧΑΡΤΟΣΑΚΚΩΝ Ε.Π.Ε. - ΧΑΛΚΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΑΘΗΝΩΝ : ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 28, 611-031

Ἄν ἡ ψῡξις δὲν εἶναι ἀρκετή, δοκιμᾶστε κ' ἐσεῖς ἓνα ψυγε

ESKIMO

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ Γ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

...Κ' ἡ Πηνελόπη μὲ «Ντε-μι-σὲ» κεντοῦσε
προσμένοντας τὸν Ὀδυσσεά!..

ΚΛΩΣΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΙ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

D-M-C: ΜΑΡΚΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΧΑΡΤΟΠΟΙΪΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1924

Γενική διεύθυνσις: Πανεπιστημίου 10 (Τ.Τ. 134)

625 - 401 / 3, 626 - 341

Έργοστάσια ἐν Αἰγίῳ: 4 - 02, 4 - 03

Ἀποθήκαι Ἀθηνῶν: Βουλῆς 6. Τηλ.: 233 - 170

ΟΛΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΧΑΡΤΟΥ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΩΝ

Χάρτης γραφῆς καὶ τυπογραφικός, περιτυ-
λίξεως, ἀδιάβροχος, περγκαμέν λευκὸς καὶ
χρωματιστός, «πετσετόχαρτον», χάρτης «ύ-
γείας» - «μπριστόλ», «νόρμες», χαρτόνια
καπνοβιομηχανίας κ.λ.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Δ. Πολυζόπουλος & ΣΙΑ Ρογκότη 4,
75-509, 79-831

ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ΠΑΠΥΡΙΣΚΟ